

EVANGELIE EN MAATSCHAPPIJ

VIERDE JAARGANG

1951

CHRISTELIJK NATIONAAL VAKVERBOND IN NEDERLAND
UTRECHT

INHOUD

	Pag.
De samenwerking met het N.V.V. M. Ruppert	1— 8
De handhaving der sociaal-economische wet- geving Mr P. Borst	9— 14
Cijfers en feiten G. Hovestreydt	16— 28
Vreemde woorden	28
Het streven naar goede werkverhoudingen in deze tijd S. Strikwerda	29— 46
Een belangrijke nota J. Schipper	47— 56
Cijfers en feiten G. Hovestreydt	57— 60
Vreemde woorden	60
De loon- en prijspolitiek in 1951 Drs C. P. Hazenbosch	61— 72
Bestaanszekerheid, haar bezwaren en gevaren D. W. Ormel	73— 81
Armoede en de bewindvoerders of communisme in Azië (overgenomen uit <i>The Economist</i> van 23 en 30-12-1950)	82— 88
Cijfers en feiten G. Hovestreydt	89— 92
Vreemde woorden	92
De grondslagen en de organisatie der particu- liere beroepskeuzevoorlichting F. P. Fuykschot	93—101
Evangelie en sociale vernieuwing C. J. van Mastrigt	102—107
Grijpt als het rijpt! Drs G. J. Stapelkamp	108—115

	Pag.
De „critiek” op het financiële beleid van de Sociaal-Economische Raad M. Ruppert	115—119
Sociale Wetgeving (Kinderbijslagwet) C. J. van Mastrigt	120—121
Cijfers en feiten G. Hovestreydt	122—124
Vreemde woorden	124
De coöperatieve verbruiksvereniging F. P. Fuykschot	125—134
Wijziging van onze kinderbijslagregeling C. J. van Mastrigt	135—140
Sociale politiek en Benelux M. Ruppert	141—153
Sociale wetgeving (Wijziging kinderbijslag- wetten) C. J. van Mastrigt	154—157
Cijfers en feiten G. Hovestreydt	158—164
Vreemde woorden	164
De weg uit het slop Drs C. P. Hazenbosch	165—171
De positie van het midden- en kleinbedrijf in de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie H. J. Vermeulen	172—178
Sociale wetgeving (Wijzigingen sociale verzeke- ringswetgeving) C. J. van Mastrigt	179—188
Cijfers en feiten G. Hovestreydt	189—195
Vreemde woorden	196
De mens in de onderneming D. W. Ormel	197—215
Het ziekenfondswezen G. Moll	216—220
De kracht der reformatie en het sociale leven W. v. d. Hof	221—229
Cijfers en feiten G. Hovestreydt	230—233

	Pag.
Boekbespreking	234
Vreemde woorden	235
Toezicht credietwezen Drs C. P. Hazenbosch	237—246
Volk en voedsel Dr R. van Dijk	247—253
De vakbeweging moge wat meer zelfcritiek toe- passen A. Borstlap	254—263
Cijfers en feiten G. Hovestreydt	264—267
Vreemde woorden	268
De landbouw gaat vooraan C. J. van Mastrigt	269—274
De gedachte der bedrijfsorganisatië R. Hagoort	275—284
De nieuwe winkelsluitingswet H. J. Vermeulen	285—287
Teruggang aan ziektegevallen van tuberculose J. Schipper	288—291
Sociale wetgeving (Herziening uitvoeringsorga- nisatie sociale verzekering) C. J. van Mastrigt	292—294
Cijfers en feiten	295—300
De arbeider en de opvoering van de produc- tiviteit M. Ruppert	301—312
Hoe staan wij er voor? (Een overzicht van de economische toestand van ons land) Drs W. Albeda	313—319
Cijfers en feiten G. Hovestreydt	320—332
Onze plaats en taak G. Moll	333—340
Rondom de D.U.W. C. J. van Mastrigt	341—348
Sociale wetgeving (Toeslagen op renten) C. J. van Mastrigt	349—353
Cijfers en feiten G. Hovestreydt	354—356

DE SAMENWERKING MET HET N.V.V.

Wat het kaderblad van het N.V.V. schrijft.

Wij plegen ons blad maar weinig te gebruiken voor polemiek. Positieve artikelen zijn ons liever dan bestrijding van anderen.

Maar soms is het toch weleens nodig, een bepaalde schrijver van antwoord te dienen. En dat is nu het geval.

Het betreft de heer J. G. Suurhoff, bestuurder van het N.V.V., die een nogal fel artikel tegen het C.N.V. heeft geschreven in *De Vakbeweging*, het kaderblad van het N.V.V. Als titels boven zijn pennevrucht plaatste de heer Suurhoff „Vijand nummer één of twee?” en „C.N.V. brengt samenwerking der vakcentralen in gevaar”. Als je als gewoon mens die titels zo leest, dan verwacht je, dat er heel wat zal komen. Maar als je het stuk dan hebt gelezen, dan valt het nogal mee.

Laten we beginnen met de zakelijke inhoud van het stuk aan onze lezers mede te delen:

1. Verschillende sprekers op de November-propagandavergaderingen van het C.N.V. hebben het N.V.V. *één of de vijand* van het C.N.V. genoemd, soms in één adem met de communisten.

Daardoor wordt de samenwerking tussen de vakcentralen in gevaar gebracht.

2. Die samenwerking is overigens voor het N.V.V. geen ideaal. Het ideaal van het N.V.V. blijft: „één ongedeelde vakbeweging, desgewenst met interne differentiatie van het vormingswerk op levensbeschouwelijke grondslag. Maar zolang dat ideaal niet bereikt is”, aldus de heer Suurhoff, „zien wij in de samenwerking tussen de drie vakcentralen een grote stap vooruit, vergeleken met de vooroorlogse stand”.
3. „Het C.N.V. zou misschien goed doen te bedenken, dat het er helemaal niet meer „aan te pas komt”, wanneer het de samenwerking met de beide andere zoveel grotere partners moedwillig zou torpederen”.
4. „Om het maar ronduit te zeggen: de houding van het C.N.V. kan ons in de laatste jaren maar matig bekoren”:
 - a. Het C.N.V. koos ter gelegenheid van het incident-Vermeulen de kant van de K.A.B. en niet die van het N.V.V.
 - b. Het C.N.V. eiste meer zetels in de Sociaal-Economische Raad dan waarop het recht had.

Stapelkamp en Kikkert hebben in de Tweede Kamer, blijkbaar geïnspireerd door het C.N.V., deze wens van het C.N.V. ondersteund.

- c. *Trouw*, blijkbaar eveneens door het C.N.V. geïnspireerd, heeft de gang van zaken met betrekking tot het Adviescomité van de vakbeweging inzake het Marshall-plan fout weergegeven.
5. En dan eindigt het artikel van de heer Suurhoff:
„Samenvattend zouden wij het volgende willen zeggen:
Het C.N.V. kan het krijgen, zoals men het hebben wil. Herleving van de oude richtingstrijd; als men op de thans betreden weg voortgaat of voortgezette samenwerking, als men bereid is ons als partner en niet als vijand te behandelen.
Wij voor ons kiezen met beslistheid de weg van de samenwerking, want die heeft resultaten afgeworpen tot dusver. Maar of die samenwerking op de duur stand kan houden, hangt niet alleen van ons af. De liefde kan nu eenmaal niet van één kant komen.”

N.V.V. en E.V.C.

Wij hebben hiermede het stuk van de heer Suurhoff zo getrouw mogelijk weergegeven.

De toon, waarin hij zijn artikel schreef, laten wij nu maar voor wat hij is. Wij zullen proberen hem eerlijk en duidelijk te antwoorden, opdat hij precies weet, wat hij aan ons heeft.

In de eerste plaats dan onze November-propagandavergaderingen. Wij maken ons daarbij volkomen los van de verslagen in kranten en krantjes. Wat er op onze November-propagandavergaderingen is gezegd, heeft Hagoort volkomen correct weergegeven in zijn artikel „De belangrijkste fase” in *De Gids* van 9 December j.l. Dat is volkomen controleerbaar voor de heer Suurhoff en voor al onze lezers.

Wanneer dus het N.V.V. op één lijn zou zijn gesteld met het communisme, daarmede „in een adem” zou zijn behandeld en als (staats)vijand nr 1” zou zijn betiteld, is dit *fout*. Daaraan behoeven we niet veel woorden te verspillen.

De „Nederlandse” communisten zijn mensen, die volslagen verblind — de bevelen van een buitenlandse mogendheid opvolgen. Zij vormen een vijfde colonne binnen onze landsgrenzen. Daarmede mag het N.V.V. niet op één lijn gesteld worden. Hoé grote, principiële en praktische bezwaren wij ook tegen het N.V.V. hebben — dat N.V.V. mag niet „in één adem” met de C.P.N. of de E.V.C. behandeld worden. Dat is zonder meer duidelijk.

Maar als de heer Suurhoff nu meent, dat daarmede een eventueel misverstand volledig zou zijn opgelost, vergist hij zich.

Goddelijke openbaring of menselijke rede.

Liberalisme, socialisme en communisme zijn vruchten van één boom. Wie deze waarheid uitspreekt, ontvangt onmiddellijk de scherpste protesten van alle drie. En toch behoren die drie onaf-

scheidelijk bij elkaar. Het zijn leden van één familie. Het zijn alle drie vruchten van één groot beginsel, namelijk dat van de *Franse Revolutie* van 1789.

Wij mensen staan in dit leven altijd weer opnieuw voor één beslissende keuze: ons gedrag laten beheersen door *God* of door ons *menselijk* inzicht. Dat geldt van de „kleine” dingen, maar dat geldt ook van de „grote” dingen. Heel ons persoonlijk leven en heel het wereldleven is één grote strijd tussen *geloof* en *menselijke rede*.

Er zijn in West-Europa eeuwen geweest, dat de religie onze gehele cultuur droeg. Het geloof beïnvloedde de samenleving. Zelfs toen het geloof in menig opzicht verbasterde, gaf het nog stuwning aan het denken en het handelen van de mens.

Omstreeks het einde van de 18de eeuw is daarin een belangrijke wijziging gekomen. En daarbij gaat het niet in de eerste plaats om de historische gebeurtenis van de Franse Revolutie, maar vooral om de geest, die in de Franse Revolutie voor het eerst als heersend beginsel openbaar werd in de wereldgeschiedenis. Dat heersend beginsel was „Ni Dieu, ni maître” — „geen God, geen meester”. Niet Gods openbaring was voor de Franse revolutionairen norm voor het handelen, maar de menselijke rede, het menselijke verstand.

Ook voor het maatschappelijk gebied geldt het Jozua-woord: „Kiest u heden wie gij dienen zult”. En Christus zegt het ons duidelijk en klaar: „Gij kunt niet God dienen en de Mammon”.

Voor die keuze stonden ook de Franse revolutionairen. En zij kozen, althans voor het openbare leven, niet God, maar menselijke idealen. Dát was de revolutie. En vanaf dát ogenblik wordt de saecularisatie, de ontkerstening van het maatschappelijk en staatkundig leven openbaar.

Het liberalisme en het socialisme.

De eerste vrucht van deze geest is het met de Franse Revolutie geboren *liberalisme*.

Dat betekent natuurlijk niet, dat alle liberalen, atheïsten of godloochenaars waren. Maar dat betekende wèl, dat men voor het sociale en politieke leven *niet* meer Gods openbaring als norm, als richtsnoer voor het handelen aanvaardde. Of om het met een woord van Prof. Slotemaker de Bruïne te zeggen: het geloof werd op z'n best *beperkt* tot het intieme bidvertrek, de ziekenkamer en het sterfbed. Dáár mocht het Christelijk geloof nog zijn betekenis behouden, maar het sociale en politieke leven moest *buiten* dat geloof omgaan. De weg naar de ontkerstening van het leven der wereld was ingeslagen.

De „sociale” vruchten van dat liberalisme zijn ons allen bekend. Het valse vrijheidsbeginsel heeft geleid tot een sociale slavernij, die als een vreselijke herinnering van geslacht op geslacht medegaat.

Allengs kwam een tweede „isme” op, ten dele uit het reeds bestaande „isme”, het socialisme. Dat nieuwe „isme” kwam voort uit hetzelfde wortelbeginsel, waaruit ook het liberalisme is ontsproten:

de rede. Evenals het liberalisme weigerde ook het socialisme de goddelijke openbaring als norm voor het menselijk gedrag te aanvaarden. Evenals het liberalisme loochende het socialisme de erfzonde.

Slechts in de uitwerking van het gemeenschappelijk aanvaarde beginsel ontstonden verschillen. Terwijl het liberalisme de *persoonlijkheid* eenzijdig op de voorgrond stelde, vroeg het socialisme aandacht voor de *gemeenschap*. Terwijl het liberalisme vóór alles het „particulier initiatief” begroette, pleitte het socialisme voor ingrijpen van de staat op velerlei gebied.

Daar zijn dus inderdaad vele verschillen in uitwerking, in toepassing. Maar dat deze beide „ismen” vruchten zijn van één boom, kan ieder, die zien wil, nog dagelijks in het leven constateren. Als een links-georiënteerd mens arm is, pleegt hij socialist te zijn. En als hij in beter doen komt, wordt hij liberaal.

Tussen liberalisme en socialisme bestaan dan ook geen scherpe *principiële* grenzen. Het éne vloeit in het andere over. In belangrijke *levensbeschouwelijke* vragen vinden liberalen en socialisten elkander dan ook vrijwel altijd.

Het communisme.

En het communisme?

Nog slechts enkele tientallen jaren geleden werden die beide termen, socialisme en communisme, voor één en dezelfde zaak gebezigd. Langzamerhand heeft zich in dit socialisme/communisme een scheiding voltrokken. Een scheiding, die voor een belangrijk deel veroorzaakt werd door een strijd over de *middelen*, welke gehanteerd moeten worden ter bereiking van het doel. In deze strijd speelde ook het volkskarakter, de landaard een rol. Hoe dichter een volk bij de zee leeft, hoe vrijheidslievender, hoe „individualistischer” het veelal van aard is. Rusland is altijd veel meer bevangen geweest door de „gemeenschap” dan Duitsland en Duitsland weer veel meer dan Nederland.

Zo is reeds vroeg een scheiding ontstaan tussen het meer „communistische” socialisme van het vaste land en het meer „democratische” socialisme van Engeland. En ook op het vasteland zelf is deze scheiding doorgegaan.

En nu zegge niemand, dat deze scheiding onbelangrijk is. Dat is zij geenszins. Zowel verschillen in doelstelling als verschillen ten aanzien van de keuze der middelen zijn uiterst belangrijk. Daarom kunnen wij niet anders dan dankbaar zijn voor iedere tempering van het verkeerde.

Maar dat mag ons oog er niet voor doen sluiten, dat liberalisme, socialisme en communisme alle drie aan de geest der Franse Revolutie hun aanzijn danken. Dat mag ons niet doen vergeten, dat zij alle drie vruchten zijn van de menselijke rede. En dat mag ons zeker niet doen verwaarlozen het onweersprekelijk feit dat alle drie ontkerstenend hebben gewerkt in de samenleving.

En daarom zijn zij voor de Christelijke vakbeweging — principieel gezien — alle drie: *tegenstanders*.

Verschil in overtuiging en toch samenwerking.

Wat betekent dat nu in de praktijk van ons vakverenigingswerk? In de praktijk van elke dag hebben wij o.m. te maken met de socialistische vakbeweging. Die vakbeweging ziet klaar en duidelijk het grote gevaar van het communisme, evenals zij vóór Wereldoorlog II klaar en duidelijk het gevaar van het nationaal-socialisme zag. Dat kan ons niet anders dan verheugen.

Waarop berust nu die samenwerking? Op gemeenschappelijkheid van overtuiging? Neen! Die samenwerking berust *niet* op *overeenstemming* in overtuiging, maar op de erkenning van *onderscheid* in overtuiging. Als er gemeenschappelijkheid van overtuiging was, dan moesten we niet samenwerken, maar dan moesten we fuseren. Dat laatste willen de socialisten. Dat wil zeggen: zij willen eenheid op hùn grondslag. En die grondslag mag de Christen niet aanvaarden. Daarom blijft er twee-heid. En toch werken we samen, nl. *voorzover* eigen *overtuiging* en *zelfstandigheid* gehandhaafd blijven. Dan spreekt het vanzelf, dat de een de ander niet kwetst of grieft. Elkanders overtuiging bespreken en bestrijden is geoorloofd en kan plichtmatig zijn. Kwetsen en grieven is altijd fout.

Wanneer dus de socialistische vakbeweging pretendeert en propageert, dat alle arbeiders, beambten en ambtenaren bij haar behoren, dan bestrijdt zij de Christelijke vakbeweging. En als zij de samenwerking ziet als een tussenstation op de weg naar een eenheidsorganisatie, dan vergist zij zich en dan treedt zij op als tegenstandster van de Christelijke vakbeweging. Dat is haar recht! Maar het blijft niet alleen het recht, doch wat meer is de *plicht* van de Christelijke vakbeweging om die overtuiging van haar tegenstandster met de meeste kracht te bestrijden. Dat wenst zij uiteraard te doen op een wijze, die niet grieft. Natuurlijk laat iemand dan weleens een steek vallen. Dat is aan de kant van het N.V.V. eer slechter dan beter. Maar als het staken van bestrijding voorwaarde zou moeten zijn voor „samenwerking”, dan zal, wat ons betreft, de „samenwerking” eerder eindigen dan de bestrijding.

Socialisme en democratie.

De Christelijke vakbeweging maakt zich niet de minste illusies over de verhoudingen, die zouden ontstaan, wanneer het socialisme het in Nederland voor het zeggen had. Dan zou de Christelijke vakbeweging er inderdaad niet „aan te pas komen”. Macht is voor ieder mens gevaarlijk en socialisten vormen op die regel geen uitzondering.

Het Deense voorbeeld — om van andere landen maar te zwijgen — spreekt een duidelijke taal: rood of geen brood. Wij zijn er van overtuigd, dat menig oprecht socialist gruwet van deze gedachte en

haar met verontwaardiging verre van zich werpt. Maar *wij* moeten afgaan op de *feiten*, die de geschiedenis leert.

Wij zullen dan ook niet aflaten om de Christelijke vakbeweging te versterken, innerlijk en uiterlijk. Ook de heer Suurhoff zal bereid zijn ons toe te stemmen, dat deze activiteit plichtmatig is.

Onze zelfstandigheid.

En ten slotte de houding van het C.N.V. van de laatste jaren. Die houding kan de heer Suurhoff maar matig bekoren.

Het is niet onze bedoeling om onvriendelijk te zijn, maar de heer Suurhoff moet toch maar van ons aanvaarden, dat het ons in het leven heus niet te doen is om hem te „bekoren”. Dat heeft met persoonlijke gevoelens niets te maken. Wij hopen van harte, dat de *mens* Suurhoff nog eens tot de erkenning zal komen, dat het socialisme een geestesrichting is, die uiteindelijk *niet* tot zegen van de arbeidende stand is. En ook hopen wij, dat die zelfde mens Suurhoff nog wél eens onder bekoring zal komen van de Christelijke vakbeweging. Maar dat er van de Christelijke vakbeweging op de *socialist* Suurhoff geen bekoring uitgaat, verdriet ons niet. En zeker niet, wanneer hij wijst op de drie door hem genoemde voorbeelden, waarover wij overigens kort kunnen zijn.

- a. Het C.N.V. heeft bij het incident-Vermeulen de kant van de K.A.B. gekozen, *voor zover* het betrof het bezwaar, dat de heer Vermeulen, sprekende namens *alle* Nederlandse arbeiders, een deel dier arbeiders griefde.

Het ging het C.N.V. toen in 't geheel niet om de beslissing van het R.K. episcopaat, want die beslissing trof het C.N.V. — reeds spoedig na zijn oprichting — gelijkelijk met het N.V.V.

Ons bezwaar was en is, dat de heer Vermeulen in *Genève* als *Nederlands* arbeidersgedelegeerde een deel van de Nederlandse arbeiders kwetste. Dáár ging het om.

Dat weet de heer Suurhoff toch?!

- b. Dat het C.N.V. bij de verdeling van de S.E.R.-zetels méér eiste dan waarop het recht had, is onjuist. Het eiste zijn recht. En dat recht is, dat in een publiekrechtelijk orgaan van het bedrijfsleven, dat gebouwd is op de naar levens- en wereldbeschouwing gerichte organisaties, niet uitsluitend met getallen gerekend wordt.

Dat noemt de heer Suurhoff — overigens niet erg vriendelijk — een „dwaze eis”. Dat spijt ons voor hem. Maar het is voor ons een nieuw bewijs, dat versterking van de Christelijke vakbeweging gebiedende eis is.

En wat de opmerkingen van onze vrienden Stapelkamp en Kikkert betreft: daarover hebben zij met ons en wij met hen *geen woord* gesproken. Heus, Suurhoff, geloof nu eindelijk

eens, dat het C.N.V. met geen enkele politieke partij enige relatie heeft. Het is bij ons werkelijk *anders* dan bij N.V.V.-Partij van de Arbeid.

Dat Stapelkamp en Kikkert staatssecretaris v. d. Grinten hebben gezegd, dat hij fout gehandeld heeft, is zonneklaar. Dat hadden we trouwens van elk goed Kamerlid verwacht. Maar wie weet gebeurt het nog eens, dat het P.v.d.A.-Kamerlid Suurhoff in de Kamer de N.V.V.-bestuurder Suurhoff de waarheid zegt. Wie weet?

- c. En ten slotte dat artikel in *Trouw* over de houding van het I.V.V.V. met betrekking tot het advies-comité van de vakbeweging in Europa inzake het Marshall-plan.

De heer Suurhoff uit de veronderstelling, dat dit artikel door het C.N.V. is „geïnspireerd”. Hij weet, kan althans weten, hoe de vork in de steel zit. Wij zelf hebben over deze zaak een artikel geschreven voor de Christelijke dagbladen. Dat hebben verschillende dezer bladen opgenomen. Ook in *De Gids* (van 25 November 1950) is het geplaatst. Alleen *Trouw* wilde het niet ongewijzigd plaatsen. De redactie vroeg ons, of zij er zelf een hoofdartikel van mocht maken. Wij hebben geantwoord: dat moet u zelf weten, maar dan komt de inhoud voor uw verantwoording. En wij hebben er aan toegevoegd, dat in geen geval in dat artikel de tendenz mocht worden gelegd, dat de *Nederlandse* socialistische vakbeweging, dus het N.V.V., hier schuld droeg, omdat wij de indruk hadden, dat zulks niet het geval was.

Deze tendenz heeft *Trouw* er dan ook inderdaad niet in gelegd, maar overigens was het artikel, ook naar onze mening, té scherp en overdreven. Maar daarvoor kan noch mag men het C.N.V. verantwoordelijk stellen. Heus, Suurhoff, geloof nu eindelijk eens, dat het C.N.V. geen enkele relatie heeft met *Trouw*. Het is bij ons werkelijk *anders* dan bij N.V.V.-*Vrij Volk*.

Onze berichten gaan naar *alle* Christelijke dagbladen en naar het A.N.P. Alle Christelijke dagbladen zijn ons even lief. Zij staan vrij en onafhankelijk tegenover het C.N.V. en wij tegenover hen.

I.C.V.—I.V.V.V.

Ons — toch reeds lang geworden — artikel mag eindigen met een „happy end”. De heer Suurhoff schrijft namelijk: „Van onze kant (dus van de zijde van het N.V.V., R.) zijn en worden nog pogingen gedaan om — voor wat Europese economische samenwerking en Marshall-plan betreft — een zekere verbinding tussen het regionale I.V.V.V.-secretariaat en het I.C.V.-bestuur te leggen. Of wij daarmee veel succes zullen hebben, is de vraag. Noch de Scandinaviërs en de Engelsen, noch de Duitsers en de Oostenrijkers, die in

eigen land geen confessionele vakbeweging kennen, zijn er happig op. Hoe dan ook, met dankbaarheid of onvriendelijkheid jegens het I.C.V. of jegens het Nederlandse C.N.V. heeft dit niets te maken."

Nu zou men kunnen vragen: waarom alleen „een zekere verbinding" en geen samenwerking? En waarom *alleen* „voor wat Europese economische samenwerking en Marshall-plan betreft"? Maar die vragen laten wij thans rusten. Wij willen gaarne publiekelijk uitspreken, dat wij waardering hebben voor deze geste van het N.V.V.-bestuur. Wij hebben in ons artikel over deze zaak in *De Gids* van 25 November jl. geschreven, dat wij met meer dan gewone belangstelling nadere mededelingen over de gevoelens van het N.V.V. afwachten. Welnu, die nadere mededelingen zijn nu zowel persoonlijk als publiekelijk gedaan. En wij aarzelen niet om te zeggen, dat ons die mededelingen verheugen. Ere wie ere toekomt. Ook als het een tegenstander betreft!

En overigens sluiten wij ons aan bij het slot van Suurhoffs artikel. Ook al zouden wij het dan wat anders formuleren! Maar dat houdt verband met onze visie op wat *werkelijk* liefde is!

M. RUPPERT.

Naschrift:

Over de verhouding tussen I.C.V. en I.V.V.V. ter zake van het Schuman-plan, kunnen binnenkort nadere mededelingen in *De Gids* tegemoet gezien worden.

R.

DE HANDHAVING DER SOCIAAL-ECONOMISCHE WETGEVING

Wij staan voor de invoering van de p.b.o. De discussie over de grondgedachten is gevoerd. Nu moet het bestek uitgeschreven en moeten de detailtekeningen vervaardigd. Straks zullen er lichamen zijn, waarvan patroons en arbeiders het bestuur vormen en die verordeningen gaan uitvaardigen. *Wetgeving* wordt aan de bedrijfs-genoten opgedragen. Wat zal daarvan terecht komen? Zullen de bedrijfsgenoten daartoe in staat zijn? Zullen zij de juiste weg kiezen? Zullen zij niet al te zeer missen de ervaring, die de „ouder-wetse” wetgever in een reeks van eeuwen heeft opgedaan, waarbij de moeilijkste problemen moesten worden opgelost?

Wanneer wij in dit vraagstuk duiken, wordt 't ons bang te moede. Laten wij maar onder de indruk komen van de taak die ons wacht: dan stellen wij ons niet tevreden met onpractische romantiek; dan realiseren wij ons, dat er gewerkt moet worden, zwaar en intens gestudeerd.

Onlangs is er een studieboek verschenen: het proefschrift van Dr A. Mulder „De handhaving der sociaal-economische wetgeving”, versierd met de ondertitel: „Naast strafrechtspraak bedrijfsrecht-spraak?”, een ondertitel, welke slechts een klein aspect weergeeft van de vele vraagstukken, die in dit boek worden behandeld. ¹⁾

Dit werk behandelt de grote vraag van de *handhaving* der sociaal-economische wetgeving. Wat hebben wij aan regels, die niet worden nageleefd? De rechtsnorm moet reëel zijn; ze mag geen slag in de lucht zijn. Wanneer wij een rechtsnorm stellen, dan moeten wij ons realiseren, dat er mensen zullen zijn, welke die norm niet zullen opvolgen en dat dus *contrôle* en *sancties* nodig zijn.

Contrôle. Bij de debatten over de wet op de verbindendverklaring der c.a.o. in 1937 hebben wij een voorspel beleefd van het vraagstuk der *contrôle*. De bedrijfsgenoten vroegen om *contrôle* door eigen krachten. „Nee”, zei minister Slingenberg, „dat vertrouw ik die bedrijfsgenoten niet toe, die *contrôle* moet geschieden door de Arbeidsinspectie.”

Moet de *contrôle*-instantie zijn een bedrijfsorgaan of een overheidsorgaan? Wie moet straks de *contrôle* uitoefenen op de verordeningen van de p.b.o.: de opsporingsambtenaren van de staat of de door het bedrijfsleven aangewezen personen?

Sancties. Wanneer ge ziet, welk een onnoemlijk aantal sancties

¹⁾ D. A. Daamens Uitgeversmaatschappij N.V., Den Haag. Geb. f 13,50, ingen. f 11,50.

kan worden gesteld op de niet-naleving van de verordeningen, zal het u duizelen. Ik zal trachten uit de rijke schat van Mulders boek u er een aantal op te noemen.

1. In de eerste plaats kennen wij de *civiele* sanctie. Als zodanig noemt de schrijver o.m. nietigheid van de verboden handeling; schadeloosstelling van de benadeelde. De civielrechtelijke sanctie beoogt de benadeelde burger in zijn recht te herstellen.

2. De *poenale* of *strafrechtelijke* sanctie. Deze wordt weer onderverdeeld in *vrijheidsstraffen*, *vermogensstraffen* en *bedrijfsstraffen*. Als vermogensstraffen noemen wij: de geldboete, de verbeurdverklaring, het opleggen van de verplichting tot storting van een waarborgsom en 't opleggen van de verplichting tot voldoening van een geldbedrag ter ontneming van het geschatte voordeel. Van de vrijheidsstraffen noemen wij: de gevangenisstraf, de hechtenis, de plaatsing in een Rijkswerkinrichting.²⁾ Van de bedrijfsstraffen vermelden wij: de ontzetting van het recht een bepaald beroep uit te oefenen, de sluiting van een zaak of de stillegging van de bedrijfsmiddelen, de intrekking van een vergunning, van een toewijzing of enig ander van overheidswege verkregen recht of bescheid, het opleggen van de verplichting tot verrichting van hetgeen wederrechtelijk is nagelaten en tot tenietdoening van hetgeen wederrechtelijk is verricht, en tenslotte de onderbewindstelling van een bedrijf. De strafrechtelijke sanctie beoogt: a. het teweeggebrachte onrecht weg te nemen; b. de maatschappij — en dus niet alleen de benadeelde — tegen de gevolgen van dat onrecht of tegen de dader te beschermen, en c. de dader van opnieuw overtreden te weerhouden, waartoe hem een zeker leed moet worden toegebracht.³⁾

3. Voorts kennen wij de *tuchtrechtelijke* sancties. Het tucht-recht noemt men weleens de scholing binnen een bepaalde gemeenschap. De heer Mulder voelt er weinig voor, het tucht-recht een afzonderlijke plaats te geven. Als sancties zullen daar in de regel worden toegepast de straffen die hierboven als poenale sancties werden genoemd. Wie hiervan meer wil weten, leze eens de Wet op de Economische Delicten na.

4. Tenslotte kennen wij nog de *administratieve* sancties. Als zodanig vinden wij bij Dr Mulder:

- a. intrekking van een vergunning, toewijzing of dispensatie;
- b. schorsing en schrapping van een lidmaatschap;
- c. oplegging van een boete;
- d. verbeurdverklaring van een waarborgsom;
- e. administratieve inbeslagneming;
- f. afbraak van onwettig tot stand gekomen gebouwen.

²⁾ Wij verwaarlozen even het verschil tussen „straffen” en „maatregelen”.

³⁾ We verdiepen ons hier niet verder in de vraag van het *wezen* der straf, al of niet „vergelding”.

De administratieve sanctie beoogt een onbelemmerde uitvoering der wetten en voorschriften in het algemeen te verzekeren.

Om eens een eenvoudig voorbeeld te noemen: zal straks krachtens de nieuwe vestigingswetgeving hij die zonder vergunning een bedrijfje begint, alleen maar een boete krijgen (poenale sanctie) of zal de politie gerechtigd zijn om, wanneer hij geen vergunning tonen kan, zijn zaak te sluiten, desnoods met de sterke arm (administratieve sanctie)?

De lezer begrijpt, dat hier grote vraagstukken aan de orde komen, niet minder dan de verhouding tussen de wetgevende, de uitvoerende en de rechterlijke macht.

Naar ik veronderstel, zal menig vakbondsbestuurder verbaasd staan, dat er zulk*een ruime keuze van sancties bestaat. Hij zal inzien, dat de keuze niet willekeurig mag zijn en dat daarom van overheidswege op die keuze toezicht zal worden gehouden.

Daarmede zijn wij er echter nog niet. Er moet nog een andere keuze worden gedaan. De vraag moet beantwoord worden: *welke rechter* zal de sanctie bepalen? Zal dit zijn de *gewone* rechter (Kantonrechter, Arrondissementsrechtbank), die ook de normale civiele en strafzaken behandelt, of moet het een *speciale* overheidsrechter zijn? (Zie de Wet op de Economische Delicten).

Anderen zullen opmerken, dat in vele gevallen die rechter niet nodig is en dat de overheid zich de naleving wel kan verzekeren door middel van administratieve sancties.

Wij zullen ook wel horen, dat het bedrijfsleven zelf de rechtspreekende instanties moet scheppen en zo naderen wij tot het vraagstuk van de bedrijfsrechtspraak.

Een andere vraag is weer: moet de overheidsrechtspraak worden uitgeoefend door juristen, door leken of door juristen en leken tezamen? Een zelfde vraag kunnen wij stellen ten aanzien van de bedrijfsrechtspraak: juristen, leken of juristen en leken gezamenlijk.

Menig aanstaand bestuurder van bedrijf- of productschappen zal de wens koesteren, van al die vraagstukken iets te weten.

Als practicus wil hij vooral kennis nemen van hetgeen anderen op dit terrein hebben *gedaan*. Welnu, Dr Mulder heeft een proefschrift geschreven, waarin hij onderzoekt, hoe de sociaal-economische wetgeving wordt gehandhaafd in Nederland, in Zwitserland en in de Verenigde Staten. Van Nederland geeft hij de historie sinds 1930. Een merkwaardige historie, vooral omdat de overvloeds-economie van 1930—1940 en de schaarste-economie van 1940—1950 dikwijls met dezelfde organen moesten worden gerelementeerd.

Om u duidelijk te maken wat hier allemaal behandeld wordt, wil ik u even een opsomming geven van de inhoud van hoofdstuk IV: I. De ontwikkeling tot de tweede wereldoorlog: a. de ordening op landbouwgebied; b. de publiekrechtelijke organisatie van het bedrijfsleven; c. de algemeen verbindendverklaring van collectieve

overeenkomsten; *d.* de vestigingsregeling; *e.* de regeling van het vervoer. II. De oorlogseconomische wetgeving: *a.* de Distributiewet 1939; *b.* de Prijsofdrijvings- en Hamsterwet 1939; *c.* de Bodemproductiewet 1939; *d.* de Wet Gebruik Vervoermiddelen 1939. III. De tijdens de bezetting tot stand gekomen sociaal-economische wetgeving: 1. Regelingen die beoogden het net van overheidsvoorschriften dicht te trekken: *a.* het Besluit Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf 1941; *b.* het Bedrijfsvergunningenbesluit 1941; *c.* het Kartelbesluit; *d.* de vervoersregelingen. 2. De publiekrechtelijke organisatie van het bedrijfsleven: *a.* de horizontale organisaties; *b.* de verticale organisaties; *c.* het Voedselvoorzieningsbesluit. IV. De na de bevrijding tot stand gekomen wetgeving: *a.* het Besluit Regeling In- en Uitvoer 1944; *b.* het Deviezenbesluit 1945; *c.* het Buitengewoon Besluit Arbeidsverhoudingen 1945; *d.* het Besluit Wederopbouw 1945. V. Administratieve rechtspraak op economisch terrein. VI. De bijzondere regelingen betreffende de vervolging en berechting van economische delicten. 1. De regeling tot het uitbreken van de oorlog. 2. De regeling tijdens de bezetting: *a.* de berechting door de gewone rechterlijke macht; *b.* de tuchtrechtspraak voor de voedselvoorziening; *c.* de tuchtrechtspraak voor de prijzen. 3. De regeling na de bevrijding: *a.* de berechting door de bijzondere politierechter; *b.* de tuchtrechtspraak voor de voedselvoorziening; *c.* de tuchtrechtspraak voor de prijzen. 4. Bijzondere onderwerpen: *a.* de verbeurdverklaring; *b.* de strafbaarheid van gemeenschappen; *c.* de strafmaat bij economische delicten. 5. Quantitatieve beschrijving.

Dat gaat allemaal over Nederland (van 1930—1950).

Niet minder interessant is de bespreking van de praktijk in Zwitserland en de Verenigde Staten. Vooral van het efficiënte Amerika is nog wel wat te leren. Daar is trouwens Truman opnieuw gestart. Wat ons opviel, is dat de overheid in de V.S. het bedrijfsleven veel meer raadpleegt in de te nemen maatregelen dan bij ons gebruikelijk is. Aardige vormen komen we er tegen. Mulder is onder de bekoring gekomen van de „injunction-suit”: „Ducht de administratie op bepaalde gronden, dat iemand onrechtmatig zal handelen, dan kan zij hem voor de civiele rechter dagen en van deze vorderen, dat hij die persoon het bevel (injunction) geeft, bepaalde onrechtmatige gedragingen na te laten of bepaalde verplichtingen na te komen. De injunction is dus een concreet ge- of verbod, dat treedt naast de abstracte norm van het wettelijk voorschrift. Wordt ook dit concrete bevel niet nageleefd, dan kan de rechter, die het bevel gaf, de overtreder veroordelen wegens contempt of court (belediging van de rechter) en wel tot gevangenisstraf van onbeperkte duur of tot geldboete van onbeperkt bedrag”.

Ook zit volgens hem wel iets in de treble-damage-suit. „Deze actie tegen degene, die enig goed tegen te hoge prijs had verkocht, kon òf door een burger òf door de administratie worden ingesteld. De verkoper kon worden aangesproken voor een bedrag van ten

minste \$ 50 en ten hoogste driemaal het te veel betaalde. Hiermede wilde men twee doeleinden verwezenlijken: bestraffing van de overtreder en schadeloosstelling van de benadeelde”.

Pas in het allerlaatste gedeelte van zijn boek gaat de schrijver systematisch in op de *bedrijfsrechtspraak*. Wij zijn het in velerlei opzicht met zijn redenering niet eens, maar bepalen ons thans tot een beoordeling van de dissertatie als zodanig en dan moeten wij zeggen, dat hier knap werk is geleverd. De belangrijke argumenten echter, die voor de bedrijfsrechtspraak pleiten, komen bij Dr Mulder niet helemaal uit de verf. Wij staan ook bij dit onderwerp immers voor fundamentele vragen, zoals: zullen straks bij de p.b.o. de bedrijfsgenoten zelf in deze met een taak worden belast? Zal zowel de wetgeving, de rechtspraak als de uitvoering lopen via de hoofden en harten der werkgevers en werknemers zelf of zal op een theoretisch ideale wijze *óver* hen worden gedokterd? Dat van de bedrijfsrechtspraak vele klassiek-gevormde juristen aan het griezelen zijn geslagen, ik zal het niet ontkennen. Zou men zich kunnen voorstellen, dat de werkgevers en werknemers, die op dit terrein een taak ontvangen, onmiddellijk in serene rust en technische volmaaktheid hun opdracht uitvoerden? Ook hier heeft immers de mens een strijd op aarde.

Wij willen nog noemen de conclusie, die Dr Mulder aan het einde van zijn proefschrift heeft getrokken:

I. *Als middelen tot handhaving.*

1. geregelde voorlichting in abstracto over het nut en de betekenis der gegeven voorschriften;

2. voorlichting in concreto aan hen, die zich niet aan de voorschriften hebben kunnen aanpassen;

3. het scheppen van de mogelijkheid van oplegging ener injunctie als preventief dwangmiddel tegen hen, die zich aan de voorschriften nog niet hebben kunnen aanpassen, doch wier medewerking ook niet door voorlichting in concreto kon worden verkregen;

4. verruiming van de mogelijkheid van toepassing van civiele sancties om te bevorderen, dat benadeelden medewerken aan de handhaving der voorschriften en

5. als sluitstuk der middelen: het scheppen van krachtige repressieve dwangmiddelen in het bijzonder van bedrijfsstraffen, welke kunnen worden aangewend tegen hen, wier medewerking door andere middelen niet kan worden verkregen.

II. *Als organen der handhaving.*

1. administratieve organen, in het bijzonder contróle-ambtenaren, die bekwaam en in staat zijn de voorlichting in abstracto en concreto te verzorgen;

2. deskundige contactambtenaren en leden van het O.M., ter bevordering van een efficiënte toepassing van het middel der in-junction;

3. rechterlijke organen, welker ambtenaren gespecialiseerd zijn en welker organisatie waarborgen schept voor uniformiteit in interpretatie der voorschriften, straftoemeting en vervolgingsbeleid; en

4. als sluitstuk der organen:

een efficiënte coördinatie van strafrechtelijk en administratief beleid."

Zoals wij reeds zeiden: op een enkel gebied zouden onze conclusies anders luiden. Het lust ons niet, deze eigen mening thans op de voorgrond te stellen. Wij zijn onder de indruk gekomen van het enorme werk, dat Dr Mulder heeft verzet. Wij hebben thans een overzicht van de middelen tot handhaving der sociaal-economische wetgeving en dat hebben wij tot dusver node gemist.

Aan het slot van ons overzicht een enkel woord. In deze wereld, waar zoveel zonde en verderf is te vinden, zal de handhaving van de rechtsnormen grote inspanning vergen. Toch blijft het vraagstuk van rechtspraak en contrôle secundair. Dr Mulder heeft er zelf op gewezen: belangrijker dan sancties, belangrijker dan rechtspraak, belangrijker dan contrôle is de gezindheid. Quid leges sine moribus — wat zijn de wetten zonder de zeden? Ons eerste werk zal moeten zijn om het rechtsgevoel, het zedelijk gevoel en het fatsoensgevoel van onze mensen te beïnvloeden. Het beste systeem van rechtspraak en contrôle is machteloos als de norm niet leeft in de consciëntie der bedrijfsgenoten. Anders wordt de boete al bij voorbaat „ingecalculeerd". Dan krijgen wij een mentaliteit, zoals wij in de bezetting hadden tegenover de besluiten van de Duitse overheid, die eigenlijk als „overheid" door ons niet eens werd erkend. De beïnvloeding der gezindheid zal moeten uitgaan van de werkgevers- en werknemersorganisaties. Dat kan een publiekrechtelijk lichaam nooit zo doen als de vrije vereniging. Wanneer wij daarom bij de p.b.o. zouden kunnen bereiken, dat de vrije vereniging en het publiekrechtelijk lichaam in het nauwste contact met elkaar worden gebracht, dan wordt ook het vraagstuk van de handhaving der sociaal-economische wetgeving gemakkelijker en dan worden wij bewaard voor een herhaling van wat wij in het jongste verleden moesten ervaren: een sociaal-economische ordening, belast met de allerzwaarste sancties, en die toch fictief bleef, omdat zij niet werd nageleefd.

Mr P. BORST.

EEN FOUT HERSTELD

In het nummer van September 1950 werd als artikel, onder het opschrift „Het Marxisme”, opgenomen de door Dr Thierry weergegeven openbare les bij de sluiting van de cursus 1948-1950 van de kaderschool op Zaterdag 24 Juni 1950.

Bijna aan het slot komt de volgende passage voor:

„Zoals ik reeds vroeger uiteengezet heb is het Christendom niet verenigbaar met het Marxisme. Van een socialisme, dat zich op een geheel andere basis stelt, zoals het religieuze socialisme en het personalisme, kan dit echter niet zonder meer gezegd worden. Wanneer dus zonder meer de stelling geponeerd wordt, dat socialisme en Christendom elkaar uitsluiten is dit juist ten aanzien van het Marxisme, maar in zijn algemeenheid onjuist.”

Om misverstand te voorkomen was het gewenst geweest, dat wij bij deze passage een noot hadden geplaatst. Zulks is echter verzuimd, hetgeen door ons wordt betreurd. Immers nu is er onnodig verschil van mening ontstaan. De lezer kan daaromtrent een en ander lezen in *De Gids* van 6 Januari 1951.

Nu laten we alsnog volgen de noot, welke had moeten worden geplaatst onder het betreffende artikel in het Septembernummer:

„De redactie wil hierbij opmerken, dat Dr Thierry sprak als docent in de *Economie* van onze kaderschool. Degenen, die zijn lessen hebben gevolgd en ook deze woorden in de openbare les hoorden, begrepen heel goed, dat hij over de *economische zijde* van het socialisme sprak.

Nu deze passage zwart op wit voor ons ligt, kan ze o.i. een verkeerde indruk geven.

Wellicht ten overvloede, willen wij er derhalve nog eens op wijzen, dat o.i. het socialisme, met welke toevoeging dan ook, zoals dit zich aan ons voordoet als levens- en wereldbeschouwing, onverenigbaar is met hetgeen God ons in Zijn Woord leert omtrent individu en gemeenschap.”

CIJFERS EN FEITEN

De Christelijke vakbeweging het sterkste bolwerk tegen het communisme

In het Amerikaanse weekblad *America* van 9 December 1950 verscheen een kort redactioneel artikel onder de titel „U.S. labor abroad”. We geven het hieronder in letterlijke vertaling weer. Er blijkt uit, dat uiteindelijk ook in Amerika de ogen opengaan en dat men er zich het bestaan van een Christelijke vakbeweging in Europa als het sterkste anti-communistische bolwerk gaat realiseren.

„Als een onderdeel van zijn „positieve” oorlog tegen het communisme besloot het C.I.O. tijdens zijn congres te Chicago, een delegatie van acht tot tien man naar Europa te zenden. Deze mensen zullen de delicate en belangrijke taak hebben, de opvatting van de Amerikaanse wereld van de arbeid over de buitenlandse politiek van de V.S. en over hun streven aan buitenlandse arbeiders kenbaar te maken. Als voorbereidende stap zullen drie gedelegeerden binnenkort naar Europa vertrekken om daar gedurende twee maanden de arbeidsproblemen te bestuderen; deze studie kan tot richtsnoer dienen voor de grote groep, die later volgt. De C.I.O.-vertegenwoordigers zullen ten nauwste met die van de A.F.L. contact onderhouden, die dezelfde anti-communistische strijd voeren. Deze vertegenwoordigers stammen uit de arbeiderswereld, worden er door ondersteund, spreken in termen, die door de arbeiders verstaan worden en kunnen dus een beslissende invloed op de afloop van de „koude oorlog” hebben in kritieke landen als Italië, Frankrijk en West-Duitsland. Dit initiatief van het C.I.O. verdient te worden toegejuicht. Voor het welslagen van deze onderneming is het evenwel noodzakelijk, dat de gedelegeerden met zorg worden gekozen. Zij dienen te begrijpen, dat de grootste anti-communistische arbeidersgroeperingen in Frankrijk, Italië en Nederland door de Christelijke beginselen worden bezield, dat het Christelijk Verbond in België practisch even sterk is als het socialistische, zowel in invloed als in ledental, en dat in West-Duitsland een groot deel van de arbeidersmacht Katholiek is. Men is benieuwd, of een man als Victor Reuther b.v., die tot de groep van het driemanschap zal behoren, voldoende welwillend begrip heeft voor dit kardinale feit van het Europese leven. Ongetwijfeld zijn vele vertegenwoordigingen uit de arbeiderswereld, die na de oor-

log de Oceaan zijn overgestoken, zowel voor de vervulling van particuliere als van overheidsopdrachten, ideologisch niet juist samengesteld om de problemen te kunnen beoordelen, waarmee ze te maken krijgen. Het gevolg daarvan is dat wij verschillende Europese Christelijke arbeidersvertegenwoordigers tegen ons hebben ingenomen. En het C.I.O. zou er goed aan doen, zorgvuldig te werk te gaan, wil het niet de blunders herhalen, die vroeger begaan zijn."

Ledentallen der Nederlandse vakbeweging per 1 October 1950

Het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft onlangs de volgende ledencijfers der Nederlandse vakbeweging gepubliceerd:

Centrale organisaties	1950		
	1 Januari	1 Juli	1 October
Nederlands Verbond van Vakverenigingen	381600	397600	400600
Christelijk Nationaal Vakverbond in Nederland ...	155600	161100	162300
Nederlandse Katholieke Arbeidersbeweging	296400	304100	305900
Eenheidsvakcentrale	163300	167200	166900
Nederlandse Vakcentrale	2800	13900 ¹⁾	13800

Loongrens Invaliditeitswet, Ziektewet en Ziekenfondsenbesluit

De loongrens, welke in sommige sociale verzekeringswetten voorkomt, is met ingang van 2 Januari jl. verhoogd van 4500 tot 4725 gulden per jaar.

Het maximum dagloon, waarnaar de premies en de uitkeringen worden berekend, is van 12 op 13 gulden gebracht.

Als ziekenfondspremie, welke voor de helft ten laste van de arbeider komt, moet op het loon 1.8 % tot ten hoogste 23 cent per dag, f 1,40 per week of f 6,10 per maand worden ingehouden.

Ten behoeve van de ziekgeldverzekering kan — behoudens toegestane uitzonderingen — een bedrag van 1 % van het loon tot ten hoogste 13 cent per dag, 78 cent per week of f 3,40 per maand worden gekort.

¹⁾ De Alg. Bond van Werkers in het Mijndbedrijf heeft zich aangesloten bij de N.V.C.

Noodregeling kinderbijslag kleine zelfstandigen

Verschenen is de nota naar aanleiding van het verslag der Tweede Kamer over het ontwerp van wet „noodregeling kinderbijslag kleine zelfstandigen”.

In deze nota zegt de Minister van Sociale Zaken: de vraag, of door het laten vervallen van de inkomensgrenzen niet een aanzienlijke vereenvoudiging van het gehele stelsel van het wetsontwerp zou zijn te verkrijgen, kan bevestigend worden beantwoord.

Echter zou het loslaten van de inkomensgrenzen het karakter van het wetsontwerp essentieel wijzigen. Het wezenlijk karakter van het ontwerp toch bestaat hierin, dat het een voorlopige noodregeling inhoudt, welke gebaseerd is op de grondslag van het behoefte-element. Het karakter van behoefte-regeling zou bij opheffing van de inkomensgrenzen geheel teloorgaan.

Voorts moet de ontworpen regeling de weg openlaten naar een definitieve regeling op de grondslag van premiebetaling. Deze weg zou worden afgesneden, indien thans de inkomensgrenzen zouden worden losgelaten en ten laste van de staat aan alle zelfstandigen, ongeacht de hoogte van hun inkomen, kinderbijslag zou worden verstrekt.

Kosten van voeding van tuberculoselijders

De wet op het praeventiefonds staat het bestuur van het praeventiefonds voor de jaren 1950, 1951 en 1952 een totaal bedrag van zes miljoen gulden toe voor het geven van tegemoetkoming in de kosten van voeding van tuberculoselijders, die als verzekerden zijn ingeschreven bij de afdeling verplichte verzekering van de algemene ziekenfondsen en die niet worden verpleegd in een sanatorium voor tuberculoselijders of in een andere inrichting voor verpleging van zieken.

De Staatssecretaris van Sociale Zaken heeft nu het volgende beschikt: Het bestuur van het praeventiefonds doet aan het Christelijk Nationaal Vakverbond, de Katholieke Arbeidersbeweging en het Nederlands Verbond van Vakverenigingen uitkeringen ter tegemoetkoming in hetgeen deze organisaties in het tijdvak van 1 Januari 1950 tot en met 31 Augustus 1950 in natura of in geld hebben toegekend aan bij deze organisaties aangesloten leden, die gedurende genoemd tijdvak aan tuberculose leden, en aan de tuberculoselijders, die als indirect-verzekerden aan de verzekering van de aangeslotenen bij deze organisaties rechten ontleenden, indien zij als verzekerden waren ingeschreven bij de afdeling verplichte verzekering van de algemene ziekenfondsen en niet worden verpleegd in een sanatorium voor tuberculoselijders of in een andere inrichting voor verpleging van zieken.

De uitkeringen zullen per verzekerde per week bedragen f 3,75 voor het verstrekken van extra-voeding en f 2,—, wanneer slechts een gedeeltelijke verstrekking van extra-voeding werd of wordt verleend.

PERSONEELSSTERKTE EN OMZET IN DE INDUSTRIE GEDURENDE HET 3e KWARTAAL 1950

Het Centraal Bureau voor de Statistiek publiceerde in zijn *Statistisch bulletin* van 4 dezer de volgende cijfers betreffende de personeelssterkte en de omzet in de industrie gedurende het 3e kwartaal 1950.

Bedrijfsklasse	Aantal bedrijven	Personeelssterkte (incl. zieken e.d.; excl. wachtgelders) op het einde van het kwartaal					Omzet			
		Ar- beiders	w.o. vrouwen	Overig personeel	w.o. vrouwen	Totaal	w.o. vrouwen	Binnen- land	Buiten- land	Totaal
I Vervaardiging van aarde- werk, glas, kalk en stenen	628	40.828	1.979	3.900	601	44.728	2.580	91.188	7.642	98.830
II Diamantnijverheid	20	756	62	77	25	833	87	373	6.774	7.147
III Grafische nijverheid	550	21.621	1.799	5.485	1.557	27.106	3.356	62.118	4.117	66.235
V Chemische nijverheid	549	33.298	4.599	12.555	2.763	45.853	7.362	224.307	90.928	315.235
VI Bewerking van hout, kurk en stro	1.087	34.512	699	5.398	929	39.910	1.628	113.001	5.876	118.877
VII a. Kleding	1.174	55.730	45.991	7.217	2.992	62.947	48.983	169.046	18.082	187.128
b. Wasserijen	425	11.583	7.373	1.903	798	13.486	8.171	14.260	—	14.260
IX Leder- en rubbernijverheid	544	28.911	5.264	4.721	851	33.632	6.115	115.429	22.123	137.552
X Mijnbouw, zoutontginning, veenderijen enz.	89	47.237	413	5.216	295	52.453	708	110.490	18.260	128.750
XI-XIII Metaalnijverheid	2.016	213.537	8.870	48.324	8.567	261.861	17.437	572.874	216.027	788.901
XIV Papiernijverheid	360	23.081	4.935	3.947	994	27.028	5.929	100.941	18.220	119.161
XV Textielnijverheid	621	107.846	32.693	11.660	3.842	119.506	36.535	430.330	122.913	553.243
XVII Bereiding van voedings- en genotmiddelen	2.351	113.029	20.075	26.058	6.236	139.087	26.311	1.059.036	337.752	1.396.788
Totaal	10.414	731.969	134.752	136.461	30.450	868.430	165.202	3.063.393	868.714	3.932.107

Inkomsten-nivellering in Engeland

Volgens *Labour*, het maandblad van de T.U.C. (Nov. 1950), hebben momenteel in Engeland slechts 86 personen een zuiver inkomen — na aftrek van belasting — van meer dan £ 6000 per jaar.

Tien jaar geleden waren het er 6.560.

Het hieronder volgend overzicht laat zien, hoeveel personen in de verschillende inkomensgroepen vallen:

Zuiver inkomen na aftrek van belasting	Aantal personen
£ 4000 — £ 6000	5.624
£ 2000 — £ 4000	79.650
£ 1000 — £ 2000	349.000
£ 500 — £ 1000	1.551.000
£ 250 — £ 500	9.152.000
£ 150 — £ 250	8.500.000
£ 135 — £ 150	1.113.000

De werkloosheid in December 1950

In de afgelopen maand werd in verband met de optredende vorst een snel einde gemaakt aan vele werkzaamheden, terwijl met het uitvoeren van verscheidene andere werken niet werd begonnen. Als gevolg hiervan nam het aantal *mannelijke* werklozen van 72.428 toe tot 102.888, vorstwerklozen — dus de zgn. uitgevroren arbeiders — hierbij niet inbegrepen. In December 1949 bedroeg deze toeneming 21.000 tegen ruim 30.000 in 1950, zodat mag worden aangenomen, dat de te verwachten stijging nu in Januari lager zal zijn. Van de genoemde 102.888 werklozen waren er 75.537 geheel werkloos (vorige maand 51.137), 25.216 tewerkgesteld bij de D.U.W. (10.305) en 2135 wachtgelders (511). Het aantal werkloze landarbeiders steeg van 8868 tot 20.896, bouwvakarbeiders van 11.777 tot 18.757, losse arbeiders van 11.332 tot 15.248, arbeiders uit de aardewerk-, baksteen- en betonindustrie van 1505 tot 2688. De vermelde losse arbeiders vloeiden voor een groot deel af uit de landbouw, de bouwvakken en de aardappelmeel- en suikerfabrieken. Mede door de stagnatie in de constructiebedrijven ten gevolge van het winterweer nam het aanbod der arbeidskrachten uit de metaalnijverheid toe van 4594 tot 5520. Overigens geldt voor alle bedrijfstakken, uitgezonderd het winkelen en het horecabedrijf, dat gedurende de maand December in verband met de vele feestdagen geen — althans zo weinig mogelijk — personeel wordt aangenomen.

De bij de arbeidsbureaux ingeschreven gedemobiliseerde militairen, welke voorkeur genieten bij de arbeidsbemiddeling, namen in aantal toe van 2388 tot 2577.

Het aantal deelnemers aan de cursussen op de Rijkswerkplaatsen voor Vakontwikkeling nam toe van 3704 tot 3840, waaronder 2492 gedemobiliseerden.

De vraag naar mannelijk personeel onderging een vermindering van 16.678 tot 13.431.

Hoe de werkloosheid verdeeld is over de verschillende provincies blijkt uit het volgende overzicht:

Aantal werklozen	Eind Dec. 1949	Eind Nov. 1950	Eind Dec. 1950	Eind Dec. 1950 per 1000 mnl. inw.
Groningen	6201	4562	8593	37
Friesland	6609	4306	7775	33
Drente	7437	6204	9030	62
Overijssel	3588	2436	3746	11
Gelderland	8475	8595	11365	21
Utrecht	3265	3322	4041	14
Noord-Holland ...	13986	12697	17432	19
Zuid-Holland	17113	15962	20172	17
Zeeland	1966	1111	3096	23
Noord-Brabant ...	11581	10069	13654	22
Limburg	3550	3164	3984	11
	83771	72428	102888	21

De werkloosheid blijkt in alle provincies te zijn toegenomen, maar relatief wel het sterkst in de drie noordelijke, welke een meer agrarisch karakter dragen. Per 1000 mannelijke inwoners zijn er gemiddeld in Nederland op het ogenblik 21 werklozen, echter 37 in Groningen, 33 in Friesland en 62 in Drente. De werkloosheid is relatief het geringst in Overijssel en Limburg, waar 11 werklozen op elke 1000 mannelijke inwoners voorkomen.

Het aantal werkloze *vrouwen* daalde van 5457 tot 5239. De vraag naar vrouwelijk personeel daalde van 16.254 tot 14.932.

„Humor.”

Uit de bezettingstijd herinneren wij ons, dat één der wapenen om de bevolking van het bezette gebied fit te houden de humor was, welke tot uitdrukking kwam in talrijke „moppen”.

De humor is een wapen, waartegenover zelfs de geheime politie van een dictatoriaal geregeerde staat vrijwel machteloos staat. Het is een betekenisvol feit, dat deze moppen ten koste van het communistische regime zowel in de Sowjet Unie als in de satellietstaten circuleren en blijkbaar bij het publiek „getapt” zijn.

Een enkel staaltje van deze humor wordt aan de *New York Herald Tribune* ontleend.

Zo ontdekten anthropologen in Hongarije een oude mummie, waarop Moskou prompt gelastte:

„Stel alles in het werk om te bewijzen dat dit de mummie van Genghis Khan is. Zulk een ontdekking zal het prestige van de Sowjet wetenschap ten zeerste verhogen.”

Kort daarop antwoordde het Hongaarse Instituut voor Anthropologie, dat de mummie inderdaad Genghis Khan betrof.

„Hoe kunt u dit bewijzen?” werd gevraagd.

„Eenvoudig genoeg. Wij gaven de zaak door aan de Geheime Politie en de mummie bekende.”

Ploegenarbeid in de industrie.

Door de Arbeidsinspectie werd ongeveer een jaar geleden aangevangen met een onderzoek naar de omvang van de ploegenarbeid in de industrie.

Tevens werd toen getracht gegevens te verkrijgen omtrent de houding die werkgevers en werknemers tegenover het vraagstuk van de ploegenarbeid innemen.

Wij laten hieronder een korte samenvatting volgen van dat onderzoek.

„De bezwaren bij de arbeiders hangen vaak af van de levensomstandigheden: gehuwd zijn of niet, leeftijd enz. Bij het werken op Zondag is ook de geloofsovertuiging van veel belang.

De meest op de voorgrond tredende bezwaren zijn:

1. het ongeregelde leven met alle daaraan verbonden bezwaren als: een verstoord gezinsleven, minder gelegenheid om deel te nemen aan cultureel leven en ontspanning en moeilijkheden bij het volgen van cursussen;

2. het vermoeiende werken in de nachtploeg, waarbij bovendien het deelnemen aan de gewone maaltijden moeilijk of onmogelijk wordt, met als gevolg onregelmatig eten en dientengevolge lichamelijke bezwaren;

3. het gezinsleven wordt duurder doordat de maaltijden niet tegelijk kunnen worden klaargemaakt, en er meer uitgaven voor brandstof en verlichting zijn;

4. het vervoersprobleem: vaak bestaat er geen redelijke vervoersgelegenheid waardoor de reistijd van woning naar onderneming groter wordt.

De Arbeidsinspectie meldt in haar rapport, dat arbeiders die reeds in ploegen werken minder bezwaren hebben dan arbeiders die volgens de gewone uren opkomen en afgaan.

Na instelling op de arbeid in ploegen gaan de nadelen minder zwaar wegen en krijgen de voordelen meer waardering. Het gevolg hiervan is b.v. dat afschaffing van bestaande ploegenstelsels wordt gezien als een ongewenste loonsverlaging.

Zeer verschillend oordelen de arbeiders over de vraag hoe een tweeploegenregeling moet zijn: dag- en nachtploegen, dan wel de

normale regeling tussen 5 en 23 uur. Beide systemen hebben hun voor- en nadelen, waarop individueel zeer uiteenlopend wordt gereageerd. Algehele opheffing van de bezwaren acht het verslag in het algemeen moeilijk, maar wel zijn vele bezwaren door bijzondere maatregelen te ondervangen, o.a. door:

- a. een goede keuze van indeling der werktijden tot bevordering van een regelmatiger gezinsleven en opheffing der verkeersmoeilijkheden;
- b. het verstrekken van maaltijden in de onderneming;
- c. bij het samenstellen der ploegen rekening houden met de belangen van cursisten.

Bij alle beschouwingen van werkgeverszijde omtrent de uitbreiding van ploegenarbeid stond uiteraard op de voorgrond, dat voor de daardoor verkregen productievermeerdering afzetmogelijkheid met name op de buitenlandse markten aanwezig moet zijn.

Bij de enquête werden van de zijde van werkgevers, die tot invoering van ploegenarbeid om andere redenen dan technische noodzaak waren overgegaan, of de invoering daarvan overwogen, de volgende motieven vooral op de voorgrond gesteld:

1. het voorkomen van knelpunten in het bedrijf, veroorzaakt door het achterblijven van de capaciteit van bepaalde afdelingen ten opzichte van de overige afdelingen;
2. het opvangen van tijdelijke drukte;
3. het scheppen van een tijdelijke expansie, door bepaalde machines volop te benutten (in een dergelijk geval worden andere machines stopgezet en de arbeiders van deze machines gezet in ploegen aan de machines, die men speciaal nodig heeft);
4. het verkorten van de leveringstijd, indien de noodzakelijkheid hiertoe aanwezig is;
5. het fabriceren van een nieuw product, waarvan de afzetmogelijkheden nog niet vaststaan (in een dergelijk geval wordt, alvorens tot uitbreiding van de bestaande outillage wordt overgegaan, getracht door ploegenarbeid in de behoefte aan grotere productiecapaciteit te voorzien).

Als voordelen ziet men zodoende:

- a. versterking van de concurrentiepositie door snellere leveringsmogelijkheden;
- b. de mogelijkheid tot grotere productie;
- c. de mogelijkheid tot kostprijsverlaging.

Alle bezwaren van praktische aard, die invoering van ploegenarbeid kunnen belemmeren werden aangevoerd: gebrek aan toezichthoudend personeel, gebrek aan geschikte arbeiders, vervoersmoeilijkheden voor de ploegenarbeiders, overnemen van elkaars werk niet altijd mogelijk, aard van het werk leent zich niet steeds voor ploegenarbeid.

Het rapport komt tot de volgende conclusies:

1. dat van werkgeverszijde het belang van invoering van het

ploegenstelsel wordt ingezien. Gesteld wordt, dat de werkgevers reeds tot arbeid in ploegen zijn overgegaan in de gevallen, waarin zij dit nodig of gewenst achtten en de bezwaren konden worden opgevangen. Uitbreiding van ploegenarbeid door het geven van bepaalde stimulansen (hulp van overheidswege bij het zoeken van nieuwe afzetmogelijkheden, goede voorlichting e.d.) kan zeker mogelijk worden geacht;

2. dat van werknemerszijde de wil om medewerking te verlenen bij de uitbreiding van ploegenstelsels aanwezig is en dat geen bezwaren worden opgeworpen, die niet grotendeels te ondervangen of althans te beperken zijn.

Uitgaande van de praemisse, dat voor een verhoogde productie gepaard met kostprijsverlaging voldoende afzetmogelijkheden voornamelijk op de buitenlandse markten aanwezig zijn, is dus uitbreiding van het ploegenstelsel en daardoor opneming van een bepaald aantal arbeiders in het productie-proces in zekere mate mogelijk te achten.

Uit het bijgevoegde overzicht blijkt, dat ruim 10 % van de industrie-arbeiders in ploegenstelsels werkzaam is. Dit percentage laat zeker een bepaalde verhoging toe.

In totaal werken thans rond 70.000 arbeiders in ploegen: in de textielindustrie werken op een totaal van ruim 100.000 werknemers er plm. 20.000 in ploegen, in de metaalnijverheid liggen deze cijfers op plm. 270.000 en plm. 19.000. Beide industrieën kunnen als kapitaalintensief worden beschouwd, hetgeen de mogelijkheid van kostprijsverlaging bij productieverhoging in zich sluit. Vooral de metaalindustrie leent zich voor uitbreiding van ploegenwerk. Het huidige percentage bedraagt 6.9 %. Uitbreiding tot b.v. 15 % zou in de metaalindustrie reeds uitbreiding van de werkgelegenheid voor rond 11.000 arbeiders betekenen, voor zover althans de uitbreiding geheel in de sfeer van overgang van 1 ploeg op 2 ploegen ligt.

Mogelijkheden voor de textielindustrie zijn ongetwijfeld ook nog aanwezig. Hetzelfde zou kunnen worden gezegd ten aanzien van andere bedrijfstakken.

Aangenomen kan worden, dat van werkgeverszijde reeds veel is gedaan om de ploegenarbeid uit te breiden. Ongetwijfeld zullen, alle omstandigheden in aanmerking genomen, nog verschillende mogelijkheden om tot een verdere uitbreiding daarvan te geraken, aanwezig kunnen worden geacht. De grootte der procentuele uitbreidingsmogelijkheid is niet met een voldoende mate van zekerheid te schatten. Zou b.v. een totaal percentage van 15 % kunnen worden bereikt, dan zou dit onder de huidige omstandigheden dus betekenen, dat de ploegenarbeid met 50 % zal worden uitgebreid en dat in dat geval bijna 110.000 industrie-arbeiders in een ploegenstelsel zullen zijn opgenomen. Op deze wijze zou het mogelijk zijn, nieuwe werkgelegenheid voor wellicht 20.000 arbeiders te verkrijgen." Aldus het rapport van de Arbeidsinspectie.

Bedrijfsgroep	Aantal inrichtingen	Aantal arbeiders	Aantal arbeiders, werkzaam in						Totaal aantal in ploegen werkende arbeiders		
			tweeploegenstelsel		drie ploegen semi-continu	drie ploegen vol-continu	vier of meer ploegen				
			mannen	jongens				vrouwen		meisjes	
I. (Aardewerk enz.)	962	41781	1619	45	10	—	1408	516	101	3699	8.9
III. (Drukkerijen)	925	24557	948	11	8	—	19	41	39	1066	4.3
V. (Chemische industrie)	707	33256	1395	119	94	1	3240	591	1291	6731	20.2
VI. (Hout, kurk, stro)	2554	50901	918	137	10	—	33	—	—	1098	2.2
IX. (Leder, wasdoek, caoutchouc)	983	33175	781	12	18	—	1372	—	15	2198	6.6
XI-XIII. (Metaalindustrie)	5683	271412	10064	244	94	14	5336	1068	1900	18720	6.9
XIV. (Papier)	546	24943	1184	56	86	—	3406	1014	29	5775	23.2
XV a. (Vlasserijen)	122	2055	410	21	1	—	—	—	—	432	21.0
XV b. (Textiel)	779	107875	11875	779	2561	38	4337	531	180	20301	18.8
XVII a. (Koek, beschuit, biscuit enz.)	116	6774	747	65	221	73	155	—	—	1261	18.7
XVII b. (Graanmalerijen en meelfabrieken)	204	3865	242	8	—	—	710	—	57	1017	26.3
XVII c. (Zuivel)	602	16377	849	16	1	—	336	226	—	1428	8.7
XVII d. (Tabak enz.)	230	16966	28	—	20	—	—	—	—	48	0.3
XVII e. (Overige voedings- en genotmiddelen)	1869	57042	1465	130	30	9	3569	1095	162	6460	11.3
Totaal	16282	690979	32525	1643	3154	135	23921	5082	3774	70234	10.2

De bewerking van de publieke opinie in Rusland.

In het nummer van 12 Januari jl. van de *Nieuwe Rotterdamse Courant* schreef een medewerker onder bovenstaande titel het volgende artikel:

„In 1937 verklaarde Stalin dat het niet te verwachten was, dat het Russische volk in al zijn lagen het programma van de communistische partij geheel en al zou kunnen begrijpen en beheersen. Dat achtte hij ook allerminst noodzakelijk. Hij ging nog verder door te zeggen, dat zulks niet noodzakelijk was voor alle leden van de partij. Wat Stalin wel en absoluut noodzakelijk oordeelde, was dat de brede massa doortrokken werd en bleef van de geest van marxisme en communisme, met andere woorden dat de publieke opinie constant geconfronteerd werd met de geweldige en verheven idealen van de communistische ideologie.

In het kader van deze noodzaak speelt de agitatie een zeer belangrijke rol. Agitatie wordt gevoerd door middel van pers, radio en film. Ook de taak van de kunstenaars wordt bepaald door de agitatie. Maar veel belangrijker dan deze vormen van agitatie oordeelt het communisme de agitatie van man tot man, de mondelinge, persoonlijke agitatie. Deze vorm van agitatie blijkt perfect georganiseerd te zijn. En het is wel alleen te verklaren uit het feit dat het wezen van de democratie van nature zo vreemd staat tegenover de agitatie, dat in het Westen zo weinig aandacht geschonken is aan dit in veel opzichten specifiek communistische verschijnsel.

Agitatoren.

Volgens voorzichtige ramingen beschikt het communistische regime in Rusland alleen al over een leger van ongeveer 2.000.000 agitatoren. Dat betekent dat er zo om en nabij op iedere honderd mensen een agitator werkzaam is of een op iedere vijftienjarige Russen boven de vijftien jaren. In 1946 telde Moskou zelfs een agitator op iedere dertig inwoners.

De „Gids voor de Agitator” — een in tweewekelijkse afleveringen verschijnend handboek voor agitatie — verachtvoudigde zijn oplage tussen 1925 en 1939. Met een oplage van plm. 650.000 exemplaren in de Russische versie is dit tijdschrift-handboek het grootste van de Sowjetunie. Want bij deze 650.000 moeten nog gevoegd worden een 800.000 exemplaren die in andere talen verschijnen. Vergelijking van deze cijfers met de desbetreffende van kranten, radiozenders en bioscopen wijst uit, dat de ontwikkeling van de mondelinge agitatie veel en veel sterker is dan die van de massale agitatie door middel van pers, radio en film. Een overtuigender bewijs voor de waarde die het communisme hecht aan

de mondelinge agitatie is niet denkbaar. Doch dit alles maakt het noodzakelijk, dat de democratie aandacht schenkt aan deze agitatie.

Wat verstaat de communistische ideologie onder agitatie? Deze vraag kan het duidelijkst beantwoord worden aan de hand van een voorbeeld. Laat ons als voorbeeld nemen het vraagstuk van de werkloosheid. Hoe moet de communistische propagandist dit probleem aanvatten en hoe de agitator? Zij beiden moeten het op geheel andere wijze doen, omdat er volgens de communistische opvattingen een wezenlijk verschil bestaat tussen het werk van deze twee, een verschil dat de democratie maar al te vaak negeert.

Het vraagstuk van de werkloosheid. De propagandist zal beginnen met een verklaring te geven van de kapitalistische natuur van de economische crises. Vervolgens zal hij een beschrijving geven van de wegen, waarlangs elke samenleving onvermijdelijk moet voeren naar een communistische orde.

De agitator neemt bij de behandeling van hetzelfde onderwerp als uitgangspunt de algehele verarming van de arbeiders. Dit feit zal hij gebruiken om er bij zijn toehoorders een enkele gedachte in te hameren, nl. de idee van de waanzinnige tegenstelling tussen de groei van de rijkdom en de groei van de armoede. Aldus wordt gewekt de ontevredenheid en afkeer jegens het kapitalisme en wordt de aandacht gevestigd op de voortreffelijkheid van het communisme.

Propaganda volgens communistische beginselen is de intensieve toelichting op en voorlichting over de stelregels van Marx, Engels, Lenin en Stalin, en de geschiedenis en taken van de partij. Door middel van propaganda worden elite en intelligentsia gebracht op het wetenschappelijk peil, dat als noodzakelijk beschouwd wordt. Agitatie daarentegen is het voornaamste hulpmiddel voor de politieke opvoeding en scholing van de brede massa in de geest van het communisme. Door middel van klare, simpele taal en sociaal-psychologisch verantwoorde leuzen moet de agitatie alle arbeiders mobiliseren vor actieve en zelfbewuste deelneming aan de opbouw van een nieuwe, volmaakte sociale orde. In het kader van de agitatie spelen — zoals reeds gezegd — ook de communicatie-middelen hun rol, zij het dan ook van bescheidener aard dan men veelal in het Westen vermoedt. Tegen deze achtergrond is het dan ook te verklaren, dat aan pers, radio, film en kunsten geheel andere eisen gesteld worden dan in een democratische rechtsorde.

Het bovenstaande werd ontleend aan een kortelings verschenen boek van de Amerikaanse socioloog Alex Inkeles¹⁾). Het is een uiterst belangwekkende studie, die gebaseerd is op een zeer groot aantal authentieke bronnenpublicaties. De lezing ervan kan een bijdrage leveren tot een beter begrip van de communistische tactiek en methodiek. Feilloos is het boek zeker niet; zo kan men de opmerking maken, dat het boek te weinig sociaal-psychologische aspecten belicht, maar daar staat dan toch maar tegenover, dat een dergelijke studie tot dusverre nog nimmer is verschenen. De schrijver en het Russian Research Center, dat 1 Februari 1949 is opge-

richt en de publicatie mogelijk maakte, verdienen de dank van allen die het wel menen met de democratie.

Want elkeen die qualitate qua of uit belangstelling de internationaal-politieke ontwikkeling volgt, moet dit boek lezen. Dit advies is allerminst overbodig. Enkele landgenoten aan wier oordeel ik geleerd heb waarde te hechten, hadden van deze studie zelfs nog niet gehoord.

Doch ook nog om een andere reden moge dit boek in de aandacht van de intellectuele Nederlander aanbevolen worden. De lezing van dit boek roept de vraag op: wat stelt de democratische wereld tegenover de permanente mobilisatie van de publieke opinie in de Sowjetunie? In de Westerse wereld is de opinie een verwaarloosd instrument. In een artikel in de *N.R.C.* van 9 October jl. is daarover uitvoerig gesproken.

Naast de herbewapening zal moeten staan de wapening van de geest, van de opinie. Deze wapening van de opinie zal nog moeilijker zijn dan de herbewapening in materieel-militaire zin. Maar zij is noodzakelijk, nu, 1951. Het boek van Inkeles toont het aan op scherpe, instructieve wijze."

1) *Public Opinion in Soviet-Russia.* Harvard University Press. Cambridge 1950.

VREEMDE WOORDEN

voorkomend in dit nummer

Reëel: werkelijk.

Aspect: aanzien.

Sanctie: dwangmiddel; straf.

Wederrechtelijk: tegen het recht in.

Dispensatie: ontheffing.

Efficiënt: doelmatig.

Treble - damage - suit: letterlijk eis tot een drievoudige schade-loosstelling.

Praemisse: voorafgaande of vooropgezette stelling.

HET STREVEN NAAR GOEDE WERK- VERHOUDINGEN IN DEZE TIJD

Wie zich heden ten dage een ogenblik weet vrij te maken van benauwende gedachten aan een mogelijke oorlog, zal toch ook moeten opmerken, dat wij een zeer merkwaardige tijd beleven.

Tot die erkenning zullen niet in het minst komen zij, die met belangstelling de ontwikkeling van het bedrijfsleven volgen. Er voltrekken zich in economisch en sociaal opzicht de laatste jaren grote veranderingen. Deze wijzigingen in de structuur van het maatschappelijk leven zijn niet alleen veel ingrijpender dan door velen gedacht wordt, maar kunnen ook het toekomstige wereldbeeld veel meer beïnvloeden dan thans mogelijk geacht wordt.

Velen hadden in 1945 gedacht, de draad die in 1940 afgebroken was, weer zonder meer op te kunnen nemen. Maar al spoedig werd het duidelijk, dat de gang van het maatschappelijk leven doelbewust andere banen ging volgen.

Wij zullen ons nu niet bezig houden met geleide economie, overheidsingrijpen, beheersing van lonen en prijzen, medezeggenschap, winstdeling, interne bedrijfsorganisatie of publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. Men kan hierover verschillend oordelen. Ik noem deze zaken echter, omdat ze in hun geheel thans verbonden worden aan het onderwerp dat hier aan de orde gesteld wordt, nl. het streven naar goede werkverhoudingen. Om deze en andere redenen moet dit streven dan ook beschouwd worden in het licht van deze tijd.

Zij die deze zaken in het bedrijfsleven propageren en introduceren beogen daarmee het verkrijgen van een synthese tussen efficiënte productie en waarlijke arbeidsvrede. Daarbij wordt in het streven naar goede werkverhoudingen getracht door te stoten tot de kern der waarlijke arbeidsvrede. Men tracht nu de verhoudingen in de werkgemeenschap dusdanig te beïnvloeden, dat de werker ook dáár zich erkend *weet* en erkend *gevoelt* in al zijn menselijke behoeften.

Dit kan ook omschreven worden met een variant op de betekenis van het bijbelwoord „De mens zal bij brood alleen niet leven”.

In een Amerikaans tijdschrift is onlangs een artikel geschreven waarin deze dingen zeer helder gesteld worden. Een fabrieks-directeur is eigenlijk directeur van twee fabrieken tegelijk. Toch is het één en dezelfde fabriek. Beide vormen samen een twee-eenheid. Beide fabrieken heeft de directeur te leiden. En voor de goede gang van zaken in beide is hij verantwoordelijk. In de eerste komt

zijn personeel om het dagelijks brood voor henzelf en hun gezinnen te verdienen. In deze fabriek moet de directeur zorgen voor een economische productie. In de tweede fabriek, de „phantoomfabriek” verwacht zijn personeel vervulling van al hun wenselijke behoeften. Of zoals Ydo het zegt: „hij vertrouwt zich geheel aan de fabriek toe en heeft daarbij onbewust de onzakelijke, maar zeer menselijke verwachting, dat de fabriek hem als haar kind zal behandelen: d.w.z. dat de fabriek hem voor lief zal nemen.

In deze fabriek zal de directeur zijn personeel moeten dienen. Zijn verantwoordelijkheid in deze fabriek is vooral niet minder groot dan die in de eerste.

Het is nu deze zijde, van de sociale kwestie, die ons thans bezighoudt. Dit aspect wordt *thans* in het licht gesteld alsof er in de sociologie een ontdekking gedaan is. Een lawine van literatuur in tijdschriften en boeken komt op ons af. In luttele jaren is aan de boom der wetenschap een nieuwe tak, die der bedrijfspsychologie, gegroeid. Een tak die ook zelf weer talrijke vertakkingen heeft. Onze taalschat schiet hierbij tekort. Woorden als: human relations, attitude, mental training, behoren tot het taaleigen van de moderne bedrijfsleider. Maar er zit een vaart en een élan in deze ontwikkeling, die in haar betekenis niet misverstaan moet worden. Een ieder, die serieus kennis neemt van deze gedachten zal er trouwens door bekoord worden.

Alvorens verder te gaan wil ik gaarne „nuchtere” lieden een ogenblik tegemoet komen als zij zeggen, dat bewegingen als deze geen stand zullen houden bij dalende conjunctuur-verhoudingen. Inderdaad is het mogelijk, dat men dan hier en daar zal menen de „phantoomfabriek” op non-activiteit te moeten stellen. Maar wie deze dingen tracht te zien in het totale tijdsbeeld ziet hier een voortgaande ontwikkeling.

Onwillekeurig word ik hier herinnerd aan een passage uit de magistrale openingsrede van Dr Kuyper op het eerste Christelijk-Sociaal Congres van 1891. Toen was de sociale kwestie toegespitst op de primaire vragen van het naakte menselijk bestaan naar haar materiële zijde. Dr Kuyper ziet in het tijdsbeeld van toen het socialisme zich onweerstaanbaar meester maken van het denken en doen der arbeidersmassa. Hij zegt dan: „Het socialisme zit in de lucht. De sociale wind, die elk ogenblik in een storm kan overslaan, doet de zeilen van het politieke scheepje bollen. En veilig mag gezegd, dat de sociale kwestie *de* kwestie, de brandende LEVENSKwestie van het einde der 19e eeuw is geworden”.

Hij beantwoordt de vraag of het Christendom dan daarin geen woord tot de wereld heeft bevestigend en richt het oog van zijn hoorders op „Christus Consolator”, die immers ook tot onze fel bewogen eeuw in Goddelijke ontferming roepen blijft: „Komt *tot mij*, gij, gij rijkste eeuw, die ooit aanbrak, maar die zo dodelijk vermoeid en beladen zijt, en IK zal u ruste geven.”

Wellicht zal de vraag gesteld worden of er zoveel punten van overeenkomst met het huidige gebeuren zijn, dat er met voldoende rede een parallel getrokken mag worden.

De mogelijkheid openlatende, dat ik deze zaken zelf niet in de juiste proporties zie, meen ik, dat het toch zeer noodzakelijk is, dat wij ons ernstig op deze vraag bezinnen.

Allereerst moet er dan op worden gewezen, dat het thans gaat om een *ander* aspect van de sociale kwestie. Op genoemd congres werden twee aspecten vlak naast elkaar geplaatst. Deze twee zijden werden toen geformuleerd als strijd voor het „menselijk bestaan” en strijd voor „menselijke behandeling”.

Veel wat thans het sociale leven beweegt is onder te brengen onder dit laatste aspect.

In het huidige tijdsgebeuren moet, naar ik meen, de sociale kwestie naar deze zijde ook als brandend gezien worden. Dat dit nu bijna niet ingezien wordt, komt overeen met de toenmalige inzichten van velen, die meenden dat de sociale nood, voor zover zij die zagen, een onvermijdelijk verschijnsel was.

Wat zijn de bewegende krachten in het huidige wereldgebeuren?

Wat zit er achter de botsing tussen Oosten en Westen, tussen vrije democratieën en volksdemocratieën? Alleen maar materialistisch imperialisme? Waarom oefent het communisme in het Westen nog altijd grote invloed en aantrekkingskracht uit? Haar volgelingen vormen bij lange niet een domme massa, die gevangen wordt door materialistische leuzen. Bij zeer velen is er wantrouwen in de huidige verhoudingen, terwijl de stuwkracht veelzins uitgaat van hen, die menen een roeping te hebben.

Laten wij deze dingen niet misverstaan.

Bij de vraagstelling of het vrije Westen NU of IN DE TOEKOMST stand zal kunnen houden, komt niet voor het minst aan de orde, of het Westen zal kunnen komen tot samenwerking, vertrouwen en eenheid in de arbeidsverhoudingen.

Ten slotte mag gevraagd worden of wij, Christusbelijders, hier niet in 't bijzonder een taak hebben. Dat was in 1890 ook bij velen niet duidelijk. Wie zich in deze veelszin ethische kwesties maar even inwerkt zal moeten toestemmen dat WIJ, JUUST WIJ, hier zeer zeker een woord tot de wereld hebben.

Het congres van 1891 heeft onze Christelijk-sociale actie op gang gebracht. Dat is niet vanzelf gegaan. Toen Dr Kuyper enige tijd later in De Standaard een serie artikelen gaf, onder de titel: „Christen en de sociale noden” heeft dat De Standaard meerdere abonné's gekost.

Groot is deze invloed naar binnen en buiten geweest.

Het socialisme heeft op onze „kleine luyden” geen vat gekregen. Zij heeft onze arbeiders laten zien dat Gods Woord ook de oplossing biedt voor de sociale noden en hen daarin gebonden aan de

Verlosser der Schriften.

Het socialisme heeft de arbeider, opgegroeid bij A.J.C. en moderne vakbeweging, een ideologie en levensstijl geschonken, waardoor zij bijna ontoegankelijk geworden is voor de eeuwige waarden van het evangelie. Hij staat innerlijk vreemd en heeft geen behoefte meer aan de boodschap der kerk.

Ik vraag slechts: laten wij in het propageren van dit aspect der sociale kwestie geen kansen glippen en verstaat onze vakbeweging hier haar taak?

Wanneer wij nu wat meer systematisch ons onderwerp gaan behandelen, zal het goed zijn ons eerst te bezinnen op achtergronden en de ontwikkeling van de arbeidsverhoudingen in haar neergang en opgang.

Er is in de historie een uiteenvallen van de gemeenschap in individuen geweest. Parallel daarmee een eenmaking van religieuze bindingen en het verliezen van het menselijk vermogen tot samenwerking. Pas onze eeuw laat in dit laatste weer kentering zien. In de Middeleeuwen was heel het leven religieus bepaald. De gemeenschap leefde rondom de kerk en in jarenlange samenwerking en opoffering werden grootse dingen tot stand gebracht. In de gildewezen waren de voorwaarden aanwezig voor geordende werkverhoudingen en samenwerking. Uit dit verleden komen stemmen tot ons, die van een geheel andere geest getuigen dan de onze.

Wij bouwen in één jaar een kerk, als wij zitplaatsen nodig hebben, maar de Middeleeuwse mens bouwde tempels, met iets van de eeuwigheid er in. Ontzaglijke prestaties van kunst en techniek, met gebrekkige hulpmiddelen tot stand gebracht. Geslachten achtereen hebben er aan gewerkt. Aan de Utrechtse Dom heeft men bijna 200 jaar gebouwd.

Na 1500 komt er kentering in de structuur. Een kentering die geleid heeft naar materialisme en individualisme. De mens richt zich meer op de aarde en haar ontwikkelingsmogelijkheden. Van uit het Westen vertrekken de ontdekkingsreizigers. De kerk verliest haar bindende kracht. Wijsgeren maken zich los van bindingen aan Kerk en Schrift.

In de loop van drie eeuwen schrijdt dit proces voort. De mens wordt steeds meer naar de aarde en haar mogelijkheden getrokken. Het materiële krijgt de overhand. In aansluiting daarmee beïnvloeden allerlei nationalistische theorieën, gegrond op menselijk inzicht, de geldende moraal. Niet meer het samen zich richten op God, maar het individueel zich richten naar de dingen van deze aarde.

En dan komt de doorbraak in 1789. De Franse revolutie ruimt in één klap alle bindingen aan de religie op. In heftige beroering

passeert de mensheid het jaartal 1800. Op alle gebied hebben de menselijke theorieën en inzichten nu vrij spel gekregen. Van het ideaal van de mensheid: vrijheid, gelijkheid en broederschap blijft alleen de ongebonden vrijheid van menselijke speculaties over.

De vorige eeuw heeft de droevige gevolgen daarvan ervaren in al haar sociale noden.

Het is in onze kring wel eens zo dat wij ons wat geïrriteerd gevoelen, wanneer maar steeds weer in navolging van Groen van Prinsterer, de Franse revolutie als de zondebok van alle onheil aangewezen wordt. Maar een ieder die zich in deze dingen verdiept, wordt met verbazing bevangen, wanneer hij kennis neemt van deze heilloze theorieën en hun gevolgen.

Zoals naar Kuypers gevleugeld woord, Christus iedere duimbreed van het leven voor zich opeist tot geestelijk en stoffelijk welzijn van de mensheid, zo hebben de wijsgeren voor en na de Franse revolutie zich meester gemaakt van heel de samenleving en die verwoest.

Dat geldt ook voor het onderwerp dat ons thans bezighoudt. Eén van de gepropageerde theorieën was immers, dat de maatschappelijke vooruitgang het beste gediend was, wanneer men deze ontwikkeling vrijliet. De leer van het natuurlijk evenwicht, „wat sterk is blijft en wat zwak is moet dan ook maar verdwijnen” kent geen overwegingen van liefde. Voor een ieder werd vrijheid gevraagd om naar zijn eigen belang te handelen. Zo kon het niet anders of de samenleving moest wel uiteenvallen in individuen, elk bezig met zijn eigen „struggle-for-life”.

Het Marxisme heeft toen gezegd, „goed, dan maar een strijd op leven en dood”. Wij zullen ons echter als proletariërs van alle landen verenigen en in de klassestrijd vechten tot zij, die in deze struggle-for-life boven liggen, vernietigd zijn”.

Het socialisme van het Westen heeft deze strijd in het laatst der vorige eeuw tactisch gewijzigd in een stelselmatig afdwingen en een stap voor stap vernietiging van de klasse der bezitters en particuliere ondernemers.

Het is duidelijk dat deze geesteshouding een vruchtbare bodem vond in de industrialisatie. De afstand tussen ondernemer en werkmans werd steeds groter. Aan beide zijden nam de onwil tot begrip en samenwerking ook steeds toe. De patroon is de vijand; de arbeider werd verder hoe langer hoe meer gezien als een productiefactor en de mens verdween achter nummers en prestatiecijfers.

Toch zouden deze verhoudingen zich geheel anders ontwikkeld kunnen hebben, wanneer niet de menselijke theorieën van de vorige eeuw, maar de Christelijk-sociale beginselen in de, overigens onafwijsbare industrialisatie gegolden hadden. Dan had immers het dienen gesteld kunnen worden voor het verdienen. Dan had men de arbeider kunnen zien in het totaal van zijn behoeften als

mens en had zich in het bedrijfsleven een organische opbouw kunnen voltrekken, waarvan geldt „als één lid lijdt, lijden alle leden”.

Het is niet overbodig, bij deze dingen nog even nader stil te staan. Telkens weer moet er de nadruk op gelegd worden, dat de techniek en de industrialisatie NIET ZELF uiteraard geleid hebben tot de ontwrichting van het sociale leven. Het is het zich losmaken van de hiervoor geldende Goddelijke normen geweest, die de verhoudingen binnen in de industrie bedorven hebben. Dit moge grif toegestemd worden, toch worden deze dingen soms nog niet goed onderscheiden. Nog onlangs las ik in een meditatie in een onzer leidende bladen „De demonie der techniek komt tot haar voleinding”. Het is echter juist zó, dat in het bijzonder techniek en industrie de scheppingsopdracht tot het bebouwen en onderwerpen van de aarde en haar mogelijkheden in vervulling brengen.

De techniek heeft inderdaad haar goede vorm nog niet gevonden. Hornstein en Dessauer plaatsen in hun boek „De ziel in de ban der techniek” daarover interessante opmerkingen. De nieuwe industrieën bieden in- en uitwendig een geheel ander beeld, dan die van voor 100 of 50 jaar. Er is een schoonheid in de nieuwere technische ontwikkeling, zoals het chirurgijnsberoep voor twee honderd jaar weinig in aanzien was, zocht de technische mens thans naar zijn rechtmatige plaats in de samenleving. Hij heeft nu soms nog iets van een buitenbeentje. De industrieën, die volgens nieuwere inzichten opgebouwd worden, bieden mogelijkheden tot goede arbeidsverhoudingen en arbeidsvreugde, die wellicht uitgaan boven hetgeen bij kleine zelfstandigen mogelijk is. Ook de bezwaren tegen het zo veelvuldig gesignaleerde schrikbeeld der „lopende band” moeten eindelijk eens in hun ware proporties gezien worden. Wij moeten ook in al deze zaken het verleden vooral niet idealiseren.

Wij keren terug naar de harde werkelijkheid zoals onze eeuw die bij haar geboorte te zien gaf. In het boek der eeuwen was de bladzijde der 19e eeuw toegeslagen als de zwarte pagina van het deficit der liberale ongeloofttheorieën.

Hoewel materieel gezien op sociaal terrein veel bereikt was, en een begin gemaakt was met de sociale wetgeving, waren er grote spanningen in de arbeidsverhoudingen.

De twintigste eeuw heeft grote vooruitgang gebracht in de sociale wetgeving en in sociale voorzieningen zelfs zodanig, dat de sociale kwestie bijna tot haar oplossing had moeten komen. Thans zijn wij echter gesteld voor geheel nieuwe problemen van geheel andere aard. Twee wereldoorlogen en een crisis hebben ons geleerd, dat de geplaagde mensheid niet tot rust kan komen. Onze tijd is zwanger van apocalyptische dreigingen en vertoont het faillissement van een levensbeschouwing, die meende „het zo heerlijk ver gebracht te hebben”.

Wij zullen bij dit alles moeten inzien, dat wij op de drempel staan van een nieuwe tijd. Een tijd die in heftige bewegingen staat geboren te worden. De psalmberijming heeft daarvoor het prachtige woord „tijdsgewricht” gevonden. Zo scharnierden twee vorige tijdperken om de Franse revolutie. Wij leven „tussen twee werelden”, zoals Dr Colijn het al gezegd heeft. De rivier van de tijd is in een stroomversnelling gekomen en zocht kolkend naar nieuwe beddingen. Professor Schubart constateert reeds voor 1940 in zijn bekende boek de ondergang van een 400 jaar oude Westerse cultuur. Hij ziet deze cultuur van de harde, zakelijke Prometheïsche mens ten einde lopen en „Europa gaat haar bloedigste catastrofe tegemoet”.

Maar aldus Schubart, „aan de kim gloort reeds het morgenrood van een nieuwe tijdsronde”. Hij wil die de Johanneïsche noemen, naar het evangelie van Johannes, de boodschap van liefde, verzoening en harmonie.

Dit uiteindelijk cultuuroptimisme kan het onze niet zijn, want bij alle lichtpunten, die er inderdaad zijn en bij allerlei bezinning, die op onderscheiden terreinen de mens bezig houdt, kan er toch geen halt toegeroepen worden aan de doorwerkingen van levensbeschouwingen, die uit en naar de mens zijn.

De Christen, die let op de tekenen der tijden bij het licht der Schrift, ziet het teken der anti-Christ bloedrood aan de horizon verschijnen.

De mens morrelt in zijn atoomgeheimen aan de oerkrachten der schepping. Hij bereidt in zijn machtconcentratie de éne allesbeheersende anti-Christelijke wereldmacht voor en hij maakt de samenleving rijp voor de aanbidding van het Beest uit Openbaring 13.

Evenwel is het heel goed mogelijk dat het humanistische optimisme van Schubart en van anderen in de laatste jaren met hem, past in het toekomstbeeld van de Bijbelse profetie.

De anti-Christ zal voor de Christen de tijd der grote verdrukking brengen en hij zal het officiële Christendom dooddrukken en dan het overblijfsel terugdringen in de catacomben. Anderzijds zal hij verschijnen als een Engel des lichts en het menselijk kunnen brengen tot ongekende ontplooiing. Daaraan kunnen o.m. ook nieuwe, overigens goede, inzichten en ontwikkelingen in de maatschappelijke structuur dienstbaar zijn. Ook een nieuwe koers in de werkverhoudingen.

Vergis ik me niet, dan heeft het voorgaande ons enige van de vezels blootgelegd, waarmede de evoluties en de revoluties in de menselijke samenleving verbonden zijn aan de krachten op de achtergrond. In onze bezinning over het onderwerp, dat ons bezig houdt kon enig inzicht in deze vervlechting niet gemist worden.

In het huidige heftig bewogen tijdsgewricht nu is er inderdaad een kentering op te merken in de sociale verhoudingen; een ken-

tering van het strijdprincipe naar de idee van samenwerking. Een kentering ook in bedrijfsdoel, nl. in plaats van een zo hoog mogelijke bedrijfswinst een streven „een groep levende mensen voor te gaan en te bezielen voor concrete dienst aan de gemeenschap”, zoals Ernst Hijmans het zegt. Deze ontwikkeling is ook weer zeer geleidelijk.

Toen nog niemand anders de oorzaken van de denaturering der sociale samenleving onderkende, laat staan er een oplossing voor kon bieden, waren het de leidlieden van het Prot. Christelijk volksdeel, die door een systematische samenspreking de tegenstellingen wilden verzachten. Tegen het standpunt, dat een ieder zijn eigen belangen moet zoeken, een ieder dat belang zelf het beste kent en daarom ook zelf het beste dat belang kan bevorderen, stelde reeds Groen van Prinsterer een eeuw geleden de vraag of het niet mogelijk was, de associatiën (de gilden) in gewijzigde vorm te doen herleven om, uitgaande van gezamenlijke belangen, in samenspreking en onderhandelingen deze belangen te bevorderen. En Da Costa had reeds gewaarschuwd, „Toenadering eist der tijden nood”. En toen in de tweede helft der vorige eeuw men steeds meer de staat wilde laten fungeren als scheidsrechter in de strijd, zag Kuyper reeds in, dat daarmee de eigenlijke tegenstellingen niet overbrugd zouden kunnen worden.

In 1890 heeft Kuyper in zijn magistrale rede over souvereiniteit in eigen kring de gedachte geformuleerd dat iedere levenskring zijn eigen onafhankelijke rechten en gemeenschappelijke belangen en plichten had en dat daarom dan ook iedere levenskring en niet het individu het beste zijn eigen boontjes doppen kon.

Deze gedachte werd weldra door de Rooms en vanuit een ander gezichtspunt ondersteund. En naarmate het klassieke klassenstrijdprincipe verlaten werd en het Marxisme vatbaarder werd door onderhandeling, werden de mogelijkheden tot verzachting der tegenstellingen groter. Voor de eerste wereldoorlog werd echter in feite ethisch gezien niet veel bereikt. Wel werden veel sociale misstanden door wettelijke maatregelen ingeperkt en de basis gelegd voor de betere Arbeidswet van Aalberse, maar het onderling wantrouwen bleef met enkele lofwaardige uitzonderingen voortwoekeren.

Het is echter in die tijd de ontzaglijke verdienste van Kuyper, Lohman, Sikkel, Talma e.a. geweest, dat door hun toedoen de organische gedachte zo zeer veld gewonnen heeft.

Dit wordt in deze tijd o.m. ten volle erkend door Prof. Dr B. Slotemaker, de bekende socioloog.

Door alle na-oorlogse conflicten heen ging deze ontwikkeling toch verder. In 1921 dienden Posthuma en Kupers samen een voorstel in tot regelingen van het ziekenfondswezen. Honend werd toen nog door rode groeperingen de samenwerking van deze uitersten een monsterverbond genoemd.

Zeer positieve winst betreffende de verzoening der tegenstellingen heeft de voortgaande ontwikkeling van de C.A.O. gebracht.

De arbeidsvrede werd hierdoor ten zeerste gediend.

Na de tweede wereldoorlog kwam min of meer plotseling de Stichting van de Arbeid als een onverwachte ster van ongekende grootte aan het sociale firmament uit het duister van de bezettingstijd naar voren.

Vele schone en niet schone plannen uit deze tijd bleken evenwel in de nuchtere werkelijkheid niet uitvoerbaar te zijn. En toen dan ook dit plan de eerste dagen na de bevrijding gepropageerd werd, ontmoette het direct al veel schouderophalen. De rasechte socialist geloofde doodeenvoudig nog steeds niet aan de mogelijkheid van deze regeling van allerlei arbeidszaken aan de Ronde tafel buiten de staat om. Hij verwachtte immers alle oplossingen van de overheid en van geleide economie. Men sprak honend van het „Gesticht van de Arbeid”. Ook vele werkgevers namen slechts schoorvoetend plaats aan de conferentietafel. Maar deze Stichting van de Arbeid heeft onschatbare diensten bewezen aan land en volk in deze na-oorlogse tijd.

In de leidende kringen van vakbeweging en werkgeversbonden is de mogelijkheid van vruchtbare samenwerking op een veel breder terrein dan voorheen bewezen.

Deze Stichting is een monument van Kuiper idee van de organische gedachte. Haar werk heeft ons volk vertrouwen geschonken in de mogelijkheid tot slagen van de P.B.O. Maar boven alles is belangrijk dat in gemeenschappelijk overleg een arbeidsvrede bereikt is, die het klimaat schept, waarin betere arbeidsverhoudingen mogelijk geworden zijn.

Wij komen hier naar ik meen tot een zeer belangrijk punt in onze beschouwing. De sociale kwestie is niet tot haar oplossing gekomen, wanneer het kapitaal en arbeid als gelijkwaardig beschouwd worden en medezeggenschap of winstdeling in een of andere vorm verkregen is.

Niet de gelijkmatige verdeling van de aardse rijkdom, of zoals het ook ondankbaar gezegd werd, van de gemeenschappelijke armoede, kan het uiteindelijke doel zijn. We zijn niet klaar, wanneer door de P.B.O. arbeid en arbeidsresultaat weer dichter bij elkaar gebracht zijn.

In het woord „sociaal” zit iets van de gewijde klank van het begrip „gemeenschap”. Dat houdt ontzaglijk veel in. Sociaal voelen en denken en handelen wil zeggen: de medemens alles geven wat hem toekomt. Niet alleen materiaal, maar ook wat hij als volle mens tot ontplooiing nodig heeft. Dat vraagt heel wat meer dan een voldoende loon en goede sociale voorzieningen. Dan is de werkgever ook niet klaar met een fabriekscourant, personeelsverenigingen, overleg met een kern enz. Dit vraagt bovendien dat in de bedrijfsverhoudingen iets komt van de sfeer van het

goede gezin. Dus niet meer „de man krijgt het loon wat hij waard is en wat afgesproken was en daarmee basta”, maar „wat kan ik verder doen, dat de werker de hoogst mogelijke bevrediging van al zijn behoeften als mens ontvangt”. Daarvoor is bereidheid tot elkaar willen dienen nodig. Dat is een zaak van het hart, vanwaar de uitgangen des levens zijn.

Nu is het zeer opmerkenswaard, dat in dezelfde kring, waaruit de ideeën tot realisering van de Stichting van de Arbeid voortgekomen zijn, ook deze zaak, van goede arbeidsverhoudingen aangesneden is.

Daaruit is de „Fundatie Werkelijk Dienen” ontstaan. Stelde de Stichting van de Arbeid zich ten doel te komen tot uitwendige arbeidsvrede, de Fundatie Werkelijk Dienen streefde naar een werkelijke gemeenschap in de bedrijven. Gelukkig heeft deze stichting ingezien, dat dit doel niet bereikt kan worden door over deze gedachte te theoretiseren, maar zij heeft daadwerkelijk in willen grijpen. Mede door haar is 't Ned. Instituut voor Personeels Leiding (N.I.P.L.) opgericht.

Dit instituut heeft de Bedrijfs Kader Training (B.K.T.) in de bedrijven geïntroduceerd en organiseert in Driebergen C.K.V.-cursussen voor alle chefs. Van directeuren tot voorlieden en bazen.

In ons land zijn de voorwaarden voor deze ontwikkeling gunstig te noemen. Hierbij moet bedacht worden, dat onze arbeidsvrede leeft bij de gratie van het N.V.V. Ook uit dezen hoofde is een sterke Christelijke vakbeweging noodzakelijk.

In het buitenland heeft deze beweging echer ook veel belangstelling ontmoet. In Zwitserland heeft de bekende Prof. Carran baanbrekend werk verricht. De Oxford-groep en de beweging voor morele herbewapening bewegen zich in de Angelsaksische landen ook in deze richting. Zo mag dan inderdaad vastgesteld worden dat het beeld van onze arbeidsverhoudingen zich beweegt in een richting, die fundamenteel verschilt van die uit de vorige tijdsronde.

Dit aspect van het sociale vraagstuk is veel belangrijker en heeft een veel grotere invloed uitgeoefend dan men oppervlakkig zou denken. De strijd heeft zich onder invloed van de materialistische individualistische zienswijze van de vorige eeuw steeds bewogen om het broodvraagstuk. Men heeft voor de mogelijkheid tot een harmonische, organische structuur van het bedrijfsleven en goede verhoudingen gewoon geen oog gehad. Toch hebben deze tekorten een grote rol gespeeld. Zoals bij het uitbreken van een oorlog niet het bezit van een paar vierkante kilometer grond, maar een complex van achtergronden de eigenlijke oorzaak vormen, zo is bij talrijke arbeidsconflicten de oorzaak niet te zoeken in het weigeren van een paar cent loonsverhoging, maar veel meer in psychologische deraillementen.

Het was vaak het diep gewortelde wantrouwen, de opstand

tegen de loonslavernij, het verzet tegen de in hoogheid tronende, ongenaakbare ondernemers, het geprikkeld zijn door het optreden van de chefs en de wrevel over de slechte verhoudingen, die tot een explosie voerden.

Een ieder, die enigszins thuis is in het fabrieksleven, weet hoe funest deze dingen kunnen zijn. Bijna niemand is er, die werkzaam is in het bedrijfsleven, of pijnlijke voorvallen en verhoudingen, vooral uit zijn jeugd, zijn hem bijgebleven.

In een instrumentmakerij was een ambachtsschooljongen geplaatst met aanleg voor het fijne werk. Hij was wat schuw, maar zijn chef was zeer tevreden over zijn toewijding en prestaties.

Op een morgen komt een chef uit een andere afdeling bij zijn werkbank en ziet dat het werkstuk, dat hij nodig heeft, nog niet gereed is. Het was een man die, zoals dat in het fabrieksleven genoemd wordt, last van ochtendziekte had. Onderstreept door een vuistslag op de werkbank, vaart hij zeer onredelijk tegen deze jongen uit, waarop deze begint te huilen. Hier werd iets kapotgemaakt.

Deze chef paste in zijn boosheid wel op, dat hij niets beschadigde aan de instrumenten, die op de werkbank lagen, maar hij ontzag zich niet in deze gevoelige, ontvankelijke, fijnbesnaarde jongensziel op dat moment een ruïne achter te laten. En toch was deze chef in zijn hart een beste, eerlijke kerel en thuis een goed vader. Toen hem onder het oog gebracht werd, wat hij aangericht had, zei hij, het nooit zo gezien te hebben.

Het is ontstellend op te merken, hoe karakters verknoeid en verbitterd kunnen worden als gevolg van slechte werkverhoudingen.

En als de man en vader 's avonds wrevelig en verbitterd thuis komt, lijdt heel het gezin onder de slechte verhoudingen op de fabriek.

Verbazing kan ons thans nog bevangen, als we onze oudere werkers horen vertellen hoe het heel vroeger soms toe kon gaan. Het wordt ons vaak verteld van de humoristische kant, maar wie inzicht in deze dingen heeft, proeft daarin een bittere werkelijkheid.

Maar ook al zouden dingen als deze niet meer voorkomen, desondanks mist de werker in het bedrijf nog zo heel veel, wat hij nodig heeft ter bevrediging van zijn menselijke behoeften en het zich thuis voelen op het werk. Hier geldt met een variant, het Bijbelwoord „De mens zal bij brood alleen niet leven”, of zoals het dienstmeisje het in een advertentie zegt, „op een goede behandeling zal meer worden gelet dan op een hoog loon”. Voor deze dingen is altijd veel te weinig aandacht geweest.

Wanneer we ons nu mogen verblijden dat andere opvattingen gaan doorbreken, rijst aanstonds de vraag of dit alles nu wel zo botertje tot de boom is met dit streven. En tot het stellen van deze

vraag is alle reden. De werkgever, die voor deze opvattingen gewonnen is, moet zich dan ook niet verbazen wanneer hij enig wantrouwen ontmoet.

Een wantrouwen, dat 200 jaar lang een welige voedingsbodem vond, is niet zo maar van de baan.

Als een arbeider van zijn werkgever en zijn chefs nog zegt, dat ze aan de verkeerde kant van de tafel zitten, dan is die gedachte met praten alleen niet weg te werken. Daarvoor is opnieuw een jarenlang tonen van deze goede wil nodig.

Bovendien kan niet ontkend worden dat vele werkgevers het streven in hun bedrijven bevorderen, omdat zij er ook uiteindelijk materieel voordeel voor hun bedrijf van verwachten.

Echter ook al zou het materiële motief de enige drijfveer zijn, daarom is de zaak als zodanig nog niet verwerpelijk.

Zal het goed zijn, dan moet het streven naar goede werkverhoudingen voor alles gestuwd worden door ethische motieven. Ik meen echter dat dit bij zeer vele leiders in de industriële wereld de laatste tijd ook wel het geval is.

Men leze slechts een boek als van Henry Ford, „Mijn leven en mijn werk”. Waarom moeten mannen als Eisenhower, Montgomery, Roosevelt en Churchill bewonderd worden als nationale helden en daarentegen de grote stuwcrs van het industriële leven steeds maar als kapitalistische uitbuiters betiteld worden. Dat is zeer onbillijk.

Weliswaar is het vooral in Amerika zó geweest, dat de behoefte aan betere werkverhoudingen vooral aan het licht gekomen is bij het onderzoek naar grotere efficiëncy bij de Hawthorne fabrieken.

Dit mag toch daarom geen reden zijn het streven zelf met wantrouwen te ontvangen. De arbeider ontvangt toch ook de fabrieksarts niet met wantrouwen?

Wie kennis neemt van de huidige literatuur over deze dingen, zal zich verblijden als hij opmerkt, dat hier inderdaad zuivere motieven naar voren komen. In vroeger jaren kwam uit Amerika een stroom van boeken, welke bij ons bekend zijn geworden als „Succesboeken”. Titels als „Zo slaagt een man” en „Hoe een meisje meer geld kan verdienen in zaken” tekenen de geest waaruit deze boeken geschreven werden. Hier wordt de psychologie misbruikt ten voordele van de enkeling en vaak ten koste van de naaste. Boeken van de laatste tijd, zoals van Prof. Carrard, Baumgärtner, Roethlisberger e.a. hebben gelukkig een geheel andere inslag.

Beschouwen wij de verhouding tussen het streven naar erkenning van menselijke waarden en economische belangen van het bedrijf nu nog vanuit principieel bijbels standpunt, dan valt het op, dat Gods Woord ook hier de weg wijst.

Prof. Brillenburg Würth heeft over deze dingen een zeer be-

langrijk artikel geschreven naar aanleiding van de Zondagsrust in het continubedrijf.

Gods wet is de wet van het gehele leven, d.w.z. een wet, die om Gods wil het leven van de enkeling zowel als van de samenleving sociaal, maar ook economisch nooit kan schaden, maar altijd alleen zal dienen. Door de gebrokenheid van het leven zien wij dit niet altijd. In ons geval hebben we dan Zijn eis om de mens alles te geven wat hem ook in het fabrieksleven toekomt, zonder meer op te volgen.

In het Goddelijk bestel komt dan het economisch aspect niet in het gedrang. Het kan op korte termijn schijnen anders te zijn, maar nooit op de lange baan. Miskenning van het gebod Gods loopt op grote schade voor onze samenleving uit. Dit heeft, zoals in het begin is aangetoond, de historie ons bitter doen ervaren.

Zo moet dan opgemerkt worden, dat onze beginselen blijken de oplossing te bieden in alle aspecten van de sociale kwestie. De historie heeft het bewezen en de huidige ontwikkeling sluit zich bij onze zienswijze telkens weer aan.

Wij moeten alleen met wijd open ogen constateren, dat de mensheid niet door ons tot deze zienswijze is gekomen. Ze is er gekomen langs de weg van het denken, van het irrationalisme. Zij erkent het failissement van het rationalisme, dat de mens met zijn verstand de problemen op kan lossen. O.m. heeft de ervaring haar geleerd, dat andere dingen dan tot welke het verstand concludeert, een rol spelen.

De mensheid heeft op dit terrein gezien, dat de sociale kwestie dieper ligt dan gesteld is in het broodvraagstuk. Dat zoals Roethlisberger het meent, de mens non-logisch is, en door sentimenten geleid wordt.

Het ontdekkende boek van deze bedrijfspsycholoog „Bedrijf en Personeel” is op ons terrein een typisch voorbeeld van deze vorm van irrationalisme.

Deze denkrichting keert zich niet *tegen* ons maar *mèt* ons tegen het rationalisme en schijnt parallel met ons op te trekken. Althans in het streven naar goede werkverhoudingen. Daarin is zij in de praktische uitwerking tot onze beschaming ons zelfs vóór geweest.

Wij stoelen niet op dezelfde wortel. Wij zullen van harte mede moeten werken. Tegelijk echter moeten wij bedenken, dat we onze weg hier zuiver zullen moeten houden. Wij zullen dan ook bezwaard worden voor nu weleens voorkomende idealistische eenzijdigheid.

Als we nu nog enige opmerkingen willen maken over de praktische zijde van deze zaak, dan zullen we ons beperken tot die dingen die ons als chefs in het bijzonder aangaan.

Er zijn talrijke factoren, die het welzijn van de mens in zijn werkring beïnvloeden. Hierover zijn in de loop der jaren vele onderzoeken ingesteld, die in vele gevallen merkwaardig overeenstemmen.

Een drietal factoren hebben overwegende invloed op de werker:

- 1e. Hoe zijn gezin, zijn kennissenkring oordeelt over zijn werk, zijn werkkring, zijn beloning, zijn plaats in de maatschappij.
- 2e. Het verdiende loon, waarbij opgemerkt moet worden, dat niet de loonhoogte zelf, maar meer de verhouding tot het loon van zijn collega vooral belangrijk is. Dus ook de waardering die door het loon tot uitdrukking gebracht wordt.
- 3e. De verhouding tot zijn dagelijkse chef.

Deze drie factoren wegen elk bijna even zwaar. Het is gebleken, dat in het totaal der behoeften de behoefte aan hoger loon in normale verhoudingen bij lange niet die grote plaats inneemt, als men wel bij voorbaat zou aannemen.

Maar het is dan ook duidelijk, dat de verhouding chef-ondergeschikte een veel grotere plaats inneemt en veel meer aandacht nodig heeft dan vroeger gedacht is.

Wanneer we verder bedenken, dat de directe chef ook bij promoties en loonswijzigingen grote invloed uitoefent, worden we ons bewust van onze grote verantwoordelijkheid in dit opzicht.

Nu is de frontlijn meestal niet getrokken tussen de directie en de rest van het personeel, maar vooral tussen de arbeiders en de opzichters en bazen. Hoewel, ook in hoger liggende verhoudingen, de zaken geheel gelijk liggen, hebben de historische wrijvingen altijd onder aan de ladder de scherpste accenten gehad, omdat de werkmeesters veelal als handlangers van de ondernemers gezien werden.

Daarbij komt nog, dat juist de werkmeesters in de hiërarchische ladder vaak in de moeilijkste posities verkeerden. Zij worden vaak uit de arbeiders gekozen. Men zoekt de werkmeesters dan uit de arbeiders met de beste vakkennis, de meeste ervaring en stelde er dan prijs op, dat ze z.g. „flink” konden optreden en hun vroegere collega's goed achter de vossen konden zitten. Het ging er enkel en alleen om, hoe ze een zo groot mogelijke productie uit hun mensen konden halen.

Zo kon het niet anders, of op dit front openbaarden zich de meeste moeilijkheden. Weliswaar komt men al sedert meerdere jaren herhaaldelijk de wens tegen „goed met personeel kunnende omgaan”, maar pas de laatste tijd zijn de ogen ten volle opengegaan voor deze kwestie. Het gaat er in toenemende mate om, juist niet de man te hebben, die alleen maar lichamelijk sterk is, een grote mond of een gladde tong heeft en een wit voetje weet te krijgen bij zijn meerdere. Nu gaat het er om, of hij in staat is een goede geestelijke invloed uit te oefenen en een sociaal verantwoorde sfeer kan scheppen in zijn groep.

Tot deze dingen moet een chef de geschiktheid en de goede wil hebben. Goede leiders worden geboren en niet gemaakt, zegt men wel eens. Dit is slechts ten dele juist. Inderdaad moet bij selectie van werkmeesters met de aanleg ten zeerste gerekend worden. Het

psychotechnisch onderzoek verleent daarbij uitstekende diensten.

Maar een goede aanleg moet en kan ontwikkeld en gevormd worden en een chef kan bij goede wil ook wel iets afleren.

Goede werkverhoudingen in het bedrijfsleven zijn een zegen. Voor de ondergeschikte maar ook voor de meerdere. Hoe moeilijk kan een chef het niet hebben, als hij de snaren niet weet te vinden, die hij moet bestrijken om een goede toon in zijn groep te verkrijgen. Hoe verdrietig en slopend kan het werk niet zijn als de chef bij zijn ondergeschikten tegenzin en onwil ontmoet.

Ik ken een oudere chef, wiens ogen pas de laatste jaren opengegaan zijn voor deze dingen en die er min of meer onder gebukt gaat, nu hij opmerkt dat meerdere arbeiders niets van hem moeten hebben.

Het is niet alleen eis van Goddelijk gebod en het is niet alleen ten bate van de samenleving, maar het is ook voor ons als leiders een persoonlijk belang, dat wij dit streven uit alle macht bevorderen.

Zo moeten we dan ten enemale de gedachte vaarwel zeggen: „Ik ben chef, ik heb het hier, in opdracht van mijn directie, te zeggen en een ieder heeft zich daarin maar aan te passen”.

Het is nog niet eens goed, als de chef zich voorneemt zijn mensen goed te behandelen, maar dan als de vroegere „verlichte despoten” zoals hij denkt dat goed voor hen is.

Het gezag moet inderdaad gehandhaafd blijven. Wellicht met meer nadruk dan in deze na-oorlogse jaren het geval geweest is.

Nog onlangs had ik een onderhoud met een jonge arbeider, die weigerde zijn baas te gehoorzamen, omdat deze naar zijn zeggen niet bekwaam was. Dat is je reinste volkssouvereiniteit.

Ik weet hier aan een omstreden punt te komen. Talma verwerpt in zijn bekende brochure „De vrijheid van de arbeidende stand” in de onderneming het begrip „gezag”. Hij spreekt van leiding, waaraan de ondergeschikte zich onderwerpt en niet van gezag en gehoorzaamheid. Hij zegt in deze brochure schone dingen over de dienende houding als roeping Gods, Dingen, die moeten doorklinken tot in deze tijd.

Smeenk handhaaft het principe van gezag ook in de bedrijfsverhoudingen en is het niet eens met Talma, als deze vreest dat het begrip gezag d.w.z. „bij de gratie Gods van haar hoger waarde beroofd wordt”. Het valt m.i. niet te ontkennen dat de zienswijze van Talma te veel in verband staat met de toenmalige misstanden, als gevolg van de handhaving van het absolute patroonsgezag.

Evenwel is nog nooit eenstemmigheid over deze zaak verkregen. Ik wil alleen nog met instemming u in de instructieve artikelen over medezeggenschap van Ruppert in *Trouw* in herinnering brengen. Hij handhaaft, in navolging van Geesink, gezagsverhouding in het bedrijf, echter op grond van het 5e gebod en zeer uitdrukkelijk niet op grond van het achtste gebod, dus omdat de ondernemer eigenaar zou zijn van het bedrijf. Hij verwerpt daarmee het absolute patroonsgezag, maar handhaaft het Goddelijk gezag in de onder-

neming, om dezelfde reden waarom wij het gezag in andere levenskringen erkennen.

De arbeider van vandaag, die morgen de werkmeester vervangt, moet daarom daarin door zijn collega's gehoorzaamd worden.

Niet omdat de directie het wil, of omdat de arbeiders daar contractueel toe verplicht zijn, maar krachtens Goddelijk gezag. Omdat het Gode belieft, hen door de hand van de daar geplaatste chef te regeren.

Ook voor het bedrijf gelden geen menselijke afspraken, maar Goddelijke normen. Dan kan ook alleen deze rechtsorde gehandhaafd worden, door een leiding, die willens of onwillens, bewust of onbewust namens deze Wetgever optreedt.

Ook dit bedrijfsgezag heeft een dienende functie. De gezagsdrager wordt niet gediend, maar moet zelf dienen. Dit is maar zelden schoner uitgedrukt dan door onze Koningin bij haar kroning in de Nieuwe Kerk, toen zij zo ontroerend zei: „Een taak, zo zwaar, dat wel niemand haar zal begeren. Maar ook, wie ben ik, dat ik dit doen mag”. Dit geldt in geheel andere verhoudingen ook voor de chef in 'het bedrijf. Dat is heel wat anders dan het zich heer en meester voelen.

Het bedrijf is er ter wille van de samenleving. In zijn gezags-oefening dient de chef deze samenleving naar buiten, maar naar binnen heeft hij daarin ook zijn werkers te dienen, want het bedrijf is er ook ter wille van de werkers.

De Goddelijke rechtsorde ziet deze werkers als beeld dragers Gods, fijner uitgerust dan welk instrument dan ook. Deze mens is geschapen om tot volle harmonische ontplooiing te komen. De zonde heeft deze ontwikkeling verstoord. Van God gewilde harmonische verhoudingen zijn bijna ten enenmale onmogelijk geworden, maar de eis is gebleven.

En in Christus is in beginsel de mogelijkheid weer geopend.

Zo neemt dan een ieder, die een leidende functie aanvaardt, een zware verantwoordelijkheid op zich. We moeten dit willen zien en ook doelbewust aanvaarden. Zoals hiervoor betoogd is, moet hij echter zijn taak nooit in tweeën scheiden, nl. door eerst te zorgen voor zijn directie, door goede productiviteit, en daarna voor zijn personeel, door goede werkverhoudingen. Deze twee aspecten moeten en kunnen samenvallen.

Dit is een moeilijke opgave in deze tijd, waar de arbeidsproductiviteit hier en daar nog wel te wensen overlaat, maar dit probleem mag en kan ook niet meer langs de vroegere weg van jaagsysteem en vrees voor werkloosheid opgelost worden. Langs de weg van goede werkverhoudingen, goed begrip en samenwerking komen wij er ook. Vele arbeiders zijn er nog niet rijp voor. Dat kan ook niet na zo lange tijd van stelselmatig gevoed wantrouwen. In werkgeverskringen ziet men dit ook nog niet altijd in en dan wordt de taak van de directe chef wel heel moeilijk.

Maar voor hem, die werkt op een bedrijf, waar men vanaf de directie-tafel een open oog heeft voor deze dingen, en bereid is geduld te hebben, is leiding geven een schone taak, die veel voldoening en vreugde kan schenken. Dan wordt het hebben van een groot personeel niet een kruis, maar een taak, die waard is er alles voor in te zetten.

Dan neemt hij deze verantwoordelijkheid met goede moed op zich.

Maar hoe dit ook zij, voor iedere chef geldt de opdracht dat hij zich tot deze dingen dagelijks bekeert. Hij moet zich dagelijks realiseren, wat zijn ondergeschikten nodig hebben en een ieder van hen kennen en geven wat hij persoonlijk nodig heeft. Ik weet, hoe moeilijk dit is. Als we de stelregel nagaan: „wat wilt ge, dat u de mensen zullen doen, doet gij hen ook alzo!”, dan zitten we al dadelijk met de moeilijkheid, dat we zelf niet weten, hoe we behandeld willen worden door onze chef. We hebben een mening over onze chef. Maar hoe en waarom kunnen we vaak moeilijk onder woorden brengen. Hoe zullen we dan zelf onze ondergeschikten kunnen geven, wat zij vragen?

Dikke boeken zijn hierover geschreven. Talrijk zijn de publicaties, zoveel, dat een ieder, die er zich in verdiept, in de oprechte begeerte er naar te handelen, het spoor bijster raakt.

Nu is er al heel veel gewonnen als de chef weet, dat dit tot zijn taak behoort en dat hij maar niet zonder meer moet zingen zoals hij gebekt is. Want zelfs zij, die een natuurlijke aanleg hebben, struikelen dagelijks in vele dingen. Niemand mag blijven berusten in zijn houding van vandaag, maar moet trachten het morgen beter te doen.

Ik wil u daarbij niet aanraden dikke boeken als van Bäumgärtner „Psychologie van de mensenbehandeling in de bedrijven” door te werken.

Daarin zou u o.m. een lijst vinden van de 50 voornaamste eigenschappen, die een goede chef moet hebben. Wel zou eigenlijk ieder, die personeel heeft te leiden, iedere maand bijvoorbeeld het boekje van Carrard „De chef, zijn vorming en taak” opnieuw door moeten nemen. In dit boekje ademt een Christelijke geest. ¹⁾

Verder geef ik u gaarne enige richtlijnen door van Ds Hylkema, zoals hij die gegeven heeft op een kadercursus in Driebergen.

Als een chef er verantwoordelijk voor is, zijn mensen tot hun hoge bestemming te leiden, dan moet hij weten wat zijn ondergeschikten van hem verwachten mogen.

- 1e. *Mensenkennis*, d.w.z. hij moet zijn mensen willen en kunnen begrijpen en warme belangstelling tonen voor hun omstandigheden. Hij moet leren luisteren en zich geheel kunnen verplaatsen in de situatie en het denken van zijn ondergeschikte.

¹⁾ Na het schrijven van dit opstel verscheen van R.K. zijde het boek „Gemeenschapssleer voor het bedrijfsleven” door Dr Nuyens.

- 2e. *Objectiviteit*, d.w.z. hij moet geen vriendjes hebben of vooroordelen er op nahouden.
Goede zelfbeheersing hebben en niet gaan bekvechten.
- 3e. *Zelfvertrouwen*, d.w.z. gegrond op eigen zekerheid, welke berust op vakkennis en eerlijkheid.
- 4e. *Doortastendheid*, d.w.z. hij moet reeële moed hebben om beslissingen te nemen en zelf de verantwoordelijkheid daarvoor te nemen.
- 5e. *Initiatief*, d.w.z. geboren uit lust tot arbeid binnen de perken van eigen terrein. Daardoor zijn ondergeschikten stuw en warm maken voor hun taak.
- 6e. *Inzicht hebben in de omvang van eigen taak*, d.w.z. iets kunnen overlaten aan zijn ondergeschikten en niet vitten als niet alles gedaan wordt, zoals hij het zelf gedaan zou hebben.
- 7e. *Een goed gerichte en sterke wil*, d.w.z. gericht volgens hogere normen en idealen met een vaste lijn.
- 8e. *Een goed voorbeeld geven*, d.w.z. ook t.o. van gedragingen van eigen chefs.
- 9e. *Een gids zijn*, d.w.z. de instelling hebben zijn ondergeschikten te helpen en met zijn wijsheid en ervaring hen te dienen. Dit alles zonder dankbaarheid en waardering te verwachten.
- 10e. *Een zekere gevoeligheid bezitten*, d.w.z. iets kennen van beweging, zoals van ouders voor hun kinderen.

Ik besluit: Wij weten niet wat God met ons voor heeft in dit tijdsbestek, temidden van het rumoer der volken en de dreigingen van de anti-Christ. Wij hebben, ziende op het gebod, en blind in de toekomst slechts gehoorzaam te zijn. Wij nemen daarom onze taak, het leiden van mensen op ons. In deze tijd een zeer, zeer belangrijke taak. Om nog eens met de woorden van onze Koningin te spreken: „Zo moeilijk, dat niemand haar zou begeren”, maar ook zo schoon, dat wij met haar moeten zeggen: „Wie ben ik, dat ik dit doen mag”.

S. STRIKWERDA.

(*Referaat. Jaarvergadering N.C.W.B. te Woudschoten, 18 Juli '50*)

EEN BELANGRIJKE NOTA

Maatregelen die het lager en middelbaar technisch onderwijs voor jongens op korte termijn tot ontwikkeling kunnen brengen.

De Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen (op het tijdstip dat dit artikel geschreven wordt is Zijne Excellentie de heer Rutten demissionair) heeft aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal een nota gezonden over de stand van het lager en middelbaar technisch onderwijs voor jongens. In de omschrijving heet het dat de nota maatregelen aangeeft die, mede in verband met de industrialisatie, bedoelen op korte termijn dit technisch onderwijs tot ontwikkeling te brengen.

Zowel de omschrijving van de stand van dit onderwijs als de voorgestelde maatregelen zijn van voldoende betekenis om er in ons kaderblad aandacht aan te schenken.

De aanleiding tot deze nota is de, zowel in de Tweede als de Eerste Kamer, gevoerde discussie over het rapport der Staatscommissie-Goote en meer speciaal het experiment van de voorbereidende klas aan de lagere technische school. Over die experimenteerklas is door voor- en tegenstanders scherp gediscussieerd en was voor de minister aanleiding om aan de Tweede Kamer toe te zeggen, dat hij niet tot uitbreiding van dit experiment zou overgaan, alvorens met de onderwijscommissie in de Tweede Kamer overleg gepleegd te hebben.

Op goede gronden mag worden verondersteld, dat deze nota het praeludium zal zijn voor dit overleg. Daarom is het voor de functionarissen in ons verbond, te meer omdat een speciale onderwijscommissie werd benoemd die ook dit vraagstuk zal bestuderen, wel interessant van de nota van de minister kennis te nemen.

Het stuk is in zeven hoofdstukken verdeeld, te weten: I Inleiding; II Lager technisch onderwijs; III Het leerlingstelsel met aanvullend theoretisch onderwijs; IV Uitgebreid technisch onderwijs; V Middelbaar technisch onderwijs; VI Lerarenopleiding; VII Algemeen.

Over elk der hoofdstukken zou een artikel te schrijven zijn. Maar dat is onmogelijk. Daarom bij elk der delen enige opmerkingen en aantekeningen.

I. Inleiding.

Opmerkelijk is, dat de nota uitgaat van de volgende overweging: *„Indien de industrialisatie in het huidige tijdsgewricht als een be-*

lang van de eerste orde wordt aangemerkt — en hieraan valt niet te twijfelen — dan zal aan de voorzieningen die tot verwezenlijking van dat doel onmisbaar zijn, noodzakelijkerwijze voorrang boven andere moeten worden verleend.”

Deze uitspraak is niet alleen opmerkelijk, maar ook van de allergrootste betekenis, wijl er sprake is van voorrang boven andere maatregelen. Want de beide industrialisatie-nota's van minister Van den Brink hebben o.m. wel duidelijk aangetoond, dat het slagen daarvan voor een niet onbelangrijk deel zal afhangen van de vraag of ambacht en bedrijf over voldoende goed geschoolde arbeiders zullen beschikken.

Nu zegt de minister, dat het niet voldoende is de toekomstige behoefte van de industrie te kennen, maar dat in feite rekening moet gehouden worden met de waarschijnlijke omvang van het „aanbod” van geschikte leerlingen voor het volgen van het technisch onderwijs.

Het zal daarom nodig zijn, in het licht van de toekomstige behoefte van de industrie, het „aanbod” van toekomstige leerlingen sterk te bevorderen. Dit is een taak voor de vakorganisatie. Natuurlijk ook voor andere instanties (waarbij de overheid zelf voorop dient te gaan), waartoe ik de onderwijzers en hun organisaties reken, om mede te helpen de grote stroom van jongeren die, ten onrechte, hun richting in het leven laten bepalen door verder onderwijs voor de administratieve beroepen.

Daarmede zal gepaard moeten gaan de strijd tegen de onderwaardering van de arbeid en de verhoging van morele en materiële waardering van de arbeid.

Het gaat in de nota niet slechts om de vergroting van de omvang, maar ook om de verbetering van de hoedanigheid van het technisch onderwijs. De nota weerspiegelt in dit opzicht de algemene tendenz om niet alleen maar vakbekwaamheid aan te leren, maar ook de algemene vorming een grotere plaats te geven. Letterlijk zegt de nota: „Al ligt het accent op het verwerven van vak-kennis en van technische vaardigheden, toch moet het vakonderwijs tevens aandacht besteden aan een alzijdige harmonische vorming van de leerling. De kennis van een vak of het kunnen uitoefenen van een beroep, maakt deel uit van de gevormde persoon. *Beroepsvorming staat tot algemene vorming als een deel staat tot het geheel.*”

II. Lager technisch onderwijs.

Het aantal leerlingen dat thans opleiding ontvangt aan de lagere technische scholen is sinds de bevrijding vrij sterk toegenomen. Blijkens de laatste publicatie van het Centraal Bureau voor de Statistiek was dit aantal per 1 Januari 1950 gestegen tot 50.800. Als de vergrotingen der bestaande scholen en de nieuwbouw,

toegestaan volgens de begroting, heeft plaats gehad, zal het aantal te plaatsen leerlingen nog met plm. 10.000 stijgen.

De cijfers van de volks- en beroepstelling van 31 Mei 1947 geven, in verband met het voorgaande, een aanwijzing, die voor de verdere ontwikkeling van het technisch onderwijs niet uit het oog verloren mag worden. In de verschillende beroepen en bedrijven waren op die datum 332.358 jongens en 274.936 meisjes van 20 jaar en jonger. Ik beperk mij nu maar tot de jongens en constateer, dat er dus nog grote groepen zijn die buiten de opleiding blijven. Deze cijfers zijn slechts ten dele vergelijkbaar, omdat medewerkende gezinsleden worden meegeteld en de leeftijdsgrens tot 20 jaar gaat.

Een goede aanwijzing geven de cijfers voor industrie en ambacht, die op plm. 140 à 150 duizend gesteld mogen worden, zodat er nog wel ontwikkelingsmogelijkheden liggen voor het lager technisch onderwijs.

Met de toepassing van het rapport-Goote inzake vernieuwing van het technisch onderwijs (buiten de denkbeelden inzake de voorbereidende klas) is een begin gemaakt, in het bijzonder waar deze betrekking heeft op wijzigingen in didactisch en methodisch gebied.

De minister snijdt ook de vraag aan, die op allerlei manier aan de orde is gesteld: moet voor toelating aan de technische scholen scherpe selectie worden toegepast? Het antwoord luidt: „Zou de lagere technische school een scherpe selectie toepassen, dan zouden vele jongens niet de opleiding kunnen ontvangen die hun later ongetwijfeld te pas zou komen.” Dit antwoord houdt echter ook in, dat aan een ruime toelating noodzakelijk moet worden verbonden een betere voorbereiding der beroepskeuze.

Over die beroepskeuze zegt de minister: „De beroepsvoorlichting en beroepskeuze zijn een taak *van het particulier initiatief en van de school*. Zowel de vooropleiding als de opleiding zelve zullen in hun opzet aan het vraagstuk van de beroepskeuze ruime aandacht moeten besteden.”

Wij zijn de minister erkentelijk voor deze duidelijke uitspraak. Maar dan moet het particulier initiatief zich veel sterker ontplooiën. Hier ligt een uitgebreide taak voor ons onderwijs, de vakorganisaties van patroons en arbeiders en de besturen van de organisaties die het lager technisch onderwijs behartigen.

In dit hoofdstuk geeft de minister nog eens een uitvoerige beschouwing over het voorbereidende jaar, dat speciaal in onderwijskringen zoveel tegenkanting ondervond. Voorop wordt gesteld, dat de tweejarige lagere technische school haar koers moet wijzigen en meer aan de algemene vorming dient bij te dragen en de methodiek en didactiek van haar onderwijs zal moeten herzien.

De grote strijd gaat om de vraag: Moet het technisch onderwijs aanvangen na het 8e of het 7e leerjaar? Voorstanders van het V.G.L.O. willen na 6 jaar lager onderwijs 2 jaar voortgezet lager onderwijs en dan het technisch onderricht. Theoretisch gezien lijkt dit juist. Er zijn echter drie bezwaren:

- 1e. Het leerplan verkeert nog in experimentele toestand en het aantal scholen is nog maar klein.
- 2e. De toestand van nú vordert, dat er maatregelen getroffen worden om op korte termijn te voorzien in de behoefte van geschoolde arbeiders.
- 3e. Het gevaar is groot, dat na 6 jaar gewoon lager onderwijs en 2 jaar voortgezet lager onderwijs de leerplicht eindigt en vele ouders, ook op grond van de sociale toestand, hun jongens niet meer naar de lagere technische school zullen zenden.

De voorstanders van confessioneel onderwijs hebben nogal bedenkingen ingebracht tegen de voorbereidende klas, bedenkingen die ik deel, doch die alleen kunnen worden weggenomen als alle krachten samengetrokken worden om het confessionele technische onderwijs te versterken. De nota geeft in dezelfde richting een duidelijke aanwijzing, als het volgende wordt neergeschreven: „Het algemeen vormend karakter van het voortgezette onderwijs, dat aan alle ontwikkelingsmogelijkheden van de mens een goede aandacht moet besteden, brengt mede, dat de sfeer van de school daarmee in overeenstemming moet zijn. Met name zal de geestelijke vorming van de jeugdige leerling met de levensovertuiging van het gezin, waaruit hij komt, moeten overeenstemmen. *Naarmate het onderwijs meer algemene vorming tracht te geven, moet die voorwaarde nog meer dwingend worden geacht.*”

Hoe stelt de minister zich de gang van zaken voor? Want het lag en het ligt niet in zijn bedoeling met het experiment van de voorbereidende klas een wijziging in de structuur van onze onderwijsbouw aan te brengen, noch aan alle lagere technische scholen een voorbereidend jaar te verbinden. De volgende vormen zijn, naar gelang van plaatselijke of regionale omstandigheden, denkbaar:

- a. de jongens gaan naar de zelfstandige school voor V.G.L.O. of naar het 7de en 8ste leerjaar van een lagere school (al of niet in combinatie met de lagere technische school ter plaatse);
- b. een aantal jongens volgt het V.G.L.O. of het 7de en 8ste leerjaar; een andere groep gaat naar het voorbereidende leerjaar van de lagere technische school;
- c. de jongens volgen het voorbereidende leerjaar aan de lagere technische school.

In de nota worden dan deze drie mogelijkheden nader uitgewerkt, ook voor het land- en tuinbouwonderwijs, terwijl financiële gelijkstelling voor het voorbereidende jaar en het voortgezet lager onderwijs gewaarborgd zal worden. Hoe de minister zich die gelijkstelling denkt, blijkt uit de nota niet.

Een belangrijk onderdeel van de nota handelt over de vraag of in de wijze waarop lagere technische scholen tot stand komen, wijziging dient te worden gebracht. Tot nu toe was het zo, dat de wet

naast de nodigverklaring, door de Gemeenteraad uit te spreken, twee voorwaarden stelde: 1e Er moet behoefte bestaan aan een nieuwe school. 2e De verhoging van de rijksuitgaven aan de stichting van een nieuwe school moet aanvaardbaar zijn.

Ter toelichting van deze drie voorwaarden (want de beslissing van de gemeenteraden is van de allergrootste betekenis) somt de nota een zestal desiderata op. Wij herhalen die hier niet, doch vestigen wel de aandacht op een paar cijfers, die laten zien hoe groot de kosten voor het lager technisch onderwijs zijn. De kosten per leerling per jaar zijn thans f 430.—, terwijl de investeringskosten per leerling worden geraamd op f 3000.— à f 3500.—.

De minister overweegt in de wettelijke regeling voor de stichting van lagere technische scholen een aantal normen op te nemen, maar blijft daarbij vasthouden aan de grondgedachte van de wet, dat de Kroon de eindbeslissing zal moeten behouden. De volgende normen, die geen strikt bindende regelen mogen zijn, worden voorgesteld:

Binnen een straal van 10 km (c.q. een gebied waarbinnen de school met een openbaar vervoermiddel in ten hoogste 30 minuten is te bereiken), komt een lagere technische school voor jongens voor subsidie in aanmerking, mits de toestand van 's lands financiën het toelaat — indien het bestuur kan aantonen, dat

- 1e. er behoefte is aan (technische) schoolruimte;
- 2e. het aantal leerlingen per jaar tenminste x (b.v. 80) zal bedragen;
- 3e. het totale aantal leerlingen, dat 3 jaar na de oprichting de school zal bezoeken, tenminste y (b.v. 145) zal bedragen;
- 4e. de leerlingen niet zullen worden onttrokken aan een school van dezelfde levensbeschouwelijke richting.

In verband met deze vier hoofdgedachten worden in de nota nog allerlei detailvragen behandeld en komt de minister tot de conclusie, dat het gewenst is, om een bevredigende regeling te verkrijgen, een plan voor uitbouw van dit onderwijs op te stellen, ten einde een rangorde te bepalen met het oog op 's lands financiën.

De beslissing van de Gemeenteraad zal in deze gedachtengang gehandhaafd blijven, echter met deze restrictie, dat de stichting of vereniging die een verzoek om subsidie tot de Kroon richt, geen noodzakelijkheidsverklaring zou behoeven over te leggen. De gemeentebesturen van de omliggende plaatsen, die bij de stichting van een school betrokken zijn, en Gedeputeerde Staten zullen over soortgelijke verzoeken om advies gevraagd worden, waarbij een bepaalde termijn gesteld zal moeten worden om advies uit te brengen.

Ik geloof dat deze voorstellen van de minister, speciaal voor het confessionele onderwijs, van betekenis zijn. Wetswijziging is dan wellicht niet nodig.

Nog een andere wijziging stelt de nota voor, nl. de bepaling dat

contributies of giften voor de schoolvereniging niet meer als ontvangsten op de begroting behoeven gebracht te worden, maar ter beschikking blijven van het schoolbestuur voor allerlei zaken die niet op de begroting kunnen worden gebracht.

III. Het leerlingstelsel met aanvullend theoretisch onderwijs.

Dat in een nota van de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen ook extra aandacht wordt besteed aan het leerlingstelsel, bewijst dat dit stelsel, dat vroeger door de leraren van de lagere technische school werd aangeduid als een „doodgeboren kind”, zich niet slechts kon handhaven, maar ook in belangrijke mate zich heeft ontwikkeld.

De lagere technische school legt de grondslag, maar de verdere ontwikkeling zal in het bedrijf moeten geschieden, aldus de minister. Het leerlingstelsel beoogt niet alleen een voortgezette *opleiding* in het bedrijf, maar biedt ook goede mogelijkheden in die bedrijfstakken waar een *voor-opleiding* aan een technische school niet of ten dele mogelijk is.

Thans worden meer dan 20.000 jongeren krachtens titel II der Nijverheidsonderwijswet *opgeleid*. Er valt echter nog een ernstig euvel te constateren, nl. dat niet alle jongens, die een *vóór-opleiding* aan een technische school genoten, een verdere opleiding ontvangen krachtens het leerlingstelsel. Volgens de cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek blijkt dat 2/3 van de leerlingen die van de technische school kwamen, in het bedrijfsleven werken zonder leercontract. Dat is een ernstig tekort.

Niet minder ernstig is dat het percentage jeugdige werknemers, die in het bedrijfsleven werkzaam zijn zonder een getuigschrift van een lagere technische school, nog heel groot is. En nóg erger is, dat (volgens de laatste cijfers, nl. van 1948, het kan nu dus wel gunstiger zijn) slechts 40 % van de jongeren die een leerovereenkomst aangaan, het diploma verwerven.

Het georganiseerde bedrijfsleven, zowel de patroons- als de arbeidersvakorganisaties vinden op dit gebied een uitgebreid werkterrein. Tot hun troost en bemoediging zij hier de uitspraak van de minister vermeld, „dat de organisaties die leercontracten afsluiten, een grote activiteit aan de dag leggen en in de afgelopen jaren er veel toe hebben bijgedragen de kwaliteit van de opleiding te verhogen en aldus een hoger rendement te bereiken”.

Voor wat de organisatie van het leerlingstelsel betreft, sluit de nota zich aan bij het rapport van de Stichting van de Arbeid over deze materie.

En omdat een *gezonde ontwikkeling van het leerlingstelsel voor de welstand van ons land van een niet te onderschatten betekenis is*, stelt de minister zich voor om in overleg met zijn ambtgenoten van Sociale Zaken en Economische Zaken een commissie in 't leven te roepen tot bestudering van de ontwikkelingsmogelijkheden op het

gebied van de opleiding in het bedrijf en het aanvullend onderwijs en de maatregelen die daartoe geëigend zullen zijn.

Hoezeer het initiatief van de minister valt te waarderen, veel beter zou het geweest zijn als het bedrijfsleven het leerlingstelsel in de jaren vóór en na de tweede oorlog zelve zodanig tot ontwikkeling had gebracht, dat het instellen van deze commissie overbodig geweest ware.

IV. Uitgebreid technisch onderwijs.

Het goed functioneren van het bedrijfsleven vraagt niet slechts om opleiding aan lagere technische scholen en toepassing van het leerlingstelsel, maar vordert, naarmate de technische ontwikkeling voortschrijdt, werklieden die een uitgebreid technische scholing hebben doorgemaakt. Het gaat om werknemers die hun opleiding ontvingen aan scholen, zoals de Electrotechnische school te Amsterdam, de beide Grafische vakscholen, de Autotechnische school in Apeldoorn, de Hendrick de Keijzerschool te Amsterdam, de Nationale Schildersschool te Utrecht, de Rijksvakschool voor horlogemakers, goud- en zilversmeden te Schoonhoven en de U.L.N.O.-scholen in Den Haag en Zwolle.

Dit soort onderwijs richt zich in hoofdzaak op de theoretische vorming van de leerlingen en op het geven van inzicht in de opbouw en het gebruik van technische constructies. Tot deze scholen kunnen worden toegelaten zij, die een overwegend praktische opleiding genoten en zij die enkele jaren aan H.B.S. studeerden of het Mulo-A diploma hebben behaald.

Naast dit dagschoolonderwijs heeft het avond-U.L.N.O. ten doel het geven van algemene kennis.

Deze onderwijsinstellingen, waaraan naar mijn gevoelen meer aandacht dient besteed te worden, verkeren nog in een beginstadium. Het aantal dagscholen voor dit onderwijs is thans 9 (waarvan 1 in voorbereiding) met 1100 leerlingen.

V. Middelbaar technisch onderwijs.

De middelbaar technische school is reeds van oudere datum en heeft zich de laatste tijd sterk ontwikkeld. De doelstelling van deze tak van onderwijs werd in 1933 (in een toen uitgegeven rapport) als volgt omschreven: „de opleiding van hen, die in industrie en bedrijven of bij de uitvoering van allerlei technische werken de schakel vormen tussen de hoofdleiding en de uitvoering, of wel als hoofden van kleinere bedrijven kunnen optreden”.

Ook voor dit onderwijs geldt: de grondslag wordt gelegd, waarop de opgeleiden in de praktijk kunnen voortbouwen.

Er is naar het oordeel van de minister alle aanleiding om het leerplan, dat sinds 15 jaar geen wijziging onderging, „op de helling” te zetten, waarvoor een studie-commissie in het leven zal worden geroepen.

Op 1 Januari 1950 waren er 19 M.T.S.-en met 7370 leerlingen. In 1939 waren deze cijfers respectievelijk 11 en 3590. Naast deze scholen zijn er nog allerlei andere onderwijsinrichtingen die als middelbaar technisch onderwijs worden aangemerkt, namelijk voor de kunst, voortgezet en hoger bouwkundonderricht, zeevaartscholen, voor scheepswerktuigkunde en luchtvaartnijverheidsscholen. Daarmede is nog niet alles gezegd. Er zijn voorts nog hogere textielschool te Enschede, middelbare textielschool te Tilburg, mijnschool te Heerlen en middelbare vakschool (schoenindustrie) te Waalwijk. Het aantal M.T.S.-ers dat in 1950 met goed gevolg het eind-examen heeft afgelegd, bedroeg 1526 (in de jaren 1938-'40 bedroeg dit aantal nog geen 600 per jaar). De M.T.S.-scholen zijn gevestigd te Amsterdam (2), Arnhem, Breda, Dordrecht, Eindhoven, Enschede, 's-Gravenhage (2), Groningen, Haarlem, Heerlen, 's-Hertogenbosch, Leeuwarden, Rotterdam, Utrecht (2), Venlo en Vlissingen, terwijl in Zwolle een school in voorbereiding is.

De opleiding geschiedt in de navolgende vakken: bouwkunde, weg- en waterbouwkunde, werktuigbouwkunde, mechanische bedrijfstechniek, electrotechniek, elektrische bedrijfstechniek, chemische techniek, physische techniek, scheepsbouwkunde, vliegtuigbouwkunde, werkmeestersopleiding, economische bedrijfstechniek.

Blijkens een door het Departement van Economische Zaken ingesteld onderzoek dekt het „aanbod” de „vraag”, behoudens in de bouwkunde en de chemische sectoren.

Tenslotte zij hier vermeld welke drie groepen leerlingen tot de M.T.S. toegang kunnen verkrijgen.

a. Tot het eerste studiejaar:

- 1e. zij, die in het bezit zijn van een diploma M.U.L.O.-B of een bewijs overleggen van onvoorwaardelijke toelating tot de 4e klasse van een H.B.S.;
- 2e. zij, die in het bezit zijn van een eindgetuigschrift van een lagere technische school (ambachtsschool) en na het volgen van een cursus voor voorbereidend middelbaar technisch onderwijs (V.M.T.O.) slagen voor het toelatingsexamen.

b. Tot het tweede studiejaar (bij voldoende deelneming):

zij, die in het bezit zijn van een eindexamen H.B.S.-B of Gymnasium (bèta) en voldoende cijfers hebben voor wiskunde.

Onderstaand overzicht van 1948 geeft een beeld van de omvang van deze groepen.

Van het aantal toegelatenen (2416) waren in het bezit van:

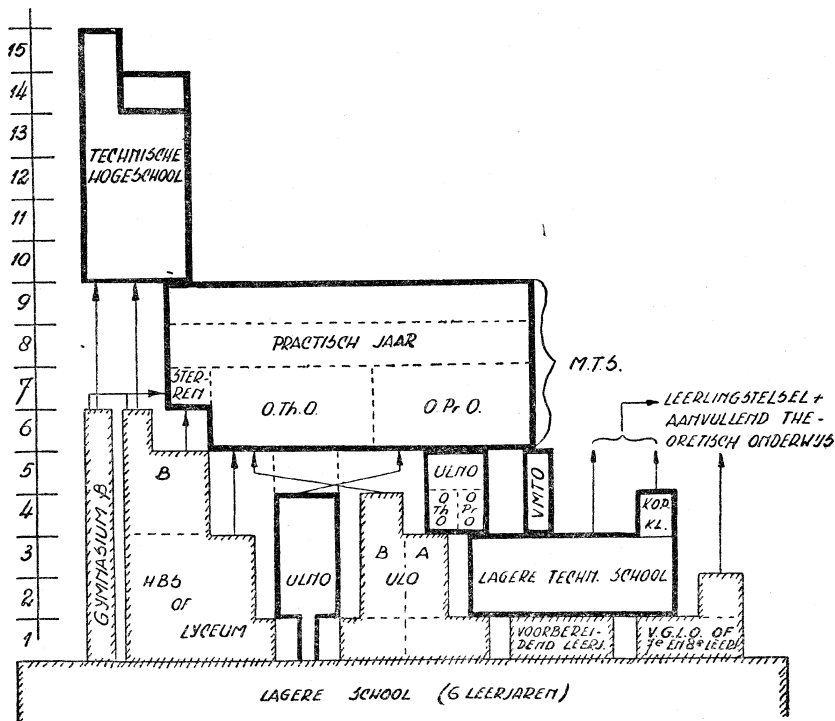
diploma M.U.L.O.-B	31 %
3 jaar M.O.	19 %
diploma H.B.S.-B of Gymnasium	30 %
eindgetuigschrift lagere technische school + V.M.T.O.	14 %
andere vooropleiding	6 %

Het aantal leerlingen van de lagere technische school bedraagt slechts 14 %. 't Verdient m.i. onze aandacht aan deze groep bijzondere belangstelling te schenken.

VI. Lerarenopleiding.

Men zou bijna geneigd zijn dit deel van de nota te verwaarlozen, ware het niet dat juist deze opleiding er ons aan herinnert, dat dit terrein door de protestants-Christelijke groep bijna geheel vergeten schijnt te zijn. Het aantal leraren van protestants-Christelijken huize aan de lagere technische scholen is klein, veel te klein als we letten op de samenstelling onzer bevolking. Vooral nu er verheugende

Schema van het technisch onderwijs

- Niet-technisch onderwijs
- Technisch onderwijs

- V.M.T.O. Voorbereidend middelbaar techn. onderwijs (avondonderwijs)
- U.L.N.O. Uitgebreid lager nijverheidsonderwijs
- O.Th.O. Overwegend theoretisch opgeleiden
- C.Pr.O. Overwegend practisch opgeleiden
- V.G.L.O. Voortgezet lager onderwijs

belangstelling voor deze tak van onderwijs in onze kringen aan de dag treedt, mogen wij wel even bij deze opleiding stilstaan. Er zijn 9 avond- en Zaterdagmiddagcursussen, nl. in Groningen, Leeuwarden, Deventer, Heerlen, Eindhoven, Rotterdam, 's-Gravenhage, Amsterdam en Utrecht. Deze opleiding voldoet allerminst, vandaar dat thans in Rotterdam een proef genomen wordt met een afsluitende dagcursus (met internaat), waaraan door 27 leerlingen uit alle delen van het land wordt deelgenomen. De cursusduur is 8 à 9 maanden.

Deze leerlingen ontvangen een renteloos voorschot met de bepaling, dat zij voor elk dienstjaar als leraar 1/10 van het genoten bedrag krijgen kwijtgescholden.

Alle pogingen om het lager technisch onderwijs uit te breiden zullen stranden als het aantal leraren niet snel wordt uitgebreid. Er is nog een plan in de maak voor een spoed-opleiding. Op dit ogenblik valt nog niet te zeggen of dit plan tot uitvoering komt.

Actueel is dit vraagstuk in hoge mate.

VII. Algemeen.

Dit laatste hoofdstuk behoeft weinig beschrijving. Wij namen op de vorige pagina het schema op, dat de minister liet opstellen omtrent de opbouw van het gehele technisch onderwijs, tot de Technische Hogeschool toe. Voor dit onderwijs geldt, dat slechts zij, die het H.B.S.- of Gymnasiumdiploma bezitten, toegelaten worden. Helaas is de aansluiting M.T.S. naar de Technische Hogeschool nog niet tot stand gekomen. Vroeger was die mogelijkheid er wel. Nú is die weg afgesloten.

Tenslotte: de nota wil voor de tekortkomingen op dit gebied niet de weg van de theoretische behandeling volgen, maar die van het experiment. Ik spreek met de minister de wens uit, dat het volgen van deze weg het gewenste resultaat hebben mag.

De vraagstukken, die in de nota worden behandeld, zijn van zodanige aard en omvang en voor de jonge mens, die zijn weg in het bedrijfsleven zoekt en voor de ontwikkeling van ambacht en industrie, dat ook de Christelijke vakbeweging daaraan niet kan en mag voorbijgaan.

J. SCHIPPER.

CIJFERS EN FEITEN

Communistische activiteit in Italië

In de *Volkskrant* dd. 27 Januari jl. troffen wij een artikel over bovengenoemd onderwerp aan, hetgeen wij hier onverkort weer-geven:

„De laatste weken zijn in Milaan en in andere steden in Noord-Italië opnieuw enkele goed gevulde wapenopslagplaatsen van de Italiaanse communistische partij ontdekt. De in beslag genomen wapens en munitie, waarbij zich mortieren en tientallen zware mitrailleurs bevonden, waren geschikt om enkele bataljons van het leger direct gevechtsklaar te maken. Volgens voorzichtige ramingen telt de gewapende Vijfde Colonne in Italië ongeveer twee maal zoveel leden als de totale politiemacht, die ter beschikking staat van de minister van binnenlandse zaken, de Christen-democraat Scelba. De Italiaanse politie-eenheden worden op 77.000 man gebracht; de leider der Italiaanse communisten, Togliatti, zou 125.000 gewapende volgelingen onder zijn commando hebben.

In Milaan, waar een politiemacht van 8000 man dienst doet, zijn minsten 25.000 actieve communisten. In steden als Turijn, Bologna en Genua is de overmacht der Vijfde Rode Colonne nog groter. Mantua, Pavia en Cremona, die een zeer klein politiecorps hebben, kunnen door de communisten zonder veel inspanning worden ver-overd.

De organisatie van de communistische Vijfde Colonne is gescheiden van de politieke partijorganisatie, doch zij is gelijk in opzet. Vijf leden, „Rode Punten” genoemd, vormen een „Rode Ster”. Deze zijn weer samengebracht in twee grotere groepen, die SAP en GAP worden genoemd. De leden van de SAP zijn speciaal bestemd om sabotage te plegen; leden van de GAP zijn belast met het uitvoeren van liquidatie-opdrachten.

Het aanwerven van leden voor de Vijfde Colonne is niet moeilijk geweest. Genoeg communistische heethoofden stellen zich beschikbaar om de uit de oorlog stammende jongere partisanenformaties te versterken, zodat de leden van de gevechtstroepen allen tussen 18 en 35 jaar oud zijn. Het aantal leden der communistische Vijfde Colonne is buitengewoon groot onder het personeel van de spoor-wegen en in de post-, telefoon- en telegraafkantoren, zodat reeds zeer veel communistische saboteurs op hun „gevechtsposities” werkzaam zijn. Genua, knooppunt der Italiaanse scheepvaart, is eveneens een communistisch bolwerk. Het hoofdkwartier schijnt in de heuvels van de Val d'Aosta in het Noorden gevestigd te zijn.

Iedere gewelddadige actie van de Vijfde Colonne zal onmiddellijk stuiten op de politiemacht en de Carabinieri. De politiemacht, wier officiële naam „Openbare Veiligheid” is, dateert van na de oorlog.

In 1946 werd het corps gezuiverd en in 1947 werd een nieuwe recruteringscampagne ingezet. De minister van binnenlandse zaken vertrouwde echter de politiemacht niet ten volle en recruteerde zijn privé-politie, die de „Openbare Veiligheid” moest controleren. Dit speciaal corps neemt geen enkel risico. Twee leden van de „Openbare Veiligheid”, die Zondagsavonds vaak danszalen bezochten, waar veel communisten kwamen, werden onmiddellijk ontslagen.

Het andere binnenlandse veiligheidskorps, de Carabinieri, wier trouw spreekwoordelijk is, wordt zelfs nog strenger nagegaan. Een jonge Carabiniere in Rome, die wilde trouwen met een buitenmeisje, dat daar diende, moest in de kazerne blijven totdat het politieke verleden van zijn bruid was onderzocht.

Wapendepôts.

Ieder toekomstig binnenlands conflict tussen de communistische Vijfde Colonne en de gezagsorganen der regering zal met de wapens worden beslecht. Het is niet bekend over hoeveel wapens en munitie de Vijfde Colonne kan beschikken, maar de omvang van de geheime wapenbergplaatsen, die van tijd tot tijd worden ontdekt, bewijst, dat de Italiaanse communisten uitstekend bewapend zijn. In de eerste zes maanden van 1950 werden in totaal in beslag genomen: zeven stukken veldgeschut, 18 mortieren, 108 mitrailleurs, 1057 machinepistolen, 4421 geweren, 2243 pistolen, 16133 handgranaten en 19 ton springstoffen. Dit is slechts een gering deel van wat nog verborgen is. Sedert begin 1947, toen de regering de jacht op de achtergehouden wapens der communisten inzette, zijn ongeveer 60 stukken veldgeschut van diverse kalibers, 1600 mitrailleurs en het tienvoudige van de boven opgesomde andere wapens in beslag genomen. De wapens zijn meestal van Italiaans, Duits of geallieerd makelij.

De Italiaanse regering voert thans zo streng mogelijke anti-sabotagewetten in. Deze zijn echter waardeloos als de uitvoering en naleving daarvan niet door een behoorlijke politiemacht kunnen worden verzekerd.

De Katholieke Actie onder leiding van professor Gedda schijnt volgens sommige berichten een militante organisatie te bezitten om de communistische Vijfde Colonne zoveel mogelijk en desnoods met haar eigen middelen te bestrijden. De opzet schijnt alle communistische activisten door leden van de tegenovergestelde organisatie in het oog te laten houden en hun sabotage onmiddellijk te dwarsbomen.”

De arbeidswetgeving in Sovjet-Rusland en Roemenië.

In *St Eloy*, orgaan van de Nederlandse Katholieke Metaalbewerdersbond, troffen wij een artikel aan over bovenstaand onderwerp:

„De door onze communistische collega's zo geroemde arbeidswetgeving in de Sovjet-Unie werd onlangs ook in Roemenië ingevoerd

in de vorm van een nieuw arbeidswetboek. Wij achten het gewenst, de inhoud van dit wetboek enigszins uitvoerig te bespreken om onze leden een juist beeld te geven van de allerminst benijdenswaardige sociale positie van de arbeiders achter het ijzeren gordijn.

Het wetboek maakt het in feite de communistische regering — die tegelijk de werkgever is — mogelijk, onbeperkte macht over de arbeiders uit te oefenen. Dit komt overeen met de communistische maatschappij-opvatting, die zegt dat het individu in de „overgangperiode” naar de communistische heilstaat volkomen ondergeschikt is aan de gemeenschap. Het is alleen beroerd voor de Russische arbeiders, dat die „overgangperiode” nu al duurt vanaf 1918 en de heilstaat nog steeds niet in zicht is.

De communisten hebben natuurlijk bij de uitleg van het wetboek extra de nadruk gelegd op de voorrechten, die dit wetboek de arbeiders brengt. Die voorrechten zijn er inderdaad in te vinden, maar de arbeiders moeten dan ook hun plichten strikt nakomen en natuurlijk communisten zijn. De niet-communistische arbeider wordt achtergesteld bij anderen, bij voorbeeld bij de uitkeringen volgens de sociale verzekering. Wat zouden de communisten hier een kabaal maken als de Nederlandse regering de Nederlandse communisten ook eens op die manier bij de anderen ten achter zou stellen!

De arbeider wordt financieel verantwoordelijk gesteld voor de verliezen, aan het werk veroorzaakt door zijn nalatigheid en wel tot een bedrag van liefst maximaal drie maanden loon. Dat doet ons denken aan de lang vervlogen dagen in Nederland, toen onder anderen de tapijtwever met een tapijtje, waarin hij een fout had gemaakt, langs de deur liep te leuren, óók omdat hij financieel verantwoordelijk was. Wij hebben nu die tijden achter de rug, maar in Roemenië en Rusland worden dergelijke praktijken juist weer ingevoerd. Wat leven we toch gelukkig achter het ijzeren gordijn!

Staken mag de arbeider natuurlijk niet, dat schaadt de productie.

In Nederland proclameren de communisten de ene staking na de andere en de stakers worden als helden vereerd. „Ja, maar hier gaat het tegen de kapitalistische werkgevers en in Rusland en Roemenië tegen de staat en dat zijn de arbeiders zelf. Als daar de productie geschaad wordt, schaadt de arbeider zichzelf, omdat de opbrengst grotendeels naar de arbeiders gaat. In Nederland worden alleen de kapitalisten, die het meest van de opbrengst opstrijken, geschaad door een staking.”

Slik ze maar. Het is alleen gek, dat in Rusland de inkomstenverschillen veel groter zijn dan in de „kapitalistische” landen; daarover hebben wij een maand geleden nog geschreven.

Maar hoe dan ook, in Rusland en Roemenië wordt niet gestaakt. De arbeidsgeschillen worden netjes opgelost door een arbeidsgeschillencommissie, die natuurlijk helemaal uit brave communisten bestaat. De arme niet-communistische arbeider zal dan wel behoorlijk „geschild” worden. Maar hij kan nog in hoger beroep gaan bij het volkgerechthof. Veel beter zal hij daar waarschijnlijk wel niet

van worden, want ook dat is een werktuig van de communistische regering.

Het wetboek stelt de werktijd officieel op 6 dagen per week en 8 uur per dag. Maar als het nodig is kan overwerk worden afgedwongen. Verder staat in het wetboek, dat „ten einde belangrijke staatszaken ten uitvoer te brengen, een beroep kan worden gedaan op de burgers van de Roemeense volksrepubliek, om bepaalde tijdelijke arbeidsverplichtingen na te komen”. In gewoon Hollands betekent dit, dat de regering de burgers dwangarbeid kan opleggen, net zoals destijds Hitler velen van ons dwong in Duitsland te gaan werken. De Roemeense regering is hier intussen al lang mee bezig. Gedwongen arbeid aan het Donau-Zwart-Zee-kanaal wordt reeds op uitgebreide schaal toegepast. En als het nodig is kan de regering dit nog een beetje meer uitbreiden volgens de „wettige” gronden, die in hoofdstuk 15 van het wetboek staan vermeld.

Aldus het communistische arbeidswetboek. We zouden het misschien beter een arbeidsstrafboek kunnen noemen. Wij in Nederland zijn niet zo „gelukkig” een arbeidswetboek te bezitten, maar wij hebben in tal van wetten verspreid een aantal rechtsregels ten aanzien van de arbeid, die verre superieur zijn aan die van de communisten in het Oosten. Om nog maar niet te spreken van onze collectieve arbeidsovereenkomst, die praktisch sinds lang bij elke vernieuwing ten gunste van de arbeiders is gewijzigd. We willen ons zelf geen pluim op de hoed steken, maar we geloven toch, dat we het in sociaal opzicht wel een beetje beter hebben dan de Russen en de Roemenen in hun om de een of andere duistere reden zo genoemde volksrepublieken.

R—s.”

VREEMDE WOORDEN

voorkomend in dit nummer

Human relations: menselijke verhoudingen.

Attitude: letterlijk: houding; in dit verband bedoeld als houding tegenover anderen.

Mental training: geestelijke oefening.

Struggle for life: strijd om het bestaan.

Apocalypticisch: wonderbaarlijk, geheimzinnig.

Prometheische: afgeleid van Prometheus, één der Titanen uit de Griekse Mythologie, die het vuur uit de hemel roofde; in dit verband dus te verstaan als *de in zichzelf krachtige*.

Sentiment: gevoel als uiting van het gemoed.

Irrationalisme: tegenstelling van rationalisme, dat slechts de rede als norm neemt.

Didactisch: lerend, onderwijzend.

Experimenteel: proefondervindelijk.

DE LOON- EN PRIJSPOLITIEK IN 1951

De Sociaal-Economische Raad heeft gesproken.

Onder dagtekening 16 Februari 1951 heeft de Sociaal-Economische Raad aan de regering advies uitgebracht over de in de naaste toekomst te voeren loon- en prijspolitiek. Bij schrijven van 14 September 1950 hadden de Ministers van Economische en Sociale Zaken daarom gevraagd. In een rapport van niet minder dan 41 bladzijden druks heeft nu de S.E.R. zijn inzichten met betrekking tot dit uitermate belangrijke vraagstuk ontvouwd. En blijkbaar is dit nog niet alles, dat de Raad er over op het hart heeft. Nadrukkelijk wordt gezegd dat hij zich heeft beperkt tot het te voeren beleid op korte termijn, d.w.z. voor het jaar 1951. Over het op lange termijn te voeren beleid stelt de Raad zich voor nog afzonderlijk te adviseren. Daarbij zal dan nader worden ingegaan op een vraagstuk als dat van de rechtvaardige verdeling van het nationale inkomen. In de ogenblikkelijke noodtoestand op economisch gebied, die het nemen van ingrijpende maatregelen nodig maakt, heeft de S.E.R. aanleiding gevonden tot het reeds nu uitbrengen van dit rapport. Het stemt tot vreugde, dat onze jonge S.E.R. reeds dadelijk bij zijn eerste grote advies aan de regering blijk geeft niet te schromen voor een stevige aanpak der problemen. De commissie, die het rapport voor de S.E.R. heeft voorbereid, heeft in enkele maanden tijd een aanzienlijke hoeveelheid werk verzet. Het resultaat mag gezien worden. In een helder rapport, dat getuigt van nuchtere werkelijkheidszin, wordt het vraagstuk van lonen en prijzen uit de doeken gedaan. Het is te hopen, dat de regering bij haar beleid aan dit advies die aandacht schenken zal, welke het zonder twijfel verdient. De S.E.R. heeft nu gesproken. Zal het het verlossende woord blijken? Ik waag mij aan geen voorspellingen. Er zal echter weinig verschil van mening kunnen zijn over de wenselijkheid om ook in ons kaderblad de inhoud van het rapport eens te bezien. Indien daarbij met betrekking tot een enkel onderdeel al eens een kritische opmerking zal worden gemaakt, dan zal de algemene waardering die ik voor het rapport heb, niet uit het oog mogen worden verloren.

Waarover het rapport niet handelt.

Bekend is de stelling, dat in het leven alles met alles samenhangt. Is dit in het algemeen waar, in het bijzonder geldt dit voor de vraagstukken op economisch terrein. Het economisch leven vormt één samenhangend geheel. Het is eigenlijk niet wel mogelijk om een bepaald onderdeel daarvan op zichzelf te beschouwen. Dit is evenzeer het geval met de economische politiek. Men tracht met

zijn economische politiek op een bepaalde economische toestand in te werken. Maar deze economische politiek beschikt over tal van instrumenten, die in meerdere of mindere mate niet los van elkaar kunnen worden gedacht. Eén van die instrumenten is de loon- en prijspolitiek. De verleiding moet dus wel heel groot zijn om, handelend over de loon- en prijspolitiek, het gehele magazijn van economisch-politieke instrumenten overhoop te halen. De S.E.R. heeft deze verleiding weerstaan. In de beperking toont zich de meester. De S.E.R. heeft zich niet beziggehouden met de algemeen financiële, economische en sociale politiek der regering. Hij heeft zich strikt tot zijn onderwerp bepaald. Het gevolg daarvan is, dat zijn advies een voorwaardelijk karakter moest dragen. In de veronderstelling, dat zich in ons land een bepaalde economische ontwikkeling zal voordoen en dat de regering deze ontwikkeling zal tegemoet treden met een bepaalde financiële en economische politiek, wordt het meest wenselijke loon- en prijsbeleid geschetst. Intussen kan dat niet betekenen, dat men de loon- en prijspolitiek nu maar losmaakt van de overige vormen van economische politiek. Zij zal immers in het geheel moeten passen en op de verwezenlijking der algemene doeleinden van de totale economische en sociale politiek moeten zijn gericht.

Welke zijn nu die doeleinden der algemene economische en sociale politiek?

In het rapport van de S.E.R. worden er een zestal genoemd, die zich als volgt laten samenvatten:

1. bevordering van een zo groot mogelijke ruilwaarde van het nationale product. Dit houdt in, dat gestreefd moet worden naar een zo volledig en zo doelmatig mogelijk gebruik van de beschikbare productiefactoren;
2. één van die productiefactoren is de arbeid. Ook deze zal zo volledig mogelijk moeten worden gebruikt of met andere woorden, werkloosheid zal moeten worden voorkomen;
3. bevordering van de economische bewegingsvrijheid ten opzichte van het buitenland. Dit bereikt men door de verplichtingen tegenover het buitenland zo goed mogelijk in evenwicht te brengen met de aanspraken op het buitenland of met andere woorden door het sluitend maken van zijn betalingsbalans;
4. bevordering van een zodanige samenstelling van de nationale middelen, dat de beschikbare arbeidskrachten te werk kunnen worden gesteld. De nationale middelen worden verdeeld over consumptiegoederen en investeringsgoederen. Deze investeringsgoederen (machines, grondstoffen e.d.) zijn onontbeerlijk

voor de werkgelegenheid. Dit moet bij de verdeling der nationale middelen dus goed in het oog worden gehouden;

5. de nationale besteding valt in twee groepen uiteen, nl. de consumptie en de besparingen. De besparingen nu zullen moeten worden afgestemd op de investeringen. Dit klemt te meer, indien men geen buitenlandse hulp meer krijgt of geen buitenlandse leningen meer kan of wil opnemen om deze investeringen te betalen;
6. bij het verwezenlijken van de tot dusverre genoemde doeleinden zal zoveel mogelijk de sociale rechtvaardigheid moeten worden betracht.

Het is duidelijk, dat het vooral met de verwezenlijking van de onder 3 en 5 genoemde doeleinden in ons land bedenkelijk is gesteld, terwijl over de vraag of en in hoeverre aan de onder 6 vermelde doelstelling is voldaan heel wat verschil van mening mogelijk is.

Nu is het voor het voeren van economische politiek in het algemeen en voor loon- en prijspolitiek in het bijzonder uiteraard niet voldoende de doeleinden te kennen. De politiek zal weliswaar op verwerkelijking dezer doeleinden moeten zijn gericht, maar zij zal tegelijkertijd moeten worden gevoerd in een bepaalde economische werkelijkheid.

Ook van deze economische werkelijkheid geeft het rapport een globaal beeld.

En voorwaar een weinig opwekkend beeld. Daar komt bij, dat de ontwikkeling der dingen sedert het opstellen van het rapport een zodanige is geweest, dat m.i. ruimte bestaat voor de vraag of de gegeven voorstelling van zaken toch nog niet een tikkeltje te optimistisch is. Hoe dit ook zij, het in het rapport geschatte tekort aan nationale middelen voor het jaar 1951 stemt tot grote ernst. Dit tekort, waarvoor — hoe dan ook — dekking zal moeten worden gevonden, wordt berekend op 1100 miljoen gulden. Nu is een dodelijk gevaar van onze tijd, dat wij aan grote getallen gewend dreigen te raken, ook als deze dienen om tekorten aan te geven. Wij worden er niet meer door opgeschrikt. Tekorten, zowel als grote getallen waarin zij worden uitgedrukt, dringen helaas nauwelijks meer tot ons bewustzijn door. Wij leven nu eenmaal in een wereld, waarin alles in het groot gaat. Toch moeten wij ons, dunkt mij, een ogenblik moeite geven om de betekenis van *dit* tekort op ons te laten inwerken. Ons volk telt ruim 10 miljoen zielen. Deze hebben met elkaar in 1951 een tekort van ten minste 1100 miljoen gulden, dat wil dus zeggen van meer dan 100 gulden per hoofd. De zuigeling in de wieg, het kind op school, de vrouw in de keuken, de arbeider in de fabriek, de man op kantoor, de handelaar op de beurs, de grijsaard zich koesterend in de voorjaarszon op

het bankje in het park, meer dan honderd gulden te kort. Ontstellend! Alle krachten zullen moeten worden gebundeld om aan dit tekort het hoofd te bieden. Alvorens na te gaan op welke wijze dit zou kunnen geschieden, is het de moeite waard een ogenblik stil te staan bij de vraag

Hoe dit tekort is samengesteld.

Bij de berekening van dit tekort wordt in het rapport uitgegaan van een zestal veronderstellingen:

1. een verdere stijging der arbeidsproductiviteit met 4,5 %. Ik wil er in dit verband op wijzen, dat in 1950 de arbeidsproductiviteit gestegen is met bijna 7 %. Toch lijkt het mij niet te pessimistisch om zijn verwachtingen voor 1951 niet hoger te stellen dan 4,5 % — ik kom daar hieronder nader op terug — al was het alleen maar op grond van de overweging, dat een verdere stijging steeds moeilijker wordt naarmate reeds een hoger peil is bereikt;
2. een stijging van de invoerprijzen tot 116 % van 1950;
3. een stijging van de uitvoerprijzen tot 109 %. Deze sterkere stijging van de invoerprijzen dan van de uitvoerprijzen duidt op de verwachting van een verdergaande verslechtering van onze ruilvoet. Als men bedenkt, dat de verhouding van onze invoer tot onze uitvoer er een is van 10 : 7, dan leert een eenvoudige berekening dat de uitgesproken verwachting van het internationale prijsverloop, leidt tot een verslechtering van onze ruilvoet met 8,5 %;
4. een handhaving van de consumptie op het peil van September 1949;
5. militaire uitgaven tot een bedrag van ruim 1 milliard gulden. Nog steeds verkeert het Nederlandse volk in onzekerheid over de juiste grootte van dit bedrag. Ik heb het gevoel, dat de gedane schatting bepaald niet aan de hoge kant is;
6. het vrijwel handhaven van de investeringen, met uitzondering van de voorraadvorming, voor welke een vermindering ten opzichte van 1950 met ± 60 % is aangenomen.

Uitgaande nu van deze veronderstellingen en rekening houdende met de verplichte aflossingen op buitenlandse schuld berekende het Centraal Plan Bureau een bruto-betalingsbalanstekort van 1050 miljoen gulden. Uit een aan het rapport toegevoegde bijlage blijkt, dat ditzelfde bureau voor het jaar 1951 een tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans heeft geschat van 750 miljoen gulden. Hieruit zou dan volgen, dat met de verplichte schuldaflossing een bedrag van 300 miljoen gulden is gemoed. In het rapport wordt nu gerekend met 500 miljoen gulden Marshallhulp, zodat het te overbruggen tekort op 550 miljoen gulden

komt. Om dit tekort te overbruggen zal men echter niet kunnen volstaan met het beschikbaar stellen van een hoeveelheid goederen en diensten tot deze waarde. Wat toch is het geval? Men kan de dekking van het tekort zoeken in twee richtingen, nl. in een vergroting van de export en/of een verkleining van de import, d.w.z. een vermindering van de consumptie en de investeringen. Als men echter meer wil exporteren zal men in het algemeen moeten aanbieden tegen een lagere prijs. Om nu hetzelfde *totale* resultaat te verkrijgen zal men dus weer meer moeten uitvoeren om het verlies van de lagere prijs goed te maken. Indien men het zoekt in een vermindering van de import, dan zal de consumptie- en investeringsbeperking groter moeten zijn dan met deze importverkleining overeenkomt. Immers niet alle consumptie- en investeringsgoederen worden ingevoerd. Dat is slechts met een gedeelte het geval. Deze dingen nu maken het nodig op het gevonden bedrag van 550 miljoen gulden een vermenigvuldigingsfactor toe te passen. Daarvoor is gekozen $1\frac{1}{2}$, hetwelk misschien iets aan de krappe kant is. Zo komt men dan op een bedrag van 825 miljoen gulden. Telt men hierbij een geschat bedrag aan extra militaire uitgaven van 300 miljoen gulden, dan vindt men een te dekken tekort aan middelen van 1125 miljoen gulden. Hierbij is dan niet gerekend met eventuele credietverlening door Nederland aan b.v. Indonesië.

Uit welke bronnen zal nu kunnen worden geput om het gevonden tekort te dekken?

De voorgaande uiteenzetting was wenselijk om het juiste inzicht te verwerven in de wijze, waarop de middelen tot dekking van het tekort kunnen worden verkregen. Aan het berekende tekort toch lagen een aantal veronderstellingen ten grondslag. Dekking van het tekort zal moeten worden gevonden door er naar te streven, dat de gemaakte veronderstellingen een andere, meer gunstige inhoud krijgen. Nu vallen deze veronderstellingen in twee groepen uiteen. De ene groep, waartoe het internationale prijsverloop behoort, kunnen wij niet zelfstandig beïnvloeden. Met de andere groep, waartoe behoren het peil van de arbeidsproductiviteit, van de consumptie en van de investeringen, is dat in meerdere of mindere mate wel het geval. Naast deze drie dekkingsmogelijkheden, is dan nog een vierde mogelijkheid tot overbrugging van het tekort gelegen in het interen op onze monetaire reserves of het sluiten van buitenlandse leningen. Over elk van deze mogelijkheden een enkel woord:

a. *extra-vergroting van de arbeidsproductiviteit.*

Wij zagen, dat reeds uitgegaan was van een stijging der arbeidsproductiviteit met 4,5 %. Zou een verdergaande stijging in 1951 tot stand kunnen worden gebracht, dan zou deze meerdere

stijging een directe bijdrage leveren tot dekking van het tekort. Zou nu het gehele tekort van ruim 1100 miljoen gulden alleen hierdoor moeten worden gedekt, dan zou een extra-vergroting van de arbeidsproductiviteit met bijna 7 % nodig zijn. In totaal zou dan dus in 1951 een stijging met 11,5 % moeten worden tot stand gebracht. Het is duidelijk, dat de meest onverwoestbare optimist daarin niet durft te geloven. Dit te meer niet, daar zich in de huidige omstandigheden een aantal factoren doen gelden, waarvan helaas moet worden aangenomen dat zij de arbeidsproductiviteit ongunstig zullen beïnvloeden. Men behoeft slechts te denken aan de zich hier en daar voordoende grondstoffenschaarste en aan de militaire inspanning, die een aantal arbeidskrachten aan het normale productieproces zal onttrekken, om dit in te zien. Dit alles neemt intussen niet weg, dat het uiterste zal moeten worden gedaan om de arbeidsproductiviteit op te voeren. Het belang daarvan springt in het oog, indien men bedenkt dat elk procent opvoering van de arbeidsproductiviteit boven de reeds veronderstelde 4,5 %, met het oog op het vraagstuk dat ons bezighoudt, dezelfde betekenis heeft als 1 % consumptiebeperking van gezinnen en overheid of 5 % inkrimping van de netto-investeringen.

In het rapport wordt, op uitdrukkelijk verzoek van de regering, nog even stilgestaan bij de vraag of algemene werktijdverlenging in dit verband van betekenis zou kunnen zijn. Deze vraag wordt in haar algemeenheid ontkennend beantwoord. Werktijdverlenging zou lang niet voor elke bedrijfstak zin hebben. Bovendien leidt langer werken tot hogere inkomsten en daardoor tot meerdere consumptie. Wat aan de ene kant zou worden gewonnen, zou aan de andere kant weer verloren gaan. Bovendien biedt de Arbeidswet 1922 voldoende ruimte om daar waar voor een beperkte tijd behoefte aan overwerk bestaat, die behoefte te bevredigen. Daarnaast is er nog de mogelijkheid van uitbreiding van de ploegenarbeid. In het overleg tussen werkgevers- en werknemersorganisaties kan van geval tot geval worden nagegaan of het aanbeveling verdient van deze mogelijkheden gebruik te maken. De S.E.R. spreekt de verwachting uit, dat bij dit overleg het vraagstuk van de Zondagsrust in het oog zal worden gehouden. Over dit laatste verheug ik mij in bijzondere mate. Daarin toch ligt de erkenning opgesloten van deze waarheid, dat het economische gezichtspunt weliswaar belangrijk, maar toch niet het een en het al in het leven der mensen is.

b. Vergroting der buitenlandse bijdrage (daarbij ingesloten intering van de monetaire reserves).

Indien het tekort zou moeten worden gedekt uit onze monetaire reserves, waarvan bekend is, dat zij niet al te ruim zijn, dan zouden wij onze goud- en deviezenvoorraad met ruim 70 % daarvoor moeten afstaan. Nu is het kenmerkende van reserves, dat men die aanhoudt voor *onvoorziene* tekorten. Het leven zit vol van on-

verwachte tegenslagen. Om die te kunnen opvangen, dient men iets achter de hand te hebben. Het gaat hier echter om de dekking van een *voorzien* tekort. Daarvoor mogen de reserves dus niet worden gebruikt, zeker niet nu deze toch al zo klein zijn. Wat dan te denken van de mogelijkheid om buitenlandse leningen te sluiten, gesteld al dat het buitenland bereid is ons die te verschaffen? Lenen kan onder bepaalde omstandigheden een nuttige en verantwoorde handeling zijn. Het kan echter ook onder andere omstandigheden uitermate bedenkelijk zijn. Lenen toch betekent, dat in de toekomst rente en aflossing moeten worden betaald. In wezen wordt dus de last van het heden afgewenteld op de toekomst. Er is geen reden om aan te nemen, dat onze kinderen het zoveel gemakkelijker zullen hebben dan wij. Wij zullen dus wel heel voorzichtig moeten zijn met het aangaan van verplichtingen, die *zij* zullen moeten nakomen. In het rapport wordt dan ook weinig of geen neiging getoond om deze weg op te gaan.

Houdt dit nu in, dat wij dus in geen geval van het buitenland zouden mogen lenen? Ik ben van mening, dat dit zeer bepaald de bedoeling niet kan zijn. Met name in een tweetal gevallen kan ik mij voorstellen, dat tot het sluiten van leningen wordt overgegaan. Wij hebben gezien, dat bij de berekening van het tekort is afgezien van een eventuele credietverlening door Nederland aan b.v. Indonesië. Intussen is het bekend, dat Indonesië op grond van de bij de Ronde Tafel Conferentie gemaakte afspraken, nog bepaalde credietaanspraken jegens Nederland heeft. Indien Indonesië deze aanspraken nu geldend wil maken — en er is geen reden te veronderstellen dat zij dat niet zou doen — dan kan ik mij voorstellen, dat wij overwegen om hiervoor op onze beurt weer te lenen. Dit toch betekent niet een afwentelen van de last op de toekomst. Tegenover onze verplichtingen jegens het buitenland staan dan bepaalde aanspraken op rente- en aflossingsbetalingen van Indonesië aan ons. Het tweede geval, waarin ik lenen van het buitenland niet bij voorbaat van de hand zou willen wijzen, wordt gevormd door de financiering van een bepaald productief project, waarvan redelijkerwijs kan worden aangenomen, dat het in de toekomst vruchten zal afwerpen, die *tenminste* opwegen tegen onze verplichting tot betaling van rente en aflossing. Ook in dat geval is er van afwenteling ener last op de toekomst geen sprake.

c. *Vermindering van investeringen.*

Indien de totale dekking van het tekort zou worden gezocht in vermindering der investeringen, dan zouden deze ten opzichte van 1950 met 20 %, voor zover het de bruto-investeringen, of met 35 %, voor zover het de netto-investeringen betreft, moeten worden verlaagd. Nu kan worden opgemerkt, dat in 1950 het investeringspeil is gestegen tot zeer grote hoogte. In dat jaar werd voor

niet minder dan 3,8 miljoen gulden geïnvesteerd, dit is dus bijna 25 % van ons nationale inkomen. Enige beperking hiervan is dus zeker verdedigbaar. Hierbij zal echter niet uit het oog mogen worden verloren, dat er een bepaald verband bestaat tussen investeringspeil en toekomstige werkgelegenheid. Hieruit blijkt wel, dat wij op gevaarlijk terrein zijn, waarop wij voorzichtig onze gang zullen moeten bepalen. Nu wil ik er op wijzen, dat men het verband tussen investeringspeil en werkgelegenheid, niet moet overdrijven. Niet elke investering is van even grote betekenis uit werkgelegenheidsoogpunt. Er zijn zelfs investeringen die in dat opzicht niet de minste betekenis hebben. Het komt aan op *de doelmatigheid* der investeringen. In het rapport wordt nu gesproken van vermindering der netto-investeringen van 10 % tot 20 %. In het licht van het voorgaande is dit, dunkt mij, verantwoord.

d. Vermindering van het verbruik.

Indien dekking van het tekort uitsluitend zou moeten worden gevonden door vermindering van het verbruik van particulieren en overheid, dan zou deze ruim 7 % moeten bedragen. Zou men het alleen bij de particulieren zoeken, dan zou deze vermindering tot 8 % stijgen. Nu zagen wij reeds, dat de S.E.R. een beperking der netto-investeringen van 10 % tot 20 % verantwoord acht. Daardoor kan de bijdrage van de verbruiksvermindering van particulieren en overheid worden beperkt tot 3 % à 5 %.

Een belangwekkende vraag is nu, hoe deze verbruiksbeperking zal moeten worden verdeeld over de verschillende groepen van ons volk. Deze vraag laat de S.E.R. onbeantwoord. Dit hangt uiteraard samen met de opvatting dat alleen over de loon- en prijs-politiek moest worden geadviseerd. Bij het tot stand brengen van een bepaalde investerings- en verbruiksbeperking komt niet alleen de loon- en prijspolitiek in het geding, maar evenzeer b.v. de belastingpolitiek en de credietpolitiek. Toch wordt in het rapport met betrekking tot deze zaak een belangrijke opmerking gemaakt. Er zal bij de verdeling van de verbruiksbeperking rekening moeten worden gehouden met de sedert September 1949 opgetreden verschuivingen in het nationale inkomen. Nu is het naar mijn mening niet voor bestrijding vatbaar, dat bij het werknemersdeel van ons volk sedert genoemde datum reeds een zekere verbruiksvermindering is tot stand gekomen. Blijkens reeks I van de door het Centraal Bureau voor de Statistiek gepubliceerde prijsindexcijfers van het gezinsverbruik zijn deze van September/October 1949 tot December 1950 gestegen van 197 tot 222, dit is dus met 12,7 %. Het loonpeil daarentegen is in diezelfde periode gestegen met slechts 10,4 %. Dit betekent dus een achteruitgang met 2,3 %. Daarenboven dient men te bedenken, dat de twee in 1950 plaats gehad hebbende loonsverhogingen van 5 % steeds tot stand kwamen, nadat de stijging van de prijsindexcijfers van het gezinsverbruik

zich reeds enige tijd had voorgedaan. Dat kan moeilijk anders, maar het is toch goed zich er van bewust te blijven dat in dit naderen van de lonen bij de prijzen van het gezinsverbruik voor de werknemers een verliespostje zit. Overweegt men ten slotte, dat het niet onwaarschijnlijk is, dat genoemd prijsindexcijfer sinds December 1950 wel weer enige stijging zal hebben ondergaan, dan geloof ik, dat men niet al te ver mis kan zijn, indien men de sinds September 1949 bij de werknemers plaats gehad hebbende verbruiksvermindering schat op een 4 %.

In het rapport wordt in dit verband nog een tweede opmerking gemaakt, die de aandacht trekt. Het hoge investeringspeil van de na-oorlogse jaren is mede mogelijk geweest door de beheerste loonpolitiek die werd gevoerd. „De vraag komt daardoor op”, aldus de S.E.R., „of het juist is, dat in de eigendom der nieuwe investeringen niet gedeeld wordt door de arbeiders”. Aangedrongen wordt op een regeringsonderzoek op korte termijn naar de mogelijkheid hiervan. Het is bekend, dat wij in Nederland sedert enkele jaren een Commissie Bezitsspreiding onder leiding van Prof. Cobbenhagen rijk zijn. Wellicht dat het verzoek van de S.E.R. op de werkzaamheid van deze commissie vruchtbaar kan werken.

Over welke instrumenten beschikt men nu om de nodig geoordeelde investerings- en verbruiksvermindering tot stand te brengen?

Wij zagen reeds, dat dit niet alleen een zaak voor de loon- en prijspolitiek is. De S.E.R. meent zelfs, dat deze niet in de eerste plaats in aanmerking komt. Het zwaartepunt zal moeten liggen bij de geldpolitiek en de belastingpolitiek. De taak van de geldpolitiek hierbij is te voorkomen, dat geldschepping plaats vindt. De taak van de belastingpolitiek wordt gevormd door de zorg voor het sluitend maken van de Staatsbegroting en de zo billijk mogelijke verdeling van de daaruit voortvloeiende last. In het rapport worden in dit verband de volgende mogelijkheden opgesomd, zonder voorkeur uit te spreken voor één of meerdere daarvan:

1. het verlagen van de overheidsuitgaven voor investeringen en/of van andere aard;
2. het verlagen van subsidies;
3. verhoging van indirecte belastingen, drukkend op weelde-artikelen en/of het massaverbruik;
4. een herziening van de vennootschaps- en inkomstenbelasting;
5. het heffen van een bijzondere oorlogswinstbelasting;
6. het doen van een beroep op de besparingen, d.w.z. het plaatsen van leningen.

Naast de geld- en belastingpolitiek liggen er dan ten slotte nog mogelijkheden in het geven van productievoorschriften voor weelde-artikelen en het rantsoeneren van bepaalde verbruiksarti-

kelen. De S.E.R. blijkt van mening, dat een eventuele rantsoenering zich zal kunnen beperken tot de gevoelige sectoren, waarbij dan in het bijzonder gedacht wordt aan die artikelen, welke de overheid subsidiëert.

Dit alles houdt intussen niet in, dat de loon- en prijspolitiek voor de oplossing van het vraagstuk van geen betekenis is.

Het tegendeel is waar. Met name is de loon- en prijspolitiek van grote betekenis met het oog op onze export. Wij zagen, dat opvoering van de export het nodig maakt, dat wij op de wereldmarkt kunnen aanbieden tegen zo laag mogelijke prijzen. De loon- en prijspolitiek zal hierbij geen belemmering mogen vormen. Ook met het oog op de werkgelegenheid is dit van belang. Als wij onze exportmogelijkheden schaden, schaden wij de werkgelegenheid. Dat is zonder meer duidelijk. Het mes snijdt hier zelfs aan twee kanten. Als wij onze export niet tot het uiterste opvoeren, belemmeren wij de werkgelegenheid in die bedrijfstakken, welke op de export zijn gericht en daarmee de totale werkgelegenheid. Maar bovendien moeten wij door export de beschikking krijgen over de middelen, die nodig zijn om grondstoffen e.d. te kunnen kopen. Slagen wij daarin niet, dan hebben wij straks geen grondstoffen meer en waar geen grondstoffen zijn, kan niet worden gewerkt. Hieruit volgt, dat bij een gegeven stand van het reële loon, steeds de voorkeur zal moeten worden gegeven aan een lager loon- en prijspeil boven een hoger. De conclusie kan nu niet moeilijk meer zijn. Onder deze omstandigheden zal gekozen moeten worden voor een beheerste loonpolitiek en voor een beheerste prijspolitiek.

Beheerste loonpolitiek.

De S.E.R. is van mening, dat „het thans algemeen bekende systeem van bedrijfstaksgewijze loonregelingen, hetzij collectieve arbeidsovereenkomsten, hetzij andere regelingen, als een normaal instrument van de loonvorming moet worden gezien”. Hierbij geeft de S.E.R. dan de voorkeur aan collectieve arbeidsovereenkomsten boven door de overheid opgelegde loonregelingen. Er zal, zoals op het ogenblik het geval is, een vrij nauwe onderlinge relatie tussen de bedrijfstaksgewijze regelingen noodzakelijk zijn. Met het oog hierop zal ook in 1951 de overheid als beslissende instantie moeten optreden. Nauwe samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven op dit stuk, verdient uiteraard warme aanbeveling. Het rapport beperkt zich echter niet tot deze in hoofdzaak formele zijde van de zaak. Het gaat verder en geeft in algemene bewoordingen ook richtlijnen voor de inhoud van het te voeren loonbeleid. De mogelijkheid om van het instrument der loonpolitiek gebruik te maken wordt gesteld voor een drietal gevallen.

In de eerste plaats zal naar het oordeel van de S.E.R. sprake kunnen zijn van loonsverhoging, indien een stijging van het prijs-

indexcijfer van het gezinsverbruik veroorzaakt wordt door subsidieverlaging, waartoe wordt overgegaan op grond van economische of politieke overwegingen en waarbij het hanteren van de belastingpolitiek zou leiden tot ongewenste inkomensverhogingen bij andere dan de werknemersgroep.

Vervolgens zal loonsverhoging in overweging kunnen worden genomen in een situatie van gelijke stijging der invoer- en uitvoerprijzen.

Ten slotte opent extra-opvoering van de arbeidsproductiviteit de mogelijkheid tot verbetering van het reële loon. De S.E.R. laat er geen twijfel over bestaan, dat hij deze verbetering van het reële loon liever verwezenlijkt ziet door prijsdaling dan door loonsverhoging.

In alle andere gevallen, zoals verhoging van de invoerprijzen bij gelijkblijven van de uitvoerprijzen en verhoging van de ondernemersinkomens, ziet de S.E.R. eventueel gewenste herverdelingsmaatregelen bij voorkeur tot stand gebracht langs de weg van prijspolitiek of belastingpolitiek.

Beheerste prijspolitiek.

In het rapport wordt terecht gesteld, dat de aanvaarde beheerste loonpolitiek tot gevolg heeft het voeren van een beheerste prijspolitiek. De S.E.R. meent echter, dat de prijsbindingen veelal minder algemeen behoeven te zijn en minder ver behoeven te gaan dan bij de lonen het geval is. Deze opvatting doet de Raad steunen op de overweging, dat de machtsverhoudingen op bepaalde onderdelen van de arbeidsmarkt een grotere rol spelen dan op het merendeel der goederenmarkten. Naar mijn mening zou hier de vraag kunnen worden gesteld of de machtsverhoudingen op de arbeidsmarkt niet enigszins worden overschat en die op de goederenmarkt onderschat. Intussen wordt in het rapport erkend, dat ook op vele goederenmarkten machtsfactoren van grote betekenis zijn. „Deze situatie”, zo zegt de Raad, „rechtvaardigt een systeem van algemene prijsbeheersing”. Mijn vreugde over deze ferme gevolgtrekking wordt echter onmiddellijk getemperd bij verder lezen van het rapport. Het blijkt dan, dat het begrip „algemene prijsbeheersing” een wat ongewone, zwakke inhoud wordt gegeven. De S.E.R. verstaat er onder „een prijspolitiek, welke het gehele prijsverloop onder toezicht houdt en op de gebieden, waar de prijsontwikkeling dit gewenst doet zijn, in de prijsvorming ingrijpt”. Dus eerst eens kijken of het mis gaat en als het dan zo ver is, maatregelen nemen. Worden de gedachten niet onwillekeurig getrokken in de richting van een verdronken kalf en een daarbij behorende put? Het gehele rapport staat in het teken van de gezonde gedachte, dat voorkomen beter is dan genezen. Komt deze gedachte op dit punt wel voldoende tot haar recht? Ik vraag slechts. Mij dunkt, dat de door de Raad bepleite vorm van prijspolitiek beter kan worden aangeduid met de woorden „algemene *prijlsbe-*

waking". De uitdrukking „algemene prijsbeheersing" komt mij in dit verband wat zwaar voor.

Indien echter voor een bepaald onderdeel eenmaal tot prijsbinding besloten is, dan schroomt de Raad niet om de meest doeltreffende instrumenten ter verwezenlijking daarvan aan te bevelen. Genoemd worden het vaststellen van maximumbedragprijzen, calculatievoorschriften en margevoorschriften, alsmede het algemeen onverbindend verklaren van ondernemersovereenkomsten. Van bijzonder belang acht de Raad de prijspolitiek in gevallen, waarin de economische verhoudingen leiden tot het ontstaan van ongerechtvaardigde ondernemerswinsten. Wat zijn dat, ongerechtvaardigde ondernemerswinsten? De S.E.R. geeft op deze vraag een antwoord. Hij verstaat daaronder winsten zonder economische functie. Deze begripsbepaling lijkt mij niet geheel vrij te pleiten van een zekere vaagheid. Indien bedoeld wordt, dat de ondernemerswinsten niet hoger mogen zijn dan nodig is om het gewenste goederenaanbod in het leven te roepen, dan kan ik daarmee instemmen. In dat geval zou echter wel eens kunnen blijken, dat er hier en daar nog wel wat ondernemerswinsten „zonder economische functie" zijn.

Ik kan mij niet aan de indruk onttrekken, dat het rapport op het stuk van de beheerste prijspolitiek niet het sterkst is. Overigens behoeft dit geen al te grote bevreemding te wekken. Vermoedelijk heeft hier op de achtergrond de gedachte aan de liberalisatie van het handelsverkeer een rol gespeeld. Nu erken ik gaarne, dat de liberalisatie ook voor ons land van grote betekenis kan worden geacht. De liberalisatie is echter niet een goed op zichzelf. Ook bij het liberalisatie-beleid zal men zich moeten laten leiden door het afwegen van voor- en nadelen. Naar mijn mening zal het wegvallen of het kleiner worden van de mogelijkheid tot het voeren van een doeltreffende prijspolitiek als een gevoelig nadeel van de liberalisatie moeten worden aangemerkt.

Drs C. P. HAZENBOSCH.

BESTAANSZEKERHEID,

HAAR BEZWAREN EN GEVAREN

Alle mensen zijn niet gelijk.

Daar zijn er, wier lust en wier leven het is elke dag weer het nauwkeurig afgebakende aantal uren op de bureaustoel door te brengen in de eigen vertrouwde omgeving. Zij volbrengen met vreugde hun loop in de tredmolen der dagelijkse dingen en op jeugdige leeftijd reeds kunnen zij met warmte spreken over de pensioenvoorziening, die hen na enkele tientallen jaren wacht.

Daartegenover zijn er ook mensen, die dit alles versmaden. Zij stellen geen prijs op een gemakkelijk en rustig bestaan, doch geven de voorkeur aan een bewogen leven, waarbij zij de daaraan verbonden risico's op de koop toenemen. Zij zijn het, die zich als vrijwilligers aanmelden om ver van het eigen land het oorlogsbedrijf te beoefenen en dan pas het gevoel hebben, te leven, wanneer hun bestaan van alle zijden wordt bedreigd.

En tussen deze beide uitersten bevinden wij — gewone mensen — ons. We worden wel eens even aangeraakt door de zucht tot avontuur, doch deze stemming zakt al spoedig in, wanneer we ons de gevaren en ontberingen voor ogen stellen, die ons zouden wachten, wanneer we aan onze neiging gevolg zouden geven. De dagelijkse tredmolen kan ons wel eens benauwen, doch we hebben de zekerheden van dit leven toch te lief dan dat we ze in de waagschaal zouden willen stellen. We denken weliswaar niet elke dag aan ons pensioen, doch we vinden het toch wel een onderwerp, dat bij tijd en wijle onze serieuze aandacht verdient.

Inderdaad, wij willen graag een verzekerd bestaan verwerven. We wensen de garantie te hebben, dat we ook de volgende morgen nog wat te eten hebben en dat we niet zo maar ontslagen of uit onze woning kunnen worden gezet. We zoeken — om de gangbare uitdrukking te gebruiken — bestaanszekerheid. En we achten dat een zo kostelijk en begeerlijk goed, dat we het met hartstochtelijke ijver trachten te verwerven.

Bestaanszekerheid vroeger.

Hoe wordt die bestaanszekerheid ons deel? In het verleden vond men haar veelal in het zich geborgen weten in een gemeenschap, die beschutting bood tegen de wisselvalligheden des levens. Men behoorde tot een familie, een geslacht of een stam en voelde zich in deze kring beveiligd en beschermd.

We vinden dat ook terug in de middeleeuwse vroom-hoeve. De onvrijen hadden immers niet alleen bepaalde plichten te vervullen, doch zij konden daartegenover ook aanspraak maken op onder-

stand en bescherming van hun heer. Ook in de gilden leefde de gedachte aan onderlinge hulp en bijstand. We zouden nog kunnen wijzen op de familiegemeenschap in China en de dorpsgemeenschap op Java, waar ook de bestaanszekerheid van de enkeling lag verankerd in de gemeenschap. We willen daarmee geenszins betogen, dat deze verbanden alleen sociaal-economische betekenis hadden, doch in de gang van ons betoog kunnen wij ons tot dit aspect bepalen.

De liberale periode.

De Franse revolutie maakte radicaal een eind aan alles, wat ook maar enigermate naar gemeenschap zweemde. Vrij zou de mens zijn, verlost van alle knellende middeleeuwse bindingen.

Deze vrijheid kwam de burger ten goede. Hij kon zich economisch uitleven. Hij kon fabrieken stichten, waar hij maar wilde en daarin de producten voortbrengen, die hij verkoos. Veelal kon hij zich zelfs veroorloven het loon te betalen, dat hem goeddacht. Lage lonen, lange werktijden, verschrikkelijke woningtoestanden, dat alles was het deel van de arbeider. Na tientallen jaren trouwe dienst kon hij elk ogenblik, zonder praktisch op een opzeggings-termijn aanspraak te kunnen maken, op straat worden gezet. Kortom, de meest beangstigende bestaansonzekerheid was het lot van de arbeider. Hij stond daar alleen, eenzaam en angstig. Zonder de bescherming van enige gemeenschap.

Groeiende drang naar bestaanszekerheid.

Geen wonder dat de drang naar bestaanszekerheid met kracht baan brak. Zij leidde tot de totstandkoming van een eerbiedwaardige rij sociale wetten, die de arbeider bescherming boden tegen een overmatige arbeidsduur, zijn veiligheid bevorderden en hem ten slotte onderstand brachten in tijden van ziekte en ongeval.

Bovenal was het de vakbeweging, die met name door middel van de collectieve arbeidsovereenkomst de arbeider de steun en de zekerheid bood, die hij behoefde. En niet alleen, dat hem op deze wijze meerdere bestaanszekerheid werd geboden, tevens vond hij in de vakbeweging iets terug van de rust en het evenwicht, dat voortvloeit uit het zich verbonden weten met vele gelijkgestemden in de gemeenschap van de arbeid.

De achterstand in bestaanszekerheid werd op deze wijze geleidelijk ingehaald. Totdat er iets gebeurde, waardoor al het tot dusver verworvene waardeloos scheen te worden. Het was de crisis van 1929/1930, die met haar nasleep van werkloosheid ruwweg het fundament wegsloeg van het zo moeizaam voltooide gebouw der bestaanszekerheid, dat nu als een kaartenhuis ineenzakte.

Wat toch was het geval? De door ziekte of ongeval getroffen arbeider ontving een uitkering en deze zelfde remedie paste men ook toe ten opzichte van de werkloosheid. Men vergat echter

maar al te zeer, dat hier de geldelijke uitkering geen oplossing kon bieden. Zeker, iedereen heeft geld nodig om te leven. Om echter als mens te leven, daarvoor is nog wat anders nodig, nl. arbeid. En dit was de ontdekking van de crisistijd, dat de arbeid een levenswaarde is van de eerste orde, zonder welke het leven zijn glans en zijn glorie verliest. Niet alleen bleek de geheel enige betekenis van de arbeid voor de arbeider zelf, doch tevens ontdeed men, dat een gezond gezinsleven bezwaarlijk denkbaar was, indien niet de man en vader zijn dagelijkse arbeidsplicht kon vervullen.

Zo werd de werkloosheid het schrikbeeld voor de arbeider, dat zijn merkteken diep in zijn ziel brandde.

De tweede wereldoorlog.

Nauwelijks was de tijd weer enigermate „normaal” geworden, of de slagschaduw van de tweede wereldoorlog viel over de wereld en ook over ons vaderland. De bezetting legde een ongekende druk op heel het leven. De nood steeg met de dag en steeds nieuwe offers werden gevraagd en gebracht.

Waartoe al dit leed? Waarvoor werden al deze offers gebracht? Deze vragen namen de lijdende mensheid in beslag. Men had het gevoel, dat zij onvoldoende werden beantwoord door te wijzen op de noodzakelijkheid van de vernietiging van het nationaal-socialisme. Zeker, dit was nodig, doch het betekende alleen, dat deze levensbeschouwing werd afgewezen, maar welke stelde men er voor in de plaats?

De formulering van de oorlogsdoeleinden vond plaats in het Atlantic Charter. Daarin werd een beeld opgeroepen van een vrije democratische wereld, waarin het goed zou zijn om te leven. Aan het „freedom from want” (vrijwaring tegen gebrek) werd een ruime plaats toegekend. Nog gedurende de oorlog kwam Beveridge met zijn voorstellen betreffende sociale zekerheid van de wieg tot het graf. Begrijpelijkerwijze nam ook de gedachte van de „full employment” (volledige werkgelegenheid) een belangrijke plaats in. In 1943 reeds werd door de Minister van Sociale Zaken van de in Londen gezetelde Nederlandse regering een commissie ingesteld, die tot taak had na te gaan, wat er op het terrein der sociale verzekering na beëindiging van de oorlog diende te gebeuren. Zij kwam tot onderstaande formulering van de rechtsgrond van de sociale verzekering:

„De gemeenschap, georganiseerd in de staat, is aansprakelijk voor de sociale zekerheid en vrijwaring tegen gebrek van al haar leden op voorwaarde, dat deze leden zelf het redelijke doen om zich die sociale zekerheid tegen gebrek te verschaffen.”

Op een tweetal elementen dient hier de aandacht te worden gevestigd. In de eerste plaats ziet men hierin de roep om sociale

zekerheid. In de tweede plaats dient te worden gelet op het feit, dat het de staat is, die aansprakelijk wordt gesteld voor de realisering daarvan.

Een consequentie van dit standpunt was, dat de commissie tot de conclusie kwam, dat in het vervolg „de gehele bevolking” in het sociale verzekeringsstelsel diende te worden betrokken.

De na-oorlogse ontwikkeling.

Wij mogen thans wel de conclusie trekken, dat het streven naar bestaanszekerheid door de oorlog in sterke mate werd gestimuleerd, waarbij de staat als drager dezer zekerheid op de voorgrond werd gesteld. Het behoeft niet te verbazen, dat deze visie haar stempel drukte op de na-oorlogse ontwikkeling.

Maatregelen ter bevordering der bestaanszekerheid.

Waar denken we aan bij het horen van het woord „bestaanszekerheid”? Ongetwijfeld ook aan de sociale verzekering, maar het zou toch onjuist zijn om alléén daaraan te denken. Het terrein van de bestaanszekerheid is breder dan dat van de sociale zekerheid. We zouden dan ook bij de bespreking van de maatregelen ter bevordering der bestaanszekerheid een indeling willen maken betreffende a. bestaanszekerheid in engere zin, b. sociale verzekering en c. inkomensnivellering.

Onder de sub a genoemde maatregelen zouden we willen verstaan die, welke meer zekerheid, meer veiligheid brengen in het bestaan van de arbeider. We denken hierbij aan het aanhangige wetsontwerp inzake het ontslagrecht, waarbij een opzeggingstermijn wordt voorgeschreven, die toeneemt in evenredigheid met de duur van het dienstverband, terwijl voorts ook de rechter de bevoegdheid ontvangt het ontslag op z'n billijkheid te beoordelen en eventueel ongedaan te maken. De tegenwoordige regeling, waarbij het ontslag wordt gebonden aan de toestemming van het G.A.B. kan in zeker opzicht als een voorloopster worden beschouwd. Verder zouden we onder dit punt willen vangen alle maatregelen ter vergroting van de werkgelegenheid, zoals ze in de desbetreffende regeringsnota zijn uiteengezet.

b. Sociale verzekering.

Onder dit hoofd vermelden wij in de eerste plaats het streven naar unificatie der sociale verzekering, waaraan de gedachte van verhoging van de bestaande uitkeringen en uitbreiding daarvan tot het gehele volk werd verbonden. Met name mag hier worden genoemd de Wachtgeld- en Werkloosheidswet, die nog niet tot uitvoering is gekomen en de ouderdomsvoorziening, die zelfs nog niet in de volksvertegenwoordiging aan de orde is gesteld. Het spreekt wel vanzelf, dat de dagelijks toenemende financiële en economische moeilijkheden deze ontwikkeling hebben geremd.

c. *Inkomensnivellering.*

Hierbij kunnen wij wijzen op de voortgaande verhogingen van de kinderbijslag, de loon- en prijspolitiek en de belastingpolitiek.

Deze maatregelen hebben tot een aanzienlijke verschuiving in de inkomensverdeling geleid. Deze verschuivingen zijn ten goede gekomen aan boeren, landarbeiders en ongeschoolde werknemers, met name aan de kinderrijke gezinnen en betaald door de geschoolde werknemers, de vakarbeiders, voornamelijk de ongehuwden en de kleine gezinnen, alsmede de z.g. middengroepen en de hogere inkomens.

Op dit terrein heeft de politiek van de bestaanszekerheid het meeste resultaat gehad.

Drang naar bestaanszekerheid komt niet alleen van werknemers.

Het is een onjuiste opvatting, wanneer men meent, dat de drang naar bestaanszekerheid zich alleen bij de loontrekkenden openbaart. Zij doet zich ook onmiskenbaar gelden bij de z.g. zelfstandigen.

Wat de boeren betreft, moge er in dit verband op worden gewezen, dat de landbouwcrisis van de negentiger jaren der vorige eeuw werd overwonnen zonder dat de overheid rechtstreeks steun verleende. Anders was het, toen de crisis van 1929/1930 tot een ernstige inzinking van het prijsniveau leidde. Dit gaf het aanzien aan de landbouwcrisispolitiek, die diep ingreep in productie- en prijsverhoudingen.

Ten aanzien van de middenstand kan worden gewezen op de thans in revisie zijnde Vestigingswet Kleinbedrijf 1937, die onder meer ten doel had de bestaanszekerheid van de middenstander te verhogen. Ook het streven naar kinderbijslag voor de zelfstandige en een het gehele volk omvattende ouderdomsvoorziening kan in dit verband worden genoemd.

Niet alleen sociale motieven, maar ook economische oorzaken.

Het is hier de plaats om er op te wijzen, dat aan het streven naar bestaanszekerheid niet alleen sociale motieven ten grondslag liggen, doch dat daarvoor ook economische oorzaken zijn aan te wijzen. Het is allerminst toevallig, dat in Amerika met z'n oneindig grotere economische mogelijkheden het „helpt uzelf” tot dusver meer leeft dan in de oude wereld.

Hier speelt de dichte bevolking van West-Europa in het algemeen en ons land in het bijzonder een overwegende rol, met name ten aanzien van de zelfstandigen. Zij maakt extensieve landbouw onmogelijk en daardoor de concurrentie met de grote overzeese graangebieden. Ook de drang naar beperking van de toeloop naar de middenstand houdt uiteraard nauw verband met de bevolkingsdichtheid.

Als tweede factor van economische aard kan worden genoemd de groeiende internationale samenhang en verbondenheid, waaraan de crisis van 1929/1930 ons hardhandig heeft herinnerd. Uitbreiding van de textielindustrie in Japan of enig ander Oosters land kan werkloosheid van de Twentse textielarbeider ten gevolge hebben. Het spreekt wel vanzelf, dat het daaruit voortvloeiende gevoel van machteloosheid de drang naar bestaanszekerheid zal vergroten.

Als derde factor wijzen wij op de voortschrijdende industrialisatie en de daarmee verband houdende opkomst van het grootbedrijf. Een omslag der conjunctuur kan onder deze omstandigheden leiden tot een massale werkloosheid, waardoor de behoefte aan bestaanszekerheid wordt versterkt, te meer waar het contact tussen werkgever en werknemer noodwendig minder intensief moet zijn dan in het kleinbedrijf mogelijk is.

Ten slotte zou nog kunnen worden gewezen op de industrialisatie van overzeese gebieden en de verslechtering van de ruilvoet, die uit de beëindiging der koloniale verhoudingen voortvloeit, welke beide factoren tot verarming, ook van ons land, leiden en daardoor de drang naar bestaanszekerheid vergroten.

Waarin ligt de garantie voor de bestaanszekerheid?

Men kan deze vraag beantwoorden door b.v. te verwijzen naar de uitgebreide en zich nog steeds uitbreidende sociale verzekering en de komende wettelijke regeling van het ontslagrecht. Hoe hoog men deze garantie — en terecht — ook moge aanslaan, zij is ten slotte slechts van formele aard. De essentiële, de werkelijke garantie ligt slechts in een nationale productie, die van die aard moet zijn, dat zij het mogelijk maakt de wettelijke bepalingen ter waarborging der rechtszekerheid te effectueren.

Vandaar de uitermate grote betekenis, die de industrialisatie heeft voor de bestaanszekerheid. Van het welslagen daarvan hangt het af, of handhaving, resp. uitbreiding der bestaanszekerheid mogelijk is. Hieruit vloeit voort, dat men bij het bepalen van het aandeel van het nationale inkomen, dat voor investering wordt bestemd, zich terdege dient te realiseren, dat hier niet louter een economisch, doch ook een sociaal vraagstuk van ongemene betekenis aan de orde is.

Anders gezegd: de dekking voor de bestaanszekerheid ligt in laatste en beslissende instantie niet in het geld, doch in de goederen.

Betekent de bevordering der bestaanszekerheid louter winst?

Wij hebben gezien, hoe zij uit sociale overwegingen gewenst, veelal noodzakelijk is en dat zij op economische gronden vaak onontkoombaar mag worden genoemd. Betekent zij echter altijd en

onder alle omstandigheden louter winst? Naar onze overtuiging: neen! Alles moet in het leven betaald worden. Ook dit.

Het zij ons vergund op enkele schaduwzijden te wijzen. De sociale verzekering is een kostelijk goed, dat we geen van allen zouden willen missen. Als men echter heden ten dage de bezitsspreiding als een begerlijk ideaal voorstelt, moge men bedenken, dat een zich nog uitbreidende sociale verzekering met gedwongen besteding van een betrekkelijk groot deel van het inkomen, bezwaarlijk kan samengaan met een bezitsspreiding, die, wil zij zin hebben, individuele beschikkingsmacht vereist.

Men propageert de gedachte der winstdeling, doch hoe is zij te rijmen met een genivelleerde loonpolitiek?

De landbouwcrisispolitiek was en is nuttig en nodig. Daarover kan bezwaarlijk verschil van mening bestaan. Het is echter goed, zich te realiseren, dat zij geleid heeft en leiden moet tot een situatie, waarbij van een vrij ondernemerschap geen sprake meer kan zijn. De vaststelling van prijzen, het voorschrijven van de te produceren artikelen, de binding van de te betalen lonen, zijn niet te rijmen met een vrije boerenstand en tast de ondernemersfunctie in het hart aan. Het is niet ondenkbaar, dat de zich voltrekkende mentaliteitswijziging bij de landbouwende bevolking samenhangt met de veranderde economische omstandigheden, waaronder het bedrijf wordt gevoerd.

Ook aan de maatregelen ter nivellering van de inkomens der verschillende bevolkingsgroepen kleven bezwaren. Zij hebben noodwendig ten gevolge, dat de bronnen waaruit tot dusver de financiering van allerlei liefdadige en culturele objecten placht te geschieden, gaan uitdrogen. Stelt men op behoud van de culturele waarden prijs — en wie zou dat niet doen? — dan bedenke men, dat het hoe langer hoe meer de gemeenschap wordt, waarvan men zij heil heeft te verwachten, met al de daaraan verbonden bezwaren.

Het is nu eenmaal zo, dat men noodwendig aan vrijheid moet verliezen, wat men aan bestaanszekerheid wint. En wie nog steeds die vrijheid beschouwt als een der kostelijkste vruchten van de Westerse samenleving, kan aan dit verschijnsel niet met onverschilligheid voorbijgaan.

Vrijheid hangt samen met persoonlijke verantwoordelijkheid. Persoonlijke verantwoordelijkheid is alleen bestaanbaar, indien en zoverre er vrijheid is. Vrijheid op haar beurt noopt tot persoonlijke verantwoordelijkheid. Welnu, wat we thans aanschouwen en doorleven, is een verschuiving van het accent van de persoonlijke verantwoordelijkheid naar de collectieve verantwoordelijkheid.

Deze verschuiving moet met des te meer aandacht worden gevolgd, waar het accent steeds meer gaat vallen op de gemeenschap als draagster der collectieve verantwoordelijkheid. Niet omdat die gemeenschap, zoals ze is georganiseerd in de staat, op zichzelf gevaarlijker zou zijn dan andere gemeenschappen, doch wel,

omdat zij als draagster van de zwaardmacht machtsmiddelen ter beschikking heeft, die elders ontbreken.

Ook de arbeidsvreugde is hier in het geding. In het „Das Ziel aller Arbeit ist Verantwortung” ligt een niet te ontkennen waarheid. Hoe meer speelruimte er is voor het persoonlijk initiatief, des te meer kan de arbeidsvreugde zich uitleven. Men denke slechts aan de kleine zelfstandige, die wellicht minder verdient dan een arbeider, maar toch, ondanks alle zorgen en geploeter, zijn „zalig lot, hoe klein, voor geen koninkrijk zou geven”.

Men spreekt heden ten dage vaak — en terecht — over de gevaren der massificering. Welnu, wie zich met dit onderwerp bezighoudt, dient in het oog te vatten, dat dit proces in de hand wordt gewerkt door een te ver doorgevoerde bestaanszekerheid en inkomensnivellering. Wat daarbij vooral dient te worden voorkomen, is een beboeting van uit persoonlijke verantwoordelijkheid voortvloeiende spaarzin, zoals dit bij de Noodwet-Drees geschiedt.

Onze taak.

Wat is dan de houding, die wij hebben in te nemen tegenover de gevaren en bezwaren, die hier slechts vluchtig geschetst worden?

Het is al te gemakkelijk om op grond daarvan tot een zuiver negatieve houding te besluiten. We herhalen immers, dat de zich ter zake voltrekkende ontwikkeling veelszins als sociaal wenselijk of noodzakelijk of als economisch onontkoombaar moet worden beschouwd. Met name voor de sociale wetgeving voor de loonarbeiders past het, dankbaar te zijn.

Wat we echter wel kunnen en moeten doen, is het afwegen van de voordelen en de nadelen. Wij hebben de indruk, dat tot dusver in feite vaak alleen aan de voordelen aandacht is besteed, terwijl de nadelen uit het oog werden verloren.

Ten einde het verwijt te ontgaan, dat wij in vaagheid zouden blijven zweven, mogen wij het bovenstaande met enkele voorbeelden illustreren.

Zo zouden wij willen bepleiten voorzichtig te zijn bij het trekken der zelfstandigen in de sfeer der sociale verzekering. Hieraan moge ten aanzien van de ouderdomsvoorziening niet te zijn ontkomen, men ga op dit pad niet verder dan strikt noodzakelijk is. Met name denken wij hierbij aan de kinderbijslag. Wij geloven gaarne dat de zelfstandige met grote moeilijkheden te kampen heeft, doch men zoek de oplossing dan in een andere richting. Wij achten een krachtige midden- en boerenstand om velerlei redenen van grote betekenis voor heel ons volk, doch dan moet zijn zelfstandigheid ook iets meer zijn dan louter een uit de historie daterende benaming.

Wat de werknemers betreft, dient, ondanks alle moeilijkheden, krachtig te worden gestreefd naar bezitsspreiding, waarmee eigenlijk bedoeld wordt eigendomsvorming. Om de persoonlijke verant-

woordelijkheid te verhogen en de massificering tegen te gaan, is niets zo geschikt als het bezit van een eigen huis of stukje land. Ook het verkrijgen van een aandeel in de onderneming, waarin men werkzaam is, zou in dit verband kunnen worden genoemd.

Van eminent belang is ook de bevordering van de medezeggenschap van de arbeid, waarmee immers mede-verantwoordelijkheid inhaerent is. Dit geldt èn voor de bedrijfstak èn voor de onderneming. In beide gevallen toch betekent het een vorm van collectieve verantwoordelijkheid, gedragen door de bedrijfs- resp. ondernemingsgenoten. Dat heeft ten gevolge, dat de overheid zich minder met het bedrijfsleven heeft te bemoeien dan anders het geval ware geweest. Het leidt tot een spreiding van economische macht, die te verkiezen valt boven een versterking van de economische macht van de staat.

Met name de ondernemingsraad is in dit verband van grote betekenis. Hier is het niet de bezoldigde bestuurder, maar de arbeider zelf, die de verantwoordelijkheid voor de gang van zaken gaat meedragen. Dit stimuleert de persoonlijke verantwoordelijkheid en remt de massificering.

De persoonlijke verantwoordelijkheid als vraagstuk van West-Europa.

Is het nog nodig de betekenis hiervan te onderstrepen? De persoonlijke verantwoordelijkheid met de daarmee samenhangende vrijheid is een levenswaarde van hoge waardij, waarvan de bewaring is toevertrouwd aan West-Europa. In de strijd tegen het communisme is dit de hoofdinzet en deze strijd zou zin en karakter verliezen, indien wij deze levenswaarde zouden prijsgeven. Het is een levenswaarde, die haar wortel heeft in het Christendom, dat nooit ofte nimmer een aardse totalitaire gemeenschap erkennen kan en mag. In laatste instantie weet de Christen zich altijd verantwoordelijk tegenover de Heer van zijn leven en deze verantwoordelijkheid is het, die haar stempel heeft gedrukt op de West-europese beschaving, om welker behoud het thans gaat.

We hebben al gezegd, dat een louter negatieve houding geen baat brengt. Het gaat er om, een verantwoord evenwicht te vinden tussen het sociaal wenselijke of noodzakelijke en het economisch onontkoombare enerzijds en de eis om de persoonlijke verantwoordelijkheid als kenmerk en rechtvaardiging der West-europese samenleving zoveel mogelijk te handhaven anderzijds.

Anders gezegd: het is onze opdracht om het evenwicht te vinden tussen bestaanszekerheid en vrijheid, tussen collectieve en persoonlijke verantwoordelijkheid.

Indien de schrijver er slechts in geslaagd mocht zijn de aandacht te wekken voor het hier aan de orde zijnde vraagstuk, dan is zijn moeite daardoor alleen reeds ruimschoots beloond.

D. W. ORMEL.

ARMOEDE EN DE BEWINDVOERDERS OF COMMUNISME IN AZIË

Onder de belangrijke vraagstukken, welke momenteel aan de orde zijn, moet ook het vraagstuk van het communisme in Azië worden gerangschikt. Ter oriëntering onzer lezers geven wij hieronder de inhoud weer van een tweetal artikelen van de Indiase correspondent van het gezaghebbende Londense orgaan *The Economist*, voorkomend in de nummers van 23 en 30 December 1950 van dat tijdschrift.

„Communisme in Azië”, aldus de schrijver, „is niet hetzelfde als communisme in Europa”. De leerstellingen en de doeleinden mogen eender zijn, de oorzaken, welke tot het communisme leiden, zijn van geheel verschillende aard. In Europa is het communisme een antwoord op een tekort, dat een meer geestelijk dan stoffelijk karakter draagt. In Azië daarentegen is het communisme het rechtstreekse gevolg van armoede. De meest actieve communisten zijn niet de armen zelf, maar zij, die walgen van de corruptie, inflatie en onrechtvaardigheid, die door de armoede worden geschapen. Azië wordt steeds armer en armer. Daar men alle hoop voor de toekomst in rook ziet vervliegen, is men bereid tot elke wanhoopsdaad; het succes van de Sowjet-Unie wekt de suggestie op, dat middelen als terreur en Vijf Jaren Plannen zelfs een achterlijke maatschappij de gelegenheid schenken om met behulp van eigen krachtsinspanning de weg naar de vooruitgang te bewandelen. Indien Mao-Tse-Tung er in kan slagen de Chinese welvaart zichtbaar te verbeteren (hetgeen niet al te moeilijk moet zijn), terwijl elders in Azië de ellende voortduurt, ziet het er voor de toekomst van het Aziatisch liberalisme wel donker uit.

Het communisme in Europa vertoont een rijke verscheidenheid van karakter, zoals ook de dragers van dit beginsel een grote gevarieerdheid aan de dag leggen. Het communisme is een interpretatie van de geschiedenis, welke een andere Voorzienigheid verschafft aan hen, die niet langer de wil van God willen aanvaarden. Zij geloven aan de maatschappelijke vooruitgang langs vaste wetten. Het is een waarde-oordeel op sociaal gebied, welke het zelfrespect belooft te hergeven aan de arbeiders, welke „stand” maar al te dikwijls door de Europese „standenmaatschappij” werd veracht. Het is een soort revolutie, die op eenvoudige wijze de macht in handen legt van de „intelligentsia” en van de fabrieksarbeiders. Vooral in landen waar militaire of agrarische belangen praevaleren, hebben de regeringen gewoonlijk met de belangen van deze laatste groep — de fabrieksarbeiders — maar al te weinig rekening gehouden!

Niets van dit alles in Azië! Er is geen anti-godsdienstige houding. De traditionele godsdienstigheid is nog stevig verankerd en

waar dit niet het geval is, wendt men zich liever tot het agnosticisme, dan tot het strijdlustige atheïsme. Aziatische godsdienstige groeperingen hebben geen machtige hiërarchieën, die als doelwit voor de aanval kunnen dienst doen. In Europa is het communisme een beweging, die zich meer in Grieks- en Rooms-Katholieke landen dan in Protestantse staten doet gelden. Zeker, in Aziatische landen dragen de maatschappelijke verhoudingen een meer hiërarchisch karakter dan in Europa het geval is, doch juist door deze hiërarchische instelling wordt het communisme in Azië van één zijner scherpste wapens beroofd. Immers alle Europese ideologieën schijnen voor de Azaat, in tegenstelling met zijn eigen geesteshouding, gelijkheid als basis te hebben; het is het liberalisme en niet het communisme, dat het stelsel der „kasten” heeft doorbroken. COMMUNISME verschijnt nu slechts als de uiterste consequentie van eigen, vertrouwde levenshouding. De reactionaire Azaat is inderdaad meer bevreesd voor de vlotte en geruisloze wijzigingen der sociale verhoudingen door de Amerikaanse democratie, dan voor de veranderingen, door het communisme teweeggebracht, waarbij de Russische ambtenaar en productie leider de plaatsen van vroegere bevoorrechte leiders uit eigen kring innemen. Men wisselt daarbij slechts van „meesters”...

Al deze factoren spelen dus in Europa en Azië een verschillende rol. Er is nog een belangrijk verschil. In Europa zien sommigen het communisme als een rijzende zon, als een beweging, die hun de macht zal verschaffen. Zij denken er „beter” van te zullen worden. In Azië is het al weer anders. De intelligentsia heeft haar belangen op voor haar zeer bevredigende wijze door het liberale nationalisme veilig gesteld; het proletariaat kan ternauwernood het naakte bestaan rekken, en Marx had slechts een goedkeurend knikje voor de arme boeren over...

Bevolkingsaanwas.

De Aziatische volkeren wenden zich voornamelijk tot het communisme, omdat zij het vertrouwen in het tegenwoordige systeem hebben verloren en geloven, dat elke verandering slechts een verbetering kan betekenen. Het behoeft niet te worden beklemtoond, dat in zeer uitgestrekte Aziatische gebieden de levensomstandigheden inderdaad verschrikkelijk zijn. De bewoner van India „geniet” slechts een rantsoen van 1600 calorieën per dag, de inwoner van Pakistan en de Filippino van 1800. De landbouwer heeft als regel niet meer dan 3 acres land tot zijn beschikking; slechts 3 of 4 maanden per jaar is er werk voor hem. Intussen stijgt in verschillende streken het aantal van hen, die in het geheel geen land bezitten; alleen in India bedraagt hun getal circa 60 millioen. Honderdduizenden slapen in de steden op straat, omdat men nu eenmaal niet meer dan 10 mensen in een kamer kan bergen. Er zijn inderdaad nog streken die een gunstige uitzondering vormen, b.v.

Siam en delen van Sumatra, doch ook daar worden de verhoudingen moeilijker.

Deze armoede heeft in het verleden slechts op zeer beperkte schaal politieke invloed uitgeoefend. De armoede werd aanvaard als een gegeven feit, en de godsdienst beklemtoonde met zijn gezag de ijdelheid van stoffelijke behoeften. Doch gedurende een periode van 50 jaren hebben liberalisme en nationalisme deze berusting ondermijnd. Het „Westen” geloofde in de 19e eeuw bovenal aan de materiële vooruitgang. Koloniale regeringen gevoelden zich gedrongen hun bestuur te rechtvaardigen door op de verhoogde welvaart te wijzen. Doch dan moesten de in macht toenemende nationalistische bewegingen juist aantonen, dat het „Westen” de koloniale gebieden steeds armer in plaats van rijker maakte! Een overvloed van materiaal stond tot hun beschikking. Zij overtuigden de massa van het volk van haar armoede en deze kreet vond bij het volk ingang.

Zwakheid van de liberale traditie.

Deze actie bleek evenwel geen onverdeeld voordeel voor het communisme te betekenen. Een van de wapens van het communisme in Europa is zijn vaardigheid in het organiseren en exploiteren van allerlei grieven. Doch in Azië, met uitzondering dan van China, hebben de communisten het op dit gebied af moeten leggen tegen de nationalist. De nationalist Nehru en Soekarno hebben hun sporen op dit terrein verdiend, doch bovenal moet de naam van Jinnah worden genoemd, wiens gehele carrière berustte op de geslaagde exploitatie van grieven, terwijl er nimmer een organisator van stakingen als Gandhi is geweest. De communistische methoden, die van een slaafse onderworpenheid aan de communistische leer, aan de communistische doctrine blijk gaven, misten de soepelheid van het nationalisme. Het nationalisme, dat immers de grieven van kapitalist en arbeider bijeen wist te voegen tegen de Westerse vreemdeling, die het gezag uitoefende.

De liberale nationalist waren meesters in de oppositie; hun zwakheid ligt in het feit, dat zij nu zelf machthebbers zijn. Zij hebben hun volgelingen in alle ernst, in de bekende Europese toonaard, de staat met welvaart beloofd, doch zij gaven er zich geen rekenschap van — dikwijls doen zij dit nog niet — dat de Europese welvaart een hoger nationaal inkomen eist dan overeenkomt met het voor consumptie aangewende deel. De machthebbers echter, wier politieke strevingen hen als nationale helden doen fungeren schijnen nu blindelings rond te tasten en het spoor bijster te zijn en het regime verliest zijn overwicht, zijn morele gezag. Dit is nu juist in Azië veel fnuikender dan in Europa. In het Westen heeft het grootste deel van het volk nog tenminste reden tot een gevoel van betrekkelijke tevredenheid. In Azië daarentegen geeft de armoede vrijwel iedereen aanleiding tot ontevredenheid en derhalve is de stemming geheel tegen de regering gekant. Deze on-

gunstige verhouding wordt soms nog verergerd door het feit, dat noch het volk, noch de ministers zich aan de factor „macht” hebben aangepast; zij beseffen vaak niet, dat het nu hun eigen regering betreft en niet het werktuig van een, wellicht welwillende, vreemde mogendheid. Deze geest van ontstemming zou wellicht niet deren, indien er slechts een liberale oppositie zou bestaan, die er haar voordeel mee zou kunnen doen. Doch het Aziatisch liberalisme schijnt bij de krachtsinspanning van de vorming van de grote nationalistische partijen zich te hebben uitgeput; nergens, zelfs niet in de partijen van de Indiase socialisten, heeft het de kracht kunnen opbrengen om een oppositie te scheppen. Een bekwam geleide oppositie kan dus niet haar bijdrage tot de taak der regeerders leveren.

Tot nu toe zijn ook de communisten er niet in geslaagd een oppositie te vormen. Behalve in China en in zulke bijzondere gevallen als in Vietnam en bij de Hyderabad-troebelen, beschikken de communisten noch over krachtige organisaties noch over een grote invloed onder de massa. Zij zijn steeds weer het slachtoffer van de wijzigingen, die telkens door de Comintern worden voorgeschreven en worden in discredit gebracht door hun gehoorzaamheid aan Moskou. Juist echter, omdat het communisme momenteel een van de beide grote wereld-ideologieën is, bestaat er een algemeen gevoelen, dat de verbreiding der ontevredenheid hen zal begunstigen en dit gevoelen schaadt niet zo zeer de wil om zich te weer te stellen tegen dit gevaar, dan wel het vermogen om dit te kunnen doen.

De ontevredenheid neemt toe, dank zij de armoede. Dit valt niet alleen toe te schrijven aan het feit, dat steeds bredere groepen der bevolking zich de ellende van hun toestand bewust zijn geworden. Er speelt nog een andere factor. Arme landen zijn altijd landen, waarin corruptie heerst; de kleinste voorrechten, zelfs de slechtst betaalde baantjes, zijn zo wanhopig dringend nodig! Maar de ontwakende Aziatische publieke opinie is eenvoudig niet langer bereid corruptie te verdragen. Het moge dan in het heden niet slechter zijn dan het in het verleden was, het publiek vindt de corruptie juist nu veel moeilijker te verdragen en iedereen heeft van de verbazingwekkende eerlijkheid van Mao's soldaten gehoord!

Armoede en inflatie.

De armoede heeft in Azië nog meer op haar geweten. Niet alleen wordt het gehele maatschappelijke leven vergiftigd door corruptie, doch ook door inflatie. Deze inflatie is ten dele het natuurlijk gevolg van de oorlog en zijn verwoestingen. Doch er bestaat in de moderne Aziatische maatschappij bovendien nog een onafgebroken tendenz tot inflatie. Regeerders, die het onmogelijke hebben beloofd en tot het besef komen, welk een schrikbarend tekort aan kapitaalbeleggingen zich in hun land doet gelden, zijn steeds weer geneigd, om zowel de welvaartspolitiek als de voorzieningen

voor de investeringen met behulp van begrotingstekorten te financieren. Het moderne sociale geweten eist bovendien, dat niemand van honger zal omkomen of zich het allernoodzakelijkste zal moeten ontzeggen. Dientengevolge bestaat er steeds weer de tendenz meer te verbruiken dan te produceren en het natuurlijk evenwicht wordt niet als in het verleden door hongersnood hersteld.

Inflatie echter doet de sociale onrechtvaardigheid een weerzinwekkende omvang aannemen. Daardoor wordt het zedelijk effect van de liberale hervormingen, welke de Aziatische regeringen op zulk een grootscheepse wijze hebben ingevoerd, vernietigd. Tal van pachters werden eigenaars; overal kwam de pacht en de hypotheekrente onder contrôle. Overal werd ook het belastingstelsel in progressieve zin herzien. Het resultaat uitmondende in toegenomen sociale stabiliteit, zou echter beter zichtbaar zijn geweest, indien niet tegelijkertijd de zwarte markt een bloei te zien zou hebben gegeven, gelijk aan die van de groene laurierboom. Geen enkel systeem, dat niet het zedelijk respect van het volk afdwingt, kan in stand blijven. Daarom is kapitalisme mede afhankelijk van het goede gedrag van de kapitalisten. Een voorname reden, waarom Engeland vrijwel geen communisme kent en daarentegen Frankrijk en Duitsland wel, is gelegen in het geweten van de niet-communist. Inflatie en zwarte markt scheppen een wereld waarin de grote slecën en het wufte zingenot het privilege zijn van hen, die van het feit profiteren, dat de lonen slechts langzaam het stijgende prijspeil volgen, van hen die onder de toonbank verkopen en duistere zaken afsluiten.

Geen wonder, dat zowel de jeugd als de idealist hunkert naar krachtige maatregelen en dat men van mening is, dat het parlementaire systeem te log en te omslachtig werkt om de Augiasstal te reinigen.

De productie moet worden vergroot.

In een normale maatschappij worden de idealen der jeugd met de jaren verdrongen door de zorgen voor het nieuwe gezin en door die voor de verkrijging van en het zich handhaven in een goed baantje. Maar bij een inflatie zien zelfs de bekwaamste krachten hun illusies in rook vervliegen. Hoe hard zij ook mogen werken, hoeveel promoties zij ook mogen maken, de belastingen en de kosten voor levensonderhoud schijnen even snel als hun salaris te stijgen, terwijl de gemiddelde middenstander zijn levensstandaard langzaam ziet verschrompelen en een traag voortschrijdende gang naar vernietiging van al zijn verwachtingen voor eigen toekomst en voor die van zijn kinderen moet aanschouwen. Wanneer de winkeliersstand „bloeit” en de kantoorbediende en ambtenaar nijpend gebrek lijden, staat de revolutie voor de deur, want de intellectuele middenstand zal het verder niet laten komen.

Deze problemen zouden alle tot een oplossing kunnen worden gebracht, indien men de productie zou kunnen vergroten. Er zou

minder corruptie zijn, want de strijd om het bestaan zou een minder grimmige vorm aannemen. Er zou een geneesmiddel voor de inflatie zijn, daar de goederenvoorraad zou toenemen. Er zou weer ruimte voor welvaart komen, als het tekort aan goederen zou worden aangevuld. Het eerste enthousiasme voor de „welvaartstaat” is verdwenen, men is ontvuchterd en men begint over „productie” te praten. De liberale staat heeft echter tot nu toe er geen enkel blijk van gegeven, dat het een middel weet om de productie te vergroten. De combinatie van grote beloften en een vervulling er van op kleine schaal, een welvaartstekort met vrijheid voor de profiteur, gepraat over nationalisatie met de praktijk van de particuliere ondernemingsvorm is de slechtst mogelijke atmosfeer voor de vooruitgang.

Het grootste deel van Azië — Malakka is de enige uitzondering van belang — is de laatste twintig jaar steeds armer geworden en in talrijke gebieden duurt dit verarmingsproces reeds vijftig jaar. Welke proef men ook neemt, steeds stuit men weer op toenemende armoede. India beschikt over 25 % minder textiel per hoofd der bevolking dan voor de oorlog, Japan zag zijn woningvoorraad gedeeltelijk tenietgaan, op de Philippijnen staan de bevolking dagelijks per hoofd slechts 1800 calorieën ter beschikking tegenover 1900 in 1938. Waarschijnlijk kon India in 1880 de volledige behoefte van 2500 calorieën per hoofd der bevolking dekken, de tegenwoordige voorziening, 1600 groot, laat geen speling boven de behoeften voor het naakte bestaan. Productie en steeds grotere productie moet de leus zijn. Zonder deze vermeerdering wordt Azië een dolhuis, waar de hongerenden om de kruimels vechten. Reeds in Calcutta is de kleinzoon van de grootgrondbezitter klerk en zijn kleinzoon mag zich gelukkig prijzen, als hij een portiersbaantje kan bemachtigen.

Waar is het geld voor de productie-uitbreiding?

Het liberalisme heeft inderdaad tot de dag van heden veel goeds in Azië tot stand gebracht. Het heeft vrijheid en onafhankelijkheid geschonken, een nieuw begrip voor de waardigheid van de mens bevorderd en een nieuwe belangstelling gewekt voor hen, die van alle voorrechten waren verstoken. Doch het liberalisme is niet even goed toegerust om het vraagstuk van de productie op te lossen, want zijn gehele onderstelling is, dat de productie aan het particuliere initiatief moet worden overgelaten en in landen zonder ondernemers of zonder financiële middelen kan het particuliere initiatief zonder hulp van buiten wat betreft leiding, de bekwaamheid bij het aanvaarden en dragen van risico's en ook bij de verstreking van kapitaal zijn taak niet verrichten.

Toch moet deze taak worden volbracht en snel worden volbracht. Deze Aziatische maatschappijen hebben de stabiliteit verloren, welke voortkwam uit het begrip, dat armoede de wil van God was.

Karma kan zelfs de Hindoe niet langer overtuigen van de onjuistheid van de Westerse idee, dat men stoffelijke welvaart door eigen inspanning moet verwerven. Het is deze factor, welke bewerkt, dat de armoede aan het communisme de beste kansen biedt. Vrij kapitalisme zal zonder hulp van buiten falen. Dan zal Azië zich wenden tot het kapitalisme *met terreur* van de communisten. In Azië is men van mening dat de Sowjet-Unie heeft aangetoond, dat indien de bevolking door voldoende liquidaties gedund wordt en er genoeg dwangarbeiderskampen worden geopend, de achterlijkste maatschappij de voor de ontwikkeling benodigde middelen kan opbrengen. Zelfs de Westerse angst voor de macht van de Sowjet-Unie is in Azië een argument voor het communisme. Men geeft zich er zelden rekenschap van, dat Rusland zelfs vóór 1917 een grote wereldmacht was. Indien China in staat zou blijken het Sowjet-voorbeeld na te volgen, zal het liberalisme in Azië onherroepelijk tot ondergang zijn gedoemd, tenzij dadelijk voldoende hulp opdaagt om die andere staten in staat te stellen de bedreiging te weerstaan. Ten einde de sociale gevolgen van de bevolkingsvermeerdering op te vangen en de hoop, zij het op bescheiden schaal, te doen herleven, is een jaarlijkse verhoging van het nationale inkomen met $2\frac{1}{2}$ à 3 % vereist. Om dit doel te bereiken behoeft de hulpverlening niet meer dan £ 250.000.000 per jaar te bedragen, waarvan £ 150 à £ 175 miljoen bestemd zou moeten worden voor India, welke staat meer dan de helft der bevolking van het gehele gebied (behalve China) omvat en de strategische en politieke sleutel van Azië is.

De Sowjet-Unie en China zijn gevaarlijke voorbeelden, om redenen welke van verder strekkende aard zijn, dan van louter economische. Azië heeft geconstateerd, welk een diep respect het Westen voor de machtsfactor aan de dag legt. Men herinnert zich, dat de kwaliteit van de Japanse vloot de blanken in tal van landen eerbied inboezemde en men heeft opgemerkt, dat Mao veel omzichtiger wordt behandeld dan dit ooit met Tsjang Kai Shek het geval is geweest. Niemand twijfelt er zelfs maar aan, dat er een Zuidafrikaanse apartheidswetgeving zou bestaan, indien India en Pakistan in het bezit zouden zijn van een militaire luchtvloot van Amerikaans formaat. Azië is buitengewoon gevoelig; wat betreft het vraagstuk van de huidskleur; een vooroordeel inzake de huidskleur is in de diepste grond de oorzaak van de armoede van de kleurling met de daarmede gepaard gaande onwetendheid en goorheid.

Het liberalisme is momenteel bezig een slag in Azië te verliezen. Het is niet geschapen voor een geforceerde plan-economie. Deze moet uit den vreemde komen. Indien het Westen hierin niet door hulpverlening voorziet, zullen de Sowjet-Unie en de terreur dit bewerkstelligen.

Welk een grote verantwoordelijkheid en taak heeft de Christen in deze wereld.

Red.

CIJFERS EN FEITEN

Prijsindexcijfers gezinsverbruik.

(Ontleend aan „Statistisch bulletin van het C.B.S.“, no 21).

Tot eind 1950 publiceerde het Centraal Bureau voor de Statistiek twee reeksen van prijsindexcijfers van het gezinsverbruik.

Reeks I gaf het prijsverloop weer van een pakket goederen en diensten, dat in een bepaalde na-oorlogse periode van 12 maanden door gezinnen van hoofd- en handarbeiders met een gemiddeld weekloon van f 40,— — f 50,— werd verbruikt. Dit basispakket werd vastgesteld op grond van de uitkomsten van het doorlopende onderzoek naar de huishoudrekeningen van gezinnen van hoofd- en handarbeiders in de middelgrote en kleine steden van ons land, dat het Centraal Bureau voor de Statistiek sedert 1946 instelt. In verband met de zich snel wijzigende verbruiksgewoonten (opheffing distributie) werd het pakket van kwartaal tot kwartaal herzien en bij de berekening van het indexcijfer steeds uitgegaan van de gezinsuitgaven gedurende 12 maanden, welke zo dicht mogelijk waren gelegen bij het tijdstip waarvoor het indexcijfer werd berekend. Dit betekende dus, dat de samenstelling van het pakket zich aanpaste aan de verschuivingen in de verbruiksgewoonten.

De moeilijkheid deed zich echter voor, dat het aantal aan het gezinsuitgaven-onderzoek medewerkende gezinnen ieder kwartaal verschilde en meestal afnam naarmate het jaar vorderde. Bovendien veranderde niet alleen het aantal medewerkende gezinnen, maar ook de gemiddelde gezinssamenstelling en daarmee het gemiddelde verbruiksschema was aan wijzigingen onderhevig.

Vooraf bij de jaarwisseling kwamen talrijke mutaties voor. In de loop van 1948 zegden vele gezinnen hun medewerking aan 't budgetonderzoek op, vooral in de laagste inkomensklasse. In 1949 moest met een vrijwel geheel nieuwe groep medewerkers worden begonnen. Koppeling van de kwartaal-verbruiksschema's van beide groepen van gezinnen was niet meer verantwoord, te meer daar met ingang van 1 Januari 1949 in de Statistiek der huishoudrekeningen een nieuwe inkomensindeling werd toegepast. Van deze datum af omvatte de groep van gezinnen met een inkomen van f 40,— — f 50,— een andere categorie van gezinnen dan in 1948 het geval was. Vandaar dat van medio 1949 af het gepubliceerde indexcijfer van reeks I niet meer gebaseerd was op een verschuivend goederen- en dienstenpakket, maar op een vast pakket, nl. dat van April 1948 tot Maart 1949.

Reeks I had nog een ander kenmerk, dat eveneens tot groter wordende praktische moeilijkheden heeft geleid.

Het indexcijfer drukte nl. uit de verhouding tussen de prijs vóór en die van ná de oorlog van een hoeveelheid goederen en diensten,

zoals deze in de na-oorlogse basisperiode werd geconsumeerd. Bij de berekening is de voor-oorlogse prijs op 100 gesteld. De terugrekening naar vóór de oorlog bracht mede, dat voor-oorlogse prijzen van na de oorlog geconsumeerde goederen bekend moesten zijn. Echter herhaaldelijk bestonden de na de oorlog gangbare kwaliteiten vóór 1940 niet.

Het vaststellen van de $1938/1939 = 100$ prijsbasis van de na-oorlogse goederenkwaliteiten was daarom voor een aantal artikelen slechts bij benadering mogelijk.

Deze bedenking brengt onmiddellijk prijsreeks II in het geding. Het prijsindexcijfer van reeks II gaf het prijsverloop weer van een hoeveelheid goederen en diensten, welke door gezinnen met een inkomen beneden f 1800,— per jaar vóór de oorlog, in casu 1935/1936, werd verbruikt. Het betreffende goederen- en dienstenpakket was ontleend aan de resultaten van het in 1935/1936 gehouden budgetonderzoek. De prijsreeks had als basis $1938 = 100$.

Afgezien van de principiële vraag of vergelijking met de toestand vóór de oorlog nog wel zin heeft, biedt de berekening van een indexcijfer, gebaseerd op voor-oorlogse verbruiksgewoonten, in toenemende mate technische moeilijkheden. In principe moesten na de oorlog prijzen worden waargenomen van goederen, die in 1935/1936 door de gezinnen werden aangeschaft. Het is voor een deel der goederen niet mogelijk gebleken prijzen van dezelfde soorten en kwaliteiten als in 1935/1936 blijvend waar te nemen. De oorlog heeft belangrijke verschuivingen in de consumptiegewoonten gebracht, waardoor nieuwe goederen oudere, voor-oorlogse hebben verdrongen. De praktijk dwong tot het opnemen van thans gangbare kwaliteiten, wanneer de voor-oorlogse kwaliteiten niet meer bestonden. In sommige gevallen waren de kwaliteiten der goederen, die in de voor-oorlogse prijsberichtgeving zijn opgenomen, niet altijd voldoende nauwkeurig bekend. Dit maakte dan een vergelijking van de voor-oorlogse en na-oorlogse prijsgegevens vrij riskant.

Daar de bovengenoemde praktische bezwaren niet kunnen worden opgeheven, heeft de Centrale Commissie voor de Statistiek na ampele overwegingen besloten de Directeur-Generaal van de Statistiek te machtigen zowel reeks I als reeks II op te heffen en daarvoor in de plaats een zgn. interim-indexcijfer — waarvan de principes en berekeningswijze hieronder nader zullen worden uiteengezet — te publiceren, zulks in afwachting van een definitief indexcijfer, dat kan worden berekend met behulp van de resultaten van het Nationaal Budgetonderzoek, dat gedurende 1951 door het Centraal Bureau voor de Statistiek, in samenwerking met de gemeentelijke Statistische Bureaux, wordt ingesteld.

Het interim-prijsindexcijfer van het gezinsverbruik.

Het interim-indexcijfer heeft betrekking op gezinnen van geschoolde arbeiders, voorlieden, lagere ambtenaren en kantoorbe-

dienden, met in 1949 een gemiddeld bruto weekloon (excl. kinderbijslag) van f 56,— (loongroep f 50,— tot f 60,—), voorts wonende in de middelgrote en kleine steden van ons land en met een gemiddelde gezinsgrootte van 4.

De basis-verbruiksgegevens van deze gezinnen zijn ontleend aan de „huishoudrekeningen van hoofd- en handarbeiders” over 1949 Zij hebben betrekking op ongeveer 115 gezinnen. Door het ontbreken van voldoende representatieve gegevens kon geen indexcijfer worden berekend van gezinnen met een bruto-weekloon beneden de f 50,—. Vergelijking van het verloop van het interim-indexcijfer met het verloop van het indexcijfer van reeks I heeft evenwel geleerd, dat de afwijkingen tussen beide reeksen minimaal zijn.

De basis van de interimreeks zal zijn 1949 = 100.

De voordelen van het interim-indexcijfer boven de oude reeksen zijn de volgende:

1. Er behoeft niet meer een prijsvergelijking tot stand gebracht te worden van voor- en na-oorlogse kwaliteiten, hetgeen voor beide vroegere reeksen nodig was.
2. De ingewikkelde terugberekeningen van na-oorlogse verbruiksschema's op voor-oorlogs prijspeil, die voor reeks I nodig waren, kunnen worden voorkomen.
3. Het basisverbruiksschema heeft betrekking op een aanmerkelijk groter aantal gezinnen dan het verbruiksschema voor de vroegere reeks I.
4. Er behoeft geen koppeling van in wezen onvergelijkbare kwartaal-verbruiksschema's meer plaats te hebben.

Tevens is van de gelegenheid gebruik gemaakt om ook het prijzenmateriaal op verschillende punten te verbeteren.

De oude reeksen hadden betrekking op een prijsberichtgeving in zes gemeenten, te weten: Groningen, Enschede, Heerlen, Eindhoven, Dongen en Tilburg. Van 1 Januari 1949 af zijn ook prijsreeksen beschikbaar voor de gemeenten Arnhem, Utrecht en Zaandam. Dit is mogelijk dank zij de welwillende medewerking van de desbetreffende statistische en sociografische bureaux. Deze prijsgegevens zijn in de berekening van het interim-indexcijfer verwerkt.

Verder werd een aantal nieuwe artikelen in de prijsberichtgeving opgenomen. Dit zijn voornamelijk artikelen, die in de budgetten van 1935/1936 en April 1948/Maart 1949, welke aan de oude reeksen ten grondslag liggen, niet of voor een te verwaarlozen gewicht, voorkwamen, maar bij gezinnen met f 50,— tot f 60,— in 1949 ten minste 1 0/00 van de verbruiksrekening uitmaken.

Het interim-indexcijfer zal te beginnen met 15 Januari 1951 geregeld worden gepubliceerd. Het is de bedoeling, dat het interim-indexcijfer zal blijven bestaan tot medio 1952. Van die tijd af zul-

len de resultaten van het Nationale Budgetonderzoek bekend zijn en kunnen de wegingsschema's voor de definitieve indexcijfers worden samengesteld. De cijfers tot en met December 1950 vindt men in onderstaande tabel.

Interim-prijsindexcijfers van het gezinsverbruik ¹⁾

1949 = 100 ²⁾

	1950											
	Jan.	Febr.	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.
Totaal	105	107	107	108	109	108	108	109	111	113	113	113
Voedingsmiddelen	108	110	110	111	113	112	110	110	110	113	113	112
Kleding	106	108	108	109	109	109	111	112	118	121	122	124
Schoeisel	107	107	109	108	108	108	108	109	116	117	119	120
Reiniging	101	101	101	101	99	99	99	99	101	102	102	102
Woninginrichting en huisraad	104	106	106	107	107	107	108	109	114	117	118	118
Overige	104	104	104	104	105	105	106	106	110	110	110	110
Huur	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

¹⁾ Volgens huishoudrekeningen over 1949 van geschoolde arbeiders, voorlieden, lagere kantoorbedienden en ambtenaren, met in 1949 een bruto weekloon van f 50,— tot f 60,— per week; met een gemiddelde gezinsgrootte van 4; en voorts wonende in de middelgrote en kleine steden van ons land.

²⁾ Prijzen waargenomen in de gemeenten Groningen, Enschede, Arnhem, Utrecht, Zaandam, Tilburg, Dongen, Eindhoven en Heerlen.

VREEMDE WOORDEN

voorkomend in dit nummer

Globaal: niet tot in bijzonderheden nauwkeurig bekend, ruw.

Monetaire reserves: ongev. geldreserves.

Das Ziel aller Arbeit ist Verantwortung: Eén der voornaamste zegeningen van alle arbeid is het kweken van verantwoordelijkheidsbesef (vrij vertaald).

Agnosticisme: wijsgerige leer (men kan de Eerste Oorzaak der dingen niet kennen).

Atheïsme: het niet geloven aan het bestaan van een God, godloochening.

Hiërarchie: hier: rangorde van geestelijke waardigheidsbekleders. Voorb. R.K. Kerk.

Ideologie: levens- en wereldbeschouwing.

Reactionnair: strevend naar behoud of herstel van het oude.

Acre: Engelse vlaktemaat = 4047 m².

Doctrine: leer (stelling).

de Augiusstal reinigen: orde in de chaos scheppen.

DE GRONDSLAGEN EN DE ORGANISATIE DER PARTICULIERE BEROEPSKEUZE-VOORLICHTING

Reeds Dr F. Holthuizen begon zijn boek: „Studie over voorlichting bij beroepskeuze in Nederland” met de zin:

„De keuze van een beroep is in den modernen tijd tot een probleem geworden”.

Hiermede is geen woord te veel gezegd. De toegenomen arbeidsverdeling, het ontstaan van nieuwe beroepen, de technische ontwikkeling, hebben het moderne bedrijfsleven gemaakt tot een labyrint, waarin de gewone mens geen weg weet en waarin hij zich eerst zonder levensgevaar kan begeven, wanneer de beroepskeuzevoorlichting hem of haar de draad van Ariadne wijst, die, helaas nog niet met onfeilbare zekerheid, maar toch wel met zeer vergrote kans van slagen, de jeugdige er in en er door kan leiden.

Het belang van de jeugdige beroepscandidaat is hierbij stellig in de eerste plaats betrokken. Maar ook het bedrijfsleven kan niet buiten een goed georganiseerde beroepskeuze-voorlichting. In meer dan één bedrijfstak is er een tekort aan geschoolde arbeiders. De nijverheidsscholen kunnen niet voldoende opgeleide krachten afleveren. Volgens *Mededelingen* nr 7315 van Juni 1949 van het Centraal Bureau voor de Statistiek was het aantal leerlingen op de verschillende soorten nijverheidsscholen in 1948 voor jongens 113.200, voor meisjes 52.892, terwijl daarnaast 4.342 jongens en 47.542 meisjes cursussen volgden. Alles tezamen betekent dit, dat met uitzondering van het land- en tuinbouwonderwijs 217.976 meisjes en jongens nijverheidsonderwijs ontvangen. Trekt men daarvan de meisjes af, die meestal niet in de industrie terecht komen, dan blijven er rond 118.000 jongens over.

Daarbij komen dan 15.779 jongens, die in een leerlingstelsel krachtens titel II der Nijverheidsonderwijswet worden opgeleid. De meeste van deze opleidingen duren verscheidene jaren. Men kan dus ongeveer nagaan hoeveel jonge mensen per jaar worden afgeleverd. Gehoord de klacht van het gebrek aan geschoolde arbeiders, is dit aantal te gering.

Wie nu daarnaast kennis neemt van het industrialisatieplan van de regering, de verwachte toeneming der beroepsbevolking, de nieuwe mogelijkheden, die er voor onze industrie gezocht worden, die voelt de vraag bij zich opkomen, hoe de jongelui gebracht moeten worden op de plaats, waar zij naar aard en aanleg arbeiders

den kunnen. Dat gaat niet vanzelf. Daar moet leiding in komen. Meer dan wij in Nederland gewend zijn.

En daarom, wil het industrialisatieplan van de regering slagen, dan zal zij zich bewust moeten worden van de noodzaak een goed georganiseerde beroepskeuze-voorlichting in ons land te bevorderen. Vermindering van ongeschoolde arbeiders, die veelal ongeschoold zijn en blijven, omdat zij in hun jeugd geen leiding ontvingen. Minder arbeiders met een wit boordje en meer geschoolde vakarbeiders. Dat is alleen mogelijk door systematische voorlichting.

Intussen zal, bij deze systematische voorlichting, in de eerste plaats aan de menselijke factor aandacht gegeven moeten worden. In het bedrijfsleven wordt dit duidelijk ingezien. Voor enige tijd werd in Amsterdam een efficiency-congres gehouden, waar niet minder dan 5 inleiders over de bevordering van het gemeenschapsbesef in het bedrijfsleven spraken. Maar kan men van arbeiders, die op een verkeerde, hun niet passende plaats in het bedrijfsleven zijn terechtgekomen, gemeenschapsbesef verwachten? Een goede beroepskeuze-voorlichting kan de jeugdige de voldoening schenken, dat hij op zijn plaats is. Hij zal voor zijn omgeving belangstelling krijgen. En vandaar naar het gemeenschapsbesef: il n'y a qu'un pas.

Heeft men hiervoor in het bedrijfsleven een open oog, voor de beroepskeuze-voorlichting was het steeds één der grondslagen, dat het niet in de eerste plaats ging om het bedrijfsleven, maar om de jeugdige te dienen.

Inzonderheid werd dit in Protestants-Christelijke kring al heel spoedig gevoeld.

In een uitgave van de Christelijke Psychologische Centrale voor School en Beroep, verschenen in 1928, schreef Dr Joh. van der Spek, onder de titel: „Iets over psychologisch onderzoek en beroepskeuze“:

„Voor al die groepen, meestal confessioneele, voor wie het menschenleven eveneens streeft naar een bestemming, die dan kan worden gemist of juist bereikt, is het levensberoep van de hoogste beteekenis. En 't kan dan ook niet verbazen, dat juist deze confessioneele groepen bij de voorlichting omtrent de keuze van een beroep, deze zijde van dit vraagstuk bijzonderlijk naar voren schuiven.....”

En even verder:

„De waardeering van het beroep — 't Goddelijk beroep, waartoe men geroepen wordt door Hooger leiding, aan Wien men ook verantwoording schuldig is — het is 't uitgangspunt van de verdeeldheid der bureaux, die voorlichting en leiding willen geven bij de beroepskeuze.”

Wij zitten hiermede ineens midden in het vraagstuk der confessionele voorlichting. In de genoemde brochure van Dr Joh. van der Spek, zelf bekend psycholoog, worden de argumenten voor de in Protestants-Christelijke kring noodzakelijk geachte eigen voorlichting, duidelijk en klaar gegeven.

Men is in deze kring van oordeel, dat de arbeid, het beroep, niet slechts een tijdelijke, aardse bezigheid is, maar een schakel in het verlossingsplan, dat God met de mens heeft. Waar niet alleen het tijdelijke welzijn van het kind, maar de rijpwording van zijn zieleleven van een juiste beroepskeuze afhangt, kunnen de Christenouders de voorlichting slechts in handen leggen van een geestverwante adviseur.

Is het in het algemeen het streven van de beroepskeuze-voorlichting de eerste stappen van de jeugdige op de weg naar het beroep zinvol te maken, dan zal zij zich nauw moeten aansluiten bij de geest en de sfeer van de lagere school. Het kan niet anders of dat betekent voor ons land met zijn verschillende soorten scholen, openbare en bijzondere, dat ook de georganiseerde voorlichting zich daarbij dient aan te sluiten.

In een rapport van de Internationale Organisatie van de Arbeid, ten behoeve van de Internationale Arbeidsconferentie, die in 1948 te San Francisco werd gehouden, lezen wij (vertaald):

„De beroepskeuze-voorlichting begint voordat de formele opvoeding eindigt. Dit beginsel wordt thans in wijde kring in alle landen der wereld, in alle trappen der ontwikkeling, en in grote verscheidenheid in opvoedkundige, plaatsings- en sociale en economische filosofische opvattingen aanvaard. De groeiende opvatting van beroepskeuze-voorlichting als een doorlopend proces houdt de erkenning in van het feit, dat haar wortels noodzakelijkerwijs in de scholen liggen. De tegenwoordige neiging is daarom eer meer dan minder, de systematische voorlichting in de scholen te doen geschieden gedurende een zekere periode, die aan het verlaten van de school, of aan het moment in de opvoeding, waarop de pupillen een keus moeten maken voor het verdere verloop van opvoeding of onderwijs, voorafgaat.”

Dit hoofdstuk in het bedoelde rapport is geheel gewijd aan het vraagstuk van het reeds in de scholen beginnen der voorlichting, welke gedachte men in tal van landen voorstaat.

Ook voor ons land behoeft de wenselijkheid daarvan geen nader betoog. De commissies van beroepskeuze hebben door middel van hun persoonslijsten, die aan de medewerkende onderwijzers aan de hoogste klassen der lagere school ter invulling werden toegezonden, gepoogd reeds vroeg een contact te leggen. Dit is slechts in enkele gevallen geslaagd, evenals het houden van eenvoudige toespraken tot de leerlingen der hoogste klassen. Maar de bedoeling

is duidelijk: reeds in de schooljaren de ogen van de jeugdige te openen voor de studie- en beroepsvragen, en de voorlichtende instantie materiaal toe te voeren, dat zijn toekomstig advies ondersteunt.

Een band van vertrouwen tussen de plaatselijke voorlichtingsinstantie en de school is noodzakelijk. Het is dan ook niet toevallig, dat de ontstane organisaties op dit gebied zijn gevormd naar confessionele overtuiging. De beroepskeuze-voorlichting zal zich naar deze levensovertuiging moeten richten om haar doel te bereiken.

De noodzakelijkheid van het contact met het nijverheidsonderwijs, in de ruimste zin, en met het land- en tuinbouwonderwijs, is evident. Het beroepskeuze-kantoor dient midden tussen de lagere scholen enerzijds, en al de scholen en cursussen voor voortgezette opleiding anderzijds te staan. Wij verwijzen in dit verband opnieuw naar de industrialisatieplannen der regering. Zal ons land met zijn sterk toenemende bevolking een kans krijgen zijn betalingsbalans sluitend te maken, dan kan dit, bij zijn gebrek aan grondstoffen, alleen door het verwerken van ingevoerde grondstoffen en het leveren van kwaliteitsproducten. Aan uitnemend geschoolde vakarbeiders en hoger personeel zal ons land dan in de allereerste plaats behoefte hebben. Daarom is het zo noodzakelijk, dat de beroepskeuze-voorlichting zonder uitstel wordt georganiseerd, en de voorwaarden worden geschapen de jongens en meisjes, vóór zij de lagere school verlaten, op te vangen in de sfeer der beroepskeuze-voorlichting, om te voorkomen, dat zij in het leger der ongeschoolden en ongeoeffenden, die de werkloosheid voor ogen hebben, worden opgenomen. Dit is een vraagstuk van de eerste orde geworden.

Hoe uitermate belangrijk ook een goede plaatsing in het beroep als uiteindelijk doel is, daaraan vooraf gaat de verdeling van de jeugdigen over de opvoedings- en opleidingsinstituten, die hen tot vakbekwame arbeiders (in de ruimste zin genomen) maakt. De specialisatie zal in ons land meer nog dan tot dusver nodig zijn.

Het streven om de beroepskeuze-voorlichting bij de arbeidsbureaux onder te brengen, miskent in de grond de behoeften van het bedrijfsleven.

Daarmede wordt niet ontkend, dat er voor het beroepsadvies nauw contact met het arbeidsbureau moet bestaan. Mits het arbeidsbureau op de hoogte is van de stand van de arbeidsmarkt. Met name of het over voldoende documentatie beschikt en de nomenclatuur der beroepen voldoende uitgebreid is. Daarover is meermalen twijfel gerezen.

Dat er aan de documentatie bij de arbeidsbureaux iets hapert, bleek reeds uit het feit, dat in 1940 voor de Nationale Vereniging tegen de Werkloosheid prae-adviezen werden geschreven over de vraag: „Op welke wijze kan worden bereikt, dat de organen der

openbare arbeidsbemiddeling, in ruimer mate dan thans het geval is, beschikken over eene behoorlijke documentatie betreffende de bij die organen ingeschreven werkzoekenden”.

Deze prae-adviezen zijn nimmer gepubliceerd, omdat inmiddels de bezettende macht ingreep.

Een enquête in die jaren ingesteld door het hoofdbestuur der Nederlandse Maatschappij voor Nijverheid en Handel, gehouden onder 600 werkgevers, waarvan 200 niet en 370 wel van de arbeidsbureaux gebruik maakten, leidde tot de mededeling:

„De meerderheid betreft van de Arbeidsbureaux ongeschoolde handarbeiders”.

Andere uitlatingen in dit rapport zijn eveneens typerend voor de gebrekkige kennis van de behoefte van het bedrijfsleven en der beroepen. We lezen b.v.: „Vele Arbeidsbeurzen zijn daardoor niet — of niet voldoende — bekend met de individuele capaciteiten van de bij haar ingeschreven werklozen”.

Nu was dit in een periode van grote werkloosheid. Maar die kan weer komen. Mogelijk is er ook een verbetering ingetreden. Maar zolang geen verdere cijfers gepubliceerd zijn over de laatste jaren, moeten we afgaan op de cijfers waarover we beschikken. En die doen gerechte twijfel opkomen, of het juist is wat Ir M. de Wolff schreef in het Speciaal Nummer Maart 1948 van *Arbeid*: „Immers nergens beter dan bij dit bureau is men bekend met alle facetten van de arbeidsmarkt, zodat het voor de beroepskeuze-voorlichting een voordeel moet worden geacht om door de indeling bij de gewestelijke arbeidsbureaux steeds direct en uit de eerste hand te kunnen beschikken over alle op de arbeidsmarkt betrekking hebbende factoren, welke voor een juist beroepskeuze-advies van grote waarde kunnen zijn”.

Dat het nergens beter is, zegt zo weinig voor de vraag of die kennis voldoende is, en of niet door de particuliere beroepskeuze-bureaux die kennis bevorderd zou kunnen worden. De particuliere bureaux kunnen beter contact onderhouden met de scholen, lagere en nijverheidsscholen, en met de vakorganisaties, die, naar reeds Goedhart en Roeterink schreven, „een menigmaal door omvangrijkheid verbazingwekkende bekendheid met hun leden en met de omstandigheden van hun arbeid hebben.”

Een doorslaand argument om de beroepskeuze-voorlichting geheel aan zich te trekken is er voor de arbeidsbureaux dan ook niet. Wel een argument om zo nauw mogelijk samen te werken. Een betere documentatie van de arbeidsbemiddeling kan door zulk een samenwerking stellig worden bevorderd, inzonderheid wat betreft de individuele capaciteiten van de jeugdigen, die voor de eerste maal worden ingeschreven.

Dat de ouders, die een schooladvies wensen, zich daarvoor niet tot een arbeidsbureau wenden, behoeft geen nadere toelichting. Deze ouders komen uitsluitend of voornamelijk tot de particuliere voorlichting.

Volgt uit het voorgaande reeds, dat op het gebied van de voorlichting en de plaatsing samenwerking geboden is, dit wordt ook in het meergenoemde rapport van de Internationale Organisatie van de Arbeid vastgesteld. Het schrijft: „De beroepskeuze-voorlichting kan, in welk land dan ook, slechts door vriendschappelijke verenigde krachtsinspanning worden ontwikkeld”.

Wij betwijfelen dan ook, of een ambtelijke instantie als het Rijksarbeidsbureau met haar gewestelijke bureaux ooit in staat zal zijn de beroepskeuze-voorlichting zó te organiseren, dat zulk een samenwerking wordt verkregen. Het streven onder de Duitse bezetting, en ook daarna, de beroepskeuze-voorlichting tot uitsluitende rijkstaak te maken, moet dan ook leiden tot volslagen mislukking.

In de meeste landen heeft men dit dan ook gevoeld. Als landen, waar particuliere verenigingen een belangrijke bijdrage tot het werk der beroepskeuze-voorlichting hebben geleverd, worden genoemd: België, Frankrijk, Nederland, Nieuw-Zeeland, Zwitserland, Engeland en de Verenigde Staten. En bij de organisatie der voorlichting spelen deze nog altijd een rol.

De vraag is waar men heen wil. Wij spreken uit de praktijk wanneer wij zeggen, dat de voorlichting bij de beroepskeuze veel verder zou zijn gevorderd, indien aan de particuliere voorlichting van overheidswege enige steun ware geboden.

De aarzelende subsidiëring van het Centraal Comité, spoedig gevolgd door vermindering en ophouden der subsidie, bracht voor de oorlog aan de documentatie der bestaande bureaux en commissies een onherstelbare slag toe. De inbeslagname door de Duitsers was daarop het sluitstuk.

Herhaaldelijk zonk een goed werkend beroepskeuze-kantoor ineen, omdat de man, die zonder enige vergoeding de voorlichting gaf, naar elders moest vertrekken.

Op deze wijze is heel wat goed opgezette voorlichting bij gebrek aan financiën te gronde gegaan. Met het noodwendig gevolg, dat de beroepskeuze-voorlichting in het stadium der voorbereidingen bleef steken en geen gezag kon verkrijgen. Particuliere organisaties voor school en beroep hebben jarenlang grote bedragen voor deze arbeid gegeven, om dan te zien dat het opgebouwde weer, uitsluitend door gebrek aan financiën, ineenstortte.

Er zijn lezingen gehouden, cursussen gegeven, vergaderingen met belanghebbende ouders en schoolbesturen gehouden, maar de eigenlijke voorlichting bleef vaak in het gebrek aan financiën steken. Onnoemelijk veel arbeid is pro deo verricht. Commissies voor beroepskeuze, aangesloten bij de Christelijke Psychologische Centrale voor School en Beroep te Amsterdam, Dordrecht, Zwolle, Aalten, enz., hebben duizenden beroepsadviezen gegeven, maar moesten door gebrek aan middelen hun arbeid staken. Te Dordrecht werkt nog altijd, nu reeds 15 jaar lang, een Christelijke

commissie op uitstekende wijze en voorziet in een behoefte. Al die jaren staat het werk onder leiding van dezelfde persoon, die met grote toewijding en liefde in vrije uren zijn arbeid verricht en elk jaar een honderdtal pupillen aflevert, zonder enige vergoeding.

Volhardt de overheid in haar afwijzend standpunt, dan zal er in de toekomst van de beroepskeuze-voorlichting in ons land niets, maar dan ook niets terecht komen, tot schade van land en volk. Wordt aan de particuliere voorlichting echter een goede kans geboden, door financiële hulp van de overheid, dan kan met betrekkelijk kleine bedragen iets groots tot stand worden gebracht.

De beroepskeuze niet langer een stiefkind, maar een volwaardig huisgenoot, dat zal voor de industrialisatie en voor het volk een zegen zijn.

De officiële instanties zouden door verplicht onderzoek wellicht velen kunnen bereiken, maar of de ouders zulke afgedwongen adviezen zullen opvolgen, staat zeer te bezien. Ook tot de opvolging der adviezen zou men dan moeten dwingen. Zo komen wij steeds meer onder staatsdwang.

Wij komen thans aan de bespreking van de organisatie der particuliere voorlichting. Na het voorafgaande kunnen wij daarover kort zijn.

Na de oorlog is de Christelijke Psychologische Centrale voor School en Beroep onmiddellijk weer begonnen de arbeid te organiseren. Zij heeft deze organisatie provincie- en streeksgewijs voorbereid. Het is merkwaardig, dat zij overal in het land een toegenomen belangstelling mocht ontwaren.

In twee jaren tijds werden in alle delen van het land stichtingen in het leven geroepen, namelijk in Friesland, Groningen, Twente, Gelderland, Rotterdam, Amsterdam, Drente, Gorinchem. Voorbereidingen daartoe werden getroffen in Zwolle, Utrecht, Zuid-Holland, Den Haag, Oud-Beijerland. In Dordrecht werkt de reeds 15 jaar bestaande commissie met vrucht voort. Ook sommige der nieuw opgerichte bureaux zijn reeds in werking, zoals Amsterdam, Rotterdam, Friesland en Gorinchem.

Het is de bedoeling, dat buiten de grote steden de streekbureaux in de hoofdplaats, waar hun adres is, zitting houden en dat zo nodig in andere plaatsen zittingsavonden worden gehouden.

Aan elke stichting wordt een medicus en een psycholoog verbonden.

Het wachten is nu op de overheidssubsidie om deze arbeid krachtig te kunnen voortzetten. Komt deze subsidie niet, dan zal de C.P.C. de strijd niet opgeven, maar wordt de voorlichting ernstig geschaad.

Om meer dan één reden is het gewenst, dat er plaatselijk en streeksgewijze samenwerking tussen de bestaande bureaux tot stand komt. In de meeste gevallen zal deze samenwerking plaats

vinden tussen een particulier bureau en het Gewestelijk Arbeidsbureau. In de grote steden zullen allicht twee, in een zeldzaam geval drie particuliere bureaux werkzaam zijn.

De samenwerking kan bestaan in:

1. lokaliteit, met verschillende zittingstijden, waarbij vuur, licht, schoonmaak, onderhoud, bewaking inbegrepen;
2. uitwisseling van gegevens inzake scholen en beroepen op het werkterrein van het bureau;
3. uniformiteit in de te gebruiken formulieren;
4. gezamenlijke bibliotheek;
5. het medisch onderzoek;
6. het psycho-technisch onderzoek;
7. de plaatsing door het arbeidsbureau.

De particuliere bureaux der C.P.C. staan onder leiding van het stichtingsbestuur, waarin personen uit de schoolsfeer, de vakbeweging, de jeugdorganisaties, de werkgevers- of middenstandsorganisaties zijn opgenomen. Bij de stichting van het Amsterdamse Christelijke bureau waren daarin reeds onmiddellijk 13 schoolverenigingen, 2 vakverenigingen, 1 vakschool en 1 middenstandsorganisatie opgenomen.

De *propaganda* wordt in eigen rayon door het stichtingsbestuur gevoerd bij de schoolbesturen en schoolhoofden, bij de werkgevers en vakverenigingen, middenstands- en jeugdorganisaties, in oudersvergaderingen. De nationale centrales organiseren bijeenkomsten voor beroepsadviseurs, voor vertegenwoordigers van de bij de voorlichting betrokken nationale organisaties van school en beroep, geven leiding aan het werk der bureaux door het opnemen van contacten met psycho-technische laboratoria, laten zelf onderzoekingen doen op psychologisch gebied. Kortom steunen en stimuleren de arbeid, vertegenwoordigen die bij de overheid en populariseren haar in het volk.

Door samenwerking aan de top in het bestaande Centraal Comité van Samenwerking worden de algemene beroepskeuzebelangen behartigd. Het comité heeft voorts tot taak de documentatie van de opleidingsinstellingen en de beroepen te verzorgen en aan de bureaux toe te zenden. Ook de opleiding van adviseurs en het steunen in hun beroepsarbeid behoort tot de taak van het comité.

Ten slotte moeten wij nog op één punt de aandacht vestigen. Wij leven voor ons land in het tijdperk der industrialisatie, gelijk wij reeds een- en andermaal hebben gezegd.

De beroepskeuze-voorlichting is voor het verkrijgen van een voldoende aantal geschoolde vak- en andere arbeiders een noodzakelijk complement.

Daarom is het van belang op het hoogste plan een raadgevend college in te stellen, dat de minister adviseert in beroepskeuze-

aangelegenheden en in ons volksleven de noodzakelijkheid en betekenis der beroepskeuze onderstreept.

De beroepskeuze moet gehaald worden uit de sfeer der onbelangrijkheid, uit de hoek der geheimzinnigheid en liefhebberij, waarin zij haars ondanks is terechtgekomen. Zij moet in het volle licht worden geplaatst.

In zulk een raadgevend college zullen de vertegenwoordigers van het onderwijs in zijn verschillende vertakkingen, van het bedrijfsleven, zowel werkgevers als boeren, middenstanders en werknemers, alsmede deskundigen op het gebied der voorlichting en psycho-techniek, vertegenwoordigers van de Departementen van Onderwijs, Arbeid en Economische Zaken, zitting hebben.

De beroepskeuze-voorlichting is een belangrijke zaak. De tijd van het tasten en zoeken is voorbij. Het wordt de hoogste tijd dat ook van de kant der overheid wordt getoond, dat nu met vereende krachten moet worden aangepakt.

F. P. FUYKSCHOT.

EVANGELIE EN SOCIALE VERNIEUWING

In *Bezinning* van November 1950 komt een artikel voor van Dr K. J. Kraan te Londen, onder bovenstaande titel.

Met belangstelling en instemming hebben wij dit artikel gelezen. Daarin wordt een probleem behandeld, waaraan ook naar onze mening nog te weinig aandacht wordt besteed.

Om ook onze lezers in kennis te brengen met dit vraagstuk, maar bovenal om hen daarover te doen nadenken, laten wij hieronder enkele gedeelten uit voornoemd artikel volgen:

„Misschien is het niet goed Gereformeerd, misschien is het wel „ethisch”, toch zou ik willen beginnen met het weergeven van enkele persoonlijke ervaringen, niet omdat ze zo bijzonder zijn, maar omdat ze zo doodgewoon zijn, ja, doodgewoon.

1. Opgegroeid in Den Haag. Het eldorado van ambtenaren en andere kantoormensen. Daar een kleine twintig jaar geregeld tweemaal des Zondags gekerkt. Vaak voortreffelijke preken gehoord. Maar bij mijn weten nooit iets in een preek gehoord over het probleem Christen en ambtenaar. En dat is toch een probleem: Kraemer heeft eens gezegd van de ambtenaarlijke geest, dat geen geest zo ver weg is van de waarachtig-kerkelijke geest. (In: „De huidige stand van het Christendom in Ned. Indië, 1937).

De grote gevaren, die de ambtenaar bedreigen, zijn openbaar: vlucht voor verantwoordelijkheid, formalisme, dat vloekt met waarachtige menselijkheid, nepotisme en vriendjes-politiek (om met oud-minister Van Gijn te spreken: Het schijnt, dat men er veel minder tegen opziet, om de staat een dienaar te bezorgen, die zeer wel tegenvallen kan, dan dat men zulks doen zoude bij een particuliere maatschappij of particuliere zaak), gezapigheid. (Wie zich aan geen plichtverzuim schuldig maakt, blijft ambtenaar en maakt de vaste promotie mee, terwijl het particuliere bedrijf veel meer prikkelt tot goede prestatie). Maar de kerk scheen geen woord van Christelijk vermaan in dezen te vinden.

2. Als student lid van een studentencorps, dat door de tegenstelling tussen de disputeren en tussen corpsleden en nihilisten een aanfluiting was van waarachtig Christelijk-sociaal samenleven.

Ondanks het bijwonen van een enkel college sociale ethiek en religieuze volkskunde en een sociale studiekering als burgerzoon gespeend aan alle sociaal inzicht in de bestaansstrijd der onbeschutte volksgroepen. Toch door universiteit en kerk voldoende opgeleid geacht voor het wondere ambt. Pas later betreurd, met bijna alle andere theologen gebruik gemaakt te hebben van de mogelijkheid, vrijgesteld te worden van de dienstplicht. Misschien was één jaar onder de wapenen beter voorbereiding geweest voor het predikantschap dan 3 jaar aan de universiteit.

Ruppert (voorz. C.N.V.) heeft terecht — en vergeefs — er op aangedrongen, dat alle a.s. predikanten minstens twee of drie maanden in de fabriek zouden intrekken voor zij hun intrek mochten nemen in de pastorie. Zijn raad nog steeds niet uit gedachten. (Dit vooral niet romantiseren. H. de Man heeft zeer juist opgemerkt, dat als een intellectueel hiertoe overgaat, hij toch één grondervaring van de moderne industrie-arbeider mist: „de bestaansonzekerheid, de machteloosheid ten opzichte van het vinden van werk, de zielkundige uitwerking van de daaruit ontstane vrees hun positie en temperament slingerend tussen doffe berusting en afgunstige haat jegens gelukkiger stervelingen. „De psychologie van het socialisme”, 1927, p. 63v).

3. Hulpprediker voor de evangelisatie in een fabrieksstad. In de crisisjaren voor de laatste wereldoorlog. Geleden onder de onmacht van de kerk, de werklozen, met morele ondergang bedreigd, krachtdadige op afdoende wijze geestelijke hulp te verlenen. Bitter weinig gemerkt van het: „Als één lid lijdt, lijden alle leden mee”. Meer van het: „Heer, ik dank U dat ik niet ben gelijk dezen”. Het prachtige landelijke kampwerk onder jeugdige werklozen en allerlei plaatselijk werk was maar een druppel op de gloeiende plaat. De gemeenten en de kerkeraden als zodanig bleven meest onbewogen. Toen móeten worstelen met de grote kloof tussen onze kerk en de rode arbeidersmassa, in die dagen zo angstwekkend verwijfd. We werden immers al meer gezien als de kerk van Colijn en al minder als de kerk van Christus.

4. Dominee in een Zeeuws dorpje, alleen boerenbevolking.

Van Hinte koos als motto voor zijn mooie boek *Stad en Land* (1943): „Groter dan het verschil tussen kapitalisten en arbeiders, dan het verschil tussen Eskimo's en negers, is het verschil tussen boer en stedeling.”

Bij het peremptoir examen werd mij alleen, naast vele theologische zaken, gevraagd of ik een voorstander was van de C.B.T.B., en hoewel ik op dit punt 'm lelijk reed, werd ik toch toegelaten tot de bediening des Woords en der Sacramenten. Dat ik altijd in de grote stad gewoond had en dus totaal vreemd was aan de mentaliteit der zielen, die ik moest gaan verzorgen, scheen niemand te becommeren, ook mijzelf veel te weinig. Het heeft me kostbare jaren gekost, eer ik enigszins benul van de geestelijke wetmatigheid van het boerenleven kreeg, en nog steeds ben ik dankbaar en verbaasd, dat ik niet meer ongelukken heb gemaakt dan ik gemaakt heb.

In de Hervormde Kerk wordt op het ogenblik door elke predikant een boek over de gemeente, die hij dient, aangelegd, opdat van zijn ervaringen zijn opvolgers kunnen profiteren — in de Geref. Kerken rolt ieder telkens weer opnieuw de steen tegen de berg op.

Hoe oneindig veel vaker, dan ik toen vermoedde, hebben mijn gemeentelieden, wat ik hun in jeugdige reformatorische ijver als eis Gods voorhield, rustig naast zich neergelegd met een: c'est un monsieur qui parle, al was er dan ook geen woord Frans bij. De

dominee (ook de schoolmeester) werden maar al te vaak ervaren als „ein Herr anderer Meinung”, als iemand van de overkant, die is behept met een te stedelijke interpretatie van het Christendom.

Op Walcheren waren de sociale verhoudingen patriarchaal, en de kloof tussen boer en arbeider was klein. Toch bestond zij en ik heb nooit geweten, hoe ik het Christelijk geweten moest mobiliseren tegen het feit, dat boerendochters zich in de M.V. en arbeidersdochters zich in de zangvereniging verschansten. En dat is nog maar kinderspel, bij Groningen vergeleken.

Kunnen wij het voor Gods aangezicht volhouden, dat wij het volle Evangelie prediken, als wij deze problemen maar laten liggen?

5. Predikant in een fabrieksstad. De gemeente bestaat voor de helft uit industrie-arbeiders. Ook hier was het standverschil een nijpend probleem. Niet in de kring van de kerkeraad. Daar heerste de meest hartelijke samenwerking en zoveel mogelijk werd voor het huisbezoek op een goede combinatie van „boezeroen” en „boordje” gezonnen.

Veel meer in de arbeiderswereld zelf. Zij leed aan de standscheiding in eigen kring tussen de geschoolde en half-geschoolde en ongeschoolde werkman; zij leed aan het minderwaardigheidscomplex der moderne arbeidersmassa, dat door H. de Man zo veelszins naar waarheid geanalyseerd werd. Algemeen was het streven der textielarbeiders, hun kinderen tenminste iets anders te laten worden dan zij. Het probleem deed zich aan ons voor, hoe de gemeenschap der heiligen niet alleen des Zondags, maar ook door de week een realiteit kon worden, en of we als Christelijke kring misschien andere vormen moesten vinden, om de gemeente meer tot een waarachtig lichaam te maken, waarin we elkaars leden zijn. Ook voor onze werfkracht van ontzaglijk belang!

We voelden als predikanten onze onervarenheid en begonnen een studiekring van fabrikanten, bedrijfsleiders, kantoormensen en arbeiders, om ons te laten voorlichten en zo in de prediking en ons andere werk meer sociaal-verantwoord te leren werken; ook kwam het provinciaal tot een studie-commissie voor de evangelisatie onder industrie-arbeiders, die een aardig rapport kon publiceren.

Toch heb ik het idee gekregen, dat we zo langzamerhand alleen maar iets van de vraagstukken aanvoelden, maar dat een oplossing, die enigszins bevredigen kon, nog ver was.

Nooit zal ik vergeten, dat een collega, een zeer sociaal-belangstellend man, tegen mij zei: „Wil jij het sociale probleem gaan bestuderen? Is dat nu nodig? Dat heeft het C.N.V. immers opgelost?”

Geweldig respect heb ik voor het C.N.V. gekregen, voor de volharding en de offerbereidheid, voor de frisheid en wijdheid, daarin door velen betoond, maar ik geloof, dat het noodlottig is, te denken, dat het C.N.V. het sociale probleem kan oplossen, zelfs maar voor onze eigen kring, zelfs als het met de bedrijfsorganisatie naar wens

mocht gaan, zelfs al komt de meest-innige samenwerking met de werkgevers tot stand.

De massa wordt m.i. door de vakbeweging wel vertegenwoordigd, maar nauwelijks bereikt; het C.N.V.-werk is in hoofdzaak kern-werk.

Bovendien ligt de kracht van de vakbeweging vooral in wat organisatorisch in de vorm van allerlei regeling kan worden bereikt, maar nieuwe regelingen maken nu eenmaal geen nieuwe mensen.

Het is treffend, dat het mooie sympathieke boekje van De Gaay Fortman: „De arbeider in de nieuwe samenleving” (1947), vooral op de nieuwe organisatie van de maatschappij ingaat, zonder het probleem te bespreken, in hoever van een nieuwe organisatie nu inderdaad vernieuwende werking mag worden verwacht. Juist ook met het oog op het communisme is een negeren van dit probleem m.i. noodlottig. Voor het communisme is immers een nieuwe maatschappijvorm het één en het al. Het Christendom beoogt echter de vernieuwing van de ganse mens, en is alleen aan zijn hoge roeping trouw, als het die vernieuwing radicaal en totaal, zoekt te benaderen, en niet alleen of zelfs maar vooral organisatorisch.

Het C.N.V.-werk kan m.i. alleen vruchtbaar blijven, als het geïntegreerd wordt in een streven, dat de arbeidende mens van alle klassen alzijdig probeert te bereiken.

Wat de kerken nodig hebben als brood, is een gezamenlijke bezinning van ambtsdragers en mensen uit allerlei lagen der samenleving in kleine kernen over de beroeps-ethiek. Als de kerk op de kansel, op de catechisatie, op het huisbezoek de mensen in de naam van Christus oproept, hun verdienen te maken tot een dienen van Hem, dan moet ze zich er zeer consciëntieus van overtuigen, welke weerstanden haar boodschap, al naar gelang van de bedrijven of beroepen, ontmoet; anders blijft haar oproep een slag in de lucht, en vreet de saecularisatie van het maatschappelijk leven voort als een kanker.

Het is een schreeuwende misstand, dat jongens en meisjes meestal zo maar van de schoolbanken in de fabriekshallen worden gezonden, zonder enige Christelijke voorlichting te hebben ontvangen over het „discipelschap in de fabriek” of „op het kantoor”. We hebben vorig jaar geprobeerd, het C.N.V. in deze tot een initiatief te bewegen en hopen, dat men in de kringen van werkgevers en werknemers veel en veel meer aandacht zal gaan geven aan sociaal-paedagogische activiteit. Wij weten, dat het C.N.V. een geweldige, uiterst belangrijke taak verricht op sociaal-economisch terrein, die voor onze Christelijke strijd van grote betekenis is, maar een ketting is niet sterker dan zijn zwakste schakel en hier is, geloven wij, een zwakke stee. En waar het minderwaardigheidsgevoel der arbeiders vooral ook in het gebrek aan culturele belangstelling zich uit — nog altijd doet het Marxistische brandmerk van onze cultuur als „burgerlijk” opgeld —, en velen ook in de Christelijke kring zich niet boven de z.g. asfaltcultuur weten te verheffen, prikkele de

Christelijke arbeidersbeweging veel meer dan tot dusver haar leden, om ook op dit gebied te komen tot de beleving van het: „Voorts, mijne broeders al wat waar, al wat edel... al wat welluidend is, al wat deugd heet en lof verdient, bedenkt dat”. (Fil. 4 : 8). Helaas, ook hier wreekt zich een algemeen tekort aan Christelijke aandacht voor de dingen van het culturele leven.

In de kringen van het C.N.V. is gelukkig nog nooit vergeten de preek van Talma over het woord van Jesaja: „De mens zal dierbaarder zijn dan goud”.

Maar dan mag noch het C.N.V., noch de Christelijke werkgeversorganisatie, noch de kerk rusten, tot zij die arbeidende mens totalitair met het Evangelie benaderen.

Samen zullen ze aan de kringen van het Christelijk onderwijs het vuur na aan de schenen moeten leggen in hun vragen om verantwoording, wat dit onderwijs doet, om de jeugd van ons volk Christelijk beroeps- en gemeenschapsbesef, alsook Christelijk-sociaal belijden en beleven bij te brengen.

Maar niet graag zou ik eindigen met het roepen om nieuwe initiatieven, die toch wel vrome exclamaties zullen blijven. Veel meer willen wij roepen om een nieuwe geest, en ook dat blijft een vrome wens, als het niet een roepen om Gods Geest wordt, een smeken en werken om revival, om een réveille. Zolang de kerk nog niet het geweten der samenleving is, is ze verwereldlijkt. En wee ons, als we aan de verwereldlijking zouden willen ontkomen door „geestelijkheid”. Wat we veeleer nodig hebben, is met onze neus gedrukt te worden op een woord als dat van William Temple, de vorige aartsbisschop van Canterbury: „Het Christendom is een materialistische godsdienst”. D.w.z. ze neemt de mens in zijn volle menselijkheid ernstig, speciaal ook in zijn stoffelijkheid.

Dit is het enig antwoord aan het communisme: veel dieper aandacht voor de volle humaniteit van de arbeidende mens, omdat wij vieren de komst van God in het vlees, in de stal en in de kribbe, dat is, in de werkplaats en in het gerei.”

Dr Kraan noemt in zijn artikel enkele malen ons C.N.V., hetgeen voor ons een reden te meer was, om dit artikel over te nemen. Onze lezers weten nu het vraagstuk waarmede de schrijver van het artikel worstelt. Wij kunnen er mee instemmen, dat hier een geweldige taak ligt voor de ganse Christenheid.

In de eerste plaats is daar de verhouding kerk en samenleving, meer in het bijzonder nog predikant-samenleving. Hier kan het C.N.V. niet veel doen. Toch heeft het C.N.V. het initiatief genomen tot het houden van predikantenconferenties, waarin over geschiedenis en taak der Christelijke vakbeweging wordt gesproken, alsmede over de organisatie van onze maatschappij.

In de tweede plaats is daar de vraag van het sociaal-paedagogische. De opvoeding van onze jeugd, maar ook van de ouderen tot een verantwoord Christelijke houding in onze maatschappij. Vooral

nu in verschillende delen van ons land, waar tot nog toe gesproken kan worden van stil plattelandsleven, industrieën worden gevestigd.

De samenleving daar wordt verstoord, in elk geval geheel gewijzigd. Wij weten niet, welke verstoringen dit teweeg zal brengen in deze gemeenschap. Is men opgewassen tegen de nieuwe en nog niet gekende krachten, welke daar gaan werken?

Voor kerk, school en maatschappelijke organisaties ligt hier een arbeidsveld. Het C.N.V. tracht ook de onderwijzers te overtuigen van hun taak in deze. Voor hen geldt in vele gevallen hetzelfde als voor de predikanten, nl. dat zij te weinig op de hoogte zijn met het maatschappelijk leven, waarin straks hun leerlingen hun intrede doen.

Tenslotte blijft de vraag, wat het C.N.V. zelf in directe zin kan doen. Om daaromtrent nader geïnformeerd te zijn, is het bestuur van het C.N.V. overgegaan tot de instelling van een commissie, die zal moeten nagaan, wat het C.N.V. al of niet in samenwerking met andere organisaties kan en moet doen.

Wanneer wij ons slechts beperken om de mens ten dele Christelijk te leren denken, dan vergeten we, dat de mens niet te delen is. Het gaat altijd om de gehele mens. Indien kerk, school en maatschappelijke organisaties dit uit het oog verliezen, dan zal hun arbeid op den duur tevergeefs zijn.

v. M.

GRIJPT ALS HET RIJPT!

Een van de stappen, welke de Nederlandse wetgever reeds vóór de laatste wereldoorlog heeft gezet op de weg naar publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, is geweest het tot stand brengen van de „Bedrijfsradenwet-1933”¹⁾, waarbij de mogelijkheid werd geopend organen te creëren, *bedrijfsraden* genaamd, binnen welke, naar luid van de toelichtende memorie, destijds met het ontwerp van wet aan de Staten-Generaal aangeboden, het bedrijfstaksgewijze overleg tussen de verenigingen van patroons en arbeiders zou kunnen worden *geconsolideerd* en, waar mogelijk, verder *gestimuleerd*.

Deze Bedrijfsradenwet, die dus dit jaar de leeftijd zal bereiken, welke voor spruiten van vorstelijke stam veelal wordt aangemerkt als die der meerderjarigheid, zal, naar één der overgangsartikelen van de „Wet op de Bedrijfsorganisatie-1950”²⁾ uitdrukkelijk heeft vastgesteld, vervallen zodra de practijk der nieuwe wet dat mogelijk dan wel noodzakelijk maakt.³⁾

Echter, zij bestaat nog, en het staat *niemand* vrij, haar reeds als lijk aan te duiden, te beschouwen of te behandelen, zolang ze nog ademt, al is het dan ook in afwachting van de executie van een reeds uitgesproken vonnis.

* * *

Bij het tot stand brengen van de Bedrijfsradenwet-1933 is onder meer vrij uitvoerig van gedachten gewisseld over de vraag, of aan de op grond van deze wet nieuw in te stellen bedrijfsorganen al dan niet *verordenende bevoegdheid* moest worden toegekend, bevoegdheid derhalve om alle genoten in de bedrijfstak te binden aan door de bedrijfsraad te stellen regels.

Het resultaat van deze gedachtenwisseling is geweest, dat de Nederlandse wetgever van 1933 heeft gekozen voor een systeem van — wij geloven parlementaire geschiedenis en wetstekst beide recht te doen, indien wij het zo stellen — „verordenende-bevoegdheid-op-afbetaling”.

De verordenende bevoegdheid werd aan de nieuw in te stellen organen in principe reeds toegekend, echter onder het uiterst belangrijke voorbehoud dat de latere wetgever nog zou hebben te beslissen, hetzij voor alle bedrijfsraden tezamen, hetzij voor een of enkele bedrijfsraden afzonderlijk, over de concrete aanwijzing der

1) Wet van 7 April 1933, „Staatsblad” no 160.

2) Wet van 27 Januari 1950, „Staatsblad” no K 22.

3) Deze vervallen-verklaring is niet gebonden aan de datum van 15 Februari 1953, welke b.v. voor de gehele „Woltersom-organisatie” de in de wet genoemde fatale datum is. Men zie hierin geen bewijs van bijzondere waardering. Kennelijk hebben de ontwerpers gedacht, de teraardebestelling van de Bedrijfsradenwet-1933 ruimschoots vóór die datum te kunnen „bezorgen”.

onderwerpen, tot welke die verordenende bevoegdheid zich zou uitstrekken.

Practisch werd daarmee echter tevens de beslissing over de vraag wannéér de verordenende bevoegdheid — welke de nieuwe raden *potentieel* zouden bezitten — *actueel* zou kunnen worden uitgeoefend, overgelaten aan die latere wetgever.

Het moet, bij de bestaande politieke en maatschappelijke inzichten, reeds toen te voorzien zijn geweest, dat de verordenende bevoegdheid daarmee voor een groot aantal jaren gesteriliseerd was!

Men heeft echter aldus besloten, en de nog steeds bestaande Bedrijfsradenwet-1933 bevat nog altoos die potentiële verordenende bevoegdheid, die ieder ogenblik, als eenmaal Doornroosje, uit haar slaap gewekt, actueel kan worden, hóógst actueel zelfs, en die in artikel 16 der wet aldus wordt omschreven:

„ten aanzien van onderwerpen, waarvan de regeling of nadere regeling bij of krachtens de wet aan een bedrijfsraad is opgedragen of overgelaten, kan deze de verordeningen maken, die hij in het belang van het bedrijf nodig oordeelt,

* * *

Het is ten naaste bij een gemeenplaats, dat er van de Bedrijfsradenwet-1933 in de praktijk heel weinig is terechtgekomen.

Deze bewering lijkt gegrond.

In totaal zijn slechts 21 bedrijfsraden ingesteld, waarvan een drietal in de grafische vakken en een zestal in de bouwnijverheid.

Quint⁴⁾, aan wie wij deze wetenschap ontlenen, deelt echter tevens mede, dat „de indruk bestaat, dat deze groep van bedrijfsraden — bedoeld worden die in de bouwnijverheid — het beste heeft gewerkt van alle ingestelde.”

En hij voegt daaraan toe: „Merkwaardig is, dat de Bedrijfsraad voor het Bouwbedrijf tot in 1944 nog adviezen aan diverse instanties uitbracht! Wel een bewijs voor zijn goede outillage.”

Een opmerkenswaard en onverdacht getuigenis van de onjuistheid — althans in het generaal — van eerdergenoemde gemeenplaats.

Ook uit onze eigen — overigens nog maar korte — ervaring⁵⁾ voegen wij daaraan van harte en met overtuiging toe, dat althans in het bouwbedrijf de Bedrijfsradenwet-1933 voldaan heeft aan de eerder omschreven opzet: het consolideren en verder stimuleren van het bedrijfstaksgewijze overleg.

Juister is een andere, veelvuldig gemaakte opmerking, namelijk dat geen enkele bedrijfsraad ooit gebruik heeft gemaakt — heeft kunnen maken zelfs — van de potentiële verordenende bevoegd-

⁴⁾ Mr Ir A. W. Quint „Perspectieven der Bedrijfsorganisatie” (1945), pagina 18.

⁵⁾ Schrijver dezes vervult sedert 1 Januari 1949 de functie van secretaris van de Bedrijfsraad voor het Bouwbedrijf.

heid, hem in de artikelen 16 en volgende van de Bedrijfsradenwet-1933 toegekend.

Of, zoals de commentator van deze wet in de bekende Editie Schuurmans en Jordens onder artikel 16 noteert: „volledigheids-halve zij hier vermeld, dat dit artikel in de practijk geen toepassing heeft gevonden”.

Echter, ook deze opmerking is sedert kort althans niet meer ge-heel juist!

En het ziet er naar uit, dat ook op dit punt de Bedrijfsraad voor het Bouwbedrijf de uitzondering zal gaan vormen, die, naar het heet, de bevestiging is van de regel.

* * *

Op 24 Januari 1951 heeft deze bedrijfsraad een tweetal *ver-ordeningen* vastgesteld.

Bij de ene werd de Koninginnedag-1951 aangewezen als ver-plichte verlof (snipper)dag, bij de andere werden de data van de bouwvakvacantieweek-1951 vastgesteld.

Het initiatief is merkwaardig genoeg om er enige aandacht aan te schenken.

Het is, inderdaad, de eerste maal dat een bedrijfsraad een ver-ordening uitvaardigt, en *meer dan iets anders, markeert dit initia-tief het aanbreken van een nieuw tijdperk in de gedurig voort-gaande ontwikkeling van de machtsorde naar de rechtsorde van de arbeid.*

Het heeft er veel van weg alsof juist de bouwers — hoe zouden zij ook ooit hun natuur hebben kunnen verloochnen! — er in dit diamanten jaar van de strijd voor die nieuwe orde ⁶⁾, behoefte aan hebben gevoeld, deze kanteling van de tijd te vangen in het steen ener bedrijfsregeling, gedachtig aan de zinspreuk, welke dit artikel tot opschrift dient.

Aan het verzoek van de redactie van dit blad, er iets meer van te zeggen, voldoen wij dan ook graag.

* * *

Bij beschikking van 17 Augustus 1950 stelde het College van Rijksbemiddelaars — krachtens het „Buitengewoon Besluit Arbeids-verhoudingen” (B.B.A.-1945) ⁷⁾ het daartoe aangewezen over-heidsorgaan — de „Vacantieregeling 1950-1951 voor de Bouwbe-drijven” vast. ⁸⁾

Ingevolge artikel 2 van deze regeling wordt van de 12 dagen vakantie, waarop deze beschikking de bouwarbeiders in Nederland recht geeft, de helft genoten in een aaneengesloten kalenderweek in één der maanden Juli of Augustus.

⁶⁾ 1891 was een belangrijk jaar in die strijd!

⁷⁾ Besluit d.d. 5 October 1945, „Staatsblad” no F 214.

⁸⁾ Beschikking d.d. 17 Augustus 1950, „Nederlandse Staatscourant”, d.d. 18-8-'50, no. 160.

Artikel 3 van de regeling draagt vervolgens aan de Bedrijfsraad voor het Bouwbedrijf op, de data van deze vacantieweek vast te stellen.⁹⁾

Soortgelijke bepalingen kwamen ook reeds voor in de gedurende een aantal voorafgaande jaren door het College van Rijksbemiddelaars — van jaar tot jaar — vastgestelde „Vacantieregelingen voor de Bouwbedrijven”.

In die voorafgaande jaren volstond de Bedrijfsraad voor het Bouwbedrijf er mee, de vacantedata vast te stellen bij gewoon besluit.

Dit jaar echter kwam hij, op het voetspoor van het College van Rijksbemiddelaars zelve, tot de overtuiging dat deze materie niet bij gewoon besluit kòn worden geregeld, maar dat een *verordening* de door de Bedrijfsradenwet-1933 voorgeschreven vorm was.

Op het voetspoor van het College van Rijksbemiddelaars, dat in zijn eerder vermelde beschikking spreekt van „verordeningen, door de bedrijfsraad gegeven op grond van de artikelen 2 en 3 van de vacantieregeling”!

* * *

Kennelijk hebben èn het College van Rijksbemiddelaars èn de Bedrijfsraad voor het Bouwbedrijf willen voldoen aan de reeds in 1933 in de Memorie van Toelichting op het wetsontwerp uitgesproken wens „dat de overheid een deel van haar omvangrijke en moeilijke taak aan het bedrijfsleven zelf zou overlaten”¹⁰⁾.

* * *

Hoé kwam de Bedrijfsraad voor het Bouwbedrijf tot deze overtuiging?

Het B.B.A.-1945, uit kracht waarvan het College van Rijksbemiddelaars met bindende kracht in Nederland lonen en andere arbeidsvoorwaarden vaststelt, is ongetwijfeld te beschouwen als „wet” in de zin van artikel 16 der Bedrijfsradenwet-1933.¹¹⁾

De „Vacantieregeling 1950-1951 voor de Bouwbedrijven” is dus „krachtens de wet” vastgesteld, en de daarin vermelde opdracht aan de Bedrijfsraad voor het Bouwbedrijf om de data van de bouwvakvacantieweek vast te stellen, moet dan ook stellig worden aangemerkt als de „nadere regeling” van het onderwerp „bouwvakvacantie”, welke „nadere regeling” dus „krachtens de wet” aan de Bedrijfsraad voor het Bouwbedrijf is „opgedragen”.

Ingevolge artikel 16 der Bedrijfsradenwet-1933 dient de bedrijfsraad deze hem opgedragen taak te vervullen in de vorm ener „verordening”, welke verordening vervolgens moet voldoen aan een aantal eisen, in de artikelen 17 tot en met 20 der wet opgesomd.

⁹⁾ Wij beperken ons verder eenvoudigheidshalve tot de belangrijkste dezer beide verordeningen.

¹⁰⁾ Mr Ir A. W. Quint, aangehaald werk, pagina 24.

¹¹⁾ Zie ook Mr K. Groen in „Sociaal Maandblad” van Maart 1951.

Wij menen tot aan vandaag, dat deze, aan de decisie van de Bedrijfsraad voor het Bouwbedrijf ten grondslag liggende overwegingen, steekhoudend zijn, en dat hier slechts sprake is van het benutten van mogelijkheden, door de Bedrijfsradenwet-1933 geschapen.

* * *

Hoe nu verder?

Overeenkomstig het bepaalde in de Bedrijfsradenwet-1933 zijn de beide onderhavige verordeningen — die beide *als verordening* werden vastgesteld, en met algemene stemmen, dus voldoende aan de eis ener gequalificeerde meerderheid; zie artikel 17 der wet — binnen de daartoe gestelde termijn van acht dagen nadat zij waren vastgesteld aan de Minister van Sociale Zaken toegezonden, ten-einde langs deze weg de door de wet gevorderde Koninklijke goedkeuring te erlangen. Omwille van de duidelijkheid van het betoog doen wij het voor de verdere procedure zo belangrijke artikel 18 der Bedrijfsradenwet-1933 in zijn geheel hier volgen.

„Artikel 18.

1. De verordeningen van den bedrijfsraad behoeven Onze goedkeuring.
2. Zij worden binnen acht dagen, nadat zij zijn vastgesteld, aan Onzen Minister toegezonden. Is binnen zes maanden na het verstrijken van voornoemden termijn goedkeuring niet geweigerd, dan wordt de verordening geacht te zijn goedgekeurd. Goedkeuring wordt niet geweigerd dan bij een met redenen omkleed besluit.
3. De door Ons goedgekeurde verordeningen worden afgekondigd op de wijze bij algemeenen maatregel van bestuur te bepalen.
4. Zij treden — tenzij de verordening anders bepaalt — ééne maand na die afkondiging in werking.
5. De in werking getreden verordeningen zijn verbindend, zoolang zij niet door den bedrijfsraad ingetrokken of door opheffing van den bedrijfsraad vervallen zijn.”

In het onderhavige geval betekent dit, dat indien de Koninklijke goedkeuring niet wordt geweigerd vóór 1 Augustus 1951, de beide verordeningen worden geacht te zijn goedgekeurd.

Tot aan die datum kan de goedkeuring worden geweigerd, echter alleen „bij een met redenen omkleed besluit”.

Is de goedkeuring echter eenmaal aanwezig, dan worden de verordeningen afgekondigd „op de wijze, bij algemene maatregel van bestuur te bepalen”, waarna zij in werking treden „één maand na die afkondiging”.

Hierbij doet zich echter een technische moeilijkheid voor!

De door artikel 18, lid 3, der Bedrijfsradenwet-1933 gevorderde algemene maatregel van bestuur, regelende de wijze van afkondiging van goedgekeurde verordeningen, bestaat (nog) niet!

En zolang deze er niet is, kunnen de verordeningen niet worden afgekondigd, noch ook in werking treden!

* * *

Inmiddels heeft, bij schrijven van 3 Maart 1951 de Minister van Sociale Zaken het navolgende doen weten aan de Bedrijfsraad voor het Bouwbedrijf.

„Het bevreemdt mij, dat U, nadat U reeds verscheidene jaren vacaties en de verplichte snipperdagen voor het bouwbedrijf had vastgesteld bij eenvoudig besluit, dit thans meent te moeten doen in de vorm van een verordening. Deze verordenende bevoegdheid van de bedrijfsraad baseert U op de Vacantieregeling 1950-1951 van het College van Rijksbemiddelaars juncto artikel 16 van de Bedrijfsradenwet.

Ik moet U er echter op wijzen, dat het zeer twijfelachtig is of U zich terecht op deze rechtsgrond beroept. Gezaghebbende stemmen uit wetenschappelijke kring betwijfelen of de bedrijfsraad op de door U genoemde gronden aanspraak kan maken op verordenende bevoegdheid. Om deze redenen meen ik de wetgevende bevoegdheid van de bedrijfsraden op dit punt vooralsnog in twijfel te moeten trekken. Daar komt nog bij, dat aldus genoemde wet zou worden toegepast op een wijze, welke nimmer in de bedoeling van de wetgever heeft gelegen. Ik betreur het dan ook, dat U niet tevoren met mij overleg gepleegd heeft over deze aangelegenheid.

Het feit, dat U reeds aanstonds bent overgegaan tot publicatie van de beide verordeningen, moet ik ten sterkste afkeuren. U wist, dat de verordeningen krachtens de Bedrijfsradenwet Koninklijke goedkeuring behoeven, zodat U tenminste bij de publicatie had moeten vermelden, dat alsnog goedkeuring van de Kroon op de betrokken verordeningen vereist is.

Overigens merk ik nog op, dat het wel zeer onelegant moet worden geacht, dat de regeling van een materie, welke het College van Rijksbemiddelaars uit loonpolitiek oogpunt van zo weinig belang acht, dat het deze meent te kunnen overlaten aan het bedrijfsleven zelf, thans door de Kroon zou moeten worden goedgekeurd.

Op grond van vorengenoemde overwegingen ben ik dan ook niet bereid de Koninklijke goedkeuring van de door U overgelegde verordeningen te bevorderen. Bovendien acht ik het, nu de Bedrijfsradenwet eerlang buiten werking zal worden gesteld en de bedrijfsraad binnen afzienbare tijd naar alle waarschijnlijkheid zal worden vervangen door bedrijfslichamen in de zin van de Wet op de Bedrijfsorganisatie, niet opportuun, alsnog een algemene maatregel van bestuur uit te lokken, als bedoeld in artikel 18, lid 3, der Bedrijfsradenwet, waarbij de wijze van afkondiging der verordeningen zou worden geregeld.

Ik geef U derhalve in overweging de materie welke in de door U overgelegde verordeningen is vervat alsnog evenals tot dusver is geschied, bij eenvoudig besluit ter uitvoering van de Vacantieregeling 1950-1951 van het College van Rijksbemiddelaars te regelen."

* * *

Uiteraard kunnen en mogen wij hier niet vooruitlopen op de beslissing die de Bedrijfsraad voor het Bouwbedrijf in deze nemen zal.

Een enkele opmerking willen wij desondanks maken.

En wel deze, dat de „oplossing” die de Minister van Sociale Zaken in bovenvermelde brief op zo vriendelijke wijze aan de bedrijfsraad suggereert, onzes inziens geen oplossing is.

Deze „oplossing” betekent immers, dat de vraag, waarom alles in deze kwestie draait, niet beslist wordt.

Deze vraag namelijk of de bij de „Vacantieregeling 1950-1951 voor de Bouwbedrijven” aan de bedrijfsraad opgedragen taak om de data van eventuele verplichte verlofdagen en van de bouwvakvacantieweek vast te stellen, ingevolge de Bedrijfsradenwet-1933 al dan niet bij verordening geregeld moet worden.

Hetgeen betekent, dat dus ieder, wie dit, om welke reden dan ook — en er zij er véle denkbaar — opportuun voorkomt, zich rustig niets van de „eenvoudige besluiten” van de bedrijfsraad in deze zal aantrekken, en zich daarbij dan ook nog kan beroepen op het niet-verbindend-zijn van deze besluiten wegens strijd met de Bedrijfsradenwet-1933, of wellicht ook van de opdracht door het College van Rijksbemiddelaars wegens strijd met het B.B.A.-1945!

En verder betekent dit, dat op deze wijze een beslissing die de wet uitdrukkelijk — door toekenning van een onbeperkt preventierecht — aan de Kroon opdraagt, door de Minister van Sociale Zaken „bij eenvoudig besluit” aan de burgerlijke rechter dan wel de bedrijfsrechter wordt opgedragen c.q. overgelaten.

En het betekent tenslotte, dat dientengevolge geen enkele bouwvakarbeider zeker is van de data van zijn vacantieweek. Men zou zelfs de vraag kunnen stellen, of er een recht op vakantie gerealiseerd kan worden, indien geen rechtens geldende aanwijzing der vacantedata heeft plaats gevonden!

Wij voor ons zien dan ook maar twee mogelijkheden, om deze zaak tot een oplossing te brengen.

De ene is — en daaraan geven wij nog steeds de voorkeur —, dat de Kroon alsnog overgaat tot goedkeuring der bewuste verordeningen en dat voorts de verantwoordelijke minister niet gedurende de jaren dat de Bedrijfsradenwet-1933 nog zal gelden, de volle werking daarvan zal beletten door na te laten de totstandkoming van de bovenbedoelde algemene maatregel van bestuur te bevorderen.

De andere is weigering der Koninklijke goedkeuring bij met redenen omkleed besluit, gevolgd door wijziging der „Vacantieregeling 1950-1951 voor de Bouwbedrijven” in deze zin, dat de

thans aan de bedrijfsraad opgedragen beslissing genomen wordt door het College van Rijksbemiddelaars zelve, gehoord de Bedrijfsraad voor het Bouwbedrijf.

Dat deze oplossing, in een periode, waarin de „Wet op de Bedrijfsorganisatie-1950” tot uitvoering wordt gebracht, heel veel „elegantier” is, dan de door de bedrijfsraad ingeslagen weg, vermogen wij allerminst in te zien.

Een spoedige beslissing is in ieder geval gewenst.

De vacatievoorbereidingen van de bedrijfsgenoten in de bouw-nijverheid wachten daarop.

En de vacatievreugde van enkele honderdduizenden Nederlanders is, althans voor ons, meer waard, dan welk nog zo interessant theoretisch probleem.

DRS G. J. STAPELKAMP.

DE „CRITIEK” OP HET FINANCIËLE BELEID VAN DE SOCIAAL-ECONOMISCHE RAAD

Reeds spoedig nadat de Sociaal-Economische Raad met zijn arbeid was begonnen, hebben verschillende personen critiek ge-oefend op enkele besluiten van de S.E.R. De felste critiek is af-komstig van het door geheime geldbronnen gefinancierde, zogenaam-de comité „Burgerrecht”, daarbij geassisteerd door de A.V.R.O. Nu is het al onmiddellijk een troost, te weten, dat de critiek van deze zijde komt. Het zou met de zaak van de publiekrechtelijke bedrijfs-organisatie bepaald de verkeerde kant opgaan, wanneer het com-ité, dat zich met de schone naam van „Burgerrecht” tooit, en de A.V.R.O. geen *critiek* hadden!

Van dit soort „critiek” behoeft de S.E.R. zich dan ook gelukkig niets aan te trekken.

Er zijn echter ook enkele vragen gerezen bij mensen op wier oordeel wij wèl prijs stellen. Bij enkelen hunner vloeien deze vragen voort uit een klaarblijkelijk gemis aan kennis omtrent de werke-lijke taak van de S.E.R. Maar daarom te meer stellen wij er prijs op, in verband met de gerezen vragen het een en ander mede te delen. De S.E.R. is een zaak van het bedrijfsleven en alle georga-niseerde ondernemers en werknemers hebben er recht op, te weten wat er bij de S.E.R. omgaat.

Slechts één uitzondering bestaat op deze regel: wanneer geheim-houding is opgelegd. Wij geven een voorbeeld:

Als de regering aan de S.E.R. advies vraagt over een ontwerp van wet inzake het vraagstuk van de credietbeperking en de rege-ring verzoekt daarbij het onderwerp om redenen van landsbelang als geheim te beschouwen, dan hebben de leden van de S.E.R. dit standpunt van de overheid te eerbiedigen.

Deze geheimhouding betreft echter niet de hierboven bedoelde vragen. Deze hebben namelijk betrekking op het *financieel* beheer van de S.E.R.

Het gaat daarbij om drie punten:

1. Het honorarium van de voorzitter.
2. De regeling van de vergoedingen voor de leden van de Raad.
3. De omvang van het secretariaat.

Van elk dezer punten willen wij iets zeggen:

1. Voorzitter van de S.E.R. is Prof. Mr F. de Vries, hoogleraar in de economie aan de Stedelijke Universiteit van Amsterdam.

Zijn salaris als S.E.R.-voorzitter bedraagt f 12.000,— per jaar, terwijl hij een representatie-toelage ontvangt van f 2.000,—.

Nu is de critiek tweeërlei:

- a. Het voorzitterschap van de S.E.R. is slechts een nevenbetrekking;
- b. Voor deze nevenbetrekking wordt een uitzonderlijk hoog salaris betaald.

Wat a betreft kunnen wij kort zijn. Er is geen sprake van, dat het voorzitterschap van de S.E.R. een „nevenbetrekking” is. Dit werk wordt steeds meer de hoofdtaak van Prof. De Vries. Die voorzitterstaak is zéér omvangrijk. Prof. De Vries moet de vergaderingen van Raad en Dagelijks Bestuur leiden. Hij moet talloze voorbesprekingen houden met overheids- en andere organen. Dat overleg vergt vooral in de eerste jaren, nu het gaat om de overdracht van allerlei taken aan de p.b.o., zéér veel tijd. Zijn voorzitterschap brengt voorts met zich, dat hij zitting heeft in alle belangrijke commissies van de Raad. Bovendien bekleedt hij het voorzitterschap van de Organisatie-commissie.

In feite is dan ook niet meer het hoogleraarschap, doch het voorzitterschap van de S.E.R. hoofdbetrekking.

Het eerste deel van de critiek is dan ook volslagen onjuist.

Het tweede deel — de hoogte van het salaris — is een moeilijker zaak. De bedragen van f 12.000.— plus f 2.000.— per jaar zijn inderdaad bedragen, die voor onze begrippen aan de zéér hoge kant zijn. Ieder, die hier volksbedrog mee wil bedrijven, heeft dan ook een gemakkelijke taak. Maar moeilijker is het om de *werkelijkheid* mede te delen.

Een Tweede-Kamerlid heeft een parallel getrokken met de voorzitter van de Eerste Kamer, die „geen andere vergoeding ontvangt dan f 50,— per vergadering”. Dat Kamerlid heeft echter klaarblijkelijk niet begrepen, dat als men de S.E.R.-voorzitter naar deze maatstaf had beloond, hij tot een veel *hogere* vergoeding zou zijn gekomen, dan thans het geval is! Dat kan ieder vaststellen, die rekenen kan en die weet, dat de S.E.R.-voorzitter gemiddeld zeker méér dan 4 à 5 vergaderingen per week heeft.

Volledigheidshalve vermelden we, dat *meer dan de helft*, namelijk ongeveer 55 % van het salaris van Prof. De Vries wordt wegbe-

last aan loon- en inkomstenbelasting. Wij zeggen helemaal niet, dat dit fout is. Integendeel, vooral in deze tijd moeten de lasten van de staat zo rechtvaardig mogelijk verdeeld worden. Wij maken daarom in het geheel geen bezwaar tegen die hoge belasting, die Prof. De Vries moet betalen. Maar wij menen tegelijkertijd, dat men bij de beoordeling van zijn salaris dat feit niet mag veronachtzamen. Doet men dat wel, dan pleegt men volksbedrog.

2. Het tweede punt — de vergoedingsregeling voor de leden van de Raad — is een zaak van andere orde.

„Burgerrecht” heeft getracht, de mensen op de mouw te spelden, dat de leden f 30,— per vergadering „verdienen”. Dat is zonder meer onwaarheid.

De vergoeding bedraagt in werkelijkheid f 20,—. Indien men niet in de gemeente, waarin vergaderd wordt, of in een aangrenzende gemeente woont en minder dan 70 km weg woont, ontvangt men f 30,—. Woont men meer dan 70 km weg, dan bedraagt de vergoeding f 40,—. Hierin zijn dus begrepen:

- a. reiskosten;
- b. verblijfkosten;
- c. vergoeding voor tijdverzuim.

Wanneer men nu de werkelijke reis- en verblijfkosten, die moeten worden gemaakt, uitrekent, blijkt, dat de vergoeding, die na aftrek van deze kosten overblijft, voor degenen, die per trein reizen, als regel niet meer dan f 15,— bedraagt. Voor degenen, die hun werk per auto moeten doen, is dit bedrag nog veel geringer. Voor laatstgenoemde groep blijft er dikwijls niet meer dan f 5,— over.

De vraag is nu of deze „vergoeding”, variërende van f 5,— tot f 20,— per vergadering, te hoog is.

Wanneer alle leden van de Raad bezoldigde organisatiebestuurders waren, lag de zaak eenvoudig. Dan zou men zonder meer kunnen bepalen, dat de organisaties alle kosten van hun bestuurders voor hun rekening zouden moeten nemen. Maar zó ligt de zaak niet. In de Raad hebben zitting een aantal (15) sociale en economische deskundigen.

Reeds thans is het voor sommigen hunner bezwaarlijk, aan het S.E.R.-werk deel te nemen. Wij noemen geen namen, maar het feit zelf is ons bekend.

Daarnaast hebben in de Raad zitting een aantal personen, die wel door een organisatie zijn benoemd, doch door deze organisatie niet worden bezoldigd. Wij denken aan enkele middenstanders, die voor S.E.R.-vergaderingen hun zaak in de steek moeten laten, en aan enkele boeren.

Is het nu redelijk, dat men deze mensen de lasten van het bedrijfsorganisatie-werk alleen laat dragen? Is dat rechtvaardig en te verantwoorden? De vraag stellen is haar beantwoorden.

Zó zijn de feiten.

Het is ons bekend, dat de gehele materie in het Dagelijks Bestuur van de S.E.R. in overweging is. Persoonlijk hopen wij, dat het mogelijk zal blijken, een regeling te treffen, waardoor de totale kosten van de S.E.R. kunnen dalen. De moeilijkheid ligt practisch in de omstandigheid, dat de regeling voor sommigen wellicht te hoog en voor anderen te laag is. Maar juist omdat er ook op dit punt niets te verzwijgen valt, hebben wij er prijs op gesteld, deze mededelingen te doen.

3. Er rest nu nog de derde „kwestie”: de omvang van het secretariaat.

Het Tweede-Kamerlid de heer Krol heeft daaromtrent aan de Minister van Economische Zaken gevraagd:

„Acht de minister het verantwoord, dat de Sociaal-Economische Raad niet minder dan 29 secretariaatsambtenaren in dienst wil nemen, terwijl bijvoorbeeld de Tweede Kamer der Staten-Generaal haar ongetwijfeld nog omvangrijker en belangrijker taak weet te vervullen met behulp van een griffier, 3 commiezen-griffier en 10 (of, indien men de bibliotheek meetelt, 12) administratieve ambtenaren, dus in totaal 14, respectievelijk 16 personen?”

De minister heeft deze vraag als volgt beantwoord:

„De bezetting van het secretariaat, waarmede de begroting rekening houdt, acht de ondergetekende eveneens verantwoord. De omvangrijke adviserende, controlerende en uitvoerende taak van de Raad brengt mede, dat voor het secretariaat niet met enkele personen kan worden volstaan. In dit verband moge voorts opgemerkt worden, dat de Raad het grootste deel van de taak van de Stichting van de Arbeid, die een personeel had van 22 personen, heeft overgenomen.”

Dit antwoord is juist.

Het is alleen aan een gemis aan kennis van zaken te wijten, indien het secretariaat van de S.E.R. vergeleken wordt met dat van de Tweede Kamer. Een vergelijking met de secretarie van een grotere gemeente of met een klein Departement van Algemeen Bestuur is meer op haar plaats. De S.E.R. heeft namelijk, zoals minister Van den Brink terecht opmerkte, een omvangrijke adviserende, controlerende en uitvoerende taak.

De Stichting van de Arbeid, die alleen adviserend (en bemiddelend) optrad en zich bovendien tot het sociale terrein beperkte, had één gedelegeerde, drie secretarissen en ongeveer 18 man uitvoerend personeel. Een groot deel van de taak der Stichting is thans door de S.E.R. overgenomen. Ook een groot deel van het personeel van de Stichting is naar de S.E.R. overgegaan en terecht. Dat heeft er toe geleid, dat de begroting van de Stichting met f 120.000.— per jaar kon worden *verminderd!* Het C.N.V. behoeft daarom thans ongeveer f 20.000.— *minder* aan de Stichting te betalen dan voorheen.

Naast de taak op „sociaal” gebied, die de S.E.R. grotendeels

van de Stichting heeft overgenomen, heeft de S.E.R. een uiterst belangrijke taak op „economisch” terrein. Het uitstekende rapport over het vraagstuk van lonen en prijzen legt daarvan getuigenis af.

En bovendien heeft de S.E.R. een bijzonder gewichtige opdracht op organisatorisch gebied:

- liquidatie organisatie-Woltersom;
- organisatie bedrijf- en hoofdbedrijfschappen;
- organisatie productschappen;
- opbouw nieuwe ondernemingsraden en daarvoor in te stellen bedrijfscommissies.

Daar komt dan nog bij het zéér omvangrijke advieswerk voor de regering betreffende ontwerpen van wet. Zo heeft de kennisneming en bestudering van de stukken van de laatste Raadsvergadering de leden, die hun taak ernstig verrichten, zeker drie of vier avonden gekost.

Er zijn thans 14 commissies. Deze moeten worden geassisteerd door bekwame krachten om de vergaderingen voor te bereiden, nota's te schrijven over de aan de orde zijnde onderwerpen, verslagen op te maken en de besluiten en adviezen te concipiëren. Ieder die even nadenkt, zal het duidelijk zijn, dat een vergelijking met de griffie van de Tweede Kamer mank gaat.

Ten slotte is het interessant te vermelden, hoe het z.g. comité „Burgerrecht” rekest. Dit comité heeft uit de begroting afgeleid, dat het gemiddelde salaris ongeveer..... f 8.000,— per jaar bedraagt. De reken„meesters” van „Burgerrecht” hebben echter over het hoofd gezien, dat de eerste begroting niet is vastgesteld voor 12 maar voor 21 maanden! En evenmin hebben de heren ontdekt, dat in de begroting gerekend is met de *mogelijkheid* van aanstelling van vier secretarissen en zes adjunct-secretarissen, doch dat tot dusver slechts drie secretarissen en vier adjunct-secretarissen in dienst zijn. Het gemiddeld salaris ligt daarom naar wij veronderstellen in de buurt van de *helft* van hetgeen de heren becijferden! Waarbij men dan nog moet bedenken, dat er in verband met de aard van het S.E.R.-werk een relatief sterke bezetting is met ervaren intellectuele krachten!

Uit het vorenstaande blijkt genoegzaam, dat de uitgeoefende „critiek” metterdaad kant noch wal raakt. Maar om de bedrijfsorganisatie-idee kapot te maken, is sommige mensen in Nederland niets te dol, zelfs niet het gebruik van vals cijfermateriaal.

Wij hebben gemeend, een en ander eens te moeten publiceren, opdat de leden der Christelijke vakbeweging weten met welke middelen ook thans nog de bedrijfsorganisatie, zelfs *nadat* zij in de wet is verankerd, wordt „bestreden”.

M. RUPPERT.

SOCIALE WETGEVING

Enkele lezers van ons blad hebben ons gevraagd om regelmatig iets op te nemen over onze sociale wetgeving. Het bleek ons, dat deze lezers meer speciaal dachten aan de sociale verzekeringswetten.

Daar wij van mening zijn, dat allen, die leiding hebben te geven in onze beweging, op de hoogte moeten zijn van onze sociale wetgeving, willen wij gaarne aan het verzoek van onze lezers voldoen.

Vanzelfsprekend doen wij geen toezegging, dat nu in 't vervolg in elk nummer een artikel te vinden zal zijn over deze materie. In elk geval zullen wij ons niet bepalen tot de verzekeringswetten, maar eveneens aandacht schenken aan andere sociale wetten. Daarbij hopen wij u in 't bijzonder in kennis te stellen met nieuwe wetten, wetswijzigingen en belangrijke uitspraken van de rechter.

KINDERBIJSLAGWET

Voor deze keer enkele dingen betreffende de Kinderbijslagwet. Deze wet heeft altijd een grote belangstelling gehad. Na de oorlog is dit sterk toegenomen, omdat deze wet steeds meer wordt betrokken bij de loonvorming. In vele gezinnen is de kinderbijslag een belangrijk deel van de gezinsinkomsten geworden. Bij elke loonsverhoging zijn er ook wijzigingen gebracht in de Kinderbijslagwet, in zake de uit te keren kinderbijslagen.

Toch is het niet onze bedoeling om over de hoogte der kinderbijslagen te schrijven. Misschien dat we dit later nog eens doen.

Thans willen wij uw aandacht vragen voor de belangrijke wetswijziging, welke 1 Januari 1951 in werking is getreden.

Van de inwerkingtreding van de wet af was de situatie zo, dat een kind op 1 October aanwezig moest zijn om ingaande 1 Januari daaropvolgend voor dat kind aanspraak op kinderbijslag te hebben. De kinderbijslag behield men dan het gehele jaar, ook wanneer in de loop van dat jaar verandering in de gezinssamenstelling kwam. Zoals altijd het geval is met dergelijke regelingen, gaf de toepassing daarvan soms eigenaardige feiten te zien, welke men als regel onbillijk beschouwde. Om dit met enkele voorbeelden duidelijk te maken:

Voor een kind, geboren op 30 September van enig jaar, ontving men over het daaropvolgende kalenderjaar kinderbijslag. Deze kinderbijslag werd dan voor 't laatst betaald over het kalenderjaar waarin het kind 16 jaar werd. Er werd dus nog enkele maanden (30 Sept. t/m 31 Dec.) kinderbijslag betaald, terwijl het kind reeds 16 jaar was.

Voor een kind geboren op 2 October van enig jaar kon men het daaropvolgende kalenderjaar nog geen kinderbijslag ontvangen,

maar eerst het tweede volgende kalenderjaar. Deze kinderbijslag werd echter voor het laatst betaald over het kalenderjaar, volgend op dat waarin het kind 16 jaar werd, zodat dus nog 15 maanden na het bereiken van het 16e jaar kinderbijslag werd betaald.

Hier ziet men duidelijk de eigenaardigheid. Toch werd er geen nadeel ondervonden, omdat men toch over hetzelfde aantal kwartalen kinderbijslag ontving.

Meerdere malen is aangedrongen op wetswijziging om deze vreemde situatie te veranderen. Men wilde, dat kinderbijslag werd betaald voor de kinderen, die bij de aanvang van dat kwartaal in het gezin aanwezig waren.

Nu is in deze zin de wet inderdaad gewijzigd en reeds nu blijkt, dat er andere onbillijkheden ontstaan.

Wat toch is het geval?

De wetswijziging is in werking getreden op 1 Januari 1951. Op de kinderbijslaglijsten voor 1951 staan vermeld het aantal kinderen, beneden 16 jaar, die op 1 October 1950 in het gezin aanwezig waren. De uitkering over het eerste kwartaal 1951, zal echter slechts worden gegeven voor de kinderen, die op 1 Januari 1951 aanwezig waren.

In de eerste plaats betekent dit, dat men nu reeds in dit kwartaal kinderbijslag ontvangt voor de kinderen, die geboren zijn tussen 1 October 1950 en 1 Januari 1951.

Vervolgens wil het echter ook zeggen, dat geen kinderbijslag meer wordt betaald voor de kinderen, die in de maanden October, November en December 1950, 16 jaar zijn geworden.

In het eerste geval is het een vooruitgang in vergelijking met de oude regeling. Maar in het tweede geval is het een verslechtering. Immers bij de oude regeling, zou men voor een kind, dat 16 jaar is geworden in het laatste kwartaal 1950, nog het gehele kalenderjaar 1951 kinderbijslag hebben ontvangen.

Bij de volgende kwartalen van 1951 gaat het evenzo.

Men ontvangt over het tweede kwartaal 1951, *wel* kinderbijslag voor de kinderen geboren in het eerste kwartaal. Maar men ontvangt geen kinderbijslag meer voor de kinderen, die in het 1ste kwartaal 16 jaar zijn geworden.

Zo ziet men, dat ook deze wetswijziging twee kanten heeft.

v. M.

CIJFERS EN FEITEN

Productie-indexcijfers.

Aan het bulletin van het C.B.S. van 14 Maart jl. ontlenen wij de volgende productie-indexcijfers:

	Basis Jr. gen.		1949		1950		1951
	1950		Dec.	Jan.	Nov.	Dec.	Jan.
Aantal arbeidsdagen in de betrokken maand . . .	23½	23½	23½	24	24	21½	24

1. *Algemene indexcijfers van de industrie.* ¹⁾

Algemene productie-index 1938	139	136	132	153	140	144
Gemiddelde dagproductie ..	139	136	129	150	153	141

2. *Indexcijfers per bedrijfstak.*

Bouwmaterialen	1938	125	122	125	134	125	129
Confectie	„	88	85	85	98	71	—
Leder, schoenen, rubber . . .	„	179	176	190	192	174	—
w.o. Leder en schoenen . . .	„	142	138	148	148	139	—
Rubber	„	330	332	362	371	318	380
Steenkolen	„	91	91	93	93	83	96
Metaalproducten	„	159	148	140	174	154	162
Papier	„	136	110	127	165	137	—
Textiel	„	136	135	136	149	131	147
Openbare nutsbedrijven . . .	„	181	189	193	207	211	209
Voedings- en genotm.	„	112	119	100	126	112	—

Enquête-onderzoek N.I.P.O. inzake de arbeidsproductiviteit.

Het Nederlands Instituut voor de Publieke Opinie (N.I.P.O.) heeft, volgens het A.N.P., aan een aantal personen de vraag voorgelegd of de hoeveelheid werk, die alle werkende Nederlanders gezamenlijk afleveren naar hun inzicht te hoog, te laag of net goed was. Van de ondervraagden was 36 % van oordeel, dat de arbeidsproductiviteit te laag was, 24 % vond dat men het goed deed, 1 % zeide van oordeel te zijn, dat de arbeidsproductiviteit te hoog was, terwijl 39 % van de ondervraagden er geen oordeel op na hield. Er waren dus veel meer mensen, die de arbeidsproductiviteit te laag, dan die haar te hoog vonden. Bijna vier van de tien ondervraagden bleef een antwoord schuldig, hetgeen voornamelijk kwam, omdat de vrouwen liever geen oordeel wilden uitspreken.

¹⁾ Exclusief Bouwnijverheid.

Onderverdeeld over mannen en vrouwen kreeg men de volgende beoordeling:

	Mannen	Vrouwen
te laag	49 %	23 %
net goed	26 %	22 %
te hoog	—	1 %
geen oordeel	25 %	54 %
	100 %	100 %

Het N.I.P.O. heeft ook gevraagd: „Waarom vindt u dat?” De antwoorden van de mensen, die vinden dat de arbeidsproductiviteit in Nederland te laag is, waren als volgt: Er wordt niet hard gewerkt, er wordt te veel geluierd 19 %; in de krant staat, dat de arbeidsproductiviteit te laag is, iedereen zegt het, ik heb het gelezen e.d. 3 %; in het buitenland wordt er harder gewerkt 1 %; men heeft geen zin om harder te werken, er gaat te veel voor de belasting af 1 %; diverse antwoorden 9 %; geen antwoord 3%.

Tenslotte heeft het N.I.P.O. gevraagd: „Wat vindt u dat er moet gebeuren om de arbeidsproductiviteit te verhogen?” De antwoorden waren: Harder werken 13 %; lonen verhogen, betere levensstandaard 10 %; langer werken 8 %; premiestelsel, stukloon invoeren, meer aangenomen werk laten uitvoeren 5 %; efficiënter laten werken, meer organisatie, de juiste man op de juiste plaats 4 %; meer industrialisatie, mechanisatie 4 %; beter toezicht op arbeiders, mensen die niet geschikt zijn ontslaan e.d. 1 %; minder belasting laten betalen, geen belasting op overuren 1 %; diverse antwoorden 16 %; geen antwoord/weet niet 42 %. (Enkele mensen gaven meer dan één antwoord.)

Totaal meer dan 100 %.

De belangrijkste antwoorden waren: „langer en harder werken” en „levensstandaard en loon verhogen”.

1950 was een ongunstig jaar voor de spaarbanken.

Het jaar 1950 is voor de spaarbanken niet gunstig geweest. Wat het bedrag aan ingelegde gelden betreft, begon in Maart 1950 een teruggang die het gehele jaar doorging. Vooral toen de oorlog in Korea zich niet al te gunstig ontwikkelde, werden veel spaargelden opgenomen. In September 1950 b.v. werd 64 miljoen gulden meer uitbetaald dan ingebracht.

Het is opmerkelijk dat de 1315 boerenleenbanken waar het meeste kapitaal is belegd, slechts een geringe teruggang vertoonden.

Dit in tegenstelling met de Rijkspostspaarbank waar een teruggang was van meer dan 100 miljoen gulden. Het hieronder volgende overzicht laat dit duidelijk zien.

	Rijkspostspaarbank		Alg. Spaarbanken		Banksparbanken		Boerenleenbanken (Coöp. C. pl. Raif.)	
	inleg	uitbet.	inleg	uitbet.	inleg	uitbet.	inleg	uitbet.
1949	288.17	322.66	401.27	359.53	34.49	29.25	668.26	625.82
1950								
Jan.	32.22	25.62	48.46	33.05	3.50	2.63	64.99	46.11
Febr.	29.57	22.96	39.62	27.75	4.17	3.49	52.99	42.40
Mrt	26.64	31.73	37.02	34.98	3.10	3.55	51.92	53.64
April	21.51	29.83	30.51	32.02	2.52	3.12	45.61	55.21
Mei	31.32	30.64	42.32	35.90	3.93	3.18	56.87	47.53
Juni	22.46	33.51	34.66	37.61	3.77	3.75	63.86	68.91
Juli	22.06	40.20	31.71	40.65	2.95	3.74	47.81	54.04
Aug.	21.86	34.37	33.68	36.88	3.00	3.45	42.65	46.84
Sept.	17.55	48.28	28.61	47.37	2.45	4.03	41.17	54.24
Oct.	19.94	34.51	30.88	37.69	2.59	3.43	42.83	56.44
Nov.	21.23	29.26	34.23	33.90	2.89	3.24	60.48	57.56
Dec.	18.75	28.16	29.30	33.07	2.69	3.35	57.29	56.15
1950	285.11	389.07	421.00	430.87	37.56	40.96	628.47	639.07

Totaal. 1950 Totaal *meer* uitbetaald dan ingelegd:
127.83 miljoen gulden.

1949 Totaal *minder* uitbetaald dan ingelegd:
54.93 miljoen gulden.

VREEMDE WOORDEN

voorkomend in dit nummer

Labyrinth: doolhof.

Draad van Ariadne: ontleend aan de Griekse mythologie en betekent figuurlijk: middel om een ingewikkeld vraagstuk op te lossen.

Il n'y a qu'un pas: Er is slechts één weg.

Evident: zeer duidelijk, zonneklaar.

Concipiëren: ontwerpen.

Potentieel: als mogelijkheid aanwezig.

Decisie: beslissing.

Nepotisme: begunstiging familie en vrienden.

Peremptoir examen: laatste, beslissend examen om als predikant te worden toegelaten.

C'est un monsieur qui parle: letterlijk: dat is een mijnheer die spreekt.

Saecularisatie: verwereldlijking.

DE COÖPERATIEVE VERBRUIKSVERENIGING

Men moet de opkomst der coöperatieve verbruiksverenigingen zien tegen de achtergrond van de droevige sociale toestanden in het begin en het midden der 19e eeuw.

Engeland was het eerste land waar de machinale industrie opkwam en het werd ook het klassieke voorbeeld voor de coöperatieve beweging. In ons land heeft Prof. Brugmans in zijn boek „De arbeidende klasse in de 19e eeuw” de schreiende, sociale misstanden blootgelegd. Lage lonen, lange werktijden, vrouwen- en kinderarbeid, slechte woningtoestanden met al hun gevolgen, waren kenmerkend voor het opkomende industrialisme. De arbeiders leefden in loonslavernij en waren geheel gebonden aan de fabriek, zelfs tot de aankoop van hun levensmiddelen toe. Bekend is het systeem van de gedwongen winkelnering, dat de arbeiders verplichtte de slechte en dure waren te kopen in de winkel, die door de fabrikant werd geëxploiteerd.

Het productiestelsel

De oorzaak der ellende werd begrijpelijkerwijze dan ook gezocht in het productiestelsel. De productie geschiedde voor de markt en het maken van winst was het doel.

Dit productiestelsel week principieel af van de *gesloten familiehuishouding* en van het *gildensysteem*. Bij de eerste had zonder enige twijfel de consument de leiding. Daar werd immers alleen vervaardigd wat men nodig had. Bij de gilden vindt men eveneens, dat de consument de leiding heeft, want de productie geschiedt op bestelling; wat niet besteld werd, werd dus niet vervaardigd. Bij de moderne industrie wordt *voor de markt* gewerkt. In zekere zin wordt er op hoop van zegen geproduceerd. Niet de consument, maar de producent bepaalt het verbruik. Hij bepaalt ook tevens de prijs en daarbij is het leidend motief: de winst.

Natuurlijk gaat dit niet ten volle op. Een producent, die met de koopkrachtige vraag geen rekening houdt, kan zijn fabriek gauw sluiten. Als hij produceert zonder met de noodzakelijke voorziening rekening te houden, kan zijn onderneming niet floreren. Maar toch mag men de grote invloed van propaganda en reclame niet vergeten. Deze beïnvloeden de consument en deze beïnvloeding gaat van de producent uit.

Genoeg om te doen zien dat de leiding in het productieproces niet langer bij de consument maar bij de producent berust. Men mag dit vaststellen ook al moet men achteraf erkennen, dat deze productie voor de markt uiteindelijk voor de consument en voor de maatschappelijke ontplooiing goede vruchten heeft afgeworpen. Wat

echter de doorvoering van dit systeem aan armoede en levensgeluk voor duizenden en honderdduizenden heeft betekend, mag men niet verwaarlozen.

Het is dan ook begrijpelijk dat er tegen dit kapitalistisch systeem verzet ontstaat. Het *individualisme* wordt tot in de uiterste consequenties doorgevoerd. Daartegen staan in Engeland mannen op, die het beginsel van de *solidariteit* verkondigen. Met name moeten worden genoemd Ds Kingsley, Ds Maurice en Ludlow. Zij verkondigen dat het individualisme in strijd is met het Christendom. Zij stichten de „Society for promoting workingmen's associations”, „Genootschap tot bevordering van arbeidersverenigingen” (1850). Zij kiezen daarmee voor de productie-coöperatie en wekken de arbeiders op de productie verder zelf ter hand te nemen. In de statuten van genoemde vereniging stond het volgende:

„Daar de promotoren zich verenigd hebben om de beginselen van het Christendom toe te passen op de handel en de industrie en daar zij wensen deze beginselen scherper vast te stellen, zoals zij ze in Gods Woord vinden, opdat zij als grondslagen van een voor dit doel gevormde vereniging kunnen dienen, verklaren zij:

1. De menselijke maatschappij is een lichaam dat uit veel leden bestaat, maar niet een massa van onder elkaar strijdende atomen.
2. Echte arbeiders moeten arbeidsgezellen, geassocieerden, geen concurrenten zijn.
3. Het beginsel van rechtvaardigheid, niet van zelfzucht, moet in het ruilverkeer heersen.”

Men ziet dat hier Christelijk-sociale gedachten worden geuit. Deze Christenmannen doen een zuiver geluid horen, dat wij nog in deze dagen volledig kunnen onderschrijven.

Toch is er van de „productieve associatie”, zoals men in die tijd zeide, niet veel terechtgekomen. Zij had en heeft grote bezwaren. In de moderne industrie is investering van kapitaal op vrij grote schaal noodzakelijk. Maar de productieve associaties moesten hun kapitaal hebben van de arbeiders. In dat opzicht konden zij nooit op tegen het moderne grootbedrijf.

Een tweede bezwaar was de zwakte van de bedrijfsleiding. Ook de bedrijfsleiding moet worden geleerd en ook de meest vakbekwame arbeider geeft geen waarborg voor een goede bedrijfsleiding.

De productieve associaties zijn later in andere vorm teruggekeerd. Men denke aan de zuivel-coöperaties bij de boeren, coöperatieve strocartonfabrieken, enz., maar ook aan de productiebedrijven der verbruikscoöperaties.

Opkomst van de verbruikscoöperatie

De eerste goed geslaagde doorstoot naar de verbruiks- en consumentencoöperatie vinden wij in Engeland in 1844. Bij de z.g.

„The Equitable Pioneers of Rochdale”, „De rechtvaardige (billijke) pioniers van Rochdale”. 28 arme flanelwevers verbinden zich iedere week twee pennies van hun weekloon te storten in een gemeenschappelijk fonds. Het doel was: los te komen van de dictatuur der fabriekswinkels met hun pofstelsysteem, hoge prijzen en slechte waren en onafhankelijk te worden van de willekeur der fabrikanten. In de statuten werd het doel als volgt omschreven:

- a. verkoop van zuivere waren van onvervalste kwaliteit en zuiver gewicht;
- b. verkoop tegen contante betaling;
- c. verkoop tegen marktprijzen;
- d. verdeling van de winst in verhouding tot de inkopen van elk lid;
- e. ieder lid een stem;
- f. politieke en godsdienstige neutraliteit.

Deze beginselen vindt men nog altijd terug bij de verbruikscoöperaties. a. en b. spreken voor zichzelf. c. wordt ook thans nog toegepast. De verkoop bij de verbruikscoöperaties geschiedt niet tegen uitzonderlijk lage prijzen, maar tegen de normale algemeen geldende marktprijzen. De winst die dan uiteraard gemaakt wordt, wordt verdeeld in verhouding tot de inkopen van elk lid. Niet het inleggeld of het kapitaal is dus basis voor de winstdeling, maar het bedrag van de inkopen. Men ontvangt dus terug, hetgeen in de marktprijs te veel werd bepaald, dus de winst van de producent of distribuent.

Het onder e. genoemde doet de verbruikscoöperaties democratische instellingen zijn met een zuiver economisch doel.

Deze poging van de flanelwevers in Rochdale slaagde boven verwachting. In dertien jaren tijds steeg het ledental tot 6823. Het vermogen tot £ 128.450, de omzet tot £ 284.910 en de winst tot £ 25.156. Andere instellingen werden met het verdiende kapitaal gesticht. Zoals b.v. een meelfabriek die een omzet had van £ 356.440 en een winst van £ 16.120.

Hoge idealen

Aan de coöperatieve gedachte zijn van meet aan hoge idealen vastgeknoopt. Reeds de Engelsman Robert Owen (begin 19e eeuw) verwachtte er een gehele omwenteling van voor de economische organisatie. Niet alleen zou de coöperatieve idee een nieuwe maatschappijvorm brengen, maar zij zou zelfs de mens veranderen.

In de socialistische kring werden partij, vakbeweging en coöperatie in één adem genoemd. Deze zouden leiden tot de socialistische maatschappij. Er zijn nog coöperaties, wier naam aan deze verwachting doet denken, als b.v.: „Tot steun in de strijd”. Er is echter in de socialistische kring een aanmerkelijke wijziging in deze opvatting gekomen. In het socialisatierapport van 1920 wordt vastgesteld:

1. dat de verbruikscoöperatie haar betekenis niet langer ontleent aan de financiële of morele steun, welke zij de arbeidersbeweging geeft;
2. dat zij gezien moet worden als een waardevol middel bij de socialisatie;
3. dat de betekenis van de verbruikscoöperaties ophoudt, wanneer de socialisatie de voorziening in de levensbehoeften geheel omvat.

In 1935 echter verschijnt het „plan van de arbeid”. Het beziet de verbruikscoöperaties als een distributiefactor en het heeft daarover weinig goeds te zeggen.

Wij lezen daar:

„De betekenis van de coöperatie is niet groot. Zij dringt slechts langzaam door, zij is financieel zwak, omdat zij doorgaans op weinig kapitaalkrachtige verbruikers steunt), zij heeft zekere nadelen vergeleken bij de middenstand (geen direct contact tussen klant en winkelier). Er zit niet de dwang van het heilig moeten achter, dat een eigen zakenman drijft.”

Men ziet hieruit, dat de hoge idealen, die de socialisten aan de coöperaties hechtten, in rook zijn vervlogen.

Ook de Christenen hebben in de aanvang grote verwachtingen van de coöperatie gekoesterd. Reeds noemden wij Ds Kingsley en Ds Maurice. Zoals wij reeds schreven zagen zij in de coöperatie (aanvankelijk de productiecoöperatie) het middel om de grondbeginselen van het Christendom op handel en industrie toe te passen. Er zou een grote broederschap ontstaan en de erkenning door allen van één Vader, Die in de hemelen is. Charles Gide, Frans econoom en hoogleraar aan de Prot. Universiteit van Montpellier, geboren in 1847, beschouwde de coöperatie als het middel tot de oplossing van de sociale kwestie. Van hem is ook de uitspraak: „De sociale kwestie is in de eerste plaats een zedelijke kwestie”.

Het is hier of wij Ds J. C. Sikkel horen, die zijn boekje schreef, waarin hij het loonvraagstuk een zedelijk vraagstuk noemde. Charles Gide ging echter te ver toen hij zei: „Het is geen hersenschim te hopen, dat de coöperatie, wanneer zij de sociale conflicten zal hebben beslecht, ook op afdoende wijze zal werken aan de oplossing van de internationale conflicten en van de oorlogen der volken”.

De Japanse hervormer Kagawa was een zelfde mening toegedaan. Hij deed veel voor de totstandkoming van coöperatieve verbruiksverenigingen. In zijn boek: „Brotherhood Economics”, „Economie van de broederschap” doet hij herhaaldelijk van zijn hoge verwachtingen blijken. Zo schrijft hij over de coöperatie: „In de sociale eenheid (coöperatie) is er geen winstbejag, geen concurrentie en het te veel aan macht wordt niet misbruikt. Christenen moeten hun macht niet in concurrentie, maar in het vestigen van de sociale eenheid gebruiken”. Hij noemt dit: „De herleving van de

geest van het Kruis". Wij menen dat na 100 jaar coöperatie geen Christen meer zulke beweringen zal doen.

De coöperatie heeft intussen in tal van landen diep wortel geschoten. Volgens het geciteerde boek van Kagawa waren er vóór de oorlog in Japan reeds 5.200.000 families in 14.000 verenigingen samengevat. Wij zullen hier geen opsomming geven van de ontwikkeling der verbruikcoöperaties in tal van landen.

Vermelden wij nog, dat de centrale groothandelsverenigingen der coöperatieve beweging in Engeland en Schotland uitgestrekte theeplantages op Ceylon en India exploiteren. Van de Zweedse coöperatoren is bekend, dat zij o.m. een gloeilampenfabriek bouwen en exploiteren, waarmede zij de hoge prijzen van de particuliere gloeilampen bedwongen.

De vraag moet gesteld worden, waaruit deze ontwikkeling te verklaren is. Het hoge idealisme, dat de stoot gaf tot de oprichting van coöperaties was weliswaar, gezien de toestanden in de vorige eeuw, te begrijpen, maar was toch onwerkelijk. De coöperatie is werkzaam op *economisch gebied* en streeft een *economisch doel* na.

Dit geldt zowel voor de verbruikcoöperatie als voor de productiecoöperatie. Men denke in dit verband ook aan de landbouwcoöperaties (zuivel, stocarton enz.). Ook de middenstand sluit zich vaak aaneen met het doel gezamenlijk voordeliger in te kopen. Het is ietwat wonderlijk, dat er telkens weer bezwaren rijzen, wanneer ook de consumenten coöperatief gaan inkopen. Toch kan niet ontkend worden, dat de consument zich daardoor weer tracht te laten gelden en zich onafhankelijker te maken van producent en distribuent. Verbruikcoöperatie betekent dat de consumenten zelf gaan doen wat anderen voor hen deden. *Zelf-doen* is een van de beginselen van de verbruikcoöperatie, vandaar ook dat op de weg naar socialisatie de verbruikcoöperatie geen dienst kan doen, omdat de socialisatie juist uitgaat van de staats hulp. Bovendien berust de verbruikcoöperatie op de particuliere eigendom. Vele loontrekkenden brengen een kapitaaltje bijeen om daarmede de coöperatie te financieren. Wanneer zij slaagt, vindt een spreiding van het bezit plaats, die de loontrekkende haalt uit de loonsfeer en hem meerdere zelfstandigheid verschaft. Professor Treub schreef reeds: „Op de *blijvende* versterking van de stoffelijke positie harer leden komt het aan. En deze is niet te verkrijgen, zonder hun een langzamerhand aangroeiend aandeel te geven in het maatschappelijk vermogen.

De verbruikcoöperatie heeft dus een economisch doel. Het is daarmede in overeenstemming, dat zij juist *in tijden van duurte* ontstaat. De geschiedenis wijst dat uit. Vele, misschien wel de meeste, coöperaties zijn ontstaan in een periode van stijgende prijzen, wanneer het loon onvoldoende bleek te zijn. Het is stellig niet toevallig, dat ook thans weer de coöperatie meer in het middelpunt komt te staan. Aan de loonzijde is voor de arbeidende stand al minder te bereiken en men vestigt weer het oog op de prijzenkant. De vak-

beweging doet dit, maar het is de vraag of zij er zonder de coöperatieve verbruiksverenigingen op de duur komt. De vraag mag gesteld worden wat beter is: dat men op *de overheid een beroep blijft doen* om de prijzen te drukken of dat men *zelf de hand aan de ploeg slaat* door middel van verbruicscoöperaties. Het antwoord dat de Christen op deze vraag geeft, is nauwelijks twijfelachtig.

De gevolgen

Hoe oefent nu de coöperatieve vereniging invloed uit?

Zij is een vereniging van personen, die zich aansluiten om gezamenlijk in te kopen. Een aantal tussenpersonen wordt derhalve overbodig, want men zal steeds trachten rechtstreeks van een fabrikant of de importeur te kopen of ook zelf te importeren. In een verder stadium zal men ook zelf de productie ter hand nemen.

Zodoende gaat de consument weer meer leiding geven aan de productie, zoals ook in een vroeger economisch stadium het geval was. Wanneer de coöperaties zich aaneensluiten, wordt er een grotere invloed op de markt en op de prijzen uitgeoefend. Men kwam daardoor zelfs in de mogelijkheid om bepaalde monopolies te breken. Het is wellicht niet juist om te zeggen, dat het winstprincipe wordt verlaten, maar het is wel juist, dat de winst niet aan enkele kapitaalschieters maar aan de consumenten zelf ten goede komt. Wij achten dit een gezond principe. Zonder dat wij het winstprincipe als zodanig kunnen afkeuren, omdat zij een factor in de vooruitgang vormt, mag toch de vraag worden gesteld of het trekken van winst uit het vaak schamele gebruik van de eenvoudigen, geoorloofd is. Vroeger was arbeidsbemiddeling met winstoogmerk toegestaan. Later heeft men ingezien, dat het maken van winst uit het noodzakelijk zoeken van een werkkring door de arbeiders toch eigenlijk immoreel was. Arbeidsbemiddeling uit winstoogmerk is thans door de wetgeving in Nederland verboden. De zaak ligt niet of nauwelijks anders bij de allereerste levensbehoeften van de consumenten. De coöperatie beweegt zich juist en vooral op het terrein van de dagelijkse levensbehoeften. Er blijft dan nog een zeer groot terrein over voor particuliere ondernemingen met winstoogmerk. De klacht wordt soms geuit, dat juist op het terrein van de dagelijkse levensbehoeften producenten en distributeuten het meest verdienen.

Nu wordt soms de vrees geuit, dat door de de groei van de coöperatieve verbruiksverenigingen de middenstanders en de vertegenwoordigers het loodje moeten leggen. Wij geloven niet dat dit juist is. Als er bepaalde middenstanders of middenstanders uit bepaalde bedrijfsvakken moeilijkheden ondervinden het hoofd boven water te houden, ligt de oorzaak daarvan zeker niet bij de coöperatie, die in ons land nog maar weinig betekent. Die oorzaak ligt veeleer bij de onvoldoende organisatie van de middenstand en het teveel aan kleine middenstandszaken. Merkwaardig, dat die zich juist bewegen op het terrein van de dagelijkse levensbehoeften. Een *drastische sanering* zou economisch gezien een groot voordeel betekenen. Zij

zal ook vele middenstanders uit de ellende halen, wanneer hun aantal verminderde in plaats van vermeerderde. Het kan slechts worden toegejuicht, wanneer de coöperatie aan deze sanering zou medehelpen. Hetzelfde geldt voor de vertegenwoordigers. Als zij van het beperkte terrein, waarop de coöperatieve verbruiksvereniging pleegt te werken, werden teruggedrongen om zich op hoger niveau te bewegen, zou een aantal minimumlijders worden uitgeschakeld, hetgeen aan de vertegenwoordigersstand slechts voordeel zou brengen. Een gezond bedrijfsleven is tenslotte voor heel de maatschappij van belang.

Hoe de toestand in Nederland is

In Nederland is een verscheidenheid van coöperaties. In 1876 werd de coöperatie „Eigen Hulp” in het leven geroepen, waarvan echter geen arbeiders lid mochten zijn. Later zijn er specifieke arbeiderscoöperaties gekomen, maar ook coöperaties met een gemengd ledental en een gemengd bestuur. Er kwamen neutrale, socialistische, Rooms-Katholieke en Protestants-Christelijke coöperaties.

In 1889 werd de Ned. Coöperatieve Bond opgericht, met als onderafdeling de Handelskamer. In beide had „Eigen Hulp” een groot aandeel.

Al meer echter groeide het aantal coöperaties. De Nederlandse Coöperatieve Bond werd losgemaakt van „Eigen Hulp”, zodat ook andere coöperaties in deze bond konden samenwerken. Daarnaast ontstond er een bond van arbeiderscoöperaties, waartoe de specifiek socialistische coöperaties behoorden. De beide bonden smolten in 1920 samen tot de Centrale bond van Nederlandse Verbruikerscoöperaties. De Handelskamer was de gemeenschappelijke inkoopcentrale en de organisaties maakten van deze centrale steeds meer gebruik. Zij groeide uit tot een belangrijk productiebedrijf en kwam later zelfstandig te staan onder de benaming „Coöperatieve Groot-handelsvereniging de Handelskamer”, thans genaamd: de „Coöperatieve Vereniging Ned. Verbruikerscoöperaties”. Naast de Centrale bond ontstonden de R.-K. Bond van Coöperatieve verenigingen en de Christelijke Bond van Verbruikerscoöperaties. De bij deze bonden aangesloten coöperaties waren voor de levering van producten lid van wat nog altijd kortweg genoemd wordt „de Handelskamer”. De omzet van „de Handelskamer” steeg als volgt: 1917: 10 miljoen gulden, 1940: 17 miljoen gulden en 1949 64 miljoen gulden.

In de Raad van Commissarissen van „de Handelskamer” hadden naast vertegenwoordigers van de Centrale bond ook vertegenwoordigers van de R.-K. en de Christelijke Bond zitting. De Prot.-Chr. Bond leed een kwijnend bestaan. Bij haar waren slechts een gering aantal coöperaties aangesloten. Na de oorlog werden besprekingen gevoerd tussen de diverse bonden. Er werd besloten deze op te heffen en een coöperatief centrum te vormen genaamd: „Coöperatieve Vereniging Ned. Verbruikerscoöperaties”. Ten gevolge van het

feit, dat er slechts weinig specifiek Christelijke coöperaies bestaan, was ook de vertegenwoordiging van deze groep in de Raad van Commissarissen slechts klein, namelijk 2 personen. Toch is de verstandhouding van die aard dat van een goede samenwerking mag worden gesproken.

De coöperatieve beweging heeft een eigen sigarenfabriek, namelijk de N.V. Gyraths Sigarenfabrieken te Valkenswaard. Een eigen drukkerij, de N.V. Verenigde Drukkerijen Dico en een eigen verzekeringsmij, N.V. Verzekeringsmij „Vemaco” voor de verzekeringen ten behoeve van hen, die in loondienst zijn bij de coöperatieve beweging. Voorts werd reeds voor de oorlog gesticht de G. J. D. C. Goedhartstichting. Deze beoogt cursussen te houden en opleidingen te steunen, die in het belang zijn van de ontwikkeling der coöperatieve beweging.

Verhouding der Christelijke vakbeweging tot de coöperatie

Hoe is nu de houding van de Christelijke vakbeweging ten opzichte van de coöperatie geweest? Kortweg kan gezegd worden, dat zij steeds was vóór de coöperatieve beweging. Reeds in de jaarvergadering van Patrimonium van 28 Augustus 1901 verdedigde Ds Talma de coöperatie. Ook andere Christelijk-sociale voormannen als Smeenk, Diemer, Kruithof en Slotemaker de Bruïne spraken zich voor de coöperatie uit. Mr H. Bijleveld Jr, later voorzitter van de Rijksverzekeringbank, promoveerde op een proefschrift over de coöperatie. Van zijn hand verscheen in de serie *Christendom en Maatschappij* van 1912 een uitvoerige verdediging.

Het kon ook moeilijk anders. De coöperatieve beweging is op gezonde beginselen gebouwd. Zij beoogt de onderlinge hulp in practijk te brengen, inzonderheid onder de arbeidende bevolking.

Maar ondanks het niet te loochenen feit, dat de Christelijke vakbeweging zich uitsprak voor coöperatie, schijnt de coöperatieve beweging onder de Christenarbeiders weinig aanhang te vinden. Wij zeggen schijnt, maar met zekerheid is dit niet te zeggen. Er mogen dan weinig specifiek Christelijke coöperaties bestaan, het is zeer wel mogelijk, dat duizenden Christenarbeiders lid zijn van andere coöperaties. Af en toe komt dit aan de dag.

Evenwel is in de kring van de Christelijke vakbeweging tot dusver de noodzaak van afzonderlijke Christelijke coöperatie nooit gesteld. Wellicht volgt dit uit het feit, dat in onze kring geen grote idealen aan de coöperaties zijn vastgeknoopt, maar dat men eenvoudig op hun economische doelstelling heeft gewezen. Deze doelstelling is saamgevat als volgt:

Rechtstreekse invloed van de verbruikers op productie en distributie.

Bestrijden van de misbruiken in het particuliere bedrijfsleven.
Richting geven aan de voortbrenging, die zich op de behoeften-voorziening richt.

Overbodige schakels vermijden.

Herstel van een gezonde concurrentie met uitschakeling van monopolies.

Het overbodig maken van staatsingrijpen, door aan het verbruikersbelang voldoende aandacht te schenken.

Deze doeleinden liggen zuiver op economisch terrein. Waarop, evengoed als in het gewone bedrijfsleven, samenwerking met andersdenkenden zeer goed mogelijk is.

Moelijkheden in deze samenwerking ontstaan echter indien, zoals vaak geschiedt, een coöperatie zich gaat bewegen op cultureel gebied. Soms worden coöperatieve leeszalen en volksbibliotheken opgericht. Cursussen op het gebied van wetenschap, nijverheid en kunst, uitgaansavonden enz. worden soms georganiseerd. Dan echter beweegt men zich niet op zuiver economisch terrein en komen er botsingen. Ook het voeren van de propaganda kan soms tot moeilijkheden aanleiding geven. Daarom is in deze samenwerking waakzaamheid geboden. Misschien moet zelfs de Christelijke vakbeweging zich beraden over de vraag of toch het vormen van Christelijke coöperaties geen aanbeveling verdient.

Slot

Stellen wij ons de vraag of de Christelijke vakbeweging ten aanzien van de coöperaties een taak heeft, dan wijzen wij op het feit, dat de loonvorming wel een belangrijk onderdeel is van haar taak, maar dat er ook aan de kant van de besteding van het loon een opvoedende taak ligt, die de Christelijke vakbeweging niet mag verwaarlozen. Reeds nu dringen wij er bij de regering op aan meer op het gebied van de prijzen, dan op dat van de lonen maatregelen te treffen. Zou het niet veel juister zijn wanneer de Christelijke vakbeweging op het gebied van de prijzen regelend kon optreden of helpend optreden, zodat de staat er buiten kon blijven.

In onze kring is altijd sterk gevoeld de wenselijkheid, dat de overheid zich niet overal mee bemoeit en wat overlaat aan het vrije initiatief. Daarom kunnen wij maar niet zonder meer zeggen: „Laat de overheid dat maar doen!”

Voorts zijn er ook plaatselijke moeilijkheden. Coöperaties zoeken de steun van de vakbeweging. Maar plaatselijk hebben onze mensen vaak moeite met de beantwoording van de vraag of zij kunnen medewerken. Hierbij dient men in het oog te houden, dat gewoonlijk leden reeds bij een coöperatie zijn aangesloten en dat soms het gevaar bestaat, waarop wij reeds wezen, dat de coöperatie zich op cultureel terrein gaat begeven. Het is dan stellig gewenst, dat vertrouwensmensen van de arbeiders in het bestuur van de plaatselijke coöperatie zitting nemen. Ontstaan er dan toch moeilijkheden, dan is het ogenblik gekomen te overwegen een eigen Christelijke coöperatie op te richten. En eindelijk.

De coöperatieve beweging is mede vrucht van een economische

ontwikkeling. Sommigen stellen het zo, dat een Christen niet door het ingrijpen in de economische ontwikkeling deze mag wijzigen.

Stel u voor, zegt men, dat er geen particuliere handel meer zou zijn en misschien zelfs de productie in handen zou komen van verbruikscoöperaties. Dan zou de middenstand verdwijnen, die toch de ruggegraat van de maatschappij vormt. Soms wijst men op het feit, dat sommige middenstanders het toch reeds zo moeilijk hebben. Anderen zijn bevreesd voor het wegvallen van allerlei tussenpersonen, die daardoor hun broodwinning verliezen.

Wij zijn van mening, dat deze argumenten uitermate zwak zijn. In de eerste plaats hebben wij niet te vragen wat het eindresultaat zal zijn van hetgeen wij vandaag als de juiste handelwijze zien. Theoretisch gezien zou het inderdaad best mogelijk zijn, dat, indien de coöperatieve beweging haar ontwikkeling voortzet, er niet onbelangrijke wijzigingen in de maatschappelijke structuur zou plaats vinden. Maar zou dat per sé onjuist zijn? Zulk een ontwikkeling behoeft evenmin bij voorbaat als onjuist betiteld te worden als bij voorbeeld de ontwikkeling van de gesloten huishouding tot het vrije bedrijfsleven, van daar tot de gilden en van daar weer tot de moderne industriële ontwikkeling, die thans in ons land door de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie gaat worden beheerst.

Wat wij uiteraard onjuist zouden achten zou zijn, dat de overheid in deze dwingend zou optreden en de coöperatie zou gaan voorschrijven. Als op dit gebied echter het vrije initiatief blijft bestaan, zowel van de consumenten als van de producenten en distribuenten, dan zal de coöperatieve beweging zuiverend kunnen optreden. De middenstanders hebben veel meer aan hun eigen collega's en van het grootwinkelbedrijf te vrezen, dan van de coöperatieve beweging. De laatste zal sanerend kunnen werken, hetgeen in het belang is van allen, die in het bedrijfsleven optreden. En alleenheerschappij van de coöperatie te verwachten is op niets gebaseerd.

Anderszijds is zij een uiting en verschijnsel van gezonde volkskracht die wij kunnen toejuichen. Het is naar onze overtuiging uitgesloten dat zulke uitingen van gezonde volkskracht tot schade van het maatschappelijk leven kunnen zijn.

F. P. FUYKSCHOT.

WIJZIGING VAN ONZE KINDERBIJSLAGREGELING

In ons land is de kinderbijslag wettelijk geregeld. Reeds vroeg is van de zijde der Christelijke vakbeweging geijverd om bij de loonbepaling meer rekening te houden met de behoefte. Dit standpunt is indertijd nogal bestreden. Met voorbijgaan van soms minder mooie woorden, welke ter bestrijding van ons standpunt werden gebezigd, was één van de voornaamste argumenten, dat kinderbijslag een loondrukkende werking had. Ondanks deze bestrijding is onzerzijds onveranderd de strijd voortgezet om te komen tot een meer rechtvaardige loonbepaling.

Deze loonbepaling mocht niet uitsluitend zijn gebaseerd op prestatie, doch daarbij diende ook de behoefte der gezinnen een zekere rol te spelen. Het was ons wel duidelijk, dat de lonen noodzakelijkerwijs het meest verband zouden houden met de behoeften van het feitelijk gemiddelde gezin in ons land. Om derhalve tegemoet te komen aan de meerdere behoeften van de grotere gezinnen, was het nodig, dat een bepaald percentage van het totale loonbedrag diende te worden gestort in een kas om daarna opnieuw over de gezinnen te worden verdeeld naar rato van hun grootte.

Dit beginsel is in onze wetgeving vastgelegd en vindt vandaag nagenoeg geen bestrijding meer. Een feit waarover we ons slechts kunnen verheugen.

Er is echter sinds de inwerkingtreding van de Kinderbijslagwet een bepaalde ontwikkeling gaande, welke we niet zonder enige bedenking volgen.

Het is nimmer de bedoeling geweest van de voorstanders van een dergelijke regeling om daarmee alle meerdere kosten aan het hebben van kinderen te compenseren.

In de memorie van toelichting op het wetsontwerp tot wettelijke regeling der kinderbijslagverzekering zegt Minister Romme het volgende:

„Bij de vaststelling van de inhoud der regeling is uitgegaan van de omstandigheid dat de feitelijke loonbepaling ten onzent voor het grootste deel der loontrekkenden geen rekening houdt met verschillen in de omvang van het gezin, hetwelk voor het levensonderhoud op het loon van de kostwinner is aangewezen. Zoals dit loon wordt bepaald, moet het derhalve geacht worden berekend te zijn op de basis van de bestaansmogelijkheid van een gezin van feitelijk gemiddelde grootte. Bij dit gegeven van het economisch-sociale leven aansluitend beoogt het wetsontwerp een grondslag te leggen voor een meer rechtvaardige verdeling van het totale bedrag, dat wordt verloond, door met name

verplichtend te stellen, dat bij de loonbepaling van hen, wier gezin de feitelijk gemiddelde omvang overtreft, met de daarmede samenhangende grotere lasten wordt rekening gehouden."

Daarmede kunnen we instemmen. Hier wordt uitgegaan van de naar onze mening juiste opvatting, dat het loon geacht moet worden berekend te zijn op de basis van een gezin van een feitelijk gemiddelde grootte. Het is de taak van de organisaties in het bedrijfsleven om dit te realiseren. Van loondruk kan er dan geen sprake zijn. In elk geval kan deze niet groter zijn, dan die optreedt bij elke andere sociale verzekering.

Vervolgens wordt in het geciteerde uit de memorie van toelichting gezegd, dat wordt beoogd, een meer rechtvaardige verdeling van het loonbedrag, zodat rekening wordt gehouden met de grotere lasten welke het hebben van een groter gezin medebrengt.

Vandaar dat de kinderbijslag eerst werd gegeven van het derde kind af.

Na de oorlog is daarin verandering gekomen. Om loonpolitieke redenen werd nu kinderbijslag gegeven van het eerste kind af.

Deze regeling is als tijdelijk bedoeld. Maar wie wijst ons de methode om er weer af te komen? Wij hebben daartegen steeds ernstige bezwaren gehad en hebben die nog. De regeling der kinderbijslag is nu geworden een instrument om daarmede loonpolitiek te voeren. Daarmede eenmaal begonnen, plaatst het ons voor grote moeilijkheden om weer naar 't oude en juiste systeem terug te keren.

Immers hoe is de werkelijke situatie?

Een arbeider, die f 50,— per week verdient, ontvangt daarenboven, wanneer hij 1 kind heeft f 2,64 en bij 2 kinderen f 5,58 per week. De premie voor de kinderbijslagwet bedraagt voor deze arbeider (te betalen door de ondernemer) f 3,— per week. Wanneer wij aannemen, dat de premie tot de helft kan worden teruggebracht indien we terugkeren tot de oude toestand, om eerst van het derde kind af kinderbijslag te verstrekken, dan kan het loon van deze werknemers worden gebracht op f 51,50. Het inkomen daalt dan echter nog met f 1,14 en f 4,08 voor gezinnen met 1, respectievelijk 2 kinderen. Blijft de uitkering voor het derde kind op hetzelfde bedrag vastgesteld als nu het geval is, dan geldt, dat voor alle gezinnen met meer dan 2 kinderen het inkomen daalt met f 4,08 per week.

Het zal dus wel uitermate moeilijk zijn om weer tot de oude o.i. normale toestand terug te keren. We gaan nu in dit verband maar niet praten over het oude argument van de loondruk, al zou het zeer interessant zijn.

Er is nog een ander aspect, waaraan we aandacht willen besteden, nl. de hoogte der kinderbijslagen.

In het oorspronkelijke ontwerp van wet waren de uitkeringen voor alle kinderen in het gezin gelijk, maar wel hield de hoogte der uitkering verband met het loon van de werknemer. In de defi-

nitieve wet is echter bepaald, dat de uitkering voor alle werknemers en voor alle kinderen gelijk zou zijn.

Ook daarin is na de oorlog verandering gekomen. Niet alleen zijn de bedragen aanmerkelijk verhoogd, maar er is ook verschil in de uitkeringen gebracht. Dit verschil betreft echter alleen voor wat betreft het kinderaantal, maar houdt geen verband met het loon van de werknemer. De situatie is thans aldus:

- 1e kind 44 cent per dag
- 2e kind 49 cent per dag
- 3e kind 49 cent per dag
- 4e en volgende kind 64 cent per dag.

Bij elke verandering in de lonen, d.w.z. bij elke nieuwe loonronde in onze huidige geleide loonpolitiek is er ook verandering gebracht in de hoogte der kinderbijslagen.

Ongeacht het loon van de werknemer, indien dit over de dagen, waarover men recht op kinderbijslag heeft, gemiddeld niet lager is geweest dan f 4,20, ontvangt men bij de huidige regeling de volgende kinderbijslagen:

1 kind	f 2,64 per week	7 kinderen	f 23,88 per week
2 kinderen	f 5,58 per week	8 kinderen	f 27,72 per week
3 kinderen	f 8,52 per week	9 kinderen	f 31,56 per week
4 kinderen	f 12,36 per week	10 kinderen	f 35,40 per week
5 kinderen	f 16,20 per week	11 kinderen	f 39,24 per week
6 kinderen	f 20,04 per week	12 kinderen	f 43,08 per week

Deze bedragen zullen in verband met de laatste 5 % loonsverhoging weer worden verhoogd. In zoverre deze verhoging ook 5 % bedraagt, blijft de verhouding tussen loon en kinderbijslag gelijk. Er is echter een streven om deze verhoging meer te doen zijn, meer speciaal ten aanzien van de grote gezinnen. Vooral in de R.K. kringen is er veel aandrang om te komen tot een progressieve kinderbijslagregeling. Dit houdt dus in, dat de kinderbijslag per kind groter wordt naarmate het kinderaantal groter is.

Wanneer men zulks bepleit, moet men toch wel van de gedachte uitgaan, dat elk volgend kind meer kosten meebrengt dan de voorgaande. De vraag of dit ook practisch zo is, durven wij zo niet zonder meer bevestigend te beantwoorden. Wij komen er eerder toe om te zeggen, dat in het algemeen de kosten per kind niet stijgen. De samenstelling van het gezin is hierbij van grote betekenis. Vooral met leeftijd- en sexe-verschil moet hier worden gerekend. Er zijn naar onze mening allerlei factoren, die de meerdere kosten der kinderen beïnvloeden. Alvorens dan ook op grond daarvan over te gaan tot de invoering van een sterkere progressieve kinderbijslagregeling, zou toch een nader onderzoek gewenst zijn.

Hoe denken de voorstanders van deze progressieve kinderbijslagregeling over niet meetellen van een gelijk aantal kinderen,

die overigens wel in aanmerking komen, als er in een gezin medeverdienende kinderen zijn? Wanneer men de kinderbijslag gebruikt om het inkomen zo sterk af te stellen op de behoefte, moet men dan niet tot een dergelijke regeling komen? Wij vragen slechts, waarbij we wel willen opmerken, dat wij voor een dergelijke ingewikkelde regeling niets gevoelen. En niet alleen omdat het ingewikkeld is, maar meer nog omdat het o.i. sociaal ongewenst is.

Bij een sterke progressieve regeling komt echter ook de vraag van de verhouding tussen loon en kinderbijslag aan de orde, waarop wij hierboven terloops reeds wezen. Naar onze mening is dit probleem zowel praktisch als psychologisch niet onbelangrijk.

Nogmaals willen wij dit probleem in cijfers stellen. Wanneer wij nemen 2 groepen werknemers wier loon resp. f 45,— en f 55,— per week bedraagt en stellen we dat op 100, dan bedraagt hun kinderbijslag het in de eerste kolom genoemde percentage van hun loon; stellen wij loon + kinderbijslag op 100, dan vindt u in kolom 2 welk percentage daarvan loon is en in kolom 3 welk percentage kinderbijslag is.

	f 45,— per week			f 55,— per week		
	1	2	3	1	2	3
	K. B. % v/h loon	Loon % inkomen	K. B. % inkomen	K. B. % v/h loon	Loon % inkomen	K. B. % inkomen
Bij 1 kind	5,86	94,458	5,542	4,8	95,420	4,580
Bij 2 kinderen	12,4	88,968	11,032	10,14	90,789	9,211
Bij 3 kinderen	18,9	84,081	15,919	15,49	86,587	13,413
Bij 4 kinderen	27,46	78,452	21,548	22,47	81,650	18,350
Bij 5 kinderen	36,—	73,529	26,471	29,45	77,247	22,753
Bij 6 kinderen	44,53	69,188	30,812	36,43	73,294	26,706
Bij 7 kinderen	53,—	65,331	34,669	43,42	69,726	30,274
Bij 8 kinderen	61,6	61,881	38,119	50,4	66,489	33,511
Bij 9 kinderen	70,13	58,777	41,223	57,38	63,539	36,461
Bij 10 kinderen	78,66	55,970	44,030	64,36	60,841	39,159
Bij 11 kinderen	87,2	53,419	46,581	71,34	58,361	41,639
Bij 12 kinderen	93,51	51,090	48,910	78,33	56,077	43,923

Hieruit blijkt dus duidelijk, dat de kinderbijslag een belangrijk percentage van het loon uitmaakt, hetgeen vooral het geval is bij de lagere inkomens.

De vraag is of we nu bij een dergelijke regeling nog kunnen spreken van een tegemoetkoming in de meerdere kosten, welke een groter, dan het feitelijk gemiddelde gezin, heeft. Onze beschouwingen zijn gemaakt op basis van de thans geldende kinderbijslagen. Inmiddels is door de regering een wetsontwerp ingediend,

in verband met de laatste loonsverhoging, waardoor deze verhoudingen weer anders worden. Ingevolge dit wetsontwerp wordt de kinderbijslag voor de eerste 2 kinderen met 2 cent per dag verhoogd en met 5 cent voor de meerdere kinderen; dit betekent voor een gezin met 5 kinderen:

dat de kinderbijslag voor dat gezin stijgt van f 16,20 tot f 17,34 per week;

dat daardoor de kinderbijslag, bij een loon van f 55,— per week, 31,9 % van het loon wordt, terwijl dat nu 29,45 % is;

dat de verhouding loon—kinderbijslag daardoor verandert van 77,247 : 22,753 tot 76,016 : 23,984.

Voor een gezin met 10 kinderen betekent dit:

dat de kinderbijslag stijgt van f 35,40 per week tot f 38,04 per week, waardoor de kinderbijslag, bij een loon van f 55,— per week, in plaats van 64,36 % van het loonbedrag stijgt tot 69,18 % en de verhouding loon—kinderbijslag wordt dan 59,114 : 40,886 in plaats van 60,841 : 39,159.

Deze wetswijziging betreft slechts een kleine verhoging, practisch nog geen progressie, omdat van het 4e kind af de bijslag nog gelijk blijft. Toch ziet men al de verschuivingen welke daardoor ontstaan. Het zou ons te ver voeren om een voorbeeld uit te werken, waarin een sterke progressie in de kinderbijslag is toegepast.

Een en ander is o.i. al duidelijk genoeg om de vraag te stellen: Moeten we nog wel verder gaan met deze regeling?

Wij zijn voorstanders van sociale verzekering en ook van kinderbijslag, maar willen toch onze ogen niet sluiten voor de gevaren. Allereerst is daar het gevaar, dat de persoonlijke verantwoordelijkheid verslapt. Christelijk-sociale actie is er niet uitsluitend om stoffelijke voordelen te bereiken; veel meer is haar taak om de geestelijk-zedelijke kracht van ons volk, ook van de werknemers, te vergroten. Daarom zal de Christelijke vakbeweging niet kunnen medewerken aan de totstandkoming van maatregelen, die het verantwoordelijkheidsbesef bij de mensen doen verminderen, ook al beogen deze regelingen de stoffelijke welvaart te vergroten.

Vervolgens moeten we er vooral bij de kinderbijslag aan denken dat er een prikkel voor de mensen moet blijven om zich te bekwaamen tot dat beroep, waarvoor zij het meest geschikt zijn. Ons land heeft vakmensen nodig. Een tekort aan vakbekwame werknemers is ten nadele van allen, verlaagt ons welvaartspeil. Dit laatste is voor de grote gezinnen nog erger dan een niet-progressieve kinderbijslagregeling.

Wij zijn er niet gerust op, dat de mensen zich nog voldoende zullen inspannen, indien het loon te veel op de behoefte wordt afgestemd. Men zal er terdege rekening mede moeten houden, dat we allen zondige mensen zijn, ook in ons sociaal-economisch handelen.

Vanzelfsprekend willen we gaarne spreken over een herziening van de huidige kinderbijslagregeling. Doch eerst willen we het

rapport afwachten van een commissie door de S.E.R. ingesteld, die deze kwestie in studie heeft. Wanneer men er over gaat praten, zouden wij gaarne zien, dat onder het oog wordt gezien: op welke wijze we weer kunnen terugkeren tot de oude toestand, waarbij de kinderbijslag eerst ingaat bij het derde kind. Al zou men vooreerst niet verder kunnen gaan dan eerst kinderbijslag verlenen vanaf het 2e kind, dan zouden we dat al een stap in de goede richting vinden.

De huidige ontwikkeling gaat o.i. in de verkeerde richting.

C. J. VAN MASTRIGT.

I.

Het zou een noodlottige vergissing zijn te menen, dat sociale politiek alleen maar te maken heeft met de *verdeling* van de welvaart, zonder zich te bekommeren over de grootte en de *omvang* dier welvaart.

In een min of meer theoretische constructie kan men wel eens een ogenblik *onderscheid* maken tussen het *economisch* en het *sociaal* aspect der dingen. Maar een *scheiding* in de zin van „van-elkaar-los-maken” is — voor wie zich niet verwijderen wil van de werkelijkheid van het leven — een onvergeeflijke fout.

Voortbrenging en verdeling, productie en distributie, economische en sociale politiek behoren bijeen, gelijk de rechter- en de linkervoet van een mens bijeen behoren.

Zelfs ben ik geneigd te stellen, dat wij hier niet alleen te doen hebben met een simpele causaliteit, doch in menig opzicht met een zekere interdependentie.

Met een causaliteit, omdat elke *verantwoorde* sociale politiek zich baseert op hetgeen economisch mogelijk is. Het is nu eenmaal een ijdel pogen meer te willen verdelen dan er is. Wat sociaal wenselijk is, moet economisch mogelijk zijn.

Met een zekere interdependentie, omdat niemand onzer het oog mag sluiten voor de waarheid, dat juist ook de wijze van verdelen invloed oefent op de *omvang* van hetgeen voor verdeling in aanmerking komt. Niemand onzer zal immers vandaag nog willen ontkennen het bestaan van een verband tussen loonhoogte, arbeidsrust, arbeidsproductiviteit en welvaart. Gelijk het sociaal wenselijke economisch mogelijk moet zijn, moet ook het economisch wenselijke sociaal realiseerbaar zijn.

Wie derhalve meent, dat het Benelux-streven een *economische* aangelegenheid is, vindt mij niet tegen zich, maar heeft dan naar mijn oordeel tegelijk het *sociale* karakter van dat Benelux-streven erkend.

Zó ben ik gekomen tot het eerste punt van mijn gedachtengang: „Verwerkelijking van de economische unie tussen België, Luxemburg en Nederland betekent op langere termijn gezien een versterking van de grondslag, waarop de sociale politiek in de drie landen rust. De te verwachten voordelen der economische unie mogen bekend worden verondersteld. Zij komen in hoofdzaak neer op het scheppen van een grotere binnenlandse markt, het vergroten van de mogelijkheden tot arbeidsverdeling en specialisatie van de daaruit voortvloeiende productie tegen lagere kosten en het ver-

*) Het volgende artikel is de tekst van het referaat, gehouden op het Economisch Benelux-Congres te Rotterdam op 13 en 14 April 1951.

sterken van de handelspolitieke positie der drie landen tegenover de rest van de wereld.

Deze voordelen vormen niet te veronachtzamen voorwaarden om te komen tot een hoger levenspeil. Realiseert men zich, dat elké sociale politiek mede gericht is op het scheppen van een zo groot mogelijke welvaart voor een zo groot mogelijk aantal mensen, dan is het sociaal aspect van het Benelux-streven duidelijk."

II.

De drie voordelen:

- a. scheppen van een grotere binnenlandse markt;
- b. vergroting van de mogelijkheden tot arbeidsverdeling en specialisatie met de daaruit voortvloeiende productie tegen lagere kosten;
- c. het versterken van de handelspolitieke positie der drie landen tegenover de rest van de wereld

zijn echter niet onmiddellijk te realiseren.

De realisering van de economische unie tussen onze drie landen betekent onvermijdelijk het optreden van tijdelijke en incidentele moeilijkheden.

Voorzichtigheid is daarom geboden, mede om het directe leed te verzachten.

Deze voorzichtigheid kan echter ongemerkt, onbewust en stellig ook ongewild leiden tot niets-doen. Zo ergens, dan geldt van het Benelux-streven: moeilijkheden zijn er niet om er voor uit de weg te gaan, doch om ze op te lossen.

Naarmate de weg naar het bereiken van een bepaald doel moeilijker wordt, wordt bij vele mensen evenredig groter de neiging, om maar van het doel af te zien. Er zijn er echter ook, die naarmate de moeilijkheden stijgen ook hun hardnekkigheid en wil tot volhouden voelen toenemen. Welnu, de laatste groep moge in onze drie landen steeds groter zijn dan de eerste.

In dit verband moge gewezen worden op de hardnekkigheid, waarmede de besprekingen over het plan-Schuman zijn gevoerd en die — naar wij vrouwen — op de deze week te houden ministers-conferentie te Parijs met succes worden bekroond. ¹⁾

Dat voorbeeld van het plan-Schuman geeft mij echter aanleiding nog een andere opmerking te maken, nl. dat naar mijn mening het denkbeeld van de stichting van een fonds, een pool, het bereiken van overeenstemming zéér heeft bevorderd.

Is dit niet — verder dan een vraag kom ik niet — een voorbeeld ook voor de oplossing van enkele moeilijkheden, waarvoor de ijveraars voor de economische unie tussen België, Luxemburg en Nederland zich zien geplaatst?

Dit zijn de overwegingen, die mij hebben gevoerd tot het volgende punt van mijn gedachtengang:

¹⁾ Deze hoop is intussen — zoals bekend — in vervulling gegaan.

„Niet uit het oog mag worden verloren, dat de geschetste voordelen eerst op langere termijn, nl. nadat zich een aantal economische verschuivingen hebben voorgedaan, werken. Op korte termijn zal dit aanleiding kunnen geven tot bepaalde spanningen. Deze zullen ter wille van het grote doel niet kunnen worden ontlopen. Een zekere geleidelijkheid bij de Benelux-politiek vindt hierin echter zijn rechtvaardiging. Men dient er zich daarbij van bewust te blijven, dat het bepleiten van geleidelijkheid nooit mag worden een hoffelijk excuus om niets te doen. In onderling overleg tussen de drie landen zal onder het oog moeten worden gezien op welke wijze de onaangename gevolgen van economische verschuivingen kunnen worden verzacht. Dit is niet alleen een zaak van de drie regeringen, maar eveneens van het georganiseerde bedrijfsleven in de Benelux-landen.”

III.

Ook in onze drie landen wordt het economisch klimaat bepaald door *drie* factoren:

- a. kapitaal (in de ruimste zin);
- b. grond;
- c. arbeid.

Nu kan het zijn, dat elk van deze drie factoren in de drie landen een verschillend beeld vertoont, terwijl toch het totaalbeeld van elk der drie landen niet dermate verschilt, dat daaruit zou moeten geconcludeerd, dat realisering van de economische unie onmogelijk is.

Dat betekent, dat het onjuist zou zijn, van één sectie uit, i.c. van de sociale sectie uit, definitieve conclusies te trekken voor het *geheel* van het probleem.

Het gaat bij voorbeeld niet alleen om *loonkosten* in engere zin, maar ook om de *arbeidsproductiviteit*.

Het kan zijn, dat de loonkosten in onze drie landen verschillen, terwijl toch deze verschillen gecompenseerd worden door omgekeerd evenredige verschillen in arbeidsproductiviteit, waardoor deze verschillen in loonkosten geen beletsel behoeven te vormen op de weg, die wij ons samen hebben voorgesteld.

Intussen blijft mijn taak in deze sectie beperkt tot de sociale politiek.

Het zijn deze factoren, die mij in mijn gedachtengang hebben doen stellen:

„Het tot stand brengen van een economische unie veronderstelt de aanwezigheid of de bevordering van een ongeveer gelijk economisch klimaat in de deelnemende landen. Dit is een vraagstuk van economische politiek, waarvan echter de sociale politiek niet kan worden losgemaakt.”

IV.

Voor een ogenblik moge ik dit min of meer economische betoog onderbreken. De mens is namelijk stellig geen homo economicus. De mens is geschapen als een eenheid naar ziel en lichaam beide.

Slechts tot schade van de mens en het menselijk leven kan deze waarheid worden geloofend.

Niet alleen en dikwijls zelfs niet in de eerste plaats zijn het materiële waarden, die de gang van het leven beheersen. De factoren van metaphysische aard zijn veelal van minstens zulk een doorslaggevende betekenis.

Dat geldt ook van ons Benelux-streven. Zelfs al zou er sociaal-economisch geen enkele moeilijkheid meer schuilen, dan nog moet er de *bereidheid* zijn om deze te realiseren. En bereidheid is een zaak van het hart. Het stemt tot verheugenis, dat het Comité voor Belgisch-Nederlands-Luxemburgse Samenwerking de juistheid van deze stelling met de daad erkent.

Het vierde punt van mijn gedachtengang zal dan ook stellig Uw instemming hebben:

„Toch is het streven naar een economische unie méér dan een zaak van technisch-economische aard. Een zodanig streven dient te worden gedragen door de er bij betrokken volken, waardoor ook andere dan zuiver economische factoren een rol gaan spelen. Wij mogen ons gelukkig prijzen, dat het Comité voor Belgisch-Nederlands-Luxemburgse Samenwerking dit heeft begrepen.”

V.

De opmerkingen, die ik tot dusver maakte, zijn min of meer van prealabele aard. Zo ga ik er onder meer van uit, dat er ten aanzien van de twee andere productiefactoren (grond en kapitaal) geen al te grote verschillen tussen de drie landen bestaan. Waarbij men er dus wel rekening mede wil houden, dat de verschillen op loongebied tussen de drie landen groter mogen zijn naarmate er in de beide andere grootheden compenserende factoren gelegen zijn.

Dat intussen voor de verwerkelijking van de economische unie het loonpeil en de kosten van sociale voorzieningen uitermate belangrijk zijn, zal niemand willen betwisten. Zij vormen immers een belangrijk gedeelte van de kostprijs der producten en beïnvloeden daardoor de concurrentievoorwaarden.

Hoe juist deze stelling in het algemeen ook moge zijn, zij heeft toch voor het onderwerp, dat ons thans bezighoudt, slechts een beperkte betekenis. Er is namelijk een vrij groot aantal matigende factoren.

Ook binnen de grenzen van één land bestaan vrij grote loonverschillen. In Nederland kenden tal van bedrijfstakken vóór Wereldoorlog II niet minder dan 10 gemeenteklassen. In de tweede plaats moet bedacht worden, dat er ten aanzien van bepaalde bedrijfstakken in het geheel geen concurrentieverhouding bestaat tussen onze landen. Wie denkt hier niet aan de specifieke bedrijfstakken, die men wel in het éne, maar niet in het andere land aantreft.

Zo zijn er ook bedrijven, die „van nature” niet in een concurrentieverhouding staan, bij voorbeeld de plaatselijke verzorgingsbedrijven.

En ten slotte, maar niet in de laatste plaats, moet er mede worden gerekend, dat niet de loonkosten en de kosten van de sociale voorzieningen uitsluitend belangrijk zijn, doch dat het peil van de arbeidsproductiviteit een zeker niet onbelangrijker factor vormt.

Dit alles is ten duidelijkste bewezen door de ervaring, opgedaan met de economische unie tussen België en Luxemburg.

Generaliseren is altijd fout, maar stellig ook bij de vergelijking van de sociale politiek in onze drie landen. Naar mijn opvatting vordert ons onderwerp een veel groter aantal gedetailleerde onderzoeken, dan tot dusver hebben plaats gehad.

Het vijfde punt van mijn gedachtengang spreekt daarom m.i. voor zichzelf:

„Voor wat ons onderwerp aangaat zullen er in het algemeen tussen de drie landen geen al te grote verschillen mogen bestaan in loonpeil en kosten van sociale voorzieningen. Deze immers vormen een niet onbelangrijk deel van de kostprijs en beïnvloeden daardoor de concurrentiepositie in de drie landen. Evenwel behoeft men zich op dit punt voor overdrijving. Enig verschil in loonkosten is zeker aanvaardbaar. Men treft dit ook aan binnen de grens van één land. Bovendien zijn er een aantal bedrijfstakken in de drie landen die zich niet in een concurrentiepositie tegenover elkaar bevinden. Bij wijze van voorbeeld kunnen als zodanig worden genoemd plaatselijke verzorgingsbedrijven en specifieke bedrijven, die men wel in het ene, maar niet in het andere land aantreft. Ten slotte houde men in het oog, dat het niveau van lonen en sociale voorzieningen alleen niet beslissend is, doch dat evenzeer eventuele verschillen in arbeidsproductiviteit van belang zijn. De met de sinds 1922 bestaande economische unie tussen België en Luxemburg opgedane ervaringen, bevestigen de juistheid van dit alles. Ook tussen deze beide landen bestaan nog steeds bepaalde verschillen in loon en kosten der sociale voorzieningen.”

VI.

Naast de hoogte van de loonkosten vereist zowel de inhoud als de structuur van de sociale voorzieningen onze aandacht. Althans in de aanvang is de materiële inhoud der sociale voorzieningen belangrijker dan de structuur dezer voorzieningen. Daar echter stellig verband bestaat tussen de materiële inhoud en de opzet dezer voorzieningen, zal in een niet al te verwijderde toekomst ook de structuur der sociale verzekeringen in onze drie landen onderwerp van bijzondere studie moeten vormen. Vooral ten aanzien van het laatste geldt echter de noodzaak van geleidelijkheid. Deze geleidelijkheid is des te meer aanvaardbaar, omdat hier geen vrees behoeft te bestaan voor het voortduren van bepaalde beletselen op de weg naar het doel van de economische unie. Het is zelfs goed verdedigbaar, dat het overleg over het realiseren van meer overeenstemming in de structuur der sociale verzekeringen bevorderd wordt, nadat de economische unie zelve reeds is tot stand gekomen.

Ik meende dan ook te mogen stellen:

„dat het wenselijk is bij het coördineren van de sociale politiek niet te blijven stilstaan bij het naar elkaar toebrengen van het peil der loonkosten, maar ook te trachten de inhoud der sociale voorzieningen zoveel mogelijk met elkaar in overeenstemming te brengen. Hier spreekt de aanbeveling der geleidelijkheid wel heel sterk. Men zal hiervoor rustig de tijd moeten nemen en vooral niets mogen forceren. Naar mate op langere termijn de voordelen der economische unie zich realiseren, zal men de sociale voorzieningen in de drie landen aan elkaar kunnen aanpassen op een zodanige wijze, dat voor elk onderdeel gestreefd kan worden naar het in elk der landen bestaande meest gunstige niveau.”

VII.

Nu ik kom tot de vergelijking van het loonpeil tussen de drie landen, is het niet moeilijk u lastig te vallen met een zeer groot aantal cijfers. Ik zal dat niet doen, doch mij zeer beperken en wel in de eerste plaats, omdat het ook u voldoende bekend is, dat met cijfers bijna alles in de wereld is te bewijzen, mits men slechts de „zwarte kunst” van het groeperen verstaat. En in de tweede plaats, omdat deze cijfers gemakkelijk verouderen. Vooral de laatste tijd hebben zich, zowel in België en Luxemburg als in Nederland, allerlei wijzigingen in het loonpeil voltrokken en het einde van deze loonronden is bij het voortduren van de internationale spanningen en bij handhaving van de huidige politiek onzer regeringen nog niet te zien.

Intussen wordt ons bij de beschouwing van het beschikbare cijfermateriaal wel duidelijk, dat het loonpeil in België in het algemeen hoger ligt dan in Nederland, terwijl het peil der lonen in Luxemburg weer iets uitsteekt boven dat in België. Prof. Dupriez heeft berekend, dat in 1950 de Nederlandse lonen 65 % bedroegen van de Belgische. Deze schatting wordt bevestigd door de gegevens, vermeld in *Industrie*, Revue de la Fédération des Industries Belges, van Januari 1951. Voor de maand Maart 1950 vermelden deze gegevens een cijfer van rond 20 francs voor de manlijke arbeiders in België, terwijl voor de manlijke arbeiders in Nederland, omgerekend in Belgische valuta, een cijfer van rond 12½ francs wordt aangegeven.

Toch is de grootste voorzichtigheid bij het gebruiken van deze cijfers geboden. In de eerste plaats moet rekening gehouden worden met het verschillende devaluatiepercentage van België, Luxemburg en Nederland. In de tweede plaats moet bedacht worden, dat de loonverschillen in België zelf belangrijk groter zijn, dan in Nederland. Ik moge mij hier beroepen op de gegevens, verwerkt in de uitnemende prae-adviezen voor het Benelux-Congres, dat de drie niet-confessionele vakverbonden van onze drie landen in 1950 hebben georganiseerd. De heer J. Le Clercq becijferde, dat de verschillen in loon tussen de geschoolde arbeiders en de ongeschoolde arbeiders in de Belgische ijzer- en staalindustrie in het vierde

kwartaal van 1949 38 % bedroeg. In het eerste kwartaal van 1948 bedroeg dit percentage zelfs nog 43.

Geldt dit de verschillen in één bedrijfstak — van dikwijls nog grotere betekenis zijn de verschillen tussen de onderscheidene bedrijfstakken.

Gelet op deze omstandigheden mag wel worden geconcludeerd, dat de vergelijking van het gemiddelde loonpeil in de verschillende landen belangrijk minder waarde heeft, dan de vergelijking van de *feitelijke* verschillen in de betrokken bedrijfstakken.

Deze conclusie leidt automatisch tot een andere conclusie, nl. dat de *politiek*, welke gevolgd wordt bij de loonvorming uitermate belangrijk is. In het algemeen kan en mag worden opgemerkt, dat het „loongebouw” in België minder harmonieus is dan in Nederland, zulks als gevolg van de omstandigheid, dat in Nederland meer gebondenheid en in België meer vrijheid bestaat ter zake van de loonvorming. Misschien helpt het streven naar de economische unie ons ook op sociaal gebied naar een vrijheid in gebondenheid in de drie landen.

Het voorgaande heeft intussen slechts betrekking op de nominale lonen. Naar mijn opvatting zijn de reële lonen echter van niet minder grote betekenis. Bij de vergelijking van deze reële lonen stuiten wij echter op de moeilijkheid, dat België nog geen officiële index van de kosten van levensonderhoud kent. De heer Le Clercq vestigde er in zijn reeds genoemde prae-advies de aandacht op, dat het officiële indexcijfer der kleinhandelsprijzen in geen geval als basis voor de berekening van de kosten van levensonderhoud kan dienen. „Wel hebben” — aldus de heer Le Clercq — „officiële instellingen verschillende indexcijfers berekend, maar deze berusten op vroeger bestaande toestanden en houden geen rekening met het gewijzigde verbruik”. In dit verband moge worden gewezen op de loontabel, opgesteld door de Bank van België, die vergeleken zou kunnen worden met de cijfers betreffende de kosten van levensonderhoud, berekend door het Instituut voor Economische en Sociale Wetenschap van de Universiteit van Leuven. (Zie *Sociale Voorlichting* d.d. Januari 1951.) Hoezeer al deze cijfers slechts een beperkte betekenis hebben, zal toch niet kunnen worden ontkend, dat de kosten van levensonderhoud in België hoger zijn dan in Nederland. Het verschil in reële lonen tussen Nederland en België is daarom kleiner dan dat der nominale lonen. Dit verschil wordt verder nog kleiner, doordat de werknemersbijdrage in de kosten der sociale voorzieningen in België hoger is dan in Nederland. Ten slotte moet, wat dit punt betreft, helaas worden erkend, dat het verschil in devaluatiepercentages het egaliseren van het loonpeil in plaats van te bevorderen, heeft geremd.

Deze beschouwingen samenvattend, heb ik in punt 7 van mijn gedachtengang gesteld:

„Bij het pogen zich een indruk te vormen van de verhouding tussen het huidige loonpeil in de drie landen stuit men op tal van

moelijkheden. Alle perfectionisme blijve ons hierbij dan ook vreemd. Volstaan kan worden met enkele algemene opmerkingen. In de eerste plaats kan dan worden vermeld, dat het Belgische loonpeil hoger ligt dan het Nederlandse, terwijl het Luxemburgse loonpeil daar nog weer boven uitsteekt. Naar een schatting van Prof. Dupriez van de Universiteit van Leuven bedroegen in 1950 de Nederlandse lonen 65 % van de Belgische. Hierbij kan worden aangekend, dat een dergelijke uitspraak veel van zijn waarde verliest door zijn algemeenheid. Het Belgische „loongebouw” verschilt vrij aanzienlijk van het Nederlandse. Het is minder harmonieus. In België zijn de loonverschillen naar bedrijfstak, plaats en mate van geschooldheid groter dan in Nederland.

Daar komt bij, dat een vergelijking tussen de nominale lonen niets leert omtrent het peil der reële lonen. Zoals bekend beschikt België niet over officiële cijfers betreffende kosten van levensonderhoud, waardoor het maken van een nauwkeurige, officieel-geijkte vergelijking tussen de reële lonen onmogelijk is. Niettemin bestaat de indruk dat de kosten van levensonderhoud in België hoger zijn dan in Nederland, zodat het verschil in reële lonen kleiner is dan in nominale lonen. Tenslotte wordt dit verschil nog meer verkleind, doordat de werknemersbijdrage in de kosten der sociale voorzieningen in Nederland lager is dan in België.

Intussen kan worden erkend, dat het naar elkaar doen toegroeien van de lonen in de Beneluxlanden niet is bevorderd door de in September 1949 plaats gehad hebbende devaluaties.”

VIII.

Wat de vergelijkingen van de kosten der sociale voorzieningen aangaat, stuiten wij op minstens even grote moeilijkheden als bij de vergelijking van het loonpeil.

Wanneer ik de werknemersbijdrage nu verder buiten beschouwing laat, moet in de eerste plaats gewezen worden op het verschil ten aanzien van de loongrens. In België zijn practisch allen verzekerd, doch slechts van een loonbedrag, dat een bepaalde grens niet te boven gaat. In Nederland daarentegen zijn degenen, welke een looninkomen genieten boven een bepaalde grens, in het geheel niet verzekerd. Dat wil echter niet zeggen, dat de doorsnee Nederlandse werkgever bij ziekte of ongeval van een hoger gesalarieerde geen loon zou doorbetalen. Deze kosten, verbonden aan de doorbetaling van het loon of een gedeelte daarvan aan degenen, die buiten de sociale verzekering vallen, moeten eigenlijk ook gerekend worden tot de kosten der sociale voorzieningen. Elk cijfermateriaal ontbreekt ons daarover echter.

Belangrijke gegevens over het peil van de kosten der sociale voorzieningen in België zijn verzameld door Prof. M. A. Doucy, Hoewel deze gegevens dateren van 1948, is toch het percentage, waartoe Prof. Doucy kwam, vermeldenswaard. Het bedroeg 24. Op het bureau van het Christelijk Nationaal Vakverbond in Nederland

is dezer dagen gepoogd een soortgelijke berekening te maken voor Nederland. Wij kwamen tot een percentage van 25. Ik meen te mogen stellen, dat de kosten der sociale voorzieningen, uitgedrukt in percentages van het loon in Nederland, iets hoger zijn dan in de beide andere Benelux-landen. Dit verschil zal nog worden vergroot, indien in Nederland de Werkloosheidswet tot uitvoering komt.

Bijzondere betekenis hebben voorts de kosten van de bedrijfs- en ondernemerspensioenfondsen, die zich in Nederland naar onze indruk in sterkere mate hebben ontwikkeld dan in België en Luxemburg.

Onze conclusie is dan ook, gelijk in punt 8 van mijn gedachten-gang is weergegeven:

„Soortgelijke moeilijkheden als men aantreft bij het maken van een loonvergelijking, ontmoet men bij het vergelijken van de kosten der sociale voorzieningen. Uiteraard gaat het hierbij vooral om de werkgeversbijdragen in deze kosten. Door de bestaande structuurverschillen in de sociale verzekeringswetgeving is een nauwkeurige vergelijking niet wel mogelijk. Globaal gesproken kan men echter stellen, dat in een percentage van het loon uitgedrukt de kosten der sociale voorzieningen in Nederland iets hoger zijn dan in de beide andere Benelux-landen. Dit zal zeker het geval zijn, indien straks in Nederland de Werkloosheidswet wordt uitgevoerd en indien men in zijn beschouwingen mede betreft de bedrijfs- en ondernemingspensioenfondsen, die zich in Nederland meer hebben ontwikkeld dan in België en Luxemburg.”

IX.

Naast de kosten der sociale voorzieningen eist de inhoud der sociale verzekeringen een ogenblik onze aandacht.

Op de in 1949 gehouden conferentie van ministers der Benelux-landen werd reeds besloten de politiek van sociale zekerheid, voor zover noodzakelijk, te coördineren. Zoals ik reeds opmerkte is in Nederland de kring der verzekerden beperkter dan in België. België kent geen salarisgrens, echter wel de bepaling, dat, voor zover het loon 4000 francs per maand te boven gaat, voor het meerdere geen heffing van bijdrage plaats vindt, hoewel de verzekering overigens van kracht blijft.

Aan *Economische Voorlichting* van 14, 21 en 28 Mei 1949 ontleende ik de volgende gegevens:

Pensioenen. De Belgische ouderdoms- en overlijdensverzekering is te vergelijken met de verzekering ingevolge de Invaliditeitswet in Nederland. In beide landen staat naast de verplichte verzekering de mogelijkheid zich vrijwillig te verzekeren. Pensioengerechtigde leeftijd 65 jaar (in België mogelijkheid bij 60 jaar vervroegd pensioen te vragen). In België is de ouderdomsverzekering niet gekoppeld aan de invaliditeitsverzekering. De hoogte der uitkering in beide landen loopt niet al te veel uiteen.

Ziekte-, Ziekenfondsen- en Invaliditeitsverzekering. In België is de verplichte invaliditeits- en ziekteverzekering in één besluit samengevat, waarbij de invaliditeitsverzekering een verlengstuk van de ziekteverzekering vormt.

De vergelijkende gegevens tonen in het algemeen een iets minder gunstige regeling in België dan in Nederland. Zo worden in België de kosten van geneeskundige hulp niet ten volle vergoed, de uitkering bij ziekte en bevalling bedraagt een geringer percentage van het loon (60 %), er wordt gedurende korter tijd uitgekeerd (België 150 dagen — Nederland 1 jaar) terwijl bovendien strengere bepalingen omtrent wachttijd gelden (België handarbeiders 3 dagen; administratief personeel 30 dagen. Nederland: 3 dagen voor iedereen).

Gezinstoelagen. Belgische voorzieningen ruimer en hoger:

- a. gezinstoelagen;
- b. geboortetoeslagen;
- c. aanvullende toeslagen.

Werkloosheid. In België geen onderscheid tussen wachtgeldverzekering en werkloosheidsverzekering.

Bedrijfsongevallen en beroepsziekten. De wetgeving op de bedrijfsongevallen en beroepsziekten is om redenen van technische aard in België niet in de algemene besluiten betreffende de sociale zekerheid opgenomen, doch afzonderlijk geregeld. De desbetreffende voorzieningen in België en Nederland stemmen in grote lijnen overeen. Het belangrijkste verschil is het geringere percentage van het loon, dat in België als ongevalsrente wordt uitgekeerd (België gedurende eerste 28 dagen 50 % van het dagloon; van 29ste dag af 66 % van het loon. In Nederland 80 % van het loon).

Betaalde vacantie. In België is in het Wetsbesluit van de Sociale Zekerheid als laatste punt opgenomen een wettelijke regeling van betaalde vacaties. Sinds 1947 is het dubbel verlofgeld in België definitief ingevoerd (d.w.z. dat gedurende de vacantie ook vacantie-toeslag wordt ontvangen).

Uitvoering. Het grote verschil met de voorgestelde Nederlandse uitvoeringsorganisatie is, dat in België op dit ogenblik nog vrijwel geen sprake is van verzekering volgens bedrijfstakken. In het merendeel van de Belgische sociale verzekering ontbreekt de figuur van de bedrijfsvereniging, die in Nederland juist een besturende en beslissende functie hebben; deze taak berust in België bij de kassen die de uitkeringen doen.

Gelet op het vorenstaande is mijn conclusie:

„De hoogte der uitkeringen in België en Nederland op grond van de ouderdomsverzekering loopt niet al te veel uiteen. Op het punt van invaliditeits- en ziekteverzekering is de regeling in België van geneeskundige hulp niet ten volle vergoed, de uitkering bij ziekte en bevalling bedraagt een kleiner percentage van het loon en vindt gedurende kortere tijd plaats, terwijl tenslotte strengere bepalingen gelden met betrekking tot de wachtdagen. De regeling der gezins-

toelagen daarentegen is in België weer ruimer. Bij de werkloosheidsverzekering valt het op, dat in België in tegenstelling tot Nederland geen onderscheid wordt gemaakt tussen wachtgeld- en werkloosheidsverzekering. De regelingen aangaande bedrijfsongevallen en beroepsziekten stemmen in grote lijnen overeen."

X.

Nog een enkele opmerking mag ik maken over een essentieel deel van de sociale politiek, namelijk de *organisatie* van het bedrijfsleven.

In het algemeen valt bij een beschouwing van de organisatie van het Belgische bedrijfsleven op, de scheiding tussen het sociale en het economische. In Nederland is deze scheiding thans ten principale doorbroken, hetgeen moge blijken uit de inhoud van de Wet op de Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie. Vergelijking van deze wet met de Belgische wet van 20 September 1948 bevestigt onze conclusie van dit essentieel onderscheid.

Sociale Voorlichting van Mei 1949 vermeldde daaromtrent de volgende gegevens:

Essentieel is, dat in België de behandeling van sociale en economische vraagstukken organisatorisch is gescheiden. De Wet op de Organisatie van het Bedrijfsleven heeft uitsluitend betrekking op economische vraagstukken. Merkwaardigerwijs zijn in deze wet ook ondergebracht de ondernemingsraden, wier werkzaamheden vnl. op sociaal gebied liggen. Naast de economische organen bestaan bedrijfstaksgewijze organen ter regeling van sociale aangelegenheden: paritaire bedrijfscomité's. Deze steunen op de vrije werkgevers- en werknemersorganisaties. Worden ingesteld bij Ministerieel Besluit. Als voorzitter treedt een regeringsvertegenwoordiger op; als secretaris een ambtenaar van het Ministerie van Arbeid. Besluiten dienen eenstemmig te worden genomen. Zij sluiten c.a.o.'s af, beslchten arbeidsgeschillen e.d. Zij bezitten geen verordenende bevoegdheid. Hun besluiten kunnen echter op hun verzoek bindend worden verklaard. Deze paritaire comité's kregen hun statuut bij Besluitwet van 9 Juni 1945. In de practijk bestaan zij reeds veel langer (sinds 1919).

Sociaal toporgaan: Algemene paritaire commissie. Brengt adviezen uit aan de regering. Wettelijke basis ontbreekt (in 1948!).

Argumenten voor scheiding van het sociale en economische:

1. de aansluiting aan het historisch gegroeide;
2. vele personen, die deskundig zijn op sociaal gebied zijn dat niet op economisch gebied en omgekeerd;
3. aan ondernemerszijde loopt de kring, die bij sociale en die, welke bij economische dingen betrokken is, uiteen.

Economisch toporgaan. Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, bestaande uit een voorzitter en, in paritaire samenstelling, uit personen die worden voorgedragen door de meest representatieve

onderneming- en arbeidersorganisaties. Er is tevens een bescheiden plaats ingeruimd voor deskundigen. Op voordracht van de leden-vertegenwoordigers van de vrije organisaties worden nl. 6 personen benoemd — befaamd wegens hun wetenschappelijke of technische waarde. Voorzitter wordt na overleg uit de raad bij K.B. benoemd. Secretaris en adjunct-secretaris worden door de Koning benoemd. De raad heeft uitsluitend adviserende bevoegdheid. Raad adviseert regering of parlement.

Bedrijfstaksgewijze economische organisatie: Bedrijfsraden worden bij K.B. na advies van Centrale Raad ingesteld. Pariteit. Ten hoogste 7 deskundigen door bedrijfsraad voorgedragen. Bij K.B. wordt onafhankelijke voorzitter benoemd. Benodigde gelden ontvangt bedrijfsraad uit de staatskas. Adviseren aan overheid en Centrale Raad. Zij richten zich niet tot het parlement.

Ondernemingsraden. Verplicht voor alle ondernemingen van 50 of meer arbeiders. Samengesteld uit de ondernemers en één of meer door hen aangewezen vertegenwoordigers, benevens 3—20 vertegenwoordigers van het personeel. Candidaatstelling door representatieve vakorganisaties. Taak: advies uit te brengen en alle suggesties of bezwaren te kennen geven over alle maatregelen, die de arbeidsorganisatie, de arbeidsvoorwaarden en het rendement van de onderneming zouden kunnen wijzigen. De ondernemer moet eens per kwartaal economische en financiële inlichtingen geven en eens per jaar over de bedrijfsuitkomsten. De ondernemingsraad kan de bij dit laatste overgelegde bescheiden door een accountant laten onderzoeken, wiens taak dan echter niet verder gaat dan de vaststelling dat zij „juist en volledig” zijn. Ook overigens nog taken van economische aard, vaststellen van vacantiedata e.d.

Opmerking: De Belgische ondernemingsraden zijn reeds gekozen in ondernemingen met meer dan 200 arbeiders. Voor kleinere ondernemingen is het uitgesteld tot October 1951.

Vooraf is opvallend het onderscheid in bevoegdheden tussen de Belgische en de Nederlandse bedrijfsorganen. De Nederlandse organen worden met verordenende bevoegdheden uitgerust, terwijl zulks in België niet het geval is. Uit dit verschil is in Nederland wel eens een argument geput tegen de economische medezeggenschap der arbeiders. M.i. is het echter niet aannemelijk, dat de Nederlandse bedrijfsorganen de concurrentie-politiek van hun bedrijfstak zonder noodzaak zullen verslechteren.

Mijn Xde conclusie is dan ook:

„Wat bij een vergelijking tussen België en Nederland in dit opzicht het meest in het oog springt is wel de in België bestaande organisatorische scheiding in behandeling van economische en sociale vraagstukken.

Vervolgens valt op, dat de Belgische bedrijfsorganen in het algemeen over belangrijk minder bevoegdheden beschikken dan de Nederlandse. Beperken zich de bevoegdheden in België tot het

geven van advies, in Nederland bestaat de mogelijkheid van het door de bedrijfsorganen uitvaardigen van regelingen van publiekrechtelijke aard."

XI.

Mijn elfde punt behoeft m.i. weinig toelichting. Tot dusver was de samenwerking tussen de werknemersorganisaties onderling, en tussen werkgevers- en werknemersorganisaties in Nederland nauw. Ook ik mis de gave van het zien in de toekomst en kan dus onmogelijk mededelen of die samenwerking in Nederland gehandhaafd zal blijven. Ik kan slechts uiting geven aan de hoop, dat zulks het geval zal zijn.

Naar mijn indruk is deze samenwerking in België eveneens aanwezig, doch iets minder nauw dan tot dusver in Nederland het geval was. Ben ik goed geïnformeerd, dan treden bij voorbeeld het A.B.V. en het A.C.V. in de Belgische Raad voor het Bedrijfsleven min of meer gescheiden op.

Het XIde punt van mijn gedachtengang luidt daarom:

„Intussen is in de sociale politiek de formele kant der dingen niet in de eerste plaats beslissend. Belangrijker is de geest waarin en de wijze waarop de sociale politiek wordt gevoerd. Men kan de sociaalpolitieke desiderata nastreven in de weg van strijd of in die van overleg. Kenmerkend voor de Nederlandse sociale politiek is het feit, dat de laatstgenoemde weg wordt bewandeld.”

XII.

Als het laatste punt van de gedachtengang heb ik gesteld:

„Bij alle verschil in sociale omstandigheden en sociale politiek tussen de Benelux-landen, is er toch ook een fundamentele eenheid, een eenheid die zich niet tot deze landen beperkt, maar zich uitstrekt over de gehele wereld. Deze fundamentele eenheid is gelegen in de sociale roeping. God roept alle mensen Hem te dienen in de naaste. Hierin ligt de sleutel voor een doeltreffende sociale politiek, ook in Benelux-verband.”

Belangrijker dan alle verschil in het leven van mensen en volkeren is naar mijn overtuiging de overeenstemming in *roeping*. In laatste instantie heeft de mens op deze wereld slechts één taak: God en de naaste te dienen en hij dient God het beste door de dienst aan de naaste. Ook de naaste in zijn nabuurland. Het is deze overtuiging, die ons bij alle moeilijkheden en alle verschil, elke keer weer opnieuw moge aansporen tot nieuwe bezieling bij het nastreven van de economische unie tussen onze drie landen.

Je Maintiendrai, que
L'Union fait la Force.

M. RUPPERT.

SOCIALE WETGEVING

Wijziging kinderbijslagwetten

Ingaande 1 Januari 1951 is een huurverhoging van 15 % ingevoerd. Gelijktijdig met deze verhoging zijn een aantal belastingmaatregelen in werking getreden, o.a. een verlaging van de inkomsten- en loonbelasting. De bedoeling van deze laatste maatregelen was om tegemoet te komen aan de meerdere uitgaven der gezinnen ten gevolge van de verhoging der huren.

Er waren enkele gezinnen, die door hun grootte weinig of geen loonbelasting betaalden. Voor deze gezinnen geldt echter niettemin de huurverhoging, terwijl zij van de belastingverlaging hoognaamd niet profiteren. Dientengevolge komen deze gezinnen in een slechtere positie te verkeren dan de andere. Om deze gezinnen toch tegemoet te komen in hun meerdere uitgaven wordt weer de Kinderbijslagwet gebruikt.

Bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal is nu bij Koninklijk Besluit van 14 April 1951 een wetsontwerp ingediend tot wijziging van de Kinderbijslagwet, alsmede de Kinderbijslagwet voor invaliditeits-, ouderdoms- en wezenrentetrekkingen.

In het ontwerp wordt voorgesteld om de kinderbijslag van het vierde kind af te verhogen met 4 cent per dag, zodat de kinderbijslag van dit kind af voortaan 64 cent per dag zal bedragen. Ten aanzien van de kinderbijslagen voor de invaliditeits-, ouderdoms- en wezenrentetrekkingen wordt van het 4e kind af de bijslag met f 1,05 per maand verhoogd. Tegelijkertijd worden nu in de bedragen de bij de wet van 20 April 1950 vastgestelde verhogingen opgenomen, waardoor nu de wet zal bepalen, dat voor de eerste 3 kinderen de kinderbijslag f 12,10 en voor de meerdere kinderen f 15,90 per maand zal bedragen.

Bij het ingediende wetsontwerp is een tabel gevoegd, waarin de invloed van de huurverhoging enerzijds en de verlaging van de inkomsten- en loonbelasting anderzijds is weergegeven voor de normale ongeschoolde arbeider.

Deze tabel laten we hieronder volgen. Ter verduidelijking is er door ons de laatste kolom aan toegevoegd.

(Zie tabel op pagina 157)

Uit deze tabel blijkt, hetgeen ook in de Memorie van Toelichting van het wetsontwerp wordt opgemerkt, dat er zowel tekorten als overschotten ontstaan.

Daarvan zegt de Memorie van Toelichting:

„Tekorten enerzijds en overschotten anderzijds kunnen echter alleen worden voorkomen, indien een verhoging van de kinder-

bijslag zou kunnen worden ingevoerd, welke varieert naar gelang van de gemeenteklasse, het inkomen en de gezinsgrootte. Een dergelijke voorziening zou — gesteld dat zij praktisch mogelijk ware — de uitvoering van de Kinderbijslagwet zeer kostbaar maken.”

In de tabel wordt van bepaalde huishuren uitgegaan, welke natuurlijk in de praktijk voor sommige gezinnen geheel anders kunnen zijn. Vooral voor de 5e gemeenteklasse noemt de tabel wel wat lage huren en zullen er o.i. een groot aantal gezinnen zijn, die een hogere huishuur moeten betalen.

Wij willen nu niet nader ingaan op het gebruik van de Kinderbijslagwet om de huurverhoging voor de grotere gezinnen te compenseren door verhoging der kinderbijslagen. Deze verhoging van 4 cent per dag vanaf het 4e kind zal ± 3 à $3\frac{1}{2}$ miljoen gulden kosten. Dit wordt geput uit het Kinderbijslagvereveningsfonds. Daarbij wordt wel eens te gemakkelijk over het hoofd gezien, althans men praat er niet over, dat de gelden, welke dit fonds bevat toch in feite loon zijn. Immers deze gelden werden bijeengebracht door betaling van premie door de ondernemingen.

Ten slotte merken we nog op, dat de vastgestelde verhoging terugwerkende kracht zal hebben tot 1 Januari 1951. De uitvoeringsorganen hebben in verband daarmee de verhoging reeds voorlopig uitgekeerd bij de uitbetaling van de kinderbijslagen over het eerste kwartaal 1951.

* * *

Na het schrijven van het bovenstaande werd bekend, dat bij de Tweede Kamer een nieuw wetsontwerp is ingediend, waarin wordt voorgesteld de kinderbijslagen te verhogen. Deze nieuwe verhoging houdt verband met de laatste loonsverhoging.

De regering stelt voor, de bijslag ingevolge de Kinderbijslagwet te brengen op:

voor het 1ste kind	f 0,46 per dag;
voor het 2de kind	f 0,51 per dag;
voor het 3de kind	f 0,54 per dag;
de volgende kinderen	f 0,64 per dag.

Met deze verhoging is een bedrag van ca. f 15 miljoen gemoeid hetwelk ten laste komt van het Kinderbijslagvereveningsfonds.

De kinderbijslag voor invaliditeits-, ouderdoms- en wezenrentetrekkingen wordt eveneens verhoogd. Voor de eerste twee kinderen wordt nu deze bijslag f 12,70 per maand; voor het derde kind f 13,50 per maand en voor het vierde en meerdere kinderen f 17,10 per maand.

De kosten dezer verhogingen zullen f 700.000,— bedragen, welke voor rekening van de Rijksbegroting komen.

Deze verhogingen zijn groter dan overeenkomt met de 5 % loonsverhoging. Daarover zeggen de ministers in de Memorie van Toelichting op het wetsontwerp, dat deze extra compensatie van het derde kind af is opgenomen, opdat de grote gezinnen niet onevenredig achteruit zullen gaan. Vervolgens wijzen de ministers, ter voorkoming van misverstand, er op, dat de voorgestelde voorzieningen geen beslissing inhouden, betreffende het vraagstuk van meer of mindere progressie. Deze kwestie wordt, zoals bekend, thans door de Sociaal Economische Raad bestudeerd. v. M.

Gem. klasse	Gezinsgrote aantal kinderen	In guldens p. w.			In centen per week						
		Inkomsten	Huur	Huurverh.	Loonbelasting			Saldo huur- verhoging en belastingverl.	Verhoging kinderbijsl.	Toeneming of vermindering inkomen	
					Oud	Nieuw	Ver- laging				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I	0	45,—	6,—	90	318	182	136	46	—	46	
	1	47,64	6,—	90	237	96	141	51	—	51	
	2	50,58	6,—	90	182	40	142	52	—	52	
	3	53,52	6,50	100	121	—	121	21	—	21	
	4	57,12	6,50	100	79	—	79	— 21	24	3	
	5	60,72	6,50	100	43	—	43	— 57	48	— 9	
	6	64,32	7,—	105	15	—	15	— 90	72	— 18	
	7	67,92	7,—	105	—	—	—	— 105	96	— 9	
II	0	44,—	5,—	75	298	167	131	56	—	56	
	1	46,64	5,—	75	220	80	140	65	—	65	
	2	49,58	5,—	75	168	—	168	93	—	93	
	3	52,52	5,50	85	110	—	110	25	—	25	
	4	56,12	5,50	85	71	—	71	— 14	24	10	
	5	59,72	5,50	85	43	—	43	— 42	48	6	
	6	63,32	6,—	90	12	—	12	— 78	72	— 6	
	7	66,92	6,—	90	—	—	—	— 90	96	6	
III	0	43,—	4,—	60	278	159	119	59	—	59	
	1	45,64	4,—	60	204	67	137	77	—	77	
	2	48,58	4,—	60	154	—	154	94	—	94	
	3	51,52	4,50	70	99	—	99	29	—	29	
	4	55,12	4,50	70	71	—	71	1	24	25	
	5	58,72	4,50	70	38	—	38	— 32	48	16	
	6	62,32	5,—	75	—	—	—	— 75	72	— 3	
	7	65,92	5,—	75	—	—	—	— 75	96	21	
IV	0	42,—	3,—	45	258	144	114	69	—	69	
	1	44,64	3,—	45	204	61	143	98	—	98	
	2	47,58	3,—	45	141	—	141	96	—	96	
	3	50,52	3,50	55	99	—	99	44	—	44	
	4	54,12	3,50	55	64	—	64	9	24	33	
	5	57,72	3,50	55	33	—	33	— 22	48	26	
	6	61,32	4,—	60	—	—	—	— 60	72	12	
	7	64,92	4,—	60	—	—	—	— 60	96	36	
V	0	41,—	2,50	40	239	128	111	71	—	71	
	1	43,64	2,50	40	187	50	137	97	—	97	
	2	46,58	2,50	40	128	—	128	88	—	88	
	3	49,52	2,75	45	89	—	89	44	—	44	
	4	53,12	2,75	45	56	—	56	11	24	35	
	5	56,62	2,75	45	28	—	28	— 17	48	31	
	6	60,32	3,—	45	—	—	—	— 45	72	27	
	7	63,92	3,—	45	—	—	—	— 45	96	51	

Kolom 3 is loon + kinderbijslag.

Kolom 8 is verschil tussen kolom 6 en 7.

Kolom 9 is verschil tussen kolom 5 en 8.

Kolom 11 is kolom 9 + kolom 10.

CIJFERS EN FEITEN

Kinderbijslagen over de gehele wereld.

Het maandblad *Arbeid* wijdde in zijn nummer van 15 Maart jl. een beschouwing aan de verschillende systemen kinderbijslagen die men in de gehele wereld kent.

Wij laten deze beschouwing (van A. B. Michielsens) hieronder volgen.

Niet alleen hier te lande, maar in bijna alle Europese Staten en in een aantal Staten van Zuid-Amerika en Australië wordt aan het personeel boven zijn loon een kinderbijslag uitgekeerd, wanneer het gehuwd is en een of meer kinderen te zijnen laste heeft.

In Duitsland is zulks niet het geval, maar ook daar gaan steeds meer stemmen op, die op invoering aandringen. De vakorganisatie, maar ook een aantal werkgevers en vertegenwoordigers van de Christelijke sociale politiek vragen er om.

In het buitenland spreekt men zowel van *gezinsloon* als van *sociaal loon*. Tussen beide maakt men verschil. Onder gezinsloon verstaat men, wat wij onder loon naar behoefte, loon inbegrepen kinderbijslag, verstaan. Het sociaal loon wordt van Christelijke en humanistische zijde bepleit en hieronder verstaat men een minimumloon, waaruit de arbeider ook de kosten van zijn gezin kan bestrijden. Dit laatste zal voorlopig in de meeste landen van Europa wel niet mogelijk zijn en de kansen om dat te verwezenlijken zullen wel niet over Korea lopen! Maar inmiddels bewijzen de kinderbijslagen allerwege reeds voortreffelijke diensten.

De regeling van kinderbijslagen kan op verschillende wijzen worden geëffectueerd:

1. door de Staat volgens het systeem van vereveningskassen;
2. door de Staat met directe financiering door de werkgever, of ook met een soort vereveningskassen;
3. door de Staat met overwegende financiering van de bijslagen door de Staat.

Wij laten hier nu volgen de landen waar kinderbijslageregelingen bestaan volgens één der drie hiervoor aangeduide stelsels. Achter elk land worden zoveel mogelijk enkele nadere gegevens vermeld, echter maar op een beperkte schaal, want er wordt voortdurend allerwege zoveel aan deze kinderbijslagen gedokterd, ook in verband met de spanning tusen lonen en prijzen, dat men deze gegevens toch onmogelijk actueel „bij” kan houden.

In deze systemen zijn natuurlijk allerlei onderlinge variaties mogelijk, b.v. ten aanzien van de wijze van uitvoering ten aanzien van premie-inning, uitkering, aantal kinderen, leeftijd, aanvang van het recht, progressie in de uitkering, uitkering door bedrijf of Staat, gecentraliseerd of gedecentraliseerd enz.

Zwitserland bewijst, dat bij uitvoering door de werkgevers een voordelige regeling mogelijk is.

In elk geval wordt door het bovenstaand overzicht voldoende be-
wezen, dat het gezinsloon — in welke vorm dan ook — een groot
deel van de wereld heeft veroverd.

SYSTEEM I

Land:	Sinds:	Tot een leeftijdsgrens van:	Nadere gegevens:
België	1930	14 jaar (stud. 18 jaar) (arbeidsongesch. inbegr.)	ook voor zelfstandigen
Chili	1937	18 jaar (arbeidsongesch. langer)	
Frankrijk	1932	1 jaar na leerpl. (leerl. tot 17 j.) (stud. 20 j.)	gezinnen met ten minste 2 kin- deren
Nederland	1939	16 jaar (stud. 20 jaar)	van het eerste kind af en voor zelfstandigen in voorbereiding
Portugal	1942	14 jaar (stud. 21 jaar en ongesch. onbegrensd)	
Zwitserland	1943	15 tot 18 jaar (stud. en ongesch. langer)	vanaf eerste of tweede kind ver- schillend per kanton
Uruguay	1943	14 jaar (stud. en leerl. 16 jaar)	

SYSTEEM II

Land:	Sinds:	Tot een leeftijdsgrens van:	Nadere gegevens:
Roemenië	1944	14 jaar (stud. en ongesch. 16 jaar)	
Spanje	1938	14 jaar (wezen en stud. 18 jaar en ongesch. onbegrensd)	gezinnen met ten minste 2 kinde- ren. Ook voor kleine boeren en gepensionneerden
Hongarije	1938	18 jaar	van het eerste kind af
Bulgarije	1942	21 jaar	voor georganiseerden premie bij verschillende beroepen verschil- lend
Italië	1936	14 jaar voor arb. 18 jaar voor bedienden (stud. 3 à 4 jaar langer en arb.ongesch. onbegrensd)	ook voor kinderen van zieken en arbeidsongeschikten Uitk. voor de echtgenote, voor de kinderen en voor de kleinkinderen. Bijdrage van de werkgever ver- schillend per bedrijfstak
Libanon	1943	?	rechtstreekse betaling door werk- gever
Luxemburg	1947	?	uitkering volgens indexkosten van levensonderhoud

SYSTEEM III

Land:	Sinds:	Tot een leeftijdsgrens van:	Nadere gegevens:
Australië	1941	18 jaar	van 2 kinderen af, uitbetaling bij postkantoor en banken
Brazilië	1942	18 jaar (arbeidsongesch. tot meerderjarigheid)	van 8 kinderen af; voor kinderen wier kostwinner is overleden; voor hen die niet 't min.loon verdienen
Canada	1944		alle gezinnen uit belasting, van 6 kinderen af daalt de uitk. per kind. Uitvoering door min. van volksgezondheid
Finland	1943	16 jaar; stud. 20 jaar (arb.ongesch. onbegrensd)	uitk. volgens indexkosten van levensonderhoud, uit belasting; alle gezinnen van 4 kinderen af, met beperkt ink.; uitv. door ministerie van 2 kinderen af; premie-inning en uitk. door de Staat (Post)
Engeland	1945	tot einde leerplicht (stud. en leerl. tot 16 jaar)	van 3 kind. af, uitv. Post of Bank
Ierland	1944	16 jaar	premie en Staatsbijdrage;
Nw-Zeeland	1926	16 jaar (stud. 18 j. en arb.ongesch. onbegrensd)	uitv. ministerie
Noorwegen	1945	16 jaar	van 2 kinderen af; financiering door Staat en gemeenten; uitv. door Staat en pensioenkas-
Polen	1947	16 jaar (stud. 24 jaar)	kosten uit belasting; uitk. progressief naar aantal kinderen
Rusland	1936	5 jaar (!)	uitv. soc.-verz.kassen; districts- en gemeenteraden
Tsjechoslowakije	1945	18 jaar (stud. en leerl. 24 jaar en arb.ongesch. onbegrensd)	Staatsgarantie; uitv. ministerie; vereenigingskassen en ziekenkassen
Zweden	1947	16 jaar	financ. door Staat; uitv. door ministerie en pl.kinderhulp

Indexcijfers van bruto-lonen en salarissen mannel. arbeidskrachten.

Het C.B.S. publiceerde in zijn statistisch bulletin van 16 April jl. onderstaande indexcijfers van bruto-lonen en salarissen van mannelijke arbeidskrachten. Hierbij moet rekening worden gehouden met het voorlopig karakter van de cijfers van de laatste kolom.

Basis 30 Juni 1947 = 100

	1949 31-12	30-6	1950 31-12	31-1	1951 28-2	31-3
Uurlonen van volwassen arbeiders:						
Nijverheid (gemiddeld van 40 takken)	109	114	120	120	120	126
w.o. bouwnijverheid en bew. van hout	111	117	123	123	123	129
metaalindustrie	111	116	122	122	122	128
Bereiding van voedings- en genotmiddelen	107	113	118	118	118	124
Transport (gemiddeld van 5 takken) ...	109	114	120	120	120	126
Landbouw (akkerbouw en veehouderij)	113	119	125	125	125	131
Nijverheid, transp. en landbouw tezamen	109	115	121	121	121	127
Maandsalarissen van administratief personeel van 26 jaar en ouder (gemidd. van 3 takken)	107	114	119	119	119	125
Uurlonen van volwassen arbeiders:						
	Basis 30 Juni 1938/30 Juni 1939 = 100					
Nijverheid (gemiddeld van 24 takken) ...	182	191	201	201	201	211
Landbouw (akkerbouw en veehouderij)	275	290	305	305	305	320
Nijverheid en landbouw tezamen	195	205	216	216	216	226

Minister Schuman over het Schumanplan.

In *Revue de l'Europe*, onafhankelijk internationaal orgaan, gewijd aan de bevordering van de éénwording van Europa, troffen wij een artikel aan van de hand van de heer R. Schuman, Minister van Buitenlandse Zaken van Frankrijk, „De steenkool- en staalpool” (Schumanplan).

De heer Schuman wijst eerst op de moeilijkheden waarop men stuitte, toen men van 1947 tot 1949 pogingen in het werk stelde een volslagen economische unie tussen de verschillende Europese staten te bewerkstelligen. Men besloot toen zich tot de productie steenkool en staal te beperken.

De heer Schuman vervolgt: „Wij hebben deze producten gekozen, omdat het hier producten betreft, welke de basis vormen voor geheel de economie; zij beheersen inderdaad de overige productie. Bovendien is de productie van kolen en staal in grote ondernemingen geconcentreerd, welke gemakkelijk controleerbaar zijn. Deze industrieën leggen bovendien in de verschillende landen een treffende mate van overeenkomst aan de dag, terwijl bijv. de textielindustrie, de landbouw en andere takken van nijverheid onder wel zeer van elkaar verschillende omstandigheden werken.

Onze keus is dus niet toevallig. Wij willen een maximum resultaat met een minimum aan risico. Nimmer is er — in welk tijdvak ook — een dergelijke proef genomen. Wij stemmen toe, dat er moed voor nodig is om deze proefneming voor te stellen en wellicht in nog grotere mate om haar toe te passen: hier zowel als in andere gevallen moet men wagen tenzij men in zijn ondergang wil berusten.

Wij trachten ons van deze beklemming, die ons verstikt, te bevrijden; wij wensen een flinke markt in onze landen te scheppen; wij willen de productie en de consumptie ten bate van de gehele bevolking vergroten; de kostprijs door de verbetering van onze productiemethoden verlagen; onze export verhogen. Ter wille hiervan moeten wij onze installaties moderniseren, onze industrie specialiseren, een rendabel gebruik der geïnvesteerde kapitalen verzekeren, een eind maken aan een kortzichtig protectionisme en ook de vrije concurrentie veroorloven.

Zo luiden de voorwaarden, die ons economisch herstel voorafgaan. Welnu, dit alles is onmogelijk, tenzij wij onze industrie over onze politieke grenzen groeperen, wij een hovennationaal gezag aanvaarden en wij weigeren te vegeteren op de te klein geworden binnenlandse markt, afgeschermd door tolgrenzen. En zo handelend, verre van de nationale belangen te miskennen of ze op te offeren, zullen wij hen integendeel redden van een zekere crisis. Het samenbrengen van onze activiteit en van onze hulpbronnen betekent, dat ieders aandeel groter wordt. Zeker, de overgang zal met voorzichtigheid dienen te geschieden. Indien men een verbinding tot stand wil brengen tussen reservoirs, die een zeer verschillende waterstand kennen, zou het onredelijk zijn de dijken, die ze

scheiden, door te steken: er is een systeem van sluizen en van gecontroleerde verbindingen nodig; van werken voor regulatie.

Deze verscheidenheid van niveau en van omstandigheden treffen wij op het terrein der lonen, der kostprijzen, der installaties en der natuurlijke factoren — mijnen — aan. Ieder erkent, dat men in de landen, die zich zo verenigen, naar een nivellering der prijzen, transportkosten, belastingen en andere factoren, die de kostprijzen beïnvloeden, zal moeten streven.

Dit alles vraagt respijt, eist offers. De moeilijkheden zijn groot en van „rijke” verscheidenheid. Noemen wij de ongelijkheid der lonen, die het ene met het andere land vergeleken, 60 à 80 % kunnen verschillen: het zal om klaarblijkelijke sociale redenen onmogelijk zijn de lonen in de landen, waar zij het hoogste zijn, te verlagen. Men moet hen dus geleidelijk verhogen. Daarentegen zal men de prijzen op het laagste niveau dienen gelijk te maken. Het is mogelijk, dat ondernemingen, die te duur produceren ondanks een redelijke poging tot aanpassing, niet meer levensvatbaar zullen blijken te zijn. Tenslotte het natuurlijk gegeven — de steenkolenlagen — is er eenmaal en het is niet voor verbetering vatbaar. Het vraagstuk, hetgeen zich hier voordoet, luidt of en op welke wijzen mijnen met een slecht rendement kunnen worden geëxploiteerd, wanneer de beschermende douanetarieven zullen verdwijnen of andere beschermende maatregelen met betrekking tot de deelnemende concurrerende landen zullen ophouden te bestaan.

Dit zijn voorbeelden. Zij stellen ons in staat de verscheidenheid der vraagstukken te onderkennen, die wij op onze weg zullen ontmoeten. Zij kunnen soms onoplosbaar schijnen of tegenstrijdige geneeswijzen eisen. Toch, overall is kruid voor gewassen. Het merendeel dezer vraagstukken zou zich toch voordoen, onverschillig of er één markt zou worden gevormd, ja dan neen. Het zal zes landen gemakkelijker vallen een geneesmiddel te vinden om de situatie gezond te maken door gemeenschappelijke offers, dan het voor ieder afzonderlijk zou zijn, indien dat land aan zichzelf overgelaten ware. De saamhorigheid tussen de Europese landen zal zo werkelijk worden, evenals de solidariteit tussen de verschillende landstreken van een zelfde staat.

Gij kunt niet van mij verwachten een tot in bijzonderheden afdalende analyse van de permanente instellingen, welke men van plan is te stichten, maar het zij mij vergund u er de voornaamste bijzonderheden van mede te delen. Voor de eerste maal zal er nu eens een ander soort internationale organisatie komen, dan van het bekende type, waarin de afgevaardigden met mandaat, woordvoerders van hun regeringen, zitting hebben. Aan het hoofd staat een gemeenschappelijk gezagsorgaan, dat onafhankelijk zal zijn en wiens leden minder ter wille van hun nationaliteit zullen worden gekozen dan wel om hun persoonlijke bekwaamheid. Zij zullen onafhankelijk zijn van de regeringen, die hen zullen hebben benoemd en tegelijkertijd van de privé-belangen, die zij zullen hebben

te controleren. Toch zullen zij in voortdurend contact en in nauwe verbinding staan enerzijds met de vertegenwoordigers der aangesloten regeringen en anderzijds met alle groepen belanghebbenden (producenten, werknemers, afnemers).

De besluiten van dit hoge gezagsorgaan zullen na overleg tot stand komen en in volle vrijheid worden genomen. Het enige voorbehoud bestaat uit de regeling dat de belangrijkste beslissingen kunnen worden uitgesteld om onderworpen te worden aan internationale rechtspraak. Het hoge gezagsorgaan zal daarenboven voor al zijn handelingen verantwoording schuldig zijn aan een internationaal parlementair instituut, dat de afgevaardigden der aangesloten landen zal verenigen. Dit instituut, deze assemblée, is geroepen zich te voegen in het kader van de Raad van Europa. Dit alles betreft de constitutie van de eerste van deze Europese gezagsorganen, waarvan de Assemblée te Straatsburg het denkbeeld heeft gelanceerd en het statuut uitgewerkt. De Europese economische organisatie zal op een netwerk van zelfstandige organen dienen te rusten, waar alle belangen — nationale, beroeps, economische en sociale — elkaar in vruchtbare samenwerking ontmoeten.

Wij weten, dat machtige tegenstanders opstaan en zich verenigen. In elk land komt er inderdaad een beduchtheid aan de dag. Men vreest voor de ervaringen, die men straks bij de proefneming zal opdoen. Men zou meer zekerheid tegen het onbekende, tegen de willekeur, tegen mogelijke dwaling, willen hebben. Men wil meer zekerheid tegen de concurrerende buurman, die men — ten rechte of ten onrechte — door de omstandigheden begunstigd acht. Men erkent wel de noodzaak van een autoriteit om regelingen aan te geven en om arbitrage uit te oefenen, maar men is bevreesd zich in een vermeend dirigisme te storten, dat ondragelijker zou zijn, dan het door de staat in practijk gebrachte dirigisme. Zou het niet beter zijn, suggereert men ons, de regeling aan belanghebbenden zelf, aan de georganiseerde producenten over te laten onder contrôle der aangesloten regeringen?

Dergelijke redeneringen bewijzen, dat het principe van een bovennationaal orgaan zelf in geding is. Onze tegenstanders klampen zich altijd aan de oude dwalingen vast, die zij oproepen: voogdij van de staat, protectionisme enz. Dit alles is verklaarbaar: onze ondernemingen zijn ontwend aan het dragen van verantwoordelijkheid, dank zij de oorlogsomstandigheden en na-oorlogse verhoudingen en van een lange periode van schaarste. In normale omstandigheden zouden zij deze verantwoordelijkheid wél op zich nemen.

De voorziening van grondstoffen, de vaststelling van prijzen en salarissen, de export waren in het jongste verleden strict en zijn nu nog ten dele gereguleerd. Men heeft heftig en soms gerechtvaardigd het bureaucratische dirigisme gewraakt. Dit neemt niet weg, dat men gewoon geraakt is aan deze regelingen of tenminste zich heeft ingesteld op de afwezigheid van persoonlijk initiatief in zekere sectoren. De totstandkoming van één markt plaatst onver-

hoeds de producenten voor de noodzaak zich in vrije concurrentie met hun naburige buitenlandse mededingers te meten. Vrijheid schrikt af, indien men de gewoonte verloren heeft zich er van te bedienen.

Men moet, inderdaad, met kracht onderstrepen, dat de hoge autoriteit waarvan men de bevoegdheden tot dirigisme afkeurt, niet het recht bezit in het beheer der ondernemingen in te grijpen. Het doel van de hoge autoriteit is zich te keren tegen alle practijk, welke de vrije concurrentie schendt. Zij waarborgt de producenten en de consumenten tegen een verkeerd gebruik van de vrijheid, tegen elke kunstgreep welke de uitbreiding van de productie belemmert. Men moet zich opnieuw leren aanpassen aan een loyaal toegepaste vrijheid. Dit gaat niet zonder risico, noch zonder inspanning, gepaard gaande met intelligentie. Indien het gegrond is, dat de ondernemers zich daarmede regelmatig bezighouden, zouden zij intussen een ernstige fout begaan, indien zij hun heil zouden zoeken in een stabiel blijvende toestand. De weigering om de poging te ondernemen en het risico te wagen is, evenals de capitulatie, de ergste nederlaag. Onze nationale economische stelsels moeten, zoals trouwens Europa zelf ook, oude paden verlaten. Anders zouden zij in routine, in sleur en in lijdelijkheid ondergaan, deze eeuwige verzoeking van de schroomvallige.

VREEMDE WOORDEN

voorkomend in dit nummer

Causaliteit: oorzakelijkheid, betrekking van oorzaak en gevolg.

Interdependentie: onderlinge afhankelijkheid.

Metaphysisch: betrekking hebbend op bovenzinnelijke gronden der dingen en werkingen.

Prealabele: voorafgaande.

Coördineren: Gelijk te stellen; te rangschikken in onderling verband.

Essentieel: wezenlijk.

A.B.V.: Algemeen Belgisch Vakverbond.

A.C.V.: Algemeen Christelijk Vakverbond in België.

Desiderata: dingen die gewenst worden.

Je Maintiendrai, que l'Union fait la Force: Ik zal handhaven, want Eendracht maakt Macht. Dit is een woordspeling op de wapenspreuken van Nederland, België en Luxemburg.

Geëffectueerd: verwezenlijkt; ten uitvoer gebracht.

Protectionisme: economisch stelsel, dat gebaseerd is op beschermende rechten.

Intelligentie: verstandelijk vermogen; schranderheid.

Labiël: wankelbaar.

DE WEG UIT HET SLOP

Een gunstig verschijnsel.

In steeds toenemende mate dringt het tot brede lagen van ons volk door, dat de economische toestand van ons land zorgwekkend is. Schier alles draagt er toe bij om dit besef te versterken.

Men kan geen krant of tijdschrift ter hand nemen of men leest er van. Men leest van een maar voortdurend tekort op onze betalingsbalans, van een toenemende inflatiedreiging, van een streven naar bevordering van de liberalisatie van het handelsverkeer dat niet goed vlotten wil, van onvoldoende convertibiliteit der valuta's, van verslechtering van de ruilvoet en van afnemende monetaire reserves. Allemaal uitdrukkingen en begrippen, die ons volk niet of nauwelijks verstaat, maar misschien juist daardoor er toe leiden, dat een min of meer vaag gevoel wordt gewekt, dat er blijkbaar met de economie van ons land iets aan de hand is.

Men kan geen vergadering van zijn vakvereniging bezoeken of er is wel een spreker, die zijn gehoor tracht duidelijk te maken dat er in economisch opzicht iets zal moeten gebeuren, want dat het zó niet langer kan.

Maar ook degene, die geen krant leest en geen vergaderingen bezoekt, blijft niet verschoond van al deze sombere dingen. Bij het aanschaffen van de voor zijn levensonderhoud al dan niet noodzakelijke goederen, ervaart hij dat hij voor zijn geld minder kan kopen dan hij tot voor kort gewend was. En deze ervaring leert hem, dat de welvaart aan het verminderen is, dat het met de economie van ons land niet al te best is gesteld.

Kenmerkend ook voor de slechter wordende economische toestand is misschien wel de toenemende onenigheid over de verdeling van wat beschikbaar is. Nagenoeg iedere groep voelt zich — terecht of ten onrechte — te kort gedaan. De één — de meer welgestelde — klaagt over de hoge belastingdruk. Bij hem heeft minister Lieftinck het gedaan. De ander — de handeldrijvende middenstander — toornst over te lage winstmarges bij afnemende omzetten. Van Prof. Brouwers weet hij geen al te vriendelijke dingen te zeggen. In de kring der arbeiders maakt men zich bezorgd over de hoge prijzen en de daarbij onvoldoende aangepaste lonen en men stelt desnoods de hele regering in gebreke.

Dit groeiende besef van de zich voor ons land ongunstig ontwikkelende economische situatie is zonder twijfel op zichzelf een gunstig verschijnsel. Een ziekte is het meest gevaarlijk, als men niet weet, dat men er aan lijdt. Weet men het wel, dan gaat men er iets aan doen en is onder Gods zegen de genezing ook dikwijls mogelijk.

Een minder gunstige reactie.

Ik ben er echter niet zeker van, dat dit op zichzelf gunstige verschijnsel wel in voldoende mate de gewenste reactie in ons volk oproept. Ons volk heeft tijdens de bange bezettingsjaren reikhalzend uitgezien naar de bevrijding en daarbij het ongemotiveerde gevoel gekoesterd, dat als die bevrijding er eenmaal maar was, alles weer goed zou worden. Reeds spoedig na de bevrijding ontwikkelde zich een zekere mate van schijnwelvaart, die het ongemotiveerde van het bevrijdingsoptimisme onvoldoende aan de dag bracht. En nu, nu mede onder invloed van internationale politieke gebeurtenissen, dit alles niet valt vol te houden, ontwaakt ons volk uit een schone droom in een koude, niets-belovende dag. Er komt een zekere beklemming over dat volk. Het durft in de weg omhoog niet meer te geloven. Een even ongemotiveerd pessimisme doet zijn verlamme werk. Wij zitten in een slop en wie zal ons de weg daaruit wijzen? Ja, is er wel een uitweg? Volgens Van Dale's Handwoordenboek der Nederlandse taal is een slop een *straatje dat geen uitgang heeft!*

Hoe begrijpelijk ook, toch verwerpelijk.

Mij dunkt, dat deze ondergangsstemming met klem moet worden bestreden. Men kan haar begrijpen, doch dat is iets anders dan rechtvaardigen en aanvaarden. God heeft ons niet in de wereld geworpen om daarin om te komen in grauwe armoede. Integendeel, Hij heeft ons tot taak gegeven die wereld, Zijn wereld, tot ontwikkeling te brengen. Dat is Zijn eer; dat is onze welvaart. Hij wil ons daarbij helpen als een Vader. Van deze Vader zegt de Schrift, dat Hij „werkt tot nu toe”. Zouden wij onder het oog van zo'n werkende Vader de handen moedeloos en lusteloos in de schoot leggen? Dat is niet denkbaar. Juist nu worden we geroepen om — wars van alle lijdelijkheid — de kracht van het geloof te laten zien, ook bij de vervulling van onze maatschappelijke taak. Wij zullen de uitweg moeten zoeken en moeten wijzen, daar waar deze er niet schijnt te zijn. Een slop toch is een straatje dat geen uitgang heeft! Zo'n straatje aan het eind waarvan een schutting staat, die ons het voortgaan verhindert. Er zijn dan maar twee mogelijkheden: teruggaan of de schutting opruimen. Om onze keuze te kunnen bepalen, moeten wij zien waarheen deze beide mogelijkheden ons leiden. Wat er vóór en wat er achter het slop ligt. Het is misschien verstandig om eerst het slop zelf eens aan een nader onderzoek te onderwerpen.

Wat is er eigenlijk aan de hand?

Hetgeen wij als volk gezamenlijk voortbrengen aan goederen en diensten vormt ons nationale inkomen. Men zou nu kunnen zeggen, dat de omvang van dit nationale inkomen de mate van onze

welvaart bepaalt. Toch is dit niet helemaal juist. Als er iemand is, die er wat bijlegt, is de welvaart groter. Is er daarentegen iemand, die er wat afneemt voor doeleinden die ons niet rechtstreeks in tastbare vorm ten goede komen, dan is de welvaart kleiner. Zowel het één als het ander doet zich voor.

De laatste jaren hebben de Amerikanen in het kader van het Europese herstelprogramma, in de wandeling genoemd de Marshall-hulp, ons belangrijke bedragen verschaft, die het ons mogelijk maakten wat royaler te leven dan overeenkwam met ons nationale inkomen. De kort geleden door de regering aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangeboden Deviezennota geeft een inzicht in de omvang dezer hulp. In de periode van begin 1948 tot en met 30 April 1951 werd aan Nederland toegewezen een bedrag van niet minder dan \$ 845,8 miljoen. Een gedeelte daarvan, nl. \$ 133,5 miljoen, ontvingen wij in de vorm van leningen; een ander gedeelte ten bedrage van \$ 712,3 miljoen werd eenvoudig geschonken. Omgerekend tegen de huidige dollarkoers betekent het gedeelte aan schenkingen een f 2,7 milliard. Dat komt dus neer op een geschenk van ruim f 250,— per persoon of ruim f 1000,— per gezin van man, vrouw en twee kinderen. Kennisgeving van deze bedragen stemt ons tot grote dankbaarheid jegens onze Amerikaanse vrienden. Aan alle goede dingen komt echter een einde. Zo ook aan de Marshall-hulp. Deze wordt ieder jaar kleiner en zal binnen afzienbare tijd, althans in zijn huidige vorm, geheel aflopen. De Amerikanen zullen ons dan nog wel helpen bij onze herbewapening, maar dat is uiteraard iets geheel anders.

Hiervóór werd reeds opgemerkt, dat er ook iemand is die van ons nationale inkomen een gedeelte afneemt. Dat dit nodig is, is te wijten aan de communistische bedreiging van de vrije wereld. Hierdoor zijn ook wij genoopt ons zo sterk mogelijk te bewapenen ten einde in staat te zijn ons zo nodig — wat God verhoede — te verweren tegen de aantasting van het dierbaarste, dat wij bezitten: onze vrijheid. De overheid moet dus een gedeelte van ons nationale inkomen opeisen om dit te kunnen betalen. Officiële mededelingen vermelden, dat hiermee voor dit jaar een bedrag van f 1,5 milliard gemoeid zal zijn. Dit komt neer op circa 9 % van ons nationale inkomen.

Bij dit alles mag niet uit het oog worden verloren de snelle groei van onze bevolking. Dat wil zeggen, dat het aantal deelgerechtigden toeneemt. Per hoofd van de bevolking is minder beschikbaar, tenzij wij er in slagen de omvang van ons nationale inkomen belangrijk te vergroten. Volgens de President van de Nederlandse Bank, Dr. Mr. W. Holtrop, houdt dit in een extra last, die op 10 % van ons tegenwoordige nationale inkomen kan worden gesteld.

Wat tenslotte voor verdeling overblijft, kan worden besteed voor consumptie en voor investeringen. De verhouding tussen deze beide is lang niet onverschillig. Investeren immers is het

steken van een gedeelte van het nationale inkomen in fabrieken, machines, schepen, grondstoffen e.d. Allemaal dingen, die nu en in de toekomst nodig zijn om te kunnen produceren, d.w.z. ons nationale inkomen te vormen. Doordat er in ons land steeds meer mensen komen die om werk vragen en in wier levensonderhoud moet worden voorzien, zullen wij een behoorlijk deel van ons nationale inkomen voor dit doel moeten gebruiken. In het algemeen kan men zeggen, dat het investeringspeil van vandaag beslissend is voor de welvaart van morgen. Deze investeringen zullen dan ook doelmatig moeten zijn. Zij zullen zo moeten worden gericht, dat ze ook inderdaad voor onze toekomstige welvaart wat betekenen.

Moet men dus enerzijds voorzichtig zijn met op de investeringen te beknipten, anderzijds zal men er voor moeten waken dat er geen nutteloze investeringen worden verricht, waardoor het consumptiepeil van vandaag wordt gedrukt zonder dat de consumptiemogelijkheden van de toekomst worden vergroot. Het is deze overweging, die de Christelijke vakbeweging er toe bracht voor deze tijd, waarin wij op de kleintjes moeten passen, investeringscontrole te bepleiten. Helaas tot nu toe zonder veel resultaat. Geen mens, die zich van zijn verantwoordelijkheid tegenover ons volk bewust is, zal er zich toe lenen mee te werken aan een te laag peil van investeringen. Aan de andere kant zou het ook niet verstandig zijn een te groot deel van de consumptie aan de investeringen op te offeren. Er moet immers een redelijk voorzieningspeil zijn om zijn dagelijkse arbeid naar behoren en met lust te kunnen verrichten. En ook dit is, afgezien van andere overwegingen, een economisch belang. Er moet derhalve gezocht worden naar een verantwoord evenwichtspunt tussen consumptiepeil en investeringsniveau.

Toch is het beeld nog te eenvoudig.

Het beeld dat ik tot nu toe schetste is echter te eenvoudig, omdat ik daarbij geen aandacht schonk aan de internationale samenhang. Wij leven niet op een eiland, hetwelk ons alles verschaft, dat wij nodig hebben. Tal van noodzakelijke grond- en hulpstoffen zijn er eenvoudig niet in ons land en moeten wij kopen van anderen. Wij moeten dus importeren. Deze import moet worden betaald met goederen en diensten, die wij voortbrengen. Om te kunnen leven en werken moeten wij importeren en om te kunnen importeren moeten wij exporteren.

In 1950 importeerden wij voor een bedrag van f 7855 miljoen. Ruim 90 % van deze invoer bestond uit grond- en hulpstoffen, halffabrikaten, productiedelen en kapitaalgoederen (machines e.d.). Op die invoer kan niet zo heel veel worden bezuinigd. Wij zullen dus in de eerste plaats onze aandacht moeten richten op een vergroting van onze export. Nu doet zich hierbij de vervelende omstandigheid voor, dat onze klanten minder verlegen zitten om de goederen die wij uitvoeren dan dat wij verlegen zitten om de

goederen die wij van onze leveranciers moeten betrekken. Men zegt dan, dat ons exportpakket zwak is. Wij hebben nu eenmaal harder grondstoffen voor onze industrie nodig, dan onze klanten behoefte hebben aan bloembollen. Of wij er in zullen slagen onze export op te voeren, hebben wij niet helemaal in eigen hand. Dit hangt voor een belangrijk deel af van de welvaart van onze afnemers. Voor zover wij het in eigen hand hebben, mogen wij echter niets ongedaan laten om onze uitvoer te vergroten. Dat wil dus zeggen, dat wij moeten zorgen voor een goed en voor een goedkoop product. Dat wil ook zeggen, dat wij onze productie nauwkeurig moeten afstemmen op de behoeften en wensen van onze afnemers. Daarom moeten wij voortdurend op het vinkentouw zitten en zorgvuldig de gebruiksgewoonten in de rest van de wereld in haar ontwikkeling volgen.

Sedert het uitbreken van het conflict in Korea is over de gehele wereld de vraag naar grondstoffen toegenomen. Daardoor stegen de prijzen daarvan snel en sterk. De verkopers van grondstoffen zijn daar goed mee, doch de kopers daarvan — en daartoe behoren wij — betalen het gelag. Wij moeten voor een zelfde hoeveelheid ingevoerde goederen meer betalen. Zouden nu de prijzen van de goederen, die wij uitvoeren, maar even snel en even sterk stijgen, dan was er geen vuiltje aan de lucht. Wij betalen immers met export. Hier nu wreekt zich het zwakke karakter van ons exportpakket. De prijzen van onze uitvoergoederen zijn belangrijk minder snel en minder sterk gestegen. Een zelfde hoeveelheid invoergoederen moeten wij dus betalen met een grotere hoeveelheid uitvoergoederen. Dit heeft ons een gevoelig verlies opgeleverd. Op grond van gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek kan worden berekend, dat in vergelijking tot 1948 voor dezelfde hoeveelheid invoer ongeveer f 1,4 miljoen meer moet worden betaald.

Daar komt bij, dat een van onze beste klanten, West-Duitsland, op zwart zaad zit en dus van ons minder koopt of wel koopt, maar niet betaalt. Het is duidelijk, dat wij het grootste belang hebben bij het vinden van een oplossing voor de West-Duitse economische moeilijkheden.

Van belang is tenslotte nog even stil te staan bij het feit, dat onze klanten en onze leveranciers niet dezelfde zijn. Wij kopen van het ene land en moeten daaraan dus betalen, terwijl wij verkopen aan het andere land en daarop dus een vordering krijgen. Kunnen wij nu die vordering gebruiken om onze schuld te betalen, dan loopt de zaak rond. Zo gemakkelijk liggen de zaken in de wereld echter niet. De ene geldsoort is niet steeds vrij inwisselbaar tegen de andere. Er is onvoldoende convertibiliteit der valuta's. In het kader van de Europese Betalingsunie tracht men dit wat te verbeteren. Als dat niet gelukt is het voor ons niet best. Wij zullen dan ons goud- en deviezenbezit, onze monetaire reserves, zien afvloeien. Ook in dit verband is een oplossing van het

West-Duitse vraagstuk van grote betekenis. Is in het voorgaande in grote lijnen geschetst hoe het slop er uitziet, wij moeten nu aandacht schenken aan

Wat vóór het slop ligt.

Als wij uit het slop trachten te komen door de weg terug te gaan, zullen wij steeds meer onze consumptie en onze investeringen moeten inkrimpen. Dit is de weg naar de armoede en de werkloosheid. Deze weg is dus noodlottig. Dit wil uiteraard niet zeggen, dat enige beperking van consumptie en investeringen nooit toelaatbaar is. Als men een hindernis voor zich heeft en men wil die nemen, moet men wel eens een stapje terug. Maar dit wil wél zeggen, dat men niet steeds kan doorgaan met het versoberen. Om onze toekomstige werkgelegenheid veilig te stellen, *moet* er geïnvesteerd worden. Daarom is het nodig te sparen, d.w.z. regelmatig af te zien van een deel van de huidige consumptie. Als het even kan, moet dit vrijwillig geschieden. Ik weet, dat er talrijken zijn, die met de beste wil van de wereld niet sparen kunnen. Maar ik weet ook, dat er zijn die het wél kunnen en het toch niet doen. Deze schaden de toekomst van ons volk en daarmee op den duur zichzelf en hun kinderen. Wat wij nu niet vrijwillig doen, daartoe zal de ontwikkeling der dingen ons straks dwingen. Dan helpt het niet meer of wij willen of niet willen. Het voor consumptie beschikbare deel van het nationale inkomen zal dan met ijzeren noodzaak verminderen. Daarom moeten wij ons inspannen om

De weg vooruit te gaan.

Er is maar één aanbevelenswaardige weg om uit het slop te komen en dat is de weg vooruit. Wij zullen de schutting aan het eind van het straatje moeten kraken. Daar is energie voor nodig. Die energie moeten wij dan opbrengen. Dit betekent heel eenvoudig, dat wij ons nationale inkomen moeten vergroten door onze productiviteit op te voeren. Ik spreek opzettelijk van productiviteit en niet van arbeidsproductiviteit. Dit laatste woord wekt — misschien onbedoeld — de indruk alsof het hierbij zou gaan om een zaak van de arbeiders alleen. Dit is niet het geval. Het is een zaak, ook van de arbeiders. Van hen zal gevraagd moeten en mogen worden het mogelijke te doen. Het is ook een zaak van de ondernemers. Zij zullen moeten zorgen voor een zo doelmatig mogelijke organisatie van de productie. Verspilling in alle mogelijke vormen, zowel van tijd als van arbeidskracht, zowel van kennis als van materiaal, moet tot het uiterste worden voorkomen. Het is niet in de laatste plaats een zaak van de overheid. Zij zal in haar apparaat, ook in het militaire apparaat, de hoogst mogelijke graad van doelmatigheid tot stand moeten brengen, opdat het deel van het nationale inkomen, dat zij voor zich moeten opeisen, zo klein mogelijk kan worden gehouden.

Slot.

In het slop blijven leven kan niet. Het is er te benauwd. De weg terug, misschien voor een ogenblik aanvaardbaar, leidt op den duur naar de armoede en de chaos. Alleen de weg vooruit brengt welvaart. Is deze weg begaanbaar? Voor een Christen kan dat nauwelijks een vraag zijn. Een geloof als een mosterdzaad is voldoende om een berg te verzetten. Dit geloof kan ook de uitweg uit het slop banen. Dit geloof voert tot daden. Onze productiviteit kan worden vergroot. Als wij onze arbeid verrichten in het geloof, als de uitoefening van ons goddelijk beroep, zal ze worden vergroot. Een deel slechts van de veerkracht en offerbereidheid, waarover ons volk tijdens de bezetting bleek te beschikken, is nodig om de hindernis te nemen. Het geloof geeft die veerkracht en geeft die offerbereidheid. Het heeft geen zin te klagen over de ongunst der tijden en de omstandigheden die ons tegen zijn. Het heeft alleen maar zin de kracht op te brengen om uit de moeilijkheden te geraken. Het is niet een economisch vraagstuk, waarvoor wij staan. Dat is slechts de buitenkant. Wij staan voor een zedelijk, of wilt ge, godsdienstig vraagstuk. Wij moeten het Koninkrijk van Vader zoeken en Hij zal voor ons zorgen.

Drs C. P. HAZENBOSCH.

DE POSITIE VAN HET MIDDEN- EN KLEINBEDRIJF IN DE PUBLIEKRECHTELIJKE BEDRIJFSORGANISATIE

Een gemotiveerd verlangen.

Uitgangspunt van de Wet op de Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie is, dat de in te stellen openbare lichamen tot taak hebben de bevordering van een het Nederlandse volk dienende werkzaamheid van het bedrijfsleven (of een bepaald gedeelte daarvan), alsmede de behartiging van het belang van dat bedrijfsleven (of dat bepaalde deel'er van) en van de daarbij betrokken personen.

In het licht van deze taakomschrijving is het volkomen begrijpelijk en gemotiveerd, dat in de kringen van de ambachtelijke en handeldrijvende middenstand de vraag is opgekomen, hoe bij de uitvoering van de Wet op de Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie een zodanige werkwijze zou kunnen worden gevolgd, dat een voldoende behartiging van de speciale belangen van het midden- en kleinbedrijf en van degenen, die daarin werkzaam zijn (dus ook de werknemers), zou zijn gewaarborgd.

Degene, die het grootbedrijf niet het één en het al acht, doch een open oog heeft voor de belangrijke sociaal-economische, politieke en culturele waarde van een gezond midden- en kleinbedrijf in het volksleven, zal deze vraag niet alleen gemotiveerd, doch tevens alleszins belangrijk achten. Want die erkent, dat het midden- en kleinbedrijf zowel in het kader van het gehele bedrijfsleven als in de afzonderlijke bedrijfstakken in vele opzichten een bijzondere positie inneemt.

Bij de beantwoording van deze vraag zijn niet alleen geïnteresseerd de middenstandsondernemers, doch evenzeer de werknemers, die in het midden- en kleinbedrijf werkzaam zijn. En zulks allereerst natuurlijk, omdat zij belang hebben bij de ontwikkeling en de ontwikkelingsmogelijkheden van de ondernemingen, waarin zij hun taak vervullen, doch tevens, omdat met het oog op hun eventuele toekomstmogelijkheden de ontwikkelingskansen van het midden- en kleinbedrijf hun allermint onverschillig kunnen zijn. Er zijn nog altijd — en wij achten dit, hoezeer wij geneigd zijn tot voorzichtigheid te manen, gelukkig — niet onbelangrijke aantallen werknemers, wier ideaal het is zich eenmaal als ondernemer te vestigen. „Beter een kleine baas, dan een grote knecht”, is een uitspraak, welke velen van harte beamen. Als dit gepaard gaat met nuchterheid en overleg, dan achten wij dit een gezond verschijnsel, een te waarden uiting van volkskracht.

Zo gezien is het volkomen begrijpelijk en alleszins juist, dat het vraagstuk van de positie van het midden- en kleinbedrijf in de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie een punt van overleg heeft

gevormd tussen de centrale middenstandsbonden en de werknemersvakcentralen. Een commissie, welke daartoe door deze organisaties was gevormd en die bestond uit de navolgende personen:

Mr F. J. H. Bachg, voorzitter, Ned. Kath. Middenstandsbond;

H. M. Emmering, Alg. Bond van Handels- en Kantoorbedienden;

J. F. M. Grasso (plaatsvervanger C. v. d. Hulst), Ned. Kath. Arbeidersbeweging;

H. Korte Jr (plaatsvervanger P. de Vries), Ned. Verbond van Vakverenigingen;

P. Maltha, Ned. Kath. Arbeidersbeweging;

H. Neuteboom, Ned. Verbond van Middenstandsverenigingen;

D. Swagerman, Kon. Ned. Middenstandsbond;

H. J. Vermeulen, Christelijk Nationaal Vakverbond;

Mr J. P. I. v. d. Wilde, secretaris, Chr. Middenstandsbond;

heeft het resultaat van haar besprekingen samengevat in een rapport, dat de titel draagt: „Top-organen P.B.O. voor klein- en middenbedrijven”.

Wij willen hieronder een samenvatting geven van de inhoud van dit rapport, dat na uitvoerige besprekingen in volkomen eenstemmigheid is vastgesteld.

Naar nieuwe vormen.

In het rapport wordt er allereerst aan herinnerd, dat in de middenstandsector al vroeg de behoefte is gevoeld aan een officieel adviesorgaan ter voorlichting van de regering en dat reeds op 30 Juni 1919 tussen de regering en de middenstandsbonden volledig overeenstemming werd bereikt over de instelling van een zodanig orgaan, dat de naam Middenstandsraad verkreeg.

Een suggestie van Prof. Dr F. L. van Muiswinkel aan het slot van de rede, die hij als voorzitter van de Middenstandsraad in de 250e vergadering van die raad op 26 April 1949 heeft gehouden, om in het kader van de Wet op de Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie een „Commissie Detailhandel en Ambacht” van de Sociaal-Economische Raad in te stellen, die dan zou kunnen worden beschouwd als een „Middenstandsraad in nieuwe stijl” (d.w.z. één, waarin ook het werknemerselement zou zijn vertegenwoordigd) heeft het sein gevormd voor vele en uitvoerige besprekingen van deze aangelegenheid in en tussen de middenstandsbonden, waarbij vier mogelijkheden werden onderscheiden, namelijk:

- a. los van elkaar staande organen voor Detailhandel, Ambacht, Horeca en Vervoer;
- b. al deze groepen in één orgaan;
- c. de verschillende groepen afzonderlijk, doch gebundeld op basis van art. 109 e.v. van de wet;
- d. Detailhandel en Ambacht samen in één orgaan, met daarnaast Horeca en Vervoer met een overkoepeling van deze organen op basis van art. 109 e.v.

Tot een definitieve conclusie is men daarbij niet gekomen. Wel werd er in petite comité een compromis bereikt, maar dit is nimmer algemeen aanvaard. Bedoeld compromis stemde praktisch overeen met het aanvankelijk resultaat van besprekingen van vertegenwoordigers van de Christelijke Middenstandsbond en het Christelijk Nationaal Vakverbond, dat echter in beide organisaties niet in behandelingswijze is gekomen, omdat intussen was komen vast te staan, dat het overleg over deze aangelegenheid in breder verband zou plaats hebben.

Raad voor midden- en kleinbedrijven gewenst.

Tijdens de besprekingen in dit breder verband kwam in de eerste plaats de vraag aan de orde in hoeverre of de Wet op de Publiek-rechtelijke Bedrijfsorganisatie voldoende mogelijkheid biedt voor een technisch verantwoorde economische opbouw der openbare lichamen, waarbij een maatschappelijk verantwoorde vertegenwoordiging van het midden- en kleinbedrijf mogelijk zou zijn. De aanvankelijk geopperde gedachte, dat aanvullende wetgeving hiertoe nodig zou zijn, kan gelukkig worden uitgeschakeld. Men behoeft nog geenszins van mening te zijn, dat een bepaalde wettekst het eind van alle wijsheid is, om er van overtuigd te zijn, dat wetswijziging of -aanvulling geen geringe zaak is en vrij zeker tot vertraging moet leiden.

In het overleg is naarstig gezocht naar een oplossing, waarin — om met het rapport te spreken — enerzijds de financiële opbouw van de bedrijfsschappen en hoofdbedrijfsschappen recht wedervaart, terwijl anderzijds de aan het midden- en kleinbedrijf gemeenschappelijke problematiek een aan het gewicht van deze materie beantwoordende behartiging kan vinden in een orgaan, dat enerzijds is gebaseerd op functionele elementen en anderzijds in nauw verband staat met de Sociaal-Economische Raad. Dit orgaan wordt in het rapport genoemd de Raad voor de Midden- en Kleinbedrijven.

Taakomschrijving.

Over de noodzakelijkheid van zo'n orgaan was men het in de commissie aanstonds eens. Men volgde hierbij de redenering, welke in het rapport als volgt is samengevat:

„Voor de verheffing van het complex der midden- en klein-ondernemingen buiten de landbouw heeft de samenleving niet voldoende aan vrije centrale middenstandsorganisaties alleen, noch aan een louter adviserend publiek lichaam. Anders dan voor de industrie en evenzeer als voor de landbouw, is hier behoefte aan een samenvattend horizontaal dwarsverband, wil men: om aan te vullen wat aan de werkzaamheid der vrije centrale organisaties zou ontbreken en zou moeten blijven ontbreken, om de functionering en de positie van de midden- en klein-ondernemingen te verbeteren — als onderdeel van het algemeen belang

en in het kader van het algemeen belang —, omdat alleen langs deze weg het technisch en intellectueel apparaat is te organiseren, dat de midden- en kleinondernemingen ook op centraal niveau behoeven.

Het gaat hier niet zozeer om een orgaan met verordenende en uitvoerende bevoegdheden, dan wel om een economisch-sociaal lichaam, dat volwaardig is, geoutilleerd en dat zich zelfstandig in het maatschappelijk bestel kan bewegen ter „vertegenwoordiging” van het belang, waarvoor het in het leven is geroepen, — adviserend naar alle zijden, stuwend, financierend, steeds het oog gericht houdend op de bevordering van een gezond middenstandsbedrijfsleven.

De midden- en kleinondernemingen zullen in de komende tijd over de *hele breedte* voor de volgende vraagstukken komen te staan:

- a. het vestigingsvraagstuk;
- b. het saneringsvraagstuk;
- c. in verband met a en b de handels- en vakopleiding (toelatingseisen tot examens);
- d. de sociale positie der werknemers;
- e. de sociale positie der ondernemers;
- f. de politiek van prijzen en marges;
- g. de belasting- en financieringspolitiek;
- h. het administratievraagstuk;
- i. de technisch verantwoorde bedrijfsinrichting.

Deze vraagstukken vragen bemoeïing, niet alleen van branche-gewijze bedrijfschappen en/of functionele hoofdbedrijfschappen, doch tevens van een samenvattend *middenstandsorgaan*.” (Deze laatste term is niet helemaal juist, hier dient gelezen een orgaan voor het midden- en kleinbedrijf).

Een project met toelichting.

Hoe nu bedoeld orgaan, dat gemakshalve — omdat dit woord in de voorafgaande discussies herhaaldelijk was gebruikt — „top-orgaan” werd genoemd, te formeren en het een deugdelijke positie en een stevige basis te geven? Over de vraag of art. 43 hiervoor voldoende mogelijkheid zou bieden, was geen eenstemmigheid in de commissie. Ook was niet voldoende duidelijk of en zo ja, hoe toepassing van art. 43 ware te combineren met art. 109 e.v.

In de impasse, waarin de commissie zich op dat moment bevond, kwam haar zeer te stade een schema van Mr Vermaas, dat als bijlage hierachter is opgenomen en voor wat de formele zijde aangaat in het rapport als volgt wordt toegelicht:

1. Ingesteld wordt een aantal (hoofd)bedrijfschappen op grondslag van de functie voor ambacht, detailhandel, Horecabedrijf, vervoerswezen, enz. ¹⁾ Het schema is verder slechts uitgewerkt voor organen van ambacht, detailhandel. De hoofdbedrijf-

- schappen voor deze beide sectoren behoeven slechts een zeer geringe omvang te hebben. De *in omvang* belangrijkste organen zullen, in de gedachte van het schema, zijn het Centraal Administratiekantoor en het research-orgaan voor het midden- en kleinbedrijf „Sociaal en Economisch Instituut voor de Middenstand”. (Zie onder 2 en 5).
2. De hoofdbedrijfschappen van ambacht en detailhandel vormen op grond van artikel 109 e.v. van de wet een Centraal *Administratiekantoor*, dat belast wordt met:
 - a. de centrale inning voor het gehele gebied van ambacht en detailhandel (derhalve inclusief de heffingen der bedrijfschappen, die zich voor dat doel bij het C.A.K. aansluiten);
 - b. de centrale registratie;
 - c. de administratieve uitvoering, waar mogelijk, van de wetgeving op het gebied van ambacht en detailhandel;
 - d. het leggen van de statistische basis voor de werkzaamheden van het nader te bespreken Sociaal en Economisch Instituut voor de Middenstand.
 3. Het hoofdbedrijfschap voor detailhandel splitst zich in drie hoofdafdelingen, t.w. voor het midden- en kleinbedrijf, voor het grootwinkelbedrijf en voor de coöperatie. Aan deze hoofdafdelingen worden door het hoofdbedrijfschap op grond van art. 95 van de wet nader aan te geven bevoegdheden gedelegeerd.
 4. Het hoofdbedrijfschap ambacht en de hoofdafdeling midden- en kleinbedrijf van het hoofdbedrijfschap detailhandel en de andere hoofdbedrijfschappen, waarin dat midden- en kleinbedrijf een overwegende of belangrijke rol speelt, stellen een orgaan in, genaamd Raad voor de Midden- en Kleinbedrijven (orgaan ex art. 110).

De raad wordt gefinancierd door de deelnemende bedrijfsorganen.

De verordening, waarbij de raad wordt ingesteld, geeft o.m. een nauwkeurige taakomschrijving en een afbakening van zijn bevoegdheden ten opzichte van die der instellende lichamen. Hiermede zal een „Middenstandsraad nieuwe stijl” worden gecreëerd. Deze raad zal tevens commissie ex art. 43 van de S.E.R. moeten zijn.
 5. Door de raad resp. door de deelnemende organen wordt ingesteld een onbekrompen gefinancierd research-orgaan: Sociaal en Economisch Instituut voor de Middenstand.

Het instituut geeft de resultaten van zijn onderzoekingen door aan de beleidsorganen, d.z. de raad en het hoofdbedrijfschap resp. de hoofdafdeling.

Wat de materiële zijde van dit project betreft, zij allereerst opgemerkt, dat het beleid aan de schappen en voor zover het midden- en kleinbedrijf betreft in een bedrijfstak aan de desbetreffende

hoofdafdeling en in het algemeen aan de Raad voor de Midden- en Kleinbedrijven is toegedacht. Het Centraal Administratiekantoor en het Research Instituut voor de Middenstand (tegenwoordig Sociaal-Economisch Instituut voor de Middenstand) zullen zich hun taak zien toegewezen door genoemde beleidsorganen. Zo zal het Centraal Administratiekantoor de inning van de bijdragen in een bepaalde bedrijfstak alleen kunnen ter hand nemen, indien het betrokken bedrijfschap hiertoe opdracht geeft. De *heffing* blijft aan laatstgenoemd orgaan.

Omtrent de positie van de Raad voor de Midden- en Kleinbedrijven wordt in het rapport nog gezegd:

„Deze Raad zal tevens commissie ex art. 43 van de S.E.R. moeten zijn. Hiermee is dus tegelijkertijd haar adviserende taak veilig gesteld. Wat de verdere bevoegdheden betreft, zal men bij de instelling van de hoofdbedrijfschappen rekening moeten houden met de omstandigheid, dat een aantal bevoegdheden aan de Raad gedelegeerd zal moeten worden. Immers de Raad zal als orgaan gebaseerd op de artikelen 109 en 110 van de wet slechts bevoegdheden kunnen hebben, die — en wel in eerste instantie — aan de schappen, welke tot instelling van zulk een orgaan zijn overgegaan, zijn toegekend. Deze schappen zullen dus hun bevoegdheden, voor zover die betrekking hebben op de algemene middenstandsvraagstukken, aan de Raad moeten delegeren.”

Nog enkele opmerkingen.

Aan de paragraaf „Organen en Organisaties”, ontlene wij nog, dat de Raad voor Midden- en Kleinbedrijven zal dienen te worden samengesteld uit vertegenwoordigers van de centrale middenstandsbonden en de werknemersvakcentralen. Natuurlijk mag worden aangenomen, dat laatstgenoemde organisaties hiervoor zoveel mogelijk aanwijzen bestuurders van organisaties, welke de sector midden- en kleinbedrijven bestrijken.

Over de noodzakelijkheid van pariteit tussen de vertegenwoordiging der ondernemers- en werknemersorganisaties, is de commissie eenstemmig. Mocht pariteit naar het aantal personen op onoverkomelijke bezwaren stuiten, dan dient er toch pariteit in het aantal uit te brengen stemmen te zijn.

Alvorens aan het slot van het rapport het voorgestelde in enkele korte conclusies wordt samengevat, wordt er nog eens nadrukkelijk op gewezen, dat spanningen tussen de Raad voor Midden- Kleinbedrijven en hoofdbedrijfschappen enerzijds en bedrijfschappen anderzijds dienen te worden voorkomen en dat men om zulks te bereiken van meet af aan zich zal dienen te realiseren, dat eventueel in te stellen bedrijfschappen een eigen zelfstandige positie en een geheel eigen taak zullen krijgen.

H. J. VERMEULEN.

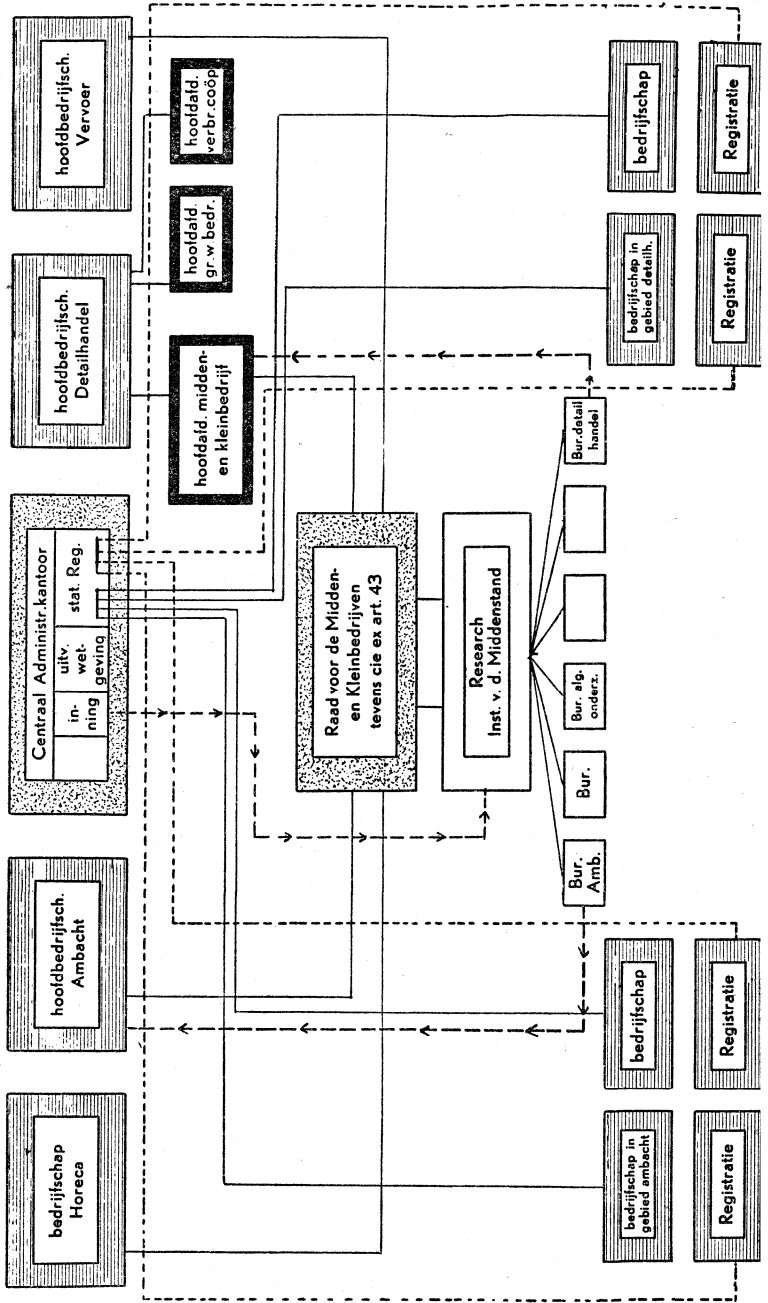
¹⁾ In deze schappen spelen, voor zover aanwezig, andere bedrijfsvormen als grootbedrijf en coöperatief bedrijf volledig mede.

BEDRIJFSORGANISATIE VOOR DE MIDDEN- EN KLEINBEDRIJVEN IN DE TOP

(Schematische uitwerking)

- Publ. rechtelijke bedr. organen
- Organen ex art 110
- Organen ex art 95

- rechtstreeks verband
- gecoördineerd verband
- gang van grondmateriaal

In het vorige nummer schreven wij over de bij de Tweede Kamer ingediende wetsvoorstellen tot wijziging van de Kinderbijslagwet en de Kinderbijslagwet voor invaliditeits-, ouderdoms- en wezenrentetrekkingen. Inmiddels zijn door de regering bij de Tweede Kamer wetsvoorstellen tot wijziging van andere sociale verzekeringswetten ingediend. Deze wijzigingen zijn alle het gevolg van de laatste loonsverhoging van 5 %. Immers door elke loonsverhoging komen degenen, die moeten leven van rente en uitkeringen, welke zijn berekend naar oude loonnormen, in de knel. Ook voor hen wordt het leven duurder, terwijl hun inkomsten gelijk blijven. Al spoedig na de totstandkoming van de laatste loonsverhoging vond dan ook overleg plaats tussen de regering en de Stichting van de Arbeid over de aan te brengen wijzigingen in onze sociale verzekeringswetgeving, opdat degenen, die ingevolge deze wetten uitkeringen of rente ontvingen, niet in grotere moeilijkheden zouden komen. Het was mogelijk om door overleg tot nagenoeg algehele overeenstemming te komen. In de ingediende wetsvoorstellen is het resultaat neergelegd. Wij willen nu de inhoud daarvan nader bezien.

1. *Wijziging loongrens en maximum dagloon.*

In diverse wetten is bepaald, dat men niet meer onder de verplichte sociale verzekering valt, indien het loon per jaar meer bedraagt dan f 4725,—. Wanneer dit bedrag ook na de laatste loonsverhoging niet wordt gewijzigd, dan betekent zulks, dat degenen, die door deze loonsverhoging boven dit bedrag komen, niet meer onder de verzekering zullen vallen. Toch zijn deze mensen niet in een gunstiger positie komen te verkeren, daar de loonsverhoging niet eens de prijsstijging compenseert. Het is derhalve alleszins redelijk, dat deze mensen verplicht verzekerd blijven. Daarom wordt dan ook voorgesteld de loongrens te bepalen op f 4925,—. Dit geldt uiteraard ook voor de ziekenfondsen. Daarmede wordt echter de kring van verplicht verzekerden niet groter, doch wordt slechts bereikt, dat de kring dezelfde blijft.

De betreffende wetten kennen nog een andere grens, namelijk een premie- en uitkeringsgrens. Deze houdt in, dat geen premie verschuldigd is van het loon, hetwelk een bepaald bedrag per dag

overschrijdt. Ook wordt geen uitkering gegeven over het meerdere loon. Dit maximum loonbedrag per dag was tot nog toe bepaald op f 13,—. In het ingediende wetsvoorstel is dit bedrag verhoogd tot f 14,— per dag. Bij aanvaarding van dit voorstel zal dus voortaan premie verschuldigd zijn over een maximum dagloon van f 14,— en zal eveneens de uitkering worden berekend naar dit maximum.

2. *Toeslagen renten Ongevallenwetten.*

De renten, ingevolge de Ongevallenwetten, worden berekend naar het loon, hetwelk de getroffene verdiende vóór hem het ongeval overkwam. Daartegen is op zichzelf moeilijk bezwaar te maken. Wanneer echter de lonen regelmatig worden verhoogd, zoals zulks het geval is sedert 1945, dan komen deze rentetrekkingen wel in een zeer ongunstige positie. Om daaraan enigszins tegemoet te komen, is bij de wet van 26 Mei 1950 bepaald, dat zij, die een rente genieten ingevolge de Ongevallenwetten, berekend naar een verlies van arbeidsgeschiktheid van meer dan 25 %, alsmede zij, die een rente genieten als nagelaten betrekkingen van een ten gevolge van een ongeval overleden verzekerde, een bijslag ontvangen van 25 % van de rente. Rente en bijslag zullen niet minder bedragen dan een rente berekend naar een dagloon van f 4,50, indien het betreft weduwnaar of weduwe en indien het betreft een gehuwde man, een gehuwd geweest zijnde man of vrouw, die nog kinderen te onderhouden hebben, zal de rente en bijslag niet minder bedragen dan een rente berekend naar een dagloon van f 6,—.

Deze bijslag geldt uitsluitend voor hen, wier rente is toegekend vóór 1 Januari 1947 ingevolge de O.W. 1921 en de L.T.O.W. 1922 en vóór 1 Januari 1946 wanneer de rente is toegekend ingevolge de Zee-ongevallenwet. Sinds Mei 1950 zijn de lonen weer verhoogd, zodat de positie van deze rentetrekkingen weer is verslechterd. Na 1 Januari 1947, resp. 1 Januari 1946, zijn ook weer verschillende renten toegekend, berekend naar het toen geldende loon. Ook deze rentetrekkingen zijn door de inmiddels tot stand gekomen loonsverhogingen in hun positie teruggegaan.

Het thans ingediende wetsontwerp wil daaraan tegemoet komen door aan beide groepen van rentetrekkingen een bijslag te geven van 5 % op hun rente en bestaande bijslag.

De situatie wordt dan als volgt:

- a. rentetrekkingen, wier rente is toegekend ter zake van een ongeval, dat vóór 1 Januari 1947, resp. 1 Januari 1946, heeft plaats gevonden, ontvangen de voor hen vastgestelde rente, verhoogd met een bijslag van 25 %, benevens een bijslag van 5 % op de rente en de eerste bijslag;

- b. rentetrekkers, wier rente is toegekend ter zake van een ongeval, dat na 1 Januari 1947, doch vóór 19 Maart 1951 heeft plaats gevonden, ontvangen de voor hen vastgestelde rente, verhoogd met een bijslag van 5 %;
- c. rentetrekkers, bedoeld onder a en b, doch wier vastgestelde arbeidsongeschiktheid niet meer dan 25 % bedraagt, ontvangen alleen de voor hen vastgestelde rente en geen enkele bijslag;
- d. rentetrekkers, wier rente is of zal worden toegekend ter zake van een ongeval, dat na 18 Maart 1951, doch vóór 19 Maart 1952 heeft plaats gevonden of zal plaats vinden, kan de Minister van Sociale Zaken nadere voorzieningen treffen.

Deze laatste bepaling is opgenomen, omdat voor deze verzekerden hun rente nog wordt berekend naar het loon van vóór 19 Maart 1951, dus zonder de 5 % verhoging.

Het wordt wel enigermate ingewikkeld en er is reden om de vraag te stellen of wij met de berekening van de renten ingevolge de Ongevallenwetten niet een andere koers moeten volgen. Immers verdergaande loonsverhogingen of eventueel loonsverlagingen plaatsen ons weer voor soortgelijke moeilijkheden.

In de Memorie van Toelichting op het wetsontwerp wordt medegedeeld, dat de kosten, verbonden aan hierboven bedoelde voorzieningen, ongeveer f 1.100.000,— zullen bedragen, welke voor rekening van het rijk komen.

3. *Bijslag invaliditeitsrenten.*

Degenen, die in het genot zijn van een invaliditeitsrente ingevolge de Invaliditeitswet en nog niet de leeftijd van 65 jaar hebben bereikt, ontvangen op deze rente een 100 % toeslag en gezinstoeslag. Bovendien ontvangen zij zowel op de rente als de toeslagen een bijslag van 10 %.

In het thans aanhangige wetsontwerp wordt voorgesteld de bijslag van 10 % te verhogen tot 15 %. De aan deze bijslagverhoging verbonden kosten zullen, volgens mededeling in de Memorie van Toelichting, een uitgave van ongeveer f 1.390.000,— per jaar vorderen, welke door het rijk wordt gedragen.

4. *Noodwet Ouderdomsvoorziening.*

Het was voor degenen, die niet dagelijks met deze wet te maken hadden, zeer moeilijk om de uitkeringen ingevolge deze wet te berekenen. Door de vele wijzigingen, waaronder allerlei bijslagregelingen, was het geheel zeer onoverzichtelijk geworden. Wat echter nog erger was, waren de onbillijkheden, waartoe de toepassing

leidde. Vooral was dit het geval voor hen, die eigen inkomsten hadden. Wanneer deze eigen inkomsten dan nog werden verkregen door uitkeringen uit pensioenfondsen en dan nog dikwijls uit hoofde van een back-service-regeling, voelde men het nog meer als een onbillijkheid. Door de Stichting van de Arbeid werd ook voorgesteld de wet te vereenvoudigen en te verbeteren door alle bijslagen in de normen te verwerken. Tevens werd voorgesteld om een bedrag van f 200,— per jaar eigen inkomsten geheel vrij te stellen. De regering heeft aan het eerste voorstel voldaan, heeft nu alle bijslagen doen vervallen en de uitkeringsbedragen met 15 % verhoogd. Tevens zijn de inkomensgrenzen, welke zijn gesteld om nog recht op uitkering te hebben, met 13 % verhoogd. Wij kunnen dit voorstel van de regering toejuichen. Wat het tweede voorstel van de Stichting van de Arbeid betreft, daaraan meent de regering niet te kunnen voldoen. Er wordt dus geen bedrag aan eigen inkomsten vrijgesteld. Dit wordt gemotiveerd door de te zware lasten, welke daardoor op het rijk worden gelegd. Al geven wij toe, dat in het door de regering voorgestelde ook voor de eigen-inkomsten-genietters een aanmerkelijke verbetering zit, toch betreuren wij het, dat hier niets wordt gedaan. Vooral is dit het geval, zoals reeds eerder opgemerkt, voor hen, die inkomsten uit pensioenfondsen genieten. Wij willen nu de voorgestelde wijzigingen van de wet eens wat nader bezien.

Allereerst wordt wijziging gebracht in de inkomensgrenzen. Hieronder geven wij een staatje, waaruit men kan zien hoe de inkomensgrenzen waren en hoe zij nu worden voorgesteld. Degenen, die meer eigen inkomen hebben dan in de tweede en vierde kolom van het staatje staat vermeld, kunnen geen aanspraak maken op uitkering. De in deze kolommen vermelde bedragen gelden tevens als maximum voor eigen inkomen plus uitkering.

A.

Gemeenteklasse	Jaarlijks inkomen in guldens			
	ongehuwden		gehuwden	
	oud	nieuw	oud	nieuw
Klasse I	875	990	1375	1560
Klasse II	825	935	1300	1475
Klasse III	775	880	1225	1365
Klasse IV	725	825	1150	1305
Klasse V	675	770	1075	1220

In de uitkeringsbedragen is eveneens een belangrijke wijziging gebracht. Hieronder in staatje B vindt u zowel de oude als de nieuwe uitkeringsbedragen vermeld. Deze bedragen gelden uiteraard alleen voor hen, die in het geheel geen eigen inkomen hebben.

B.

Gemeenteklasse	Uitkeringsbedragen			
	ongehuwden		gehuwden	
	oud	nieuw	oud	nieuw
Klasse I	528	636	936	1116
Klasse II	504	612	900	1080
Klasse III	480	576	864	1032
Klasse IV	456	552	828	996
Klasse V	432	528	792	948

Bij de in bovenstaand staatje vermelde oude bedragen van de gehuwden moeten nog een toeslag en bijslag worden geteld, te weten: een toeslag van f 30,— en een bijslag van 10 %. Deze zijn in de nieuwe bedragen verwerkt, met inbegrip van een nieuwe verhoging. Deze verhoging bedraagt ongeveer 5 %, hetgeen moge blijken uit onderstaande tabel.

C.

Oude en nieuwe uitkeringsbedragen voor gehuwden, die geen eigen inkomen hebben.

	Huidige uitkering	Voorgestelde uitkering	Vooruitgang nominaal	in %
Klasse I	1062,60	1116,—	53,40	5,03
Klasse II	1023,—	1080,—	57,—	5,57
Klasse III	983,40	1032,—	48,60	4,94
Klasse IV	913,80	996,—	52,20	5,71
Klasse V	904,20	948,—	43,80	4,84

Uit deze tabel blijkt, dat er zich eigenaardige verschillen voordoen, wat betreft de verhogingen in de diverse gemeenteklassen. Hoofdzakelijk wordt dit veroorzaakt door de afronding van de bedragen op een veelvoud van f 12,—. Niettemin is het te betreuren, dat juist gemeenteklasse V niet alleen nominaal, maar ook procentueel de minste verhoging geniet, terwijl ook gemeenteklasse III niet geheel aan haar trek komt. De voordelen van dit systeem vallen de klassen II en IV ten deel. Onze indruk is, dat men zijn berekeningen te veel heeft gebaseerd op klasse I. Een ander gevolg van deze afrondingen is, dat het verschil tussen klasse I en V is vergroot van f 144,— tot f 168,—. Nu wij het resultaat van onze berekeningen voor ons zien, vragen wij ons wel af of het beslist noodzakelijk is deze normen af te ronden op een veelvoud van f 12,—. Men kan evengoed afronden op een veelvoud van f 6,—. In de meeste uitkeringsgevallen moeten toch eigen inkomsten worden afgetrokken en vindt daarna afronding op een veelvoud van f 12,— plaats.

Een andere berekening, welke nog dient te worden gemaakt, is die, waaruit moet blijken, wat het resultaat is van de nieuwe normen voor hen, die eigen inkomen hebben. Hieronder worden overgenomen de voorbeelden, welke wij daaromtrent vonden in de Memorie van Toelichting op het desbetreffende wetsontwerp.

D.

Jaarlijks inkomen	Huidige uitkering	Voorgestelde uitkering	Vooruitgang	
			nominaal	in %
100	1009,80	1068,—	58,20	5,76
280	930,60	996,—	65,40	7,02
480	825,—	900,—	75,—	9,09
600	732,60	816,—	83,40	11,38
820	627,—	720,—	93,—	14,83
1175	282,—	346,—	114,—	40,42
1345	114,—	216,—	102,—	89,47
1469	24,—	96,—	72,—	300

Hieruit blijkt dus duidelijk, dat in het voorgestelde systeem wel enigszins is tegemoet gekomen aan hen, die eigen inkomen hebben. Hun uitkeringen nemen meer toe dan van hen, die geen inkomen hebben. Toch is o.i. uit deze voorbeelden nog niet een geheel juist beeld te verkrijgen, daar slechts wordt weergegeven hoeveel hun uitkering is gestegen. Deze mensen zijn echter voor hun bestaan slechts ten dele aangewezen op de uitkering, doch voor een meer of minder belangrijk deel op eigen inkomsten. Derhalve dient te worden nagegaan hoeveel de stijging bedraagt van hun totale inkomen (eigen inkomen plus uitkering). Deze stijging is nominaal gelijk aan het bedrag, genoemd in de vierde kolom van tabel D. De stijging in % is echter een geheel andere en wordt voor dezelfde gevallen als in tabel D vermeld, als volgt:

E.

Jaarlijks eigen inkomen	Totale inkomen (eigen inkomen + uitkering)		Vooruitgang in %
	huidige regeling	voorgestelde regeling	
100	1109,80	1168,—	5,24
280	1210,60	1276,—	5,40
480	1305,—	1380,—	5,75
600	1332,60	1416,—	6,26
820	1447,—	1540,—	6,43
1175	1457,—	1571,—	7,82
1200	1458,—	1560,—	7,—
1345	1459,—	1561,—	7,—
1469	1493,—	1565,—	4,68

Degenen, die een hoger eigen inkomen hebben dan f 1470,— (gemeenteklasse I) vallen niet onder de huidige regeling. Voor zover ze beneden f 1560,— blijven, komen ze wel onder de voorgestelde regeling te vallen. Het is wellicht interessant uit deze groep, die dus nu niets ontvangt, omdat hun inkomen te hoog is, doch bij de nieuwe regeling wel in aanmerking komt, een enkel voorbeeld te geven.

F.

Eigen inkomen	Uitkering	Totale inkomen	Vooruitgang in %
1490,—	72,—	1562,—	4,83
1520,—	48,—	1568,—	3,16
1540,—	24,—	1564,—	1,56
1559,—	24,—	1583,—	1,53
1570,—	—,—	1570,—	—

Uit de voorbeelden, zoals ze nu zijn gesteld in de tabellen E en F, blijkt, dat de toeneming van de totale inkomens van de gezinnen, die aangewezen zijn op uitkering ingevolge de Noodwet Ouderdomsvoorziening, minder groot is dan tabel D deed vermoeden. Er doen zich zelfs zeer eigenaardige feiten voor. Wanneer iemand een eigen inkomen heeft van f 1175,—, ontvangt hij zoveel uitkering, dat zijn totale inkomen f 1571,— wordt. Heeft iemand echter meer eigen inkomen dan f 1175,—, dan wordt zijn totaal inkomen lager dan f 1571,—. Het komt eerst boven dit laatste bedrag uit, wanneer het eigen inkomen meer bedraagt dan f 1550,—. Boven een inkomen van f 1560,— komt men niet voor uitkering in aanmerking, doch degenen, die een eigen inkomen hebben van f 1000,— tot f 1560,— hebben met hun uitkeringen inbegrepen een hoger totaal inkomen dan f 1560,—.

Sinds de invoering van de Noodwet Ouderdomsvoorziening zijn de lonen met ruim 18 % verhoogd, in verband met de stijging van de kosten van levensonderhoud. Bij deze loonsverhogingen heeft nagenoeg steeds een minimum verhoging en een maximum verhoging gegolden. De Noodwettrekkers zouden, gelet op hun positie, wanneer hun uitkeringen gelijke tred hadden gehouden met de loonsverhogingen, zeker in aanmerking zijn gekomen voor de minimum verhoging. Wij laten dat echter buiten beschouwing en gaan slechts bezien of hun uitkeringen en hun totale inkomen de procentuele verhogingen hebben ondergaan.

G.

Verhoging van de uitkeringsbedragen voor hen, die geen eigen inkomen hebben.

	Oud	Nieuw	Verhoging	
			nominaal	%
Klasse I	936	1116	180	19,23
Klasse II	900	1080	180	20,—
Klasse III	864	1032	168	19,44
Klasse IV	828	996	168	20,29
Klasse V	792	948	156	19,69

De uitkeringen zijn procentueel meer gestegen dan de lonen. Het heeft echter ook een ander gevolg, namelijk, dat de nominale verhogingen niet voor alle gemeenteklassen gelijk zijn, doch voor de vijfde klasse het geringst.

In bovenstaande tabel wordt de verhoging met de oorspronkelijke uitkeringen ingevolge de Noodwet aangegeven, doch slechts voor hen, die geen eigen inkomsten hebben. Daarmede is nog niet gezegd, dat deze verhoging ook geldt voor hen, die wel eigen inkomsten hebben. Hieronder wordt staat H opgenomen, waarin u daarover nadere gegevens kunt vinden.

H.

Jaarlijks eigen inkomen	Oorspron- kelijke uitkering	Voor- gestelde uitkering	Verhoging		Inkomen oud	Inkomen nieuw	Verhoging in % /o
			nom.	%			
100	888	1068	180	20,27	988	1168	18,21
280	816	996	180	22,05	1096	1276	16,42
480	720	900	180	25,—	1200	1380	15,—
600	636	816	180	28,3	1236	1416	14,56
820	540	720	180	33,33	1360	1540	13,24
1175	204	396	192	94,11	1379	1571	13,92
1345	36	216	180	500,—	1381	1561	13,03
1469	—	96	—	—	1469	1565	6,54
1490	—	72	—	—	1490	1562	4,83
1520	—	48	—	—	1520	1568	3,16
1540	—	24	—	—	1540	1564	1,56
1559	—	24	—	—	1559	1583	1,53
1570	—	—	—	—	1570	1570	—

Uit bovenstaande blijkt de nivellerende werking van de Noodwet. Vervolgens duiden de cijfers niet minder duidelijk aan, dat, hoe groter het eigen inkomen is, hoe geringer de inkomstenstijging wordt, ofschoon toch ook deze mensen de moeilijkheden van de stijging van de kosten van levensonderhoud ondervinden.

Wij hebben tot nog toe slechts voorbeelden gegeven van gemeenteklasse I. Vanzelfsprekend is de situatie in de andere gemeenteklassen niet veel anders. Daar wij in tabel C hebben gezien, dat de verhoging in klasse V beneden de 5 % bleef, is het wellicht van belang om na te gaan, welke betekenis dit heeft op de werkelijke uitkeringen. Om dit nu te doen zien geven wij hieronder nog een aantal berekeningen van dezelfde voorbeelden als hiervoor, maar nu toegepast in gemeenteklasse V. Deze voorbeelden kunnen dus vergeleken worden met de hiervoor gegebene.

I.

Jaarlijks eigen inkomen	Huidige uitkering	Voorgestelde uitkering	Vooruitgang nominaal	Vooruitgang in %
0	904,20	948	43,80	4,84
100	851,40	900	48,60	5,71
280	772,20	828	55,80	7,23
480	666,60	732	65,40	9,81
600	561,—	624	63,—	11,23
820	323,40	408	84,60	26,16
1160	24,—	60	36,—	150,—
1175	—,—	60	60,—	—
1215	—,—	24	24,—	—

Bovenstaande kan men vergelijken met staat D, welke dezelfde voorbeelden geeft voor gemeenteklasse I.

J.

Jaarlijks eigen inkomen	Huidige regeling Totale inkomen (eigen ink. + uitk.)	Voorgestelde regeling Totale inkomen (eigen ink. + uitk.)	Vooruitgang in %
100	951,40	1000	5,11
280	1052,20	1108	5,3
480	1146,60	1212	5,7
600	1161,—	1224	5,42
820	1143,40	1228	7,4
1160	1184,—	1220	3,04
1175	1175,—	1235	5,11
1215	1215,—	1239	1,97

Deze staat is vergelijkbaar met staat E, waar dezelfde voorbeelden worden gegeven voor gemeenteklasse I.

Ten slotte laten wij nog volgen een staat, waarin wij naast elkaar stellen de uitkeringen, zoals deze waren bij de invoering van de Noodwet en de thans voorgestelde uitkeringen.

K.

Jaarlijks eigen inkomen	Uitkeringen		Vooruitgang		Totaal inkomen		Verhoging in %
	oud	nieuw	nom.	in %	oud	nieuw	
0	792	948	156	19,69	792	948	19,69
100	744	900	156	20,96	844	1000	18,48
280	672	828	156	23,21	952	1108	16,39
480	576	732	156	27,08	1056	1212	14,77
600	480	624	144	30,—	1080	1224	13,33
820	264	408	144	54,54	1084	1228	13,28
1160	—	60	60	—	1160	1220	5,17
1175	—	60	60	—	1175	1235	5,11
1215	—	24	24	—	1215	1239	1,97

In staat H is dezelfde berekening weergegeven voor gemeenteklasse I.

Uit de vergelijking tussen de staatjes, betrekking hebbende op klasse I en die, welke betrekking hebben op klasse V, blijkt, dat de procentuele verhogingen voor beide gemeenteklassen hoegenaamd niet uiteenlopen.

Wij zijn zeer uitvoerig geweest en hebben veel berekeningen gegeven. Dit leek ons gewenst om de werking van de voorgestelde wet ieder duidelijk te laten zien. Deze wetswijziging is een belangrijke verbetering, wij willen dit gaarne erkennen, maar een oplossing, vooral wat de aftrek van eigen inkomsten betreft, geeft het niet. Vrijlating van een bepaald bedrag van eigen inkomen van f 100,— resp. f 200,— zou de kosten doen stijgen met f 13.000.000 resp. f 20.000.000,— per jaar. De thans voorgestelde wetswijziging zal 's rijks schatkist reeds een bedrag van ongeveer f 18.000.000,— kosten. Naar onze mening is in het kader van deze wet nimmer een bevredigende oplossing te vinden. Deze wet heeft te veel het karakter van verzorging, van steunverlening. Daarbij past de aftrek van eigen inkomen en past ook de nivellering. Er is eerst verbetering mogelijk, wanneer wij komen tot een definitieve ouderdomsverzekering.

v. M.

Arbeidsproductiviteit

Het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft een aflevering van zijn „Mededelingen” (no. 4008 van Febr. 1951) gewijd aan een uiteenzetting van de berekeningswijze van het indexcijfer van de arbeidsproductiviteit en het gebruik, dat daarvan wel en niet dient te worden gemaakt. Wij laten deze beschouwing hier volgen.

1. Het begrip arbeidsproductiviteit

Onder arbeidsproductiviteit kan worden verstaan de verhouding tussen een hoeveelheid geproduceerde goederen en de daaraan bestede arbeid. De berekening kan als volgt worden voorgesteld:

$$\text{arbeidsproductiviteit} = \frac{\text{hoeveelheid product}}{\text{daaraan bestede arbeid}}$$

In principe kunnen deze berekeningen worden gemaakt in ieder bedrijf en voor alle vervaardigde producten. De vergelijking van dergelijke cijfers per bedrijf, zowel nationaal als internationaal, kan een belangrijke stimulans zijn tot de opvoering van de arbeidsproductiviteit. Na de bestudering van productie-methoden in bedrijven die een hoge arbeidsproductiviteit blijken te hebben, kunnen nl. in andere bedrijven verbeteringen worden ingevoerd.

Het is duidelijk, dat ook vergelijking van de bedoelde gegevens in opvolgende perioden nuttig is. Voor de onderneming kunnen daaruit conclusies worden getrokken over het effect van ingevoerde verbeteringen of van het in ieder goed geleid bedrijf steeds aanwezige streven naar grotere efficiency, terwijl het resultaat van de eigen inspanning kan worden vergeleken met dat van anderen.

Er zijn producten, die in zoveel variaties vervaardigd worden, dat in dezelfde branche geen twee bedrijven gevonden kunnen worden, welke hetzelfde artikel vervaardigen. In dat geval is uiteraard vergelijking tussen bedrijven onmogelijk. Alleen vergelijkingen over het verloop van de arbeidsproductiviteit in verschillende perioden tussen bedrijven die ongeveer gelijke producten vervaardigen zijn dan uitvoerbaar.

Daarnaast is het voor de overheid van belang, inzicht te hebben in de algemene tendentie van het verloop van de arbeidsproductiviteit.

teit. Het zijn gegevens over deze algemene tendentie, welke het Centraal Bureau voor de Statistiek met behulp van het beschikbare statistische materiaal, zo goed mogelijk tracht te benaderen.

2. *Statistische gegevens*

Voor de berekening van de arbeidsproductiviteit in ondernemingen zijn gedetailleerde statistische gegevens nodig, die in het algemeen thans niet ter beschikking staan. Weliswaar beschikt het Centraal Bureau voor de Statistiek over zeer nauwkeurige jaarcijfers betreffende de productie van vele industriële en agrarische producten en over gegevens betreffende de personeelssterkte van de betrokken bedrijven, maar de vaststelling van de verdeling van de arbeid over de producten in de gevallen, waar meer dan één artikel per bedrijf vervaardigd wordt, is aan de hand van de beschikbare gegevens niet mogelijk.

Voor meting van de ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit is deze verdeling niet strikt nodig. Indien gegevens over het verloop van de productie en van de daaraan bestede arbeid gegeven zijn, kan daaruit het *verloop* van de arbeidsproductiviteit worden afgeleid. Hierbij geldt de hiervoor genoemde formule eveneens. Indien de productie van een bepaalde bedrijfstak tussen twee perioden gestegen is met 60 %, en de omvang van de arbeid met 80 %, dan is het indexcijfer van de arbeidsproductiviteit in de tweede periode

$$\frac{160}{180} \times 100 = 89$$

Deze berekening mag alleen worden uitgevoerd, wanneer de gegevens betreffende productie en betreffende de arbeid bij benadering vergelijkbaar zijn. Dit is thans alleen het geval voor de cijfers welke beschikbaar zijn betreffende de productie en de personeelssterkte in de industrie in zijn geheel.

Met nadruk zij er op gewezen dat deze gegevens alleen betekenis hebben bij de beoordeling van de economische situatie van Nederland. Het trekken van conclusies voor bepaalde bedrijven is aan de hand van deze algemene cijfers niet mogelijk.

3. *De berekening van het indexcijfer van de arbeidsproductiviteit in de industrie.*

a. De bepaling van de productie-index.

Voor een groot aantal goederen is de productie in fysieke eenheden bekend. Met behulp van deze gegevens is een algemeen productie-indexcijfer berekend op de volgende wijze:

1. per artikel wordt een productie-indexcijfer berekend op basis 1938 = 100;

2. uit deze indexcijfers wordt een gemiddelde berekend, nadat vooraf de reeksen zijn vermenigvuldigd met een wegingscoëfficiënt.

Deze weging is nodig om de fluctuaties van het algemene indexcijfer sterker te doen beïnvloeden door veranderingen in de productieomvang van belangrijke producten dan door die van minder belangrijke producten. Als wegingscoëfficiënten zijn de toegevoegde waarden gebruikt, per product berekend uit het verschil tussen de productiewaarde en de waarde van het verbruik van grond- en hulpstoffen en diensten (onder de diensten ook begrepen de afschrijvingen).

Deze toegevoegde waarde is de best mogelijke maatstaf om de verschillen in de betekenis van de productie tot hun recht te laten komen. Het aldus berekende algemene indexcijfer vertoont uiteraard enkele feilen. Niet alle geproduceerde industriële goederen zijn daarin opgenomen, terwijl het voorts niet altijd mogelijk is, rekening te houden met veranderingen in de samenstelling en de afwerking der producten.

b. De bepaling van de hoeveelheid arbeid.

De gegevens over de arbeid kunnen in principe op vele wijzen bepaald worden. Men kan de arbeid meten in uren, maar ook in weken of jaren, men kan voorts het gehele personeel van de ondernemingen in de vergelijking betrekken of een deel daarvan, b.v. alleen het direct bij de productie betrokken deel.

Voor de door het bureau samengestelde cijfers bestond geen keuze. Er zijn nl. alleen gegevens beschikbaar over de totale personeelssterkte van de bedrijven, zodat met veranderingen in de relatieve omvang van het administratieve personeel evenmin als met veranderingen in de werktijd rekening is gehouden.

c. De berekening van de arbeidsproductiviteit.

Uit de beide beschikbare reeksen indexcijfers van productie en personeelsbezetting wordt nu door deling het indexcijfer van de arbeidsproductiviteit berekend. Dit indexcijfer vertoont, evenals de meeste algemene indexcijfers een onzekerheidsmarge van enkele punten, die in dit geval speciaal voor het niveau t.o.v. 1938 geldt, en in mindere mate voor het verloop van de na-oorlogse cijfers.

In onderstaande tabel zijn de resultaten der berekeningen aangegeven.

4. *Oorzaken van veranderingen in de arbeidsproductiviteit*

Op het verloop van de productie per werknemer hebben vele factoren invloed. Van deze factoren zijn o.a. de inspanningen en de ijver van de arbeiders zonder twijfel belangrijk, maar de invloed daarvan doet zich tezamen met vele andere belangrijke factoren gevoelen. De omvang van het beschikbare machinepark, de toestand

waarin dit verkeert, de meer of minder goede organisatie van de bedrijven, de kwaliteit van de grondstoffen, de relatieve toeneming van het administratieve personeel, de relatieve daling van het aantal geschoolde arbeiders zijn factoren die eveneens de arbeidsproductiviteit, zoals die hier gedefinieerd is, beïnvloeden.

Indexcijfers betreffende productie, personeelssterkte en arbeidsproductiviteit in de industrie (zonder ambacht en bouwbedrijven)

Perioden	Productie	Personeelssterkte	Arbeidsproductiviteit
1938	100	100	100
1946	74	105	70
1947	94	123	77
1948	113	137	82
1949	125	144	87
1950	139	150*)	93*)
1948 1e kwartaal	104	133	78
2e kwartaal	110	136	81
3e kwartaal	112	138	81
4e kwartaal	125	140	89
1949 1e kwartaal	119	142	84
2e kwartaal	120	143	84
3e kwartaal	125	144	87
4e kwartaal	138	146	95
1950 1e kwartaal	131	147	89
2e kwartaal	131	148	89
3e kwartaal	143	151	95
4e kwartaal	152	154*)	99*)

*) Voorlopig cijfer.

5. Internationale vergelijking

De indexcijfers van de arbeidsproductiviteit zijn wel vergeleken met de op overeenkomstige wijze berekende gegevens voor enkele omliggende landen, waarbij bleek dat de Nederlandse cijfers lager waren dan die van de andere landen. De verschillen tussen de landen in het absolute niveau van de arbeidsproductiviteit in 1938 zijn echter niet bekend, zodat een vergelijking van veranderingen die sinds dat jaar zijn opgetreden niet aldus mag worden geïnterpreteerd, dat de arbeidsproductiviteit in Nederland thans lager is dan in de andere landen.

Voorts is de werktijd b.v. in Frankrijk t.o.v. 1938 belangrijk verlengd, waaraan de stijging van het cijfer van de arbeidsproductiviteit in dat land voor een deel is toe te schrijven.

Uit de gegeven cijfers kan derhalve geconcludeerd worden, dat de arbeidsproductiviteit in Nederland reeds in het vierde kwartaal van 1950 het vooroorlogse niveau praktisch weer bereikt heeft, terwijl zulks in de nabuurlanden reeds eerder het geval is geweest. Dit mag echter zonder nadere gegevens over het peil van de arbeidsproductiviteit in 1938 in de verschillende landen niet aldus worden uitgelegd, dat de door de Nederlandse ondernemers en arbeiders geleverde prestatie minder zou zijn dan die in andere landen.

Sociale zekerheid in cijfers

Uit de voorlopige cijfers der sociale verzekering over het jaar 1949 blijkt, dat — met inbegrip van de kinderbijslagen — in dat jaar niet minder dan 729 miljoen gulden is uitgekeerd. Dit opmerkelijk bedrag staat gelijk met 5.2 percent van het nationale inkomen. In het jaar 1939 — het laatste jaar dus vóór de tweede wereldoorlog — bedroegen de uitkeringen 93 miljoen, of wel 1.8 percent van het nationale inkomen.

De uitkeringen in de jaren 1939 en 1949 zijn als volgt over de verschillende wetten verdeeld:

	1939	1949
	in miljoenen gulden	
Ongevallenwetten	19	51
Invaliditeits- en Ouderdomswet ...	59	82
Noodwet-Drees	—	147
Ziektewet en Ziektenfondsenbesluit	15	230
Kinderbijslagwet en Kinderbijslagwet voor rentetrekkingen	—	219
Totaal	93	729

Het spreekt vanzelf, dat men deze bedragen moet beoordelen in het verband met de in 1939 en in 1949 geldende omstandigheden. Meer dan eens is in deze rubriek beweerd, dat de premies, ook die, welke de werkgevers betalen, in wezen niets anders zijn dan bestanddelen van het de arbeider toekomende loon. De sociale verzekeringswetten zorgen voor een sociaal rechtvaardige herverdeling van de totale loonsom, hetgeen bij de Kinderbijslagwet zonneklaar blijkt, maar bij enkele andere wetten is dit, hoewel onopvallender, niet minder het geval. Men denke maar aan de beide ongevallenwetten en de Ziektewet, die ook wel loondervingsverzekeringen worden genoemd. De werknemer, die wegens ziekte of ongeval niet in staat is om te werken, krijgt immers zijn loon geheel of voor een belangrijk deel uitbetaald, met andere woorden: hij behoudt zijn evenredig deel uit de totale loonsom.

De redenering van de evenredige verdeling gaat niet op voor de Noodwet-Drees en voor de uit de overheidskas betaalde toeslagen

op de uitkeringen van de Invaliditeits- en Ouderdomswet. Al verstrekt de overheid deze uitkeringen, men mag daarbij niet uit het oog verliezen, dat zij het daarvoor benodigde geld put uit het zogenaamde Vereveningsfonds, dat door het bedrijfsleven (werkgevers en arbeiders) wordt gevoed.

Dat de sociale zekerheid duur wordt gekocht, zal uit de bovenstaande cijfers duidelijk blijken. De grote kosten zijn echter onvermijdelijk, wanneer men een bevestigend antwoord wil blijven geven op de vraag: Gunt de Nederlandse gemeenschap de mens, die door ziekte, ongeval, ouderdom of invaliditeit ongeschikt is geworden voor de arbeid zijn evenredig deel van de totaal in Nederland uitbetaalde loonsom, of het hem toekomend part van nationale welvaart? Men kan niet inderdaad behoren tot de voorstanders van een rechtvaardige verdeling, wanneer men zich tegelijkertijd op het standpunt stelt van hen, die bij elke wettelijke sociale maatregel hebben betoogd, dat Nederland en zijn bedrijfsleven door de sociale voorzieningen in de grond worden gewerkt. Deze opvattingen verdienen een krachtige bestrijding. Niet minder doet dat het misbruik van de sociale wetten door mensen, die ziekte voorwenden om aldus een groot goed ten eigen bate uit te buiten.

Emigratiecijfers

Het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft een dezer dagen de cijfers bekendgemaakt van immigratie en emigratie in de jaren ná de oorlog.

Allereerst dan enige cijfers over de migratie van en naar Indonesië.

	Uit Indonesië naar Nederland	Uit Nederland naar Indonesië	Saldo
1946	69.225	5.339	63.886
1947	21.989	23.382	— 1.393
1948	17.628	28.976	— 11.348
1949	16.513	23.150	— 6.637
1950	56.122	9.626	46.496

Uit deze cijfers blijkt, dat het aantal vestigingen uit Indonesië in 1950 ongekend hoog is geweest, terwijl het aantal daarheen afgevoerde personen, vergeleken met de voorafgaande jaren, zeer laag is. De cijfers over 1946 vertonen een zelfde beeld.

De overige cijfers betreffende de emigratie in 1950 zijn opgenomen in het volgende staatje:

	Immigratie	Emigratie	Saldo
Europa	9.786	12.074	— 2.288
Buiten Europa	4.748	28.997	— 24.249
waarvan:			
Verenigde Staten ...	791	4.114	— 3.323
Canada	347	7.348	— 7.001
Brazilië, Argentinië	130	858	— 728
Suriname, Antillen .	1.691	2.410	— 719
Overig Amerika ...	312	551	— 239
Azië	459	1.033	— 574
Zuid-Afrika	439	1.620	— 1.181
Overig Afrika	377	667	— 290
Australië	194	9.703	— 9.509
Nieuw-Zeeland	8	693	— 685
Totaal	14.534	41.071	— 26.537

Tenslotte volgt nog een overzicht van de provincie van herkomst naar het buitenland geëmigreerde personen in 1950 (zonder Indonesië, Suriname en Ned. Antillen):

	Emigratie		Emigratie-overschot	
	Absoluut	‰ der bev.	absoluut	‰ der bev.
Groningen	1537	3,3	1315	2,9
Friesland	2159	4,6	1904	4,1
Drenthe	1036	3,7	905	3,2
Overijssel	1697	2,5	1202	1,8
Gelderland	2784	2,6	1844	1,7
Utrecht	1928	3,3	1168	2,0
Noord-Holland	8700	4,7	5591	3,0
Zuid-Holland	10756	4,5	7309	3,0
Zeeland	737	2,7	231	0,9
Noord-Brabant	4150	3,3	2743	2,2
Limburg	3060	4,2	1489	2,0

VREEMDE WOORDEN

voorkomend in dit nummer

Convertibiliteit: inwisselbaarheid.

Petite comité: kleine kring.

Compromis: een gemeenschappelijk standpunt als resultaat van wederzijds geven en nemen door twee of meer partijen vastgesteld.

Efficiency: doelmatigheid.

Physieke eenheden: fysiek is letterlijk „lichamelijk”; in dit verband wordt bedoeld tastbare eenheden.

Wegings-coëfficiënt: een cijfer, dat de belangrijkheid in verhouding tot iets anders tot uitdrukking brengt.

Fluctuaties: wisselingen.

DE MENS IN DE ONDERNEMING

„Duldt het moderne collectivum, dat de onderneming is, nog wel de individuele mens in zijn midden?“¹⁾

Overall, waar mensen in groepsverband samenleven, bestaat er een zekere spanning tussen mens en groep, tussen enkeling en gemeenschap. Deze spanning vloeit uiteraard voort uit de omstandigheid, dat elke gemeenschap noodwendig de levensontplooiing van de enkeling als zodanig moet beperken ten gunste van het doel, dat de gemeenschap zich gesteld ziet.

Het minst benauwend is de spanning tussen enkeling en gemeenschap in die gevallen, waarin het toetreden daartoe een vrijwillige daad van de enkeling vormt. Zo is men vrij in de keuze van zijn vrienden, alsmede ten aanzien van de vraag, of men zich al dan niet bij een zangvereniging of een sportclub wil aansluiten. Treden niettemin toch nog spanningen op, dan is men te allen tijde gerechtigd zijn vrijheid te hernemen door het beëindigen van het lidmaatschap.

Iets anders ligt de zaak bij het deel uitmaken van een politieke partij of een vakbeweging, omdat hier een morele plicht tot medewerking bestaat. De spanning behoeft hier echter niet al te benauwend te zijn, tengevolge van de samenbindende werking van grondslag en doelstelling.

Toch, in al deze gemeenschappen, ja zelfs tot in de kerk toe, vormt de spanning tussen enkeling en gemeenschap een voortdurende bron van moeilijkheden en conflicten.

De onderneming.

Ook de onderneming vormt zulk een gemeenschap en ook daar moet dus rekening worden gehouden met het bestaan van de spanning tussen enkeling en gemeenschap. Dit te meer, waar de voren genoemde gunstige omstandigheden hier veelszins ontbreken. Hier immers praktisch geen vrije keuze, noch ook samenwerking van principieel gelijkgezinden. Veeleer worden de mensen in de onderneming tezamengebracht, zoals de herfststorm de bladeren op één hoop jaagt, van hier en ginder en overall.

Verskil in milieu, waaruit men afkomstig is, verschil in opleiding, die men heeft genoten, verschil in levensbeschouwing, die men aanhangt.

En alsof dat nog niet genoeg ware, is er in de onderneming nog de gezagsverhouding, wil men de onderscheiding tussen leiding en ondergeschiktheid, die op zichzelf al een nimmer uitdrogende bron van conflicten vormt. En tenslotte is daar nog de gesel van de con-

¹⁾ Prof. Dr F. J. H. M. van der Ven „Schaduw van het Modernisme“. Bussum 1951. Pag. 95.

currentie, die de onderneming beperkt in haar vrijheid om de eigen zaken naar eigen goeddunken te regelen. Men moet immers meedoen aan de wedstrijd en zich dus onderschikken aan de strenge eisen van economie en techniek.

De spanningen en moeilijkheden groeien met de onderneming. In het kleinbedrijf zijn zij gemakkelijker oplosbaar dan in het grootbedrijf, waar de mens in de massa dreigt onder te gaan. Tegen deze achtergrond is dan ook verstaanbaar de huiveringwekkende vraag van Prof. Van der Ven, die wij als motto voor dit artikel gebruikten.

De mens in het middelpunt.

„De mens in het middelpunt”, het is uitspraak, die geen tegenpraak zal ontmoeten. De onderneming is immers geen doel op zichzelf. Het gaat om de mens en om de mens alleen.

Dit is volkomen duidelijk, als we denken aan een schipbreukeling, die op een onbewoond eiland aanspoelt. Hij werkt om zich voedsel en drank te verschaffen en zich tegen koude of hitte te beschermen. Het is ook nog zichtbaar als een boerengezin, optredend als een economische gemeenschap, tracht zich door gezamenlijke inspanning een bestaan te verwerven. Het gaat hier om het gezin, om de mens dus en om de mens alleen.

Deze eenvoudige waarheid wordt echter versluierd, zodra er arbeidsverdeling tot stand komt. Wat toch is het geval? Tengevolge van de arbeidsverdeling wordt de productie gericht op één bepaald artikel of enkele artikelen of slechts een onderdeel daarvan.

De schoenmaker repareert alleen maar schoenen. Daardoor verwerft hij zich een inkomen, waarmee hij alles wat hij nodig heeft, betalen kan. Als hij schoenen repareert voor de „maatschappij”, is die maatschappij op haar beurt bezig hem van het nodige te voorzien. De boer ploegt voor hem, de bakker bakt voor hem en de journalist schrijft voor hem. In feite betreft het hier dus een uitwisseling van zijn arbeid tegen de arbeid van anderen.

Wat voor de schoenmaker geldt, is ook van toepassing op een schoenfabriek en op elke onderneming in het algemeen. Daarbij moet er van worden uitgegaan, dat de onderneming een rechtvaardige prijs in rekening brengt. Is die prijs te hoog, dan betekent dit immers, dat de schoenmaker zich bevoordeelt door een naar evenredigheid hogere prijs te berekenen dan hij over het algemeen heeft te betalen. Dan wordt dus de consument „uitgebuit”.

Als we dus de mens in het middelpunt plaatsen, als doel van de onderneming beschouwen, dan moet daarbij niet alleen worden gedacht aan de producerende, maar ook aan de consumerende mens. Bij de behartiging van de belangen dergenen, die in het ondernemingsverband samenwerken, mogen dus de belangen van de consumenten niet uit het oog worden verloren. Deze beperking in acht nemende, spreekt het vanzelf, dat het in de onderneming gaat, althans gaan moet om de mensen, die van die onderneming deel uit-

maken. Geen productie dus om de „winst”, maar wel om het verwerven van een redelijk inkomen voor de ondernemingsgenoten, waarop aanspraak kan worden gemaakt, omdat men in anderer behoeften, in de maatschappelijke behoeftenbevrediging dus, voorziet. Het doel der onderneming is dus het verwerven van een inkomen voor de ondernemingsgenoten, door voor anderen — de consumenten — te produceren.

Wat betekent dit in het kader van ons betoog? Dit, dat we, aan de mens denkende en hem in het middelpunt stellende, ons steeds moeten realiseren, dat dit geldt zowel voor de producerende als de consumerende mens, niet alleen voor de mens in, maar ook voor de mens buiten de onderneming.

Gesteld, dat b.v. in een wasmachinefabriek door verdergaande, de arbeidsvreugde aantastende, mechanisatie de kostprijs kan worden verlaagd. Alleen denkende aan de mens in de onderneming, zou men daartegen in verzet kunnen komen. Moeilijker wordt het echter, wanneer men ook de mens buiten de onderneming in zijn beschouwing betreft. De verlaging van kostprijs kan er immers toe leiden, dat een veel groter aantal huisvrouwen zich het aanschaffen van een wasmachine zal kunnen veroorloven, waardoor haar levensgeluk wordt vergroot.

Men zou dus — indien zakelijke motieven als de concurrentie buiten beschouwing worden gelaten — een vergelijking moeten maken tussen het verlies, dat geleden wordt door de vermindering der arbeidsvreugde van de betrokken arbeiders en de winst aan levensgeluk van de huisvrouwen. Men gevoelt, dat zulk een vergelijking niet kan worden gemaakt, al was het alleen maar omdat het hier om onmeetbare waarden gaat. Wel mag de conclusie worden getrokken, dat hij de zedelijke beoordeling van een efficiëncy-maatregel niet kan worden volstaan met alleen de ondernemingsgenoten daarbij in het oog te vatten.

De huidige economische organisatie moet worden aanvaard.

Aangenomen dus, dat het om de mens gaat, zou men tot de opvatting kunnen komen, dat de moderne groot-industrie het menselijk levensgeluk in de weg staat. Men kan van oordeel zijn, dat de menselijke waardigheid en de arbeidsvreugde veel beter tot haar recht zouden komen, indien de industrie-arbeider de gelegenheid zou krijgen zich als ambachtsman te vestigen of het boerenbedrijf uit te oefenen.

Aan deze wens zou echter niet voldaan kunnen worden. Er zou onmiddellijk blijken, dat er een tekort aan landbouwgrond bestaat. In de behoefte aan ambachtlieden is voldoende voorzien. Zou men de oplossing willen zoeken in een versnippering van het bestaande grootbedrijf in talrijke kleine bedrijven, dan zou men onmiddellijk aan den lijve ondervinden, dat sommige producten in het geheel niet meer en andere slechts tegen veel hogere prijs zouden kunnen wor-

den gefabriceerd. Dit zou dus noodwendig tot een ingrijpende verlaging van het levenspeil leiden. En dat is iets, wat — de strijd rondom de loonpolitiek bewijst het — eenvoudig ondenkbaar is.

Het tegendeel is het geval. We moeten, om ons groeiend volk arbeid en brood te geven en bovendien nog een verdedigingsapparaat op te bouwen, steeds meer produceren. Die productieverhoging zal grotendeels moeten worden verkregen door verhoging van de arbeidsproductiviteit. Deze zal mede moeten worden verkregen door middel van nog verdergaande mechanisatie, met het gevaar, dat de menselijke waardigheid en de arbeidsvreugde nog meer in de verdrukking komen.

Dit proces stuiten zou betekenen, de bestaansmogelijkheid van ons volk ondergraven. Het moet dus worden aanvaard. Maar dan niet aanvaard in die zin, dat in de bestaande en komende situatie zonder meer moet worden berust. Neen, het moet zijn een „Christelijk” en actief aanvaarden in die zin, dat wij ons er nauwkeurig rekenschap van geven, wat er ter bescherming van de mens kan en moet worden gedaan, opdat hij niet onderga in de collectiviteit, maar opdat er ook in de moderne onderneming voor hem nog een plaats blijve, waarin hij zijn persoonlijkheid kan ontwikkelen en zijn arbeidsvreugde kan beleven.

Welke is de houding van de arbeider tegenover de voortgaande ontmenselijking van de arbeid?

Alvorens aan ons eigenlijke betoog te beginnen, willen wij even ingaan op de hierboven geformuleerde vraag. Het gaat er dus om, hoe de arbeider zelf deze dingen ziet.

Uit de onderzoeken van Ydo ²⁾ is gebleken, dat ca 2/3 van de arbeider nog plezier in zijn werk heeft. Hetzelfde of nagenoeg hetzelfde beeld vertonen andere, met name ook Amerikaanse onderzoeken. Daaruit zou voortvloeien, dat het er met de arbeidsvreugde nog niet zo slecht voor staat.

Betekent dit, dat we bezig zijn om ons druk te maken om niets? Dat er hier geen vraagstuk bestaat?

Dat hangt er van af, of we van oordeel zijn, dat we tevreden kunnen zijn met het feit, dat de arbeider zich in zijn arbeid niet al te ongelukkig gevoelt, of dat ons bovendien nog interesseert, de reden waarom en de wijze waarop hij gelukkig is.

De Man heeft er terecht op gewezen ³⁾, dat de maatstaf van het menselijk geluk zich aanpast aan de omstandigheden. Behoudens enkele uitzonderingen — aldus De Man — gelukte het de soldaten in de eerste wereldoorlog in verwonderlijk korte tijd zich zo te schikken in de nieuwe „leefwijze”, dat de uren van „leed” en van „vreug-

²⁾ Dr Ir M. G. Ydo „Plezier in het werk”. Leiden 1947.

³⁾ Hendrik de Man „De psychologie van het socialisme”. Arnhem 1929. Pag. 352 e.v.

de" zo ongeveer met elkaar in evenwicht waren. Dit betekent dus, dat de soldaat zich in het algemeen niet ongelukkiger voelde dan in het normale burgerleven. De Man gelooft dan ook niet, dat het socialisme de mens „meer" geluk zal brengen. Waar het hem om gaat is echter, dat het zal leiden tot een „hoger" geluk. Anders gezegd: beslissend is niet de „hoeveelheid" geluk, maar de „kwaliteit" van het geluk.

Het behoeft — zo gezien — niet te verbazen, dat Ydo en anderen tot een niet onbevredigende conclusie kwamen t.a.v. het plezier in het werk.

Daar komt nog iets bij. De onlust, die de aard van het werk opwekt, wordt door de arbeiders als zodanig niet steeds onderkend. Zelfkennis is wellicht de moeilijkste zaak ter wereld. De lopende band wordt veelal aanvaard als een natuurramp, waartegen de mens machteloos is. Evenmin als het zin heeft zich tegen een natuurramp te keren, heeft het voor de arbeider zin zich tegen de lopende band te verzetten. Hij moet er zelfs van leven. Maar daarmee is de onlust en de onrust niet weggenomen. Zij komt slechts op andere wijze tot uitdrukking, b.v. in wrok tegen de baas, een eis tot loonsverhoging of in een algemene wrevel tegenover „de rotte maatschappij". Het is de vraag, of Ydo en anderen hiervoor voldoende oog hebben gehad.

Het voorgaande bewijst alleen, dat de mens enerzijds de arbeids-onlust op andere wijze afreageert en anderzijds tot een haast onbegrensde aanpassing aan zijn omgeving in staat is. Het bewijst niet, dat het er met de menselijke waardigheid en de arbeidsvreugde van de arbeider in het grootbedrijf goed zou voorstaan. Het bewijst evenmin, dat de vrees voor een verdergaande massaficering van de arbeider ongegrond is.

Het voorgaande wordt bevestigd, wanneer men zijn oor bij de arbeider te luisteren legt. Hij staat ongetwijfeld veelal sceptisch tegenover voortgaande rationalisatie en efficiëncy, doch dit is niet zozeer een demonstratie van een groeiende vrees voor een voortgaande ontmenselijking van de arbeid, als wel de angst, dat zij tot werkloosheid zouden kunnen leiden. Volkomen begrijpelijk, voor wie de geschiedenis kent. Evenzeer is begrijpelijk, dat deze smartelijke ervaring geen reden mag zijn om de zo noodzakelijke productieverhoging tegen te staan. Voor ons is in dit verband echter van belang, dat de angst voor werkloosheid bij dit vraagstuk practisch alleen aan bod komt.

Wat schrijver dezes altijd getroffen heeft, is het gemak, waarmee over het algemeen ploegenarbeid door de arbeider wordt aanvaard. Toch grijpt deze arbeid uitermate diep in het persoonlijk leven van de arbeider in. In feite immers speelt het menselijk leven, voor zover het zich buiten de beroepsarbeid voltrekt, zich af in de avonduren. Hoe is het ontbreken van deze voor de hand liggende weerstand te verklaren? Deze vraag wordt beantwoord door het noemen van enkele voordelen, die aan ploegenarbeid verbonden plegen te zijn,

als daar zijn: een wat hogere beloning, de mogelijkheid om overdag een tuintje te bewerken of de huisvrouw ter zijde te staan in de huishouding. Deze voordelen erkennende, past dan geen andere conclusie, dan dat zij hoger gewaardeerd worden dan het verlies aan bewegingsvrijheid, waarmede zij betaald worden.

Een ander voorbeeld vormt de waardering van het werk aan de lopende band. Op de vraag, hoe dit werk bevalt, ontvangt men veelal ten antwoord, dat het geen vuil werk is, niet al te zwaar is en goed betaald wordt. Het ontgaat wellicht de arbeider in kwestie, dat hij de gestelde vraag niet beantwoordt. Hij spreekt immers niet over het werk, maar over de omstandigheden, waaronder het verricht wordt. Een merkwaardige verschuiving, waarop we later nog even terugkomen.

Onze conclusie is deze, dat, ook wanneer de arbeider zich in zijn werk niet al te ongelukkig gevoelt, toch altijd de plicht blijft bestaan, dat werk zo te organiseren, dat er zoveel mogelijk ruimte blijft voor de ontplooiing der menselijke persoonlijkheid.

Bevordering van de menselijke waardigheid en de arbeidsvreugde in de onderneming.

Het zij verre van ons, berusting te willen prediken, wanneer we beginnen met de opmerking, dat er onder alle omstandigheden voor de Christen-arbeider een onschatbare troost mag liggen in de wetenschap, dat zijn hemelse Vader „de kring, waarin hij werken moet” heeft bepaald. Dat geldt ook voor de arbeider aan de lopende band, die van nature daarvoor niet geschikt is, zodat hij in dat werk geen arbeidsvreugde in de gewone zin van het woord kan vinden. Dat betekent natuurlijk niet, dat hij geen poging zou mogen ondernemen om arbeid te vinden, die met zijn aanleg en karakter overeenkomt. Integendeel, hij is geroepen daarnaar met alle kracht te streven. Zolang hij echter de hem niet passende arbeid moet verrichten, zal de angel uit zijn wrevel zijn weggenomen, wanneer hij zich realiseert, dat hij op die plaats en juist op die plaats is gesteld.

Vanzelfsprekend moet echter alle aandacht geconcentreerd zijn op het

De juiste man op de juiste plaats.

De betekenis hiervan is duidelijk. De arbeidsvreugde is voor een groot deel afhankelijk van de vraag, of men het werk verricht, waarvoor men door aanleg, karakter en neiging geschikt is. Degene, die met hart en ziel handelsreiziger is, zal gruwen van een administratieve werkkring; omgekeerd zal de rasechte kantoorman niets voelen voor het jachtende leven van de handelsreiziger.

Het zou dus dwaasheid zijn de handelsreiziger tot de bureaustoel te veroordelen en de kantoorman er met een koffer op uit te sturen. Sociaal en economisch is het van het grootste belang, dat

iedere werker de plaats krijgt, waarvoor hij het meest geschikt is en waarop hij zich het best thuis voelt.

Vandaar dus het belang van een verantwoorde beroepskeuzevoorlichting, waardoor veel leed kan worden voorkomen. De psychotechniek zal hier waardevolle diensten kunnen bewijzen. Het zal economisch niet altijd mogelijk zijn, de keuze van zijn hart te volgen, maar in dat geval kan dan toch de werkring worden gekozen, die de hartewens het meest nabijkomt.

Ook in de onderneming dient hieraan aandacht te worden besteed. Vaststaat, dat het werk aan de lopende band niet voor iedereen een verschrikking betekent. Er zijn naturen, die dit automatische werk gaarne verrichten, omdat het de geest vrijlaat om eigen wegen te gaan. Enerzijds kunnen we ons hierover verheugen, omdat deze arbeid nu eenmaal verricht moet worden en het goed is, dat er mensen gevonden worden, die voor dit werk geschikt zijn. Anderzijds is er reden voor verontrusting, omdat hier in feite de arbeid als levenswaarde wordt gemist. En is een volwaardig mensenleven zonder zinvolle arbeid denkbaar?

Arbeidsvreugde in engere zin.

Hieronder verstaan we de vreugde, die gelegen is in het verrichten van de arbeid op zichzelf. Dit is de vreugde, die de geleerde smaakt, die geheel in zijn wetenschappelijke arbeid is verdiept of de kunstenaar, voor wie de wereld om hem heen niet meer bestaat, zolang hij zich aan zijn kunst wijdt. Het is ook de vreugde van de ambachtsman, die door eigen werkkraft en kunstzinnigheid aan zijner handen werk de vorm geeft, die aan zijn scheppend verlangen beantwoordt.

Voor al degenen, die zich in hun werk uitleven en daarbij de omgeving vergeten, is deze omgeving uiteraard niet belangrijk. Indien en voor zolang de arbeid al hun aandacht, al hun denkkracht, al hun toewijding opeist, bestaat alleen de arbeid. Dan is de arbeid alles — de omgeving niets.

Bij deze arbeidsvreugde — ook bij de ambachtsman — is essentieel, dat ook de geestelijke vermogens van verstand en wil bij de vervulling van de arbeid betrokken zijn. De mens wil in zijn werk ook geestelijk actief zijn. In de arbeid van de naar Gods beeld geschapen mens moet iets van scheppende activiteit worden beleefd.

Deze mogelijkheid nu wordt door de voortgaande arbeidssplitsing veelal uitgesloten. De noodzakelijke denkarbeid is reeds vooraf door de ingenieur verricht; van de arbeider wordt slechts gevraagd zijn ogen en handen ter beschikking te stellen. Het op deze wijze de menselijke natuur geweld aandoen moet zich uiteraard wreken. Zowel op sociaal als op economisch terrein maken de gevolgen zich voelbaar. De z.g. fabrieks- of industrie-neurose moet grotendeels daaraan geweten worden. Economisch leidt het tot verliezen door veelvuldig absentisme en onvoldoende aandacht bij de arbeid,

waardoor veel fouten worden gemaakt, die weer kostbare controlemaatregelen vereisen.⁴⁾

Gelukkig zijn er enkele symptomen, waaruit mag worden opgemaakt, dat de ogen hiervoor opengaan. Dr. Kuylaars wijst er op, dat de oplossing van het vraagstuk moet worden gevonden door aan de arbeid van de individuele arbeider meer spreiding, variatie en geestelijke inhoud te geven, waardoor hij in de gelegenheid wordt gesteld, of liever nog, gestimuleerd wordt, om al zijn inzicht, verantwoordelijkheidsbesef, initiatief en technische vaardigheid in te zetten (pag. 189).

Dit zou dienen te geschieden door „taakverruiming”, waardoor dus de weg terug wordt ingeslagen en weer wordt overgegaan tot samenvoeging van de te ver afgesplitste werkzaamheden. De International Business Machines Corporation in Amerika past deze taakverruiming sedert 1943 met veel succes toe. Terecht spreekt men van een „frontaanval” op de oorzaken van de industriële onrust. De winst voor de arbeiders bestaat uit meer plezier in het werk, alsook hoger loon, omdat nu praktisch alle arbeiders geschoolde arbeid verrichten. De voordelen voor het bedrijf worden gevormd door verbetering van de kwaliteit van het product, vermindering van de kosten o.a. door minder afval van grondstoffen, verhoging van de productie en minder absentisme en verloop.

Maar — één zwaluw maakt nog geen zomer. In het algemeen is het nog zo, dat, naarmate de vreugde in de arbeid zelf een geringere rol gaat spelen, de betekenis toeneemt van de omstandigheden, waaronder zij wordt verricht. In dat geval kan men spreken van een

Arbeidsvreugde in ruimere zin.

Wanneer we denken aan het werk aan de lopende band, waarbij degene, die het verricht, zijn gedachten kan laten wegzwerfen, dan ligt het voor de hand, dat de arbeid zelf haar betekenis verloren heeft. De vreugde van de arbeider ligt dan veeleer in het vergeten van zijn arbeid dan in het genieten er van.

Naarmate echter de arbeidsvreugde in engere zin haar betekenis verliest, wint de arbeidsvreugde in ruimere zin aan belang, m.a.w. worden de omstandigheden, waaronder de arbeid wordt verricht, van te groter waardij.

De vraag dringt zich nu op, hoe de arbeidsvreugde in ruimere zin moet worden bevorderd. Wij zouden in dit verband willen noemen:

a. *De materiële omstandigheden*, zoals een gezellige omgeving, een doelmatige verlichting, hygiënische arbeidsomstandigheden, een behoorlijk ingerichte cantine, wellicht muziek onder het werk enz.

⁴⁾ Men zie hiervoor het pas verschenen boek van Dr. A. M. Kuylaars „Werk en leven van de industriële loonarbeider als object van een sociale ondernemingspolitiek”. Leiden 1951. O.m. pag. 50 en 189 e.v.

De betekenis hiervan voor de arbeidsvreugde in ruimere zin is zonder meer duidelijk. Gelukkig wordt met deze factoren hoe langer hoe meer rekening gehouden.

b. Zorg voor de menselijke verhoudingen (human relations) in de onderneming.

Een onderneming is een samenleving op zichzelf. Daaruit spruiten allerlei spanningen voort, die maar al te gemakkelijk tot conflicten kunnen leiden. Hoe langer hoe meer zijn gedurende de laatste jaren de ogen daarvoor opengegaan. Met name in de Verenigde Staten is op dit gebied veel arbeid verricht.

In het middelpunt staat hierbij wel de verhouding tussen leiding en ondergeschikten. Daarbij wordt veel aandacht besteed aan de „baas”, die vanwege zijn directe contact met de arbeiders een sleutelpositie inneemt. In dit verband zij herinnerd aan de B(edrijfs) K(ader) T(raining), waarmede in tal van ondernemingen goede resultaten zijn bereikt.

We zouden daarbij ook nog de aandacht willen vestigen op de betekenis van goede omgangsvormen in de onderneming, in welk opzicht Amerika ons voor is. Zonder het Amerikaanse systeem van de „vriendelijke glimlach en de kloep op de schouder” waarmee de directeur de arbeider pleegt tegemoet te treden, zonder meer tot norm te verheffen, moet toch worden vastgesteld, dat het niet voor mag komen, dat de arbeider zijn eigen directeur niet eens kent. Ydo heeft er op gewezen, van welk belang het voor de goede verhoudingen is, wanneer de arbeider door zijn chef wordt gegroet. Terecht voelt hij dit als een erkenning van zijn menselijke waardigheid.

c. Behandeling van klachten.

Het is in het verleden maar al te vaak voorgekomen, dat zich bij een arbeider, die zich onbillijk behandeld meende, voor zijn hele verdere leven een wrok vastzette, die hem zijn arbeidsvreugde roofde.

Terecht wordt dan ook in Amerika aan de behandeling van klachten grote betekenis toegekend. Men noemde dit tegenover schrijver dezes zelfs eens als de voornaamste taak van de vakbeweging. Men heeft daarvoor veelal speciale vakverenigingsfunctionarissen, de z.g. „shop-stewards”, die zich aan dit werk geven en door de werkgever vaak van de gewone fabrieksarbeid zijn vrijgesteld.

Uiteraard is hier van bijkomstig belang, op welke wijze dit georganiseerd wordt. Vast staat echter, dat er voor elke werknemer van hoog tot laag de mogelijkheid moet zijn om recht te verkrijgen. Ook wanneer de arbeider niet in het gelijk wordt gesteld, moet hij toch in elk geval de voldoening hebben, dat aan zijn geval door een deskundige en betrouwbare instantie de nodige aandacht is besteed. Het zal de angel uit zijn wrevel wegnemen.

d. Bevordering der productiviteit in samenwerking met de werknemers.

In dit opzicht kunnen we wel wat van Amerika leren. Het is onze stellige indruk, dat daar over het algemeen een juist inzicht aanwezig is in het feit, dat zowel de werkgevers als de werknemers ten eerste gebaat zijn bij opvoering van de productie en verlaging van de kostprijs. Het is van belang — van uitermate groot belang zelfs — hoe de koek wordt verdeeld, maar belangrijker nog is het inzicht, dat een rechtvaardige verdeling te gemakkelijker wordt, naarmate de koek groter is.

In vele Amerikaanse fabrieken zijn dan ook speciale „productiviteitscommissies”, waarin de werkgever met de vertegenwoordigers van de vakvereniging regelmatig overleg pleegt over maatregelen, die tot verhoging van de productiviteit kunnen leiden.

Nauw hiermede in verband staan de „suggestion-boxes” (ideeënbussen), die geleidelijk ook in ons land ingang vinden. De arbeiders wordt daardoor gelegenheid geboden voorstellen te doen, die kunnen leiden tot verhoging van de efficiëncy in de onderneming. Deze voorstellen passeren gewoonlijk de productiviteitscommissie. Voor zover zij voor uitvoering vatbaar blijken te zijn en aan de bedoeling beantwoorden, wordt de arbeider die het voorstel heeft ingediend, daarvoor beloond. Deze beloning bedraagt meestal 10 % van de geschatte besparing per jaar. In Amerika bestaat zelfs een aparte organisatie, die propaganda maakt voor deze gedachte. Aan het C.O.P.-bulletin ⁵⁾ ontleenen we, dat per 100 personeelsleden in de bij bedoelde organisatie aangesloten ondernemingen gemiddeld bijna 40 voorstellen werden ingediend. De gemiddelde bruikbaarheid bedroeg bijna 30 %. In 1947 werd in een zeer grote onderneming op deze wijze een besparing verkregen van meer dan een miljoen dollar.

Hier worden twee vliegen in één klap gevangen. Enerzijds wordt de productiviteit bevorderd, hetgeen van zeer grote betekenis is onder de huidige omstandigheden, anderzijds wordt de arbeider daardoor ten nauwste bij de gang van zaken betrokken als een volwaardig medewerker in het productieproces.

e. Verhouding prestatie-loon en behoefte-loon.

Ydo haalt in zijn boek (pag. 46) de Amerikaanse onderzoeker Hersey aan, die tot de conclusie is gekomen, dat de absolute loonshoogte een betrekkelijk geringe rol speelt t.a.v. de arbeidsvreugde. Van veel groter belang zou zijn de relatieve loonshoogte. Daarin ziet de arbeider immers de erkenning van zijn waarde voor het bedrijf en daarvan is dus zijn sociale positie afhankelijk. Geld is nu

⁵⁾ „Mededelingen van de Contactgroep Opvoering Arbeidsproductiviteit” van Februari 1950, No 5.

eenmaal de meest gebruikelijke waardemeter om de betekenis van de arbeider voor het bedrijf af te meten.

Nu moge dat voor Nederland en met name vandaag-de-dag wat anders liggen in die zin, dat de absolute loonhoogte in een tijd van verarming van steeds grotere betekenis wordt, dit neemt niet weg, dat de relatieve loonhoogte voor de arbeidsvreugde van niet te onderschatten betekenis is. Dit houdt dus in, dat aan de prestatie-beloning de nodige aandacht dient te worden besteed. Daarin schuilt ook niets onredelijks. Ieder aanvaardt het als vanzelfsprekend en gerechtvaardigd, wanneer een winkelier, die van 's morgens vroeg tot 's avonds laat in de weer is voor zijn zaak, een groter inkomen heeft dan zijn collega, die de kantjes er afloopt.

Waarom zou het bij de loonarbeid anders liggen?

Natuurlijk moet tegen een jaagsysteem worden gewaakt en in dit opzicht zitten we nog met een erfenis uit het verleden. Even natuurlijk is het, dat ook de ongeschoolde arbeid een inkomen moet opleveren, waarvan een gezin kan bestaan.

De moeilijkheid te onzent is deze, dat, wanneer, mede door de toekenning van kinderbijslag aan de ongeschoolde krachten, een inkomen wordt toegekend, dat op het peil van een verantwoord sociaal minimum staat, de beschikbare loonsom in het algemeen niet toelaat, dat aan de prestatie-beloning veel geld ten koste wordt gelegd. Toch is het goed, te letten op een juiste en verantwoorde verhouding tussen prestatie- en behoefte-loon, mede uit het oogpunt van waardering van de werknemer als medewerker in het productieproces.

De onderneming als arbeidsgemeenschap.

We zouden al het vorenstaande onder het hoofd „arbeidsvreugde in ruimere zin” nog eens willen samenvatten in de stelling, dat de onderneming moet zijn een arbeidsgemeenschap in de ware zin des woords.

Waar gaat het hier om? Het gaat er om, aan de arbeider terug te geven het gevoel van eigenwaarde, dat hij in de liberale periode verloren heeft. Het gaat er om, hem er van te doordringen, dat zijn arbeid — ook zijn arbeid en juist zijn arbeid — niet alleen van grote betekenis, maar zelfs onmisbaar is, zowel voor de onderneming als voor de gehele samenleving. Betrek hem dus bij het werk, geef hem verantwoordelijkheid te dragen, kortom: behandel hem als mens. En als hij als mens behandeld wordt, dan zal dit rijke vruchten afwerpen ook op economisch gebied. Het verantwoordelijkheidsgevoel en de denkkraft van iedere arbeider moeten dienstbaar worden gemaakt aan de onderneming, opdat zij haar taak tegenover de gemeenschap zo goed mogelijk vervulle. Zo alleen zal bereikt worden, dat de arbeidende mens mag worden gezien als middelpunt en doel van alle producerende arbeid.

De onderneming als arbeidsgemeenschap — het wil ons voor-

komen, dat dit in Amerika duidelijker wordt gezien dan hier te lande. Ongetwijfeld is dit toe te schrijven enerzijds aan de grootte van vele Amerikaanse ondernemingen en anderzijds aan de tengevolge van de geographische situatie veel geringere verbondenheid aan de bedrijfstak. Is het hier te lande mogelijk om werkgevers- en werknemersvertegenwoordigers, indien dit gewenst wordt, elke week en zo nodig binnen enkele uren bijeen te krijgen, dit is in de Verenigde Staten uiteraard volslagen uitgesloten.

Voorts is van betekenis, dat de Nederlandse vakbeweging haar acties voor verbetering der loon- en arbeidsvoorwaarden gewoonlijk bedrijfstaksgewijze heeft gevoerd. En terecht. Het ligt echter voor de hand, dat hierdoor de aandacht wat te veel is afgeleid van de onderneming, die nu eenmaal in het leven van de arbeider een veel grotere rol speelt dan de bedrijfstak. En aangezien het in de vakbeweging gaat om het dienen van die in ondernemingsverband levende en strevende arbeider, dient zij aan de onderneming de aandacht te schenken, die zij verdient.

Reeds tientallen jaren hebben in verschillende ondernemingen fabriekscommissies of kernen bestaan. Hun aantal is gedurende de laatste jaren, met name na de tweede wereldoorlog, toegenomen. Verschillende collectieve contracten leggen de verplichting op of bieden de gelegenheid om tot instelling over te gaan.

De ondernemingsraad als orgaan der arbeidsgemeenschap.

Dit alles is in een ander stadium getreden op 7 Juni 1950, de dag, waarop de Wet op de Ondernemingsraden in werking is getreden. Deze wet gaat er van uit, dat binnen 3 jaar na haar inwerkingtreding in alle ondernemingen met 25 of meer werknemers een ondernemingsraad moet worden ingesteld.

Voorts gaat deze wet, hoewel onuitgesproken, kennelijk uit van de onderneming als arbeidsgemeenschap. In dit opzicht is typerend, dat in de hele wet het woord „aandeelhouder” niet voorkomt. Het gaat hier om een orgaan van overleg en samenwerking, waarin de leiding der onderneming met de hoofd- en handarbeiders samenwerkt.

Deze ondernemingsraden kunnen en moeten in belangrijke mate er toe bijdragen, dat de mens in de onderneming tot zijn recht komt. Het zoal niet medebeslissen, dan toch in elk geval medeweten en medespreken is het middel, dat tot dit doel moet leiden. In het betrokken worden bij de gang van zaken in de onderneming op sociaal, technisch en economisch terrein ligt de erkenning van de arbeider als volwaardig ondernemingsgenoot, die ook medeverantwoordelijkheid heeft te dragen.

Daar komt nog iets bij. De vervulling van vele hiervoor genoemde desiderata zal tot de taak van de ondernemingsraad behoren. Zij zal zich hebben bezig te houden met de menselijke verhoudingen, met de verhoging van de productiviteit, alsmede met — zij het wel-

licht louter als beroepsinstantie — de behandeling van klachten. Wie het nauwe verband ziet tussen het vraagstuk van de mens in de onderneming en de ondernemingsraden, zal goed doen haar welslagen naar vermogen te bevorderen.

Vrije-tijdsbesteding.

Wij spraken reeds over een verschuiving, die zich voordoet, doordat het accent verlegd wordt van de vreugde in de arbeid naar de vreugde tijdens de arbeid. Thans moeten we nog iets verder gaan. Bedoelde verschuiving gaat nog verder, in die zin, dat zij zich beweegt in de richting van het zoeken van de vreugde niet in, zelfs niet tijdens, maar *na* de arbeid. Met name in Amerika wordt in de vrije-tijdsbesteding welbewust een compensatie gezocht voor een gemis aan arbeidsvreugde. Men wil dan door een steeds voortgaande verkorting van de arbeidstijd, gepaard gaande met een steeds hogere productie enerzijds de arbeider in het bezit stellen van veel vrije tijd en anderzijds hem de materiële middelen verschaffen om van die vrije tijd het volle profijt te hebben. Meer vrije tijd — hogere levensstandaard — meer levensgeluk — dat is de strekking van het betoog van hen, die in deze richting denken.

Ook bij Ydo⁶⁾ en Burns Morton⁷⁾ vernemen wij verwante klanken. Ware er geen Korea geweest, dan zou Amerika het in dit opzicht ongetwijfeld ver hebben kunnen brengen.

De vraag dringt zich echter op: kan inderdaad de vrije-tijdsbesteding de arbeid als levenswaarde vervangen? Voor enkelen ongetwijfeld, maar voor de grote massa? Zal een samenleving met weinig werk en veel vrije tijd, gepaard gaande met een hoge levensstandaard, kunnen functioneren? Het is hier niet de gelegenheid om ons in bespiegelingen te verdiepen. Zonder zover te gaan als Carrel, die de vrije tijd beschouwt als het grootste ongeluk, dat de beschaving de mens gebracht heeft⁸⁾, is enige gereserveerdheid toch wel op haar plaats.

Geen totalitaire onderneming.

De onderneming heeft tot taak alle aandacht aan de mens te besteden en zoveel mogelijk voor zijn welzijn te zorgen. Maar... de onderneming is een arbeidsgemeenschap, niet meer en niet

⁶⁾ „Ook de mensen, die geen initiatief willen uitoefenen bij hun werk, zoeken hun geluk. Zij zullen dit echter niet in hun werk zoeken, maar buiten de werktijd. Voor hen is het werk een offer”. (Pag. 26.)

⁷⁾ „De oplossing van het probleem van de toenemende machinale herhalingsarbeid bij afnemende vakbekwaamheid van de arbeider, ligt niet zo zeer in een reorganisatie van de arbeid als wel in het zoeken naar een geschikte compensatie buiten de werktijd”. „Samenwerking in de bedrijven”. Hengelo 1949. (Pag. 13.)

⁸⁾ „Mais l'inaction augmente toutes les souffrances de la vie. Le plus grand malheur que la civilisation scientifique a apporté aux hommes est l'oisiveté. Dr Alexis Carrel. L'homme cet inconnu. Paris 1936.

minder. Zij is geen gezin, geen kerk, geen school, geen sportclub, geen culturele organisatie. In principe behoort zij zich tot haar eigen terrein te bepalen en dient zij zich niet in te laten met datgene, wat op het terrein van de andere levenskringen ligt.

„Het zou een verarming van de beschaving zijn, wanneer een in wezen economisch en aan het materiële zo nauw gebonden samenwerkingsgeheel, als de onderneming is, een orgaan zou worden van levensgemeenschappelijke verbondenheid der mensen, draagster en stimuleerster van ideologische en culturele activiteiten.”

In deze uitspraak⁹⁾ ligt uitgedrukt, wat wij bedoelen, met dien verstande, dat wij het nog wat scherper zouden willen formuleren. Hier dreigt, om het in onze taal te zeggen, de souveriniteit der levenskringen te worden aangetast, iets, wat thans minder dan ooit aanvaardbaar is.

Hiermede wil geenszins gezegd zijn, dat wij geen waardering zouden hebben voor hetgeen door werkgevers voor de arbeiders is gedaan op het terrein der welzijnsverzorging. Veelal door edele motieven gedreven en kosten noch moeite schuwend, hebben veel ondernemers daadwerkelijk bijgedragen tot verhoging van het levensgeluk en de menselijke waardigheid van de arbeider. Er ligt immers een zekere waarheid in de opmerking van De Man, dat een tuintje voor een arbeidershuisje meer waard is dan een of andere theorie. Wanneer hier een verwijt in ligt, dan is dat zeker niet geadresseerd aan de ondernemers, maar aan die levenskringen, ook de arbeiders zelf, die hun taak niet ten volle verstonden of aankonden. Meestal — niet altijd! — is het immers zo, dat in de eerste plaats van belang is, dat er wat gebeurt en pas in de tweede plaats, door wie het gebeurt.

Dit alles in aanmerking nemend, moet toch worden vastgesteld, dat de ondernemer geen voed, geen opvoeder, geen sportleider, ja, zelfs geen vader voor zijn personeel behoort te zijn. In principe — alweer in principe — is een totalitaire onderneming evenzeer verwerpelijk als de totalitaire staat. Een ondernemer behoort te zorgen voor een goed-ingerichte cantine. Het bouwen van behoorlijke woningen valt echter buiten zijn bevoegdheid. Dit bezwaar wordt te ernstiger, indien het levensbeschouwelijk terrein wordt betreden, zoals dat bij alle culturele arbeid onvermijdelijk is. Minder ernstig ligt de zaak uiteraard, indien de onderneming zich beperkt tot het beschikbaar stellen der middelen b.v. voor onderwijsdoeleinden, doch de keuze van de onderwijsinstelling aan de arbeider overlaat, dan wanneer zij het onderwijs onder haar eigen beheer neemt.

Uit het vorenstaande volgt, dat wij ook sceptisch staan tegenover personeelsverenigingen. Ook hier betreft het in feite het brengen in

⁹⁾ Prof. Dr M. J. H. Cobbenhagen „Een nieuw ondernemersbeeld in wording” in het Gedenboek van de Algemene Katholieke Werkgeversvereniging 1950. (Pag. 149.)

de ondernemings sfeer van activiteiten, die tot andere levenskringen behoren.

Natuurlijk hebben wij er niet het minste bezwaar tegen, wanneer de leden van het personeel elkaar ook eens buiten de onderneming ontmoeten. Het organiseren van een gemeenschappelijk uitstapje of het houden van een gezellig avondje kan zeer wel aan de goede verstandhouding in de onderneming ten goede komen. Algemene regels zijn hier bezwaarlijk op te stellen. Wat in het ene geval wenselijk is, kan in een ander geval uitermate ongewenste consequenties hebben.

Waar het ons mede om gaat, is het laten horen van een waar-schuwend woord tegen de verschraling en verschrompeling van het leven, indien men ook in de vrije tijd zich nog in ondernemingsverband blijft bewegen. Men veroordeelt zichzelf moedwillig tot armoede, indien men geen gebruik maakt van de gelegenheid om om-gang te hebben met mensen uit ander milieu en uit andere beroepen. Dan alleen immers kan men deel hebben aan de rijk geschakeerde en gevarieerde samenleving. Het leven is te breed en te diep dan dat het in ondernemingsverband ten volle zou kunnen worden genoten.

Wij willen besluiten met het weergeven van de zienswijze van een werkgever, aan wiens sociale instelling niet behoeft te worden getwijfeld. Bij de opening van het vormingsinstituut „De Hond-sberg” drukte de heer Ch. Stulemeijer, directeur der N.V. Holland-sche Kunstzijde-industrie zich als volgt uit: „De problemen, die op „De Hond-sberg” behandeld zullen worden, zullen die zijn, waarvan de oplossing rechtstreeks van grote betekenis is voor het welzijn van de arbeidsgemeenschap als geheel en dus van de onderneming als-ook van de werkers in hun arbeidsmilieu. Wat hier buiten valt, is niet het terrein der onderneming.”¹⁰⁾

De menselijke verhoudingen.

Een afzonderlijke bespreking zouden we in dit verband willen wijden aan de menselijke verhoudingen (human relations) in de onderneming.

De aandacht, die hieraan heden ten dage wordt besteed, is te danken aan het feit, dat men ontdekt heeft, dat de arbeidende mens niet alleen arbeider, maar ook mens is. Vooral in Amerika is dit vraagstuk op waarlijk Amerikaanse wijze aangevat.

Met alle waardering voor de loffelijke arbeid, die op dit terrein werd verricht, zien wij hier een tweetal gevaren. In de eerste plaats het gevaar, dat de belangstelling voor de menselijke betrekkingen niet zozeer voortspruit uit bezorgdheid voor de mens als wel zich richt op het belang van de onderneming zonder meer. Taylor b.v. gaat er van uit, dat de verkwisting, die gevolg was van het per-

¹⁰⁾ „De Schakel”, orgaan H.K.I. d.d. 22 Febr. 1951.

soneelsverloop, alsook de noodzaak om de productie op peil te houden, aanleiding waren tot het aanvatten van het vraagstuk van de menselijke betrekkingen. ¹¹⁾)

In dezelfde geest wordt ook door andere Amerikaanse schrijvers over dit onderwerp gesproken. Men constateert dan, dat men, na het overwinnen der technische moeilijkheden, stuitte op problemen van psychologische aard. Men heeft zich nu gezet aan de studie van deze problemen, in de vaste overtuiging, dat men ze ook op hun beurt onder de knie zal krijgen.

In de Westeuropese literatuur over dit onderwerp ligt o.i. het accent anders. Dat blijkt b.v. uit de titel van een aantal praeadvies van het Ned. Instituut voor Efficiëncy van de hand van de heer D. W. Stork e.a., luidende: „Bevordering van het gemeenschapsbesef in de bedrijven”. Ook in het boekje van Carrard ¹²⁾) komt een meer ideële doelstelling naar voren. Ir F. J. Philips vat dit samen in zijn „Ten geleide”, als hij schrijft, dat het boek antwoord wil geven op de vraag: „Hoe kunnen wij aan het werk, dat gedaan moet worden, voldoende inhoud geven voor allen, die er mee te maken hebben?”

Het verschil is duidelijk. In Amerika — en daarbij sluit Engeland zich aan — ligt het accent op productie en winst, in West-Europa op gemeenschapsbesef en zin van de arbeid. Natuurlijk betreft het hier geen volledige tegenstelling. Ook in Amerika wil men de mens in de onderneming meer tot zijn recht doen komen en in West-Europa vergeet men bij dit alles allerminst, dat goede menselijke verhoudingen aan productie en winst ten goede komen. Dit neemt niet weg, dat het verschil in accent uitermate belangrijk is. Of het uitgangspunt is, dat er iets mis is met de productie of dat er iets niet in orde is met de mens, is van meer dan theoretische betekenis. Het weerspiegelt zich ook in de wijze, waarop de verzorging der menselijke betrekkingen plaats vindt.

En daarmee komen we als vanzelfsprekend op ons tweede bezwaar, hierin bestaande, dat met name in Amerika het gevaar groot is, dat de grenzen van de onderneming als arbeidsgemeenschap worden overschreden. We zouden dit willen demonstreren aan de hand van een boek, handelend over de z.g. „Employee counseling”. ¹³⁾) Dit systeem berust op de gedachte, dat in de onderneming een of meer „employee consultants” aanwezig dienen te zijn, die de leden van het personeel met raad en daad ter zijde staan. Wij zullen de woorden „employee consultant” in het vervolg vertalen door „arbeidersraadsman”.

¹¹⁾ A. G. Taylor „Labor Problems and Labor Law”. New-York 1950. (Pag. 337/8.)

¹²⁾ De chef, zijn vorming en zijn taak door Prof. Dr A. Carrard; bewerking Prof. Dr Ing. N. A. Halbertsma. Maastricht.

¹³⁾ „Employee Counseling”. A new viewpoint in industrial psychology by Nathaniel Cantor. New-York—London. 1945.

Wat voor taak heeft zulk een raadsman? „De mens is een sociaal dier” zo heet het (pag. 11). Hij leeft steeds in een bepaalde gemeenschap. Zulk een gemeenschap heeft haar eigen traditie en doeleinden, waardoor de orde in de groep verzekerd wordt. Zulke tradities worden gehandhaafd en overgedragen aan de komende generatie. Hun levenswijze, hun gemeenschappelijke gevoelens, de verwachtingen, die ze ten opzichte van elkaar hebben, zijn zo diep geworteld en algemeen aanvaard, dat heel weinig mensen zich bewust zijn van het toevallige karakter van hetgeen hun het dierbaarst is.

Ook de onderneming heeft haar eigen sociale structuur. De meest effectieve samenwerking tussen de mannen en vrouwen, die het product voortbrengen, kan alleen worden verkregen, indien er begrip bestaat voor hetgeen er sociaal gezien gebeurt, op het terrein van de gevoelens en houdingen van hen, die in de onderneming werkzaam zijn.

Ieder personeellid komt met zijn eigen instelling en opvattingen in de onderneming. Daaruit vloeit voort, dat aanpassing nodig is. Bij dat aanpassingsproces nu speelt de raadsman een belangrijke rol.

Daarbij wordt de methode gevolgd, die ook bij het social casework in het maatschappelijk werk wordt toegepast. Volgens deze methode gaat het er in de eerste plaats om, dat de raadsman de arbeider begrijpt. Het is niet zijn taak om hem te be- en nog minder om hem te veroordelen. De bedoeling is om de arbeider door middel van het „interview” (gesprek) zelf te doen ontdekken waar het conflict ligt. Hij moet dan op eigen initiatief en met gebruikmaking van eigen krachten tot een oplossing van het probleem geraken. De raadsman heeft dus in feite alleen tot taak om de arbeider zijn conflict te doen zien, teneinde het zelf tot een oplossing te brengen.

Hier liggen o.i. gevaren van tweeërlei aard. Natuurlijk is het van belang, dat moeilijkheden, die de arbeider in de onderneming heeft, worden gezien en tot een oplossing worden gebracht. Daarbij dient het dan echter ook te blijven. De raadsman mag niet komen buiten het terrein der onderneming.

In het meergenoemde boek echter wordt zeer uitdrukkelijk bepaald, dat ook persoonlijke moeilijkheden door de raadsman tot oplossing moeten worden gebracht. Er wordt bij vermeld, dat dit veelal de moeilijkste gevallen zijn. In de voorbeelden, welke in het werk zijn opgenomen, zien we dan ook, dat zelfs allerlei huwelijks- en gezinsmoeilijkheden aan de orde komen.

Hiertegen moet protest worden aangetekend. Hier overschrijdt de onderneming haar natuurlijke grenzen. Zij laat zich in met kwesties, die tot het terrein van de kerkelijke zielszorg behoren. En zij benadert ze — men bedenke het wel — vanuit het standpunt, dat zij uit de weg geruimd moeten worden, omdat anders de productie dreigt te stagneren.

In dit licht gezien, moet ook aan de toegepaste methode nader

aandacht worden geschonken. De raadsman moet kunnen luisteren. Hij moet de arbeider er toe brengen zich volledig uit te spreken en hem met „sympathiek begrip” tegemoettreden. Hij mag vooral niet het criterium van goed en kwaad aanleggen. Elk zedelijk oordeel valt immers buiten zijn bevoegdheid.

Is dat zo? Spreekt de raadsman geen oordeel uit? Ware dat slechts zo! In feite spreekt hij wèl een oordeel uit. Maar dan een oordeel, dat alleen maar goedkeurend kan zijn. Dit wordt niet formeel zo gesteld, maar hier en daar komt het duidelijk naar voren. Dat kan ook niet anders. De oplossing van het conflict voltrekt zich niet, doordat de man zich kan uitspreken zonder meer, Neen, het beoogde resultaat — het uit de wereld helpen van het conflict — wordt alleen maar bereikt, doordat men sympathiek begrip ontmoet bij de raadsman. In feite, doordat uit de sympathieke, begrijpende houding van de raadsman de conclusie wordt getrokken, dat de aangenomen houding niet alleen wordt begrepen, maar ook goedgekeurd. In die goedkeuring en daarin alleen ligt de bevrijding uit het conflict.

Dat het in feite zo is, blijkt uit verschillende uitspraken. Er wordt gesproken over het „accepteren van de slechte kant” van de betrokkene (pag. 71). Het heet, dat hem het gevoel wordt gegeven, dat zijn houding wordt goedgekeurd, hetgeen hem gelukkiger maakt (pag. 37). Een soortgelijke uitspraak vindt men op pag. 45, waar staat, dat de mens „behoefte heeft aan liefde en goedkeuring”.

Als we hier dan nog aan toevoegen, dat onder „schuld” alleen maar wordt verstaan een nog niet aangepast zijn aan de omgeving, dan is het wel duidelijk, hoe grote gevaren hier liggen. We zouden met enige — maar wellicht niet al te veel — overdrijving kunnen zeggen, dat hier de onderneming in naam van productie en winst absolutie geeft.

De conclusie kan dan ook geen andere zijn, dan dat hier de grenzen van de onderneming wel zeer verre en zeer ingrijpend worden overschreden.

Wij kunnen niet beoordelen, of dit systeem van „employee counseling” in Amerika op grote schaal plaats vindt. Wat we wel weten, is, dat deze ontwikkeling geheel ligt in de lijn van de „American way of life”. Dat maakt haar des te bedenkelijker en des te gevaarlijker.

Ten besluite.

Wij hebben in het vorenstaande gesproken over „de mens in de onderneming”. Wij hebben er daarbij op gewezen, hoe hij, met name in de groot-onderneming, wordt bedreigd in zijn menselijke waardigheid en arbeidsvreugde. Wij hebben stilgestaan bij pogingen, die ondernomen worden om deze moeilijkheden tot een oplossing te brengen en daarbij ook op wellicht goed bedoelde, maar ten enenmale onaanvaardbare methoden gewezen.

Vaststaat, dat hier een uitermate belangrijk vraagstuk, dat van grote betekenis is voor de ontwikkeling van de gehele samenleving, aan de orde is.

Evenzeer staat vast, dat de Christelijke vakbeweging hier een grote en grootse taak heeft. Nergens staat zozeer de onvergelykelijke waarde van de menselijke persoonlijkheid op de voorgrond als in de Christelijke levensbeschouwing.

„De arbeider als mens” zal o.i. de inzet zijn van de strijd in de komende jaren. Dat daarbij de Christelijke vakbeweging haar taak versta en in die strijd vooropga!

De zaak is het ten volle waard!

D. W. ORMEL.

HET ZIEKENFONDSWEZEN

(Chr. ziekenfondsen noodzakelijk?)

Het ontstaan van ziekenfondsen

Het ontstaan is uiteraard gevolg van het feit, dat de mensen die over weinig inkomsten beschikten, ook hier hebben gezocht naar een regeling waardoor men de onkosten welke uit de geneeskundige verzorging voortvloeiden, tezamen kon dragen.

Dit moest een verzekeringssysteem worden.

Men weet, dat er steeds ziekte heerst. Men weet gelukkig niet wie ziek zal worden en of dit van korte of lange duur zal zijn.

Wat men wel leerde was, dat de ziekte en de doktersrekening meestijds erg ongelegen kwamen.

De dokters ervoeren, dat het met het vereffenen der rekeningen niet altijd vlot verliep.

Het gevolg van beider ervaring — die van de man die de rekening te betalen had en die van de dokter, dat het geld soms slecht of geheel niet binnenkwam — heeft geleid tot het in elkaar slaan van de handen.

Ziekenfondsen zijn verzezen.

Er kwamen: fondsen, die door een vereniging werden gevormd; die welke door één of meer artsen in het leven werden geroepen; ook waren er assuradeurs en verzekeringmaatschappijen welke een ziekenfondsverzekering gingen stichten en daarnevens kende men een aantal ondernemingsziekenfondsen.

De ziekenfondsverzekering is derhalve haar loopbaan begonnen op de *vrijwillige* basis.

De besturen van de vereniging, de bezitter(s) van een eigen ziekenfonds of de directie van een maatschappijfonds, hadden zorg te dragen dat men, door middel van de te ontvangen premies, in staat was om de reglementair vastgestelde rechten der verzekerden te waarborgen.

Hieruit volgt dat een fonds, zonder verplichte inmenging van buiten, een grote mate van vrijheid bezat om de zaken zelf te regelen.

Dit wil niet zeggen dat men, vooral bij de verenigingsfondsen, vrij spel kon spelen.

In tal van gevallen had men eigener beweging een accountantscontrole ingesteld, terwijl ook een raad van toezicht, bestaande uit vertrouwenswaardige personen buiten de kring der verzekerden, geen onbekende figuur was.

Bij de verenigingsfondsen werd dan ook op iedere jaarvergadering volledig opening van zaken gegeven.

Floreerde de zaak goed dan kon uitbreiding aan de rechten worden gegeven.

De normale ontwikkelingsgang werd doorbroken toen in 1941 door de bezettende macht het *Ziekenfondsenbesluit* werd ingevoerd.

De omwenteling in 1941

Het gevolg van de invoering van het Ziekenfondsenbesluit was groot. Het aantal verzekerden nam ineens beduidend toe.

De bestaande ziekenfondsen werden voor de uitvoering ingeschakeld.

Een groot deel der vrijwillig verzekerden moest worden overgeschreven naar de verplicht verzekerden en allen die krachtens de Ziektewet verplicht verzekerd waren, en nog niet bij een ziekenfonds waren aangesloten, moesten op grond van het van kracht worden van art. 50 der Ziektewet, zich bij een ziekenfonds melden wilden ze, wanneer ze arbeidsongeschikt werden door ziekte, het recht op ziekingeld behouden.

Maar met deze uitbreiding van het aantal ziekenfondsverzekerden, kwam ook het staatstoezicht op de ziekenfondsen, waardoor tevens een einde kwam aan de daarvoor bestaande autonomie der ziekenfondsen.

De verplichte ziekenfondsverzekering

Die saambundeling der tweërlei verzekering heeft de ziekenfondsen veel moeite bezorgd.

Zoals bovenvermeld werd, is de uitvoering opgedragen aan de toen bestaande fondsen.

Wellicht zou, indien het Ziekenfondsenbesluit niet in de bezettingstijd was ingevoerd, het bedrijfsleven (werkgevers- en werknemersorganisaties) zeer ernstig de vraag onder het oog hebben gezien of men ook voor de uitvoering van een verplichte ziekenfondsverzekering, evenals bij de Ziektewet, de uitvoering in eigen handen zou kunnen houden.

Dit is anders gelopen en het benutten van het bestaande apparaat der bestaande vrijwillige verzekering heeft in de hand gewerkt een wellicht wat te nauw verband tussen die beide.

Voor de verplichte ziekenfondsverzekering stelt de minister — thans gehoord de Ziekenfondsraad — de premie vast.

De wetgever heeft de verstrekkingen, welke moeten worden gedaan (de rechten dus van de verplicht verzekerden), vastgesteld.

De overschotten worden gereserveerd in het Vereveningsfonds, waaruit dus, wanneer nodig, kan worden bijgepast indien in enig jaar een tekort ontstaat.

Die situatie zal er wellicht dit jaar komen, daar wordt verwacht dat men met de 3.6 % van het loon niet zal toekomen, gezien de stijgingen der kosten welke hebben plaats gehad.

De saamtrekking en het doel der fondsen

Waren er vóór 1941 in ons land ongeveer 600 fondsen en fondsjes, in de adreslijst van 1950 vinden wij 147 erkende algemene ziekenfondsen.

Er is dus al wat veranderd en van deze fondsen zijn er 134 bij 6 landelijke organisaties aangesloten.

Het doel van de ziekenfondsen is de verzekerden tegen een zo laag mogelijke premie een goede geneeskundige verzorging te waarborgen.

Ziekenfondsarbeid moet gericht zijn op het dienen van de verzekerden en het behartigen van de belangen der volksgezondheid.

Alle fondsen welke bij de 6 landelijke organisaties voor ziekenfondsen zijn aangesloten, hebben nog een „overkoepelend” orgaan in het „Centraal Overleg van Ziekenfondsorganisaties”.

De taak der ziekenfondsbesturen

Onder de thans geldende structuur van het Ziekenfondsenbesluit is aan elk „algemeen ziekenfonds” een werkgebied toegewezen.

De uitvoering van beide verzekeringen vordert, dat overeenkomsten worden aangegaan met de *medewerkers* (sters).

Als regel plegen de landelijke organisaties het overleg daarover met de organisaties waarbij de huisartsen, specialisten, tandartsen, apothekers, vroedvrouwen en anderen zijn aangesloten.

De aard der verstrekkingen wordt voor de verplichte verzekering door de Ziekenfondsraad bepaald, terwijl dit veelal tot gevolg heeft dat tevens wordt nagegaan of, en zo ja in hoeverre, men deze ook voor de vrijwillige verzekering kan toepassen.

Zoals reeds eerder is opgemerkt, staat het beleid der besturen onder toezicht van de Ziekenfondsraad.

Dit kan niet beperkt worden tot de verplichte verzekering alleen, omdat die twee zo nauw verwant zijn door de regelmatig voorkomende overschrijvingen van de ene naar de andere groep, terwijl ook niet vergeten moet worden, dat zodra men de overheidshulp nodig heeft, de overheid ook daardoor reeds een inzage van het gevoerde beheer kan en mag vorderen.

Ziekenfondsen op Christelijke grondslag nodig?

Het antwoord op deze vraag kan het best worden benaderd, indien men de gang van zaken in het ziekenfondswezen heeft gevolgd.

Hebben de protestantse Christenen op verlerlei gebied de noodzaak van het „zelfdoen” gevoeld, op dit, zeker niet onbelangrijke, levensgebied is deze levensuiting niet openbaar geworden.

Toch is overbekend, dat ook vóór 1941 grote aantallen protestantse Christenen lid waren van de toen bestaande ziekenfondsen.

De vraag waarom men er niet toegekomen is zal niet zonder meer beantwoord mogen worden met het woord „nalatigheid”.

Wellicht zijn we niet ver mis als we veronderstellen, dat men plaatselijk begrip kreeg voor de noodzaak van het samendragen van het risico, dat uit de noodzakelijkheid van geneeskundige hulp voortvloeide.

In tal van plaatsen in ons land is de bevolking overwegend één bepaalde levensbeschouwing toegedaan.

Alle mensen zijn onderhevig aan ziekte en voor zover ze financieel zwak waren, hadden ze derhalve *allen* belang bij een behoorlijke ziekenfondsverzekering.

Wellicht dat men op die grond heeft gekozen voor het bredere vlak.

Bij de Rooms-Katholieken is de ontwikkeling iets anders geweest. Er is een Bond van R.K. Ziekenfondsen, waarbij in 1950, 5 fondsen waren aangesloten. Men spreekt ook wel van de K.A.B.-fondsen.

De principiële vragen welke toen bij het ziekenfondswezen aan de orde kwamen, bleven beperkt tot die van het zorgdragen dat men in de keuze der medewerkers(sters) rekening hield met de geaardheid der bevolking.

In een bij uitstek Rooms-Katholieke plaats zal men bij voorkeur R.-K. huisartsen en verloskundigen aanstellen.

In een plaats met een gemengde bevolking daarentegen moet men met die geaardheid rekenen bij de keuze der medewerkers.

Voor de protestanten is het van belang, dat zij als fondslid een keuze kunnen doen die hun bevrediging schenkt.

Het is van betekenis dat men bekwame medewerkers heeft, maar het kan in tal van gevallen van waarde zijn, dat men geneeskundige behandeling geniet van een arts die de Christelijke levensovertuiging is toegedaan.

Meer dan eens is een door een arts gesproken woord, voor de patiënt, en/of diens huisgenoten, van grote waarde.

Het komt er derhalve op aan of de ziekenfondsbesturen met deze factoren voldoende rekening houden bij de keuze die men doet.

Voorts is het eerste vereiste, dat men zich strikt houdt aan de ziekenfondstaak.

De besturen, administratieve krachten, boden en alle andere medewerkenden dienen in die kwaliteit geen propaganda te maken voor bepaalde politieke gedachten of het verkondigen van anti-Christelijke uitlatingen.

Wordt hieraan streng de hand gehouden, dan is het, mede uit een oogpunt van een zo efficiënt mogelijke uitvoering der ziekenfondstaak, van belang, dat de concentratie en centralisatie der ziekenfondsen voortgang heeft.

Op grond van bovenstaande overwegingen moet wel worden aangedrongen op activering onzer kracht in de ziekenfondsen.

Het is en blijft taak zelf zorg te dragen dat met de belangen van *alle verzekerden wordt gerekend.*

Gelet op het groot aantal verplicht verzekerden is het logisch, dat wanneer straks een ziekenfondswet tot stand komt, zowel bij de samenstelling van de Ziekenfondsraad als bij die der besturen der dan „erkende” ziekenfondsen, een behoorlijke vertegenwoordiging aan vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven wordt toegekend.

Op 31 December 1949 was het aantal verplicht verzekerden 4.412.786 en dat der vrijwillig verzekerden 2.429.613.

Het is derhalve logisch, dat aan degenen die geacht kunnen worden de belangen der verplicht verzekerden te moeten behartigen — patroons- en arbeidersorganisaties — een ruime vertegenwoordiging wordt toegekend.

Het is daarom plicht, dat de voormelde organisaties — door middel van hun centralen — volle aandacht aan deze zaak schenken.

Onze mensen moeten straks ook bereid zijn in de besturen der fondsen zitting te nemen.

Die besturen moeten inderdaad bestuur zijn en verantwoordelijkheid durven dragen.

Het contact tussen het verbondsbestuur en onze leden die er zitting in hebben of nog krijgen, moet veel hechter worden door wederzijdse uitwisseling van gedachten.

Voorts is het gewenst, dat de vertegenwoordigers uit onze kring bij tijd en wijle in de vergaderingen van de besturenbonden de aandacht voor de ziekenfondsangelegenheden vragen.

Het betreft hier wel een uitermate praktische zaak, nl. het openen van de mogelijkheid om door middel van de ziekenfondsverzekering een zo goed mogelijke geneeskundige verzorging te kunnen verkrijgen.

Een voor ons Christelijk georganiseerden belangrijke vraag is, of behoorlijk rekening wordt gehouden met het verlangen van de verzekerden die gaarne een Christelijke huisarts hebben en zij, wanneer nodig, in een Christelijke inrichting voor ziekenverpleging kunnen worden opgenomen.

Omdat de vrije artsenkeuze is beperkt tot hen die als medewerker aan een fonds verbonden zijn, zullen de fondsbesturen telkens weer rekening hebben te houden met de levensbeschouwing der bij het fonds aangesloten verzekerden, bij de aanstelling tot medewerker.

Geschiedt dit, dan kan o.i. op dit gebied van uitvoering ener taak der volksgezondheid, het samenwerken in een breed vlak worden voortgezet.

Gelet op de ons thans bekende feiten is er m.i. geen directe noodzaak om het gaan vormen van ziekenfondsen op Christelijke grondslag te propagieren.

G. MOLL.

DE KRACHT DER REFORMATIE EN HET SOCIALE LEVEN

Het Woord van onze God, de Bijbel, is voor onze Christelijke vakbeweging, te midden van alle problemen waarvoor zij vandaag ook gesteld wordt, een lamp voor haar voet en een licht op haar pad. Zou zij dat Woord loslaten, dan is er voor deze vakbeweging geen reden van bestaan meer, maar zou zij gelijkgeschakeld zijn met andere, humanistische verenigingen, werkzaam op het terrein van de arbeid.

En toch is er een tijd geweest, dat dat Woord verborgen was onder een korenmaat en de mensheid meende te kunnen leven bij het kunstlicht van eigen fabrikaat. Dit was o.m. het geval in de tijd die wij de Middeleeuwen noemen.

Het is de kracht der Reformatie geweest, die dat Woord weer die plaats heeft gegeven, die het toekomt. Immers, de Bijbel was door menselijke vonden van zijn heerlijkheid beroofd en had plaats moeten maken voor menselijke inzetten.

Luthers daad op 31 October 1517 was niet alleen gericht tegen het pauselijk gezag of afschaffing van bepaalde kerkelijke misstanden. De strijd der hervormers ging bovenal tegen de geest van die tijd. Deze geest was het humanisme. Het humanisme, dat uiterlijke beschaving stelde boven innerlijke vernieuwing der mensen. Het humanisme, dat in vormendienst en door goede daden te doen meende de weg naar geluk te kunnen vinden. Doch het vergat, dat een beter leven niet gevonden of verkregen wordt door uiterlijke vernieuwing, maar alleen door innerlijke levensverandering.

Het leven in Europa droeg in de eerste helft der Middeleeuwen een Christelijk stempel. Alles stond onder het gezag, de hiërarchie van de Roomse Kerk. Niets geschiedde er, of de kerk was er in gekend of had het bevolen. Wel droeg alles een uitwendig karakter, maar van Christelijkheid kon niet gesproken worden. Europa was een gekerstend werelddeel. Deze kerstening was echter ten dele. De grondbeginselen waren verkeerd.

Het Rooms-Katholicisme was een verbinding van Schrift en heidense wijsbegeerte. Deze verbinding was oorzaak, dat men het gehele leven niet rechtstreeks stelde onder het gezag der Heilige Schrift.

Thomas van Aquino sprak dan ook van tweeërlei levensgebied, nl. „van het natuurlijke en bovennatuurlijke”. Onder het eerste verstond hij het kerkelijk deel des levens, onder het tweede het door sacramenten gewijde gebied der kerk. Het natuurlijk leven dus niet gesteld onder het directe gezag van de Goddelijke Woord-

openbaring, doch via de kerk. De leiders van het wereldlijke leven hadden de kerk te dienen. Overigens stond dit levensgebied onder dat der menselijke Rede.

Dit laatste hield weer verband met het Semipelagianisme (mens is ziek) van de Roomse Kerk.

Volgens het Woord Gods is de mens van nature in zonden ontvangen en geboren. Is hij geneigd God en zijn naaste te haten. De grote kerkvader Augustinus leerde, dat de mens dood is door de zonde. Pelagius (geb. 354 in Engeland) leerde daarentegen, dat de mens gezond is en zonder zonde geboren. De algemeenheid der zonde berust volgens hem op het kwade voorbeeld en de macht der verleiding. De Semi-Pelagianen gingen niet zover, doch leerden, dat de mens niet gezond of dood, maar ziek is. De mens is dus niet geheel verdorven maar hij behoeft slechts gecorrigeerd te worden. En dit correctief werd door de kerk geboden.

Deze tweedeling van boven- en ondernatuurlijk heeft mede het humanisme tot gevolg gehad. Oorspronkelijk was dit humanisme ontstaan uit een herleeft belangstelling voor de cultuur der heidense oudheid. De humanistische geleerde achtte niet alleen zijn latijn, maar ook zijn wetenschap beter dan die van de geestelijke heren. Men kwam er toe het ideale van de schone Griekse mens te vereren en ter navolging te stellen. Het spreekt vanzelf, dat deze mens geen correctief van de kerk van node had. Deze mens was immers onverdorven in zichzelf, daar hij in zijn eigen persoon, gezindheid en idealiteit verenigde. Daarom niet alleen het kerkelijk voorschrift verworpen, doch ook de Goddelijke Woordopenbaring overbodig geacht.

Dit Woord kon hoogstens als literatuur van een ethisch (zedelijk) gehalte gewaardeerd worden. De „heerlijke” mens was zichzelf echter een wet!

Het humanisme werd een nieuwe wijsbegeerte, die het gezag van Gods Woord verwierp en aan de menselijke rede Goddelijk gezag toekende. Deze wijsbegeerte kreeg invloed op het leven, hetwelk merkbaar werd aan tal van universiteiten in Europa, aan de vorstenhuizen in Italië, in de handelswereld van Genua, Venetië en Antwerpen. Dit had als gevolg, dat men zich vooral voor het wetenschappelijk, staatkundig en economisch leven losmaakte van de ordinantiën Gods. Geleidelijk werd zo het gehele menselijke leven ontkerkend. En zolang men de openlijke botsing met de kerkelijke machten vermeed, had men van die kant, gezien de bovengenoemde tegenstelling tussen „natuur” en „genade”, weinig te duchten. Nooit heeft Rome het humanistisch beginsel in haar wortel aangetast.

Behalve de leer van het Rooms-Katholicisme en humanisme, was er in die dagen nog die der devoten. Zij verachtte het wereldse als iets, waaraan geen werkelijke waarde kan worden toegekend en keerden zich daarom tegen een kerk die aan het wereldse zoveel waarde hechtte.

Zo waren er in die dagen dus drie stromingen die de geest van de tijd beheersten, nl.:

- 1e de humanistische,
- 2e de Rooms-Katholieke,
- 3e de devoten.

Vooraf de invloed van de laatste was groot omdat zij in staat was zowel de Roomse als de humanistische elementen in zich op te nemen. Daardoor verwierf zij de sympathie van de aanhangers van beide partijen. Aan de humanistische ontkerstening werd hierdoor geen enkel principieel verzet geboden.

Aan de ene zijde dus de middeleeuwse eenheidscultuur, die een hiërarchisch karakter droeg. Trapsgewijze was de gehele samenleving onder haar z.g. priesterlijk opperhoofd geordend. Niet het Woord van God, maar de kerk gaf normen aan voor kerk, staat en maatschappij.

Hierbij kwam de humanistische wijsbegeerte, die niet alleen de kerkelijke voorschriften verwierp, maar evenzeer de Godsopenbaring in Zijn Woord overbodig achtte.

Vervolgens waren er de voorlopers der dopersen — de devoten — die al het wereldse verachtten als iets, waaraan geen werkelijke waarde kon worden toegekend.

Is het te verwonderen, dat de toekomst van Europa aan het ongelooft scheen overgeleverd te zijn? Immers een kerk, die de menselijke ideeën plaatste boven het Woord van God. Een humanistische wereldbeschouwing die eveneens aan de menselijke rede meer waarde toekende dan aan dat Woord. En een doperse mijding die de terreinen van „natuur” en „genade” poogde te scheiden.

Het is de kracht van de Reformatie geweest, die Europa terugeroepen heeft naar het Woord van onze God. En het is mede aan Luthers hervormingsdaad te danken, dat Europa tot de Christus der Schriften werd teruggebracht.

In de eerste plaats ging de strijd van de reformatoren tegen de Roomse dwaalleer. Genade was voor hen geheel iets anders dan Rome leerde. Genade is voor Rome een „bovennatuurlijke” wijding van het leven. Voor ons is genade een vergevende gezindheid Gods, in Jezus Christus, waardoor Hij zondaren tot Zijn kinderen aanneemt. Daarom geen tegenstelling tussen het terrein van „natuur” en „genade”. Van een tweedeling des levens kan hier geen sprake zijn. Immers, aan Gods genade kan geen grens worden gesteld. Het Woord van God aangaande die genade heeft niet slechts gezag voor het kerkelijk deel des levens, maar over de gehele mens en het menselijk leven. Op ieder terrein van het leven en voor elke levensverhouding moet uit het geloof in de genadige God geleefd en gewerkt worden.

In deze strijd tegen de Roomse dwaalleer lag tevens die tegen het humanisme. Want indien het gehele leven begunadiging be-

hoeft, dan kan er geen sprake zijn van een onverdorven menselijke rede, maar ook niet van een ongeschonden menselijkheid. De rede is immers verduisterd omdat het hart boos is en van het hart de uitgangen des levens zijn.

Maar ook van een „ideaal mens” is geen sprake, want: „zij hebben allen gezondigd en derven de heerlijkheid Gods.”

Maar als de genade Gods zich uitstort over het volle leven en de herschepping niet alleen de mens, maar de ganse schepping omsluit, dan heeft niemand het recht en de macht om de terreinen van natuur en genade te scheiden — alsof deze te scheiden zijn — of, als de devoten, zich afkerig te houden van enig levensterrein.

Immers, heel de wereld is Gods wereld, zowel de zienlijke als de onzienlijke. En alle dingen zijn onderworpen aan Hem, Die ze geschapen heeft en door Zijn Voorzienigheid onderhoudt en regeert.

En het Verlossingswerk van Jezus Christus op Golgotha volbracht, behelst niet alleen de Wedergeboorte van de mens, maar de Wedergeboorte aller dingen. (Matth. 19 : 28).

Ook bij Calvijn is niets te vinden van een tweedeling des levens, behalve dan die door Gods genade wordt gewerkt, nl. tussen geest en het vlees. In de Reformatie werd dan ook een dam opgeworpen tegen de invloed van romanisme, humanisme en devotie.

Niet voor een gedeelte, maar voor heel het ganse, rijke leven werd het Gezag van Gods Woord erkend. Deze Reformatie betekende een herkerstening van het leven in ons werelddeel. Maar niet alleen een herkerstening maar ook kerstening. Want er werd niet teruggегrepen naar de z.g. Christelijke eenheidscultuur. Was dit gebeurd, dan zouden de Hervormers het niet-kerkelijk leven weer onder het gezag van de kerk hebben gebracht. Dan zou niet het Woord van God weer de stuwkracht voor het leven geworden zijn, maar wel die van een kerk.

Met de Reformatie brak voor het eerst in de geschiedenis aan, de Bijbelse beschouwing, dat op ieder levensterrein de wet Gods het hoogste gezag moet worden toegekend. Dus niet het terrein van het kerkelijk leven als meerderwaardig en boven dat van het gewone dagelijkse. Niet de geestelijke arbeid hoger dan het gewone ambachtswerk. Niet het leven van een kloosterling heiliger dan dat van een timmerman, smid of transportarbeider.

Neen, zowel de geestelijke arbeid als die van het gewone beroepsleven is arbeid in Gods Koninkrijk en dient te geschieden tot eer van onze God. Dus niet alleen op het terrein van het kerkelijk leven Gods Woord als fundament en regel voor leer en leven. Neen, voor alle terrein van kerk, staat en maatschappij.

Tegen deze leer is — tot op heden — fel verzet gerezen, zowel van conservatieven, socialisten, communisten en... humanisten.

Enerzijds was daar het bezwaar bij dezen, dat de heilige aldus tot onheilig wordt neergehaald. Anderzijds het bezwaar, dat godsdienst iets zo heel aparts is en dus los van het gehele aardse leven staat.

In het kort, ook hier weer de propaganda voor de scheiding tussen de twee delen des levens. Men vergat en vergeet echter het Woord van onze God dat zegt: „hetzij dat gijlieden eet, hetzij dat gijlieden drinkt, doe het alles ter ere Gods.”

Maar er is bovendien nog iets anders. Het Christendom is wel in de eerste plaats, maar toch niet enkel godsdienst. Het is een gans nieuw leven, dat alle levenskringen en levensnormen doordringt en bezielt. Het Christendom gaat dan ook in de Kerk niet op. Het is veel te rijk, om zich binnen haar muren samen te persen, ja, het zou het ware Christendom niet zijn, als het geen invloed had op het gehele mensenleven.

De kerk als een eigen sfeer van het Christelijk-godsdienstig leven, is eerst door Christus gesticht; het Godsrijk is er van de aanvang der wereld, was reeds in Israël aanwezig, werkt verborgen als een zuurdeeg en vormt niet als de Kerk een afgesloten gemeenschap tegenover staat en cultuur. *)

De kerk is het Godsrijk niet in haar geheel, maar de onmisbare grondslag er van, het hart, de kern, het middelpunt van het Godsrijk. Evenals de staat, stond ook de cultuur vóór de Hervorming in dienst van de kerk.

De Reformatie gaf haar de vrijheid en zelfstandigheid terug.

Het goed recht der cultuur is uitgedrukt in de woorden: „Weest vruchtbaar en vermenigvuldigt u en vervult de aarde en onderwerpt haar en hebt heerschappij over de vissen der zee en over het gevogelte des hemels en over al het gedierte, dat over de aarde kruipt.”

Cultuur is er, omdat God de mens de macht schonk, om de aarde te beheersen. De cultuur vindt haar bestaansrecht in het Godsrijk. Heer der aarde is alleen het kind van God. In stofvergoding en vleesdienst moet eindigen, wie geen meester erkent boven zich. Want dan is de natuur ons te machtig, doet zij ons bukken voor haar krachten en drijven.

„Cultus en cultuur behoren zusters van elkander te wezen, wel zelfstandig maar toch zusters, door liefde aan elkander verbonden. En al is het dan, dat van beide, Martha — dat is de cultuur — zich om vele dingen bekommert en Maria — dat is de cultus — het beste deel heeft gekozen, toch blijft het waar, Jezus had ze beide lief.” *)

Het Christendom heeft volstrekt niet de roeping, om dit leven der cultuur te vernietigen en tegen te staan, maar om dit leven met haar eigen regelen ten volle te eerbiedigen en tot meerdere ont-plooiing te brengen. De genade onderdrukt de natuur en cultuur niet, maar herstelt ze.

Nu is het waar, dat de degenererende werking der zonde ook het leven van de cultuur in haar diepste wezen heeft aangetast. Dat op alle terreinen van het leven ontbindende machten bezig zijn om het leven van de cultuur te vernietigen, d.w.z. van haar grondslagen, d.i. als van God ingesteld, los te wrikken.

Het Christendom voert geen strijd tegen de cultuur zelve, maar tegen het bederf, dat er is ingedrongen. Dus tegen het bederf in al haar vormen en werkingen, nl. als dwaling en leugen, schuld en smet, ellende en dood. Tegen het bederf in het openbare en private leven, in maatschappij en staat.

Het was het werk van de Reformatie om deze gedachte opnieuw onder de volkeren van Europa te brengen. De Reformatie was het, die propageerde, dat godsdienst niet alleen een stuk van het leven, dat alleen op de Zondag in het huis des Heren op zijn plaats is, maar dat godsdienst het hele leven is; dat heel het leven moet zijn: één dienen, één prijzen, één verheerlijken van onze God.

De ere Gods mag nergens door beperkt worden of ingesloten worden, maar moet zich vrij en breed uitbreiden en alle ding aan zich dienstbaar maken. „Opdat alles wat adem heeft de Here love!”

Heel deze gedachtengang geldt ook voor het terrein van het sociale leven. Ook dit terrein is geen afgesloten hoek waar de adem des Heiligen Geestes uitgesloten is. Neen, ook hier staan wij midden in Gods wereld waar Zijn genade en ordeningen gelden. Maak het terrein van het sociale leven los van de Bijbel en gij valt in de hel van egoïsme en zelfzucht. De Bijbel geeft ons de gouden draden, waarlangs het sociale leven, door de zonde gedegeneerd, weer tot eer en heerlijkheid zal komen. Heel de Bijbel leert ons van de toorn des Heren tegen alle ongerechtigheid, ook sociale ongerechtigheid. De Bijbel geeft voor heel de wereld, voor alle mensen het grote Evangeliegebod: „God liefhebben boven alles en de naaste als zichzelf.”

Wij kunnen ons dus niet verenigen met hen die het sociale terrein des levens tot „niemandsland” hebben verklaard. Zij die dit doen miskennen het volmaakte Koningschap van Jezus Christus. Miskennen Zijn Verlossingswerk van liefde en barmhartigheid.

In dit licht moeten wij heel onze roeping zien op het terrein van het sociaal-economische leven. Onze arbeid moet ook hier wezen: „Het zoeken van het Koninkrijk Gods en de gerechtigheid van dat Koninkrijk.”

Dat Koninkrijk is niet alleen de hemel, maar de ganse wereld. En naar het woord van wijlen Prof. Bavinck: „Het rijk Gods als het hoogste goed is de éénheid, het inbegrip, de totaliteit aller zedelijke goederen, van aardse en hemelse, van geestelijke en lichamelijke, van tijdelijke en eeuwige.”

„De gerechtigheid van het rijk Gods bestaat daarin, dat de mens

ten volle persoon zij, dat alles in hem onderworpen zij aan zijn geestelijk, eeuwig leven. Nu is in de mens alles door de zonde dooreengeslagen; uiteen viel wat bijeen behoorde. Maar in het rijk van God zijn die alle weer zuivere organen der persoonlijkheid, en groeperen zich om haar als het middelpunt in volmaakte orde omheen...!"

„Het rijk Gods is een rijk, het sociale rijk bij uitnemendheid, waarin het gemeenschapsleven zijn hoogste ontwikkeling en zuiverste openbaring ontvangt.” *)

Dit rijk is mogelijk door de levendmakende kracht van het Evangelie van Jezus Christus, dat ons opheft uit stofvergoding en materialisme. Het Evangelie, dat ons de mens weer doet zien in zijn juiste waarde. Dat aan de arbeid weer glans en perspectief geeft en haar doet zijn als: „samenspel tussen God en mens.”

Vanuit deze gezichtshoek heeft de Christelijke vakbeweging altijd haar arbeid willen zien en wil dit onveranderd heden ten dage blijven doen. Steeds heeft zij geijverd voor samenwerking, overleg, tussen hen die in het sociaal-economische leven op elkaander aangewezen zijn. Het is immers niet zo, dat de ene mens meerdere rechten heeft dan de andere. Beiden, patroon en arbeider, zijn gelijkwaardige mensen. Beiden schepselen Gods, geschapen tot één doel, n.l. ZIJN lof te ontvouwen en ZIJN Naam groot te maken.

Wel hebben beide andere soort rechten. Neem als voorbeeld het gezin. Allen zijn hier gelijkwaardige personen, vader, moeder en de kinderen. Toch — zal het goed zijn — vormen zij één harmonisch geheel. Zo is het ook in de maatschappij. Willen wij hier dus het goede benaderen, dan is samenwerking, samenbinding, solidariteit nodig.

Dan is nodig, dat onze samenleving doordrongen wordt van de grote waarden van gerechtigheid, naastenliefde, barmhartigheid, waarheid; van de erkenning van de waarde van de persoonlijkheid van de mens.

Maar dan niet als vrucht van een z.g. Romanisme of Humanisme, zoals in onze dagen sterk gepropageerd wordt, ja zelfs tot programapunten en doelstellingen voor het leven verheven.

Het Romanisme stelt de kerk tot allesbeheersende factor.

Het Humanisme de beste, brave mens.

Beide overtreden hier het 2e gebod van de Wet des Heren.

Immers, zij proberen op een of andere wijze af te beelden en te vereren op een manier die in strijd is met die wet van God.

Men maakt of van een kerk, of van de mens zelve een god en geeft daaraan datgene wat ALLEEN de God van hemel en aarde toekomt.

„Wij moeten niet wijzer zijn dan God, dewelke Zijn Christenen

niet door stomme beelden, maar door de levendmakende verkondiging Zijns Woords wil onderwezen hebben." (Zondag 35).

De humanistische beweging plaatst God en mens op hetzelfde vlak. Zij kent aan de mens elementen toe als: gerechtigheid, naastenliefde, waarheid, enz., die alleen echter tot stand komen door het Verlossingswerk van Jezus Christus.

De humanist wil deze grote gedachte als ornament van en voor een nieuwe wereld; voor ons zijn zij echter de FUNDAMENTEN waarop de samenleving in volmaaktheid kan rusten en leven.

De doelstelling van onze Christelijke vakbeweging moet bij de voortduur dan ook zijn een baanbrekende REFORMATIE, met als uitgangspunt: „Daar staat geschreven en daar is geschied.”

Deze doelstelling moet niet enkel bestaan in een strijd van afweer, maar één van in de aanval. Met minder kunnen wij niet toe. Wij moeten ons volk — ja de wereld — durven laten zien en horen, dat niet het communisme, romanisme of humanisme de wereld van de ondergang kunnen redden.

Waarom kunnen zij dat niet?

Omdat zij vlees tot hun arm stellen. De mens ten troon heffen. De mens als almachtig proclameren.

Met het resultaat, dat de mens de mens vernielt. De wereld in een chaos brengt. De liefde vermoordt!

Het Evangelie spreekt ons echter van Hem die in beginsel reeds een betere samenleving heeft verworven. Die gerechtigheid, naastenliefde, waarheid, barmhartigheid ten hoogste heeft volbracht. Die de mens zijn persoonlijkheid in zichzelf heeft teruggegeven.

Nieuwe tijden zijn aangebroken. Naar nieuwe vormen voor deze tijden wordt gezocht. Maar altijd nieuw blijft het oude Evangelie. Dat Evangelie spreekt van nieuwe dingen. Van een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Van een nieuwe tijd waarin niemand zijn naaste meer leed zal doen.

De Ziener op Patmos heeft er ons van verteld.

Niet om het als een mooi, ongrijpbaar vergezicht voor te toveren.

Neen, als de REALITEIT voor: dit leven, om reeds in dit leven er de eerste vruchten van te genieten.

Levende uit deze realiteit kunnen wij, als mannen en vrouwen van het C.N.V., ook reformatoren zijn.

Immers:

*„Een vaste burcht is onze God, een toevlucht en een toren.
Zijn macht bevrijdt van 't bange lot, dat ons nu is beschoren.
De vijand rukt vast aan met opgestoken vaan;
Hij draagt zijn rusting nog van gruwel en bedrog:
Nooit zag men zijns gelijke.”*

*„Met onze macht is 't niets gedaan: wij zijn alras verloren.
Maar d' Enige, die ons bij kan staan, God heeft Hem ons
[verkoren.*

*Vraagt gij Zijn naam zo weet, dat Hij de Christus heet.
Der legerscharen Heer is onze tegenweer;
Hem blijft in 't eind de zegen.”*

W. v. d. HOF.

*) „Het Rijk Gods het hoogste goed”. Dr H. Bavinck.

CIJFERS EN FEITEN

Ledentallen van vakorganisaties

De volgende cijfers ontleen wij aan het *Statistisch Bulletin* van het C.B.S. van 25 Juli jl.

Centrale organisatie	1950			1951	
	1 Jan.	1 April	1 Oct.	1 Jan.	1 April
Ned. Verb. v. Vakverenigingen	381.600	392.200	400.600	405.600	409.000
Chr. Nat. Vakverbond in Ned. ...	155.600	158.900	162.300	166.500	169.000
Ned. Kath. Arbeidersbeweging ...	296.400	301.900	305.900	311.400	315.300
Eenheidsvakcentrale	163.300	167.400	166.900	163.800	163.700
Nederlandse Vakcentrale	2.800	14.100	13.800	18.000	18.100
Onafh. Verb. van Bedrijfsorg.
Alg. Vrijz. Vakverb. in Nederl.	6.900	—	—	—	—
Niet bij een centr. aangesl. org.	153.800

... betekent: de gegevens ontbreken; — betekent: 0.

Prijsindexcijfers van het gezinsverbruik per 15 Juni 1951

Het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft dezer dagen prijsindexcijfers van het gezinsverbruik samengesteld per 15 Juni 1951.

Het totaal-indexcijfer daalde van 15 Mei op 15 Juni 1951 met 1 punt. Een zelfde daling vertoonde het indexcijfer van de voedingsmiddelen. De prijzen van aardappelen en vlees lagen iets hoger dan per 15 Mei. Het indexcijfer voor fruit vertoonde echter een daling. Bij de overige voedingsmiddelen deden zich nog enige van weinig invloed zijnde prijsveranderingen voor.

De daling van de indexcijfers voor kleding (bovenkleding en breiwool), schoeisel en woninginrichting en huisraad zette zich per 15 Juni verder voort. De indices voor reiniging (zeep) en de „overige groepen” (gas en electriciteit) liepen daarentegen iets op.

Interim prijsindexcijfers van het gezinsverbruik ¹⁾

volgens huishoudrekeningen 1949 van gezinnen met bruto weekloon van f 50,— tot f 60,— per week en een gemiddelde gezinsgrootte van 4. Basis 1949 = 100.

	1950			1951		
	15 Juni	15 Dec.	15 Mrt	15 April	15 Mei	15 Juni ²⁾
Totaal	108	113	117	122	122	121
Voedingsmiddelen	112	112	113	122	124	123
Kleding	109	124	143	146	142	138
Schoeisel	108	120	141	147	143	141
Reiniging	99	102	107	115	115	117
Woninginr. en huisk.	107	118	133	138	136	135
Overige gr. incl. huur	105	110	109	113	112	113
Huur	100	100	115	115	115	115

¹⁾ Voor de berekening is het prijsverloop gevolgd in de gemeenten Arnhem, Dongen, Eindhoven, Enschede, Groningen, Heerlen, Tilburg, Utrecht en Zaandam.

²⁾ Voorlopige cijfers.

Zonder H.B.S.-diploma geen kans!

In het *Friesch Dagblad* van 23 Juli jl. troffen wij onder de titel „De cirkel breken!” het volgende artikel aan:

„Wij hebben enige tijd geleden geschreven over het scheren en trimmen van honden. Daar was een radiokwartiertje aan gewijd en wij hadden er uit geleerd, dat de studie voor dit scheren en trimmen van honden alleen kan worden aangevangen, als reeds *minstens* een einddiploma H.B.S. is gehaald. A of B werd er niet bij gezegd. Laten we aannemen, dat beide goed is. Maar in elk geval kan men de studie van het scheren en trimmen van honden niet aanvangen met b.v. *slechts* een Ulo-diploma. Wij hebben het uit de mededelingen voor de radio moeten concluderen.

Er is alle reden, den spot te drijven met de lui, die van het scheren en trimmen van honden een deftig en dus goed betaald vak willen maken.

Maar deze zotheid is alleen mogelijk geworden, doordat stapje voor stapje allerlei eisen al maar werden opgeschroefd. Als iemand voor de M.O.-acte gymnastiek wil gaan studeren, dan is de onderwijzersacte, dat betekent drie jaar Ulo en vier jaar kweekschool, nog een onvoldoende basis om te kunnen *beginnen*. Voor het geringste administratiebaantje wordt soms einddiploma H.B.S. gevraagd. Nog onlangs hebben wij het beleefd, dat twee mannen op een regeringsbureau precies hetzelfde werk deden met dezelfde nauwkeurigheid en trouw. De ene kreeg na zoveel jaren een hogeren rang en de andere niet. Reden? Alleen, dat die andere geen einddiploma H.B.S. had, doch slechts Ulo B. En iemand met zulk een minimale vooropleiding kon onmogelijk worden bevorderd tot dezelfde rangen, die openstaan voor den man van de H.B.S. Door het voorbeeld van de overheid en de dwaze eisen van vele kantoren is tenslotte het einddiploma H.B.S. zo het een en het al geworden, dat het ook voor het leren scheren en trimmen van honden, blijkens mededeling van een dame van dat vak in een uitzending voor de radio, *conditio sine qua non* is geworden.

Er zit maar één ding op. Wij moeten maar uitscheiden met de Ulo-scholen. En dat is de grote stap, die minister Rutten nu wil ondernemen. Hulde voor zijn initiatief in deze dagen van versobering en Marshallhulp, van belastingverhoging en prijzenslagen.

Wanneer wij met enige ironie over deze dingen spreken, betekent zulks dan, dat wij de plannen van den minister dwaas vinden? Neen! Wij vinden ze noodzakelijk, omdat zij een kans bieden, aan veel *dwaasheid*, zoals hierboven werd geschetst, *een einde te maken*.

De minister wil een vierjarige algemene middelbare school, die in feite de plaats zal innemen van het tegenwoordige Ulo-onderwijs. En inderdaad is dat de beste oplossing, om een eind te maken aan de dwaasheid, dat iedereen naar de H.B.S. wordt gedreven, omdat hij zonder dat diploma zoveel deuren gesloten vindt.

Maar dan moet men ook consequent zijn. Dan moet ook duidelijk worden, dat de regering zelf bereid is het voorbeeld te geven en de leerlingen van die algemene middelbare school het volle pond wil geven bij sollicitaties naar een groot aantal betrekkingen. Dan moet men het er ook over eens zijn, dat we niet weer opnieuw de onzin moeten hebben, dat het op zichzelf volkomen toereikende diploma wordt genegeerd of veracht, omdat de eisen tot in het onmogelijke worden opgeschroefd.

De algemeen middelbare school in de plaats van de Ulo-school, best. Maar dan niet een jaar later weer het pogen, om het diploma van die algemene middelbare school zo te devalueren, dat hetzelfde spelletje opnieuw begint, met als eindpunt de eisen aan de opleiding voor het scheren enz. hierboven gesteld."

West-Duitse arbeiders in de oppositie?

Het volgende wordt ontleend aan *Het Financiële Dagblad* d.d. 26 Juli jl.:

„West-Duitsland voert voor alles een exportpolitiek. Gevolg daarvan is, dat tegenover de arbeiders een vrij straffe sociale politiek wordt gevoerd. Wel wordt er naar gestreefd het pakket van de eerste levensbehoeften zo laag mogelijk in prijs te houden, maar wat niet tot die beperking hoort is in het algemeen duurder gesteld. Tot nog toe is deze sociale politiek gevoerd kunnen worden omdat de stille strijd tegen de bezetting een sterk bindend element was. Herhaaldelijk echter hebben zich spanningen voorgedaan. Zo ook nu weer.

Het dagelijks bestuur van het Duitse Verbond van Vakverenigingen heeft de bondsraad voorgesteld alle vertegenwoordigers van de vakbonden in regeringscommissies en raden terug te trekken, zoals uit de commissie voor de grondstoffenindustrie (die in West-Duitsland een kernprobleem vormt), de commissie voor het plan-Schuman en de commissie voor de lonen en prijzen.

De Minister van Economische Zaken, prof. Ludwig Erhard, heeft Dinsdag reeds met de voorzitter van het verbond, Christian Fette, geconfereerd over de sociale en economische positie van West-Duitsland. Achter Fette staan vijfeneenhalf miljoen leden. Dit eerste overleg kon niet tot resultaten leiden. Het Ministerie van Economische Zaken gaf er na een communiqué uit over het gesprek, waarin alleen gezegd werd dat de vakverenigingen bepaalde berichten en maatregelen van de industrie verkeerd hadden opgevat.

Als nevenverschijnsel doet zich een referendum voor van de metaalbewerkersbond over staken of niet staken ter ondersteuning van de ingediende looneisen.

De hoofdactie wordt gezien als een overgang naar een oppositiehouding tegenover de regering, nadat onder leiding van Dr Boeckler een aantal jaren het principe was gehuldigd, dat samenwerking met de regering voor de arbeidersvakverenigingen betere

resultaten zou opleveren dan oppositie. Het schijnen vooral de bonden van de metaalbewerkers en de mijnwerkers te zijn die thans meer voelen voor oppositie.”

In- en uitvoer van Indonesië 1950

Invoer verdeeld naar landen van herkomst
(in miljoenen gulden)

	1938	1947	1948	1949	1950
Europa	227,35	217,68	411,42	683,13	558,02
In % van de totale invoerwaarde	50,6	27,0	36,4	43,5	36,5
waarvan Nederland	22,1	14,2	19,5	15,0	17,2
Amerika	48,06	321,89	276,42	428,54	329,04
In % van de totale invoerwaarde	10,7	39,8	24,4	27,3	21,6
Afrika	4,40	4,04	6,71	13,75	25,99
In % van de totale invoerwaarde	1,0	0,5	0,6	0,9	1,7
Azië	154,33	240,68	400,22	421,05	597,95
In % van de totale invoerwaarde	34,3	29,8	35,4	26,9	39,2
Australië	13,28	19,41	31,87	5,55	13,59
In % van de totale invoerwaarde	2,9	2,4	2,8	0,4	0,9
Via vrijhavens en onbekend	2,22	3,76	4,79	15,54	2,20
In % van de totale invoerwaarde	0,5	0,5	0,4	1,0	0,1
Totaal generaal ... (C.K.S.)	449,64	807,46	1.131,43	1.567,56	1.526,79

Uitvoer verdeeld naar landen van bestemming
(in miljoenen gulden)

	1938	1947	1948	1949	1950
Europa	255,43	179,06	463,35	627,19	924,19
In % van de totale uitvoerwaarde	37,2	52,8	44,5	42,4	33,7
waarvan Nederland	20,0	45,1	35,8	33,4	24,3
Amerika	107,98	61,04	189,99	236,55	456,55
In % van de totale uitvoerwaarde	15,7	18,0	18,2	16,0	16,7
Afrika	37,86	5,36	5,24	17,83	36,00
In % van de totale uitvoerwaarde	5,6	1,6	0,5	1,2	1,3
Azië	210,10	90,03	269,90	452,26	1.123,83
In % van de totale uitvoerwaarde	29,1	26,5	26,0	30,7	41,0
Australië	36,79	2,42	12,03	25,56	66,70
In % van de totale uitvoerwaarde	5,4	0,7	1,2	1,7	2,4
Via vrijhavens en onbekend	47,89	1,31	99,88	118,17	134,47
In % van de totale uitvoerwaarde	7,0	0,4	9,6	8,0	4,9
Totaal generaal ... (C.K.S.)	687,05	339,22	1.040,39	1.477,56	2.741,74

BOEKBESPREKING

A. Remijn: „De sociale verzekeringswetgeving in Nederland”. Uitgave J. B. Wolters N.V., Groningen. Prijs ingen.: f 3,75; geb. f 4,25.

De sociale verzekeringswetgeving in ons land is niet eenvoudig. Het is derhalve een moeilijke opgave, wanneer men niettemin tracht deze stof zo populair mogelijk te behandelen.

Na lezing van dit boekje van 140 bladzijden, zijn wij tot de conclusie gekomen, dat de schrijver er in geslaagd is, om op eenvoudige wijze de belangrijkste zaken van onze sociale verzekeringswetgeving duidelijk te maken.

In het voorwoord zegt de schrijver, dat dit boekje niet de pretentie heeft om andere, reeds op dit gebied verschenen werken te willen vervangen, doch slechts een eenvoudig middel wil zijn om dit belangrijke stuk sociale wetgeving te brengen bij de zeer velen, die er zo nauw bij betrokken zijn.

Wij moeten ook telkens ervaren, dat velen, voor wie deze wetten toch zo belangrijk zijn, nog zo weinig daarvan weten. Het doel, om juist deze mensen wat meer hiermede op de hoogte te brengen, is zeer zeker door dit boekje bereikt.

Aan dergelijke uitgaven kleeft echter het bezwaar, dat ze zo spoedig verouderen. Reeds nu is dit met dit boekje het geval voor enkele wetten, o.a. Kinderbijslagwet en Noodwet Ouderdomsverzekering, daar deze onlangs belangrijk gewijzigd zijn. Het zou belangrijk aan betekenis winnen, indien schrijver en uitgever er in slaagden, de betreffende bladzijden te vervangen of wijzigingsbladen bij te leveren.

Wij wensen dit boekje in handen van velen!

v. M.

VREEMDE WOORDEN

voorkomend in dit nummer

Collectivum: de afgesloten gemeenschap, waarin de afzonderlijke persoon zodanig is opgegaan, dat zijn persoonlijkheid totaal ondergeschikt is geworden aan de gemeenschap, waartoe hij behoort.

Milieu: sociale kring, omgeving waarin iemand thuis behoort, verkeert of is opgegroeid.

Efficiëncy: het verkrijgen van de grootst mogelijke nuttigheid uit de gegeven toestand; in 't bijzonder de juiste toepassing van het economisch principe in het bedrijfsleven.

Afreageren: term in de psychologie: heftige gemoedsaandoeningen laten uitwerken door uitingen of handelingen; ze afleiden op andere objecten.

Essentieel: wezenlijk, het wezen uitmakend, werkelijk.

Social casework: nieuw aspect van het maatschappelijk werk in het bedrijfsleven.

Absolutie: kwijtschelding van zonden (letterlijk).

American way of life: de wijze waarop in Amerika het leven, maatschappelijk en sociaal, reilt en zeilt.

Correctief: middel tot verbetering van een begane fout.

Devoten: zij, die door een vroom en ingetogen leven hun dagelijkse leven in overeenstemming wilden brengen met het Evangelie (Thomas à Kempis).

Hiërarchisch: volgens de opvolging der rangen.

Romanisme: de van Rome (de Paus) uitgaande centraliserende stroming in de Kerk.

Devotie: vroomheid (inzonderheid R.K.).

Degenererende: naar beneden trekkende.

Conditio sine qua non: (letterlijk:) voorwaarde, zonder welke niet...

Er is de laatste maanden in ons land vrij veel rumoer. De oorzaak hiervan wordt gevormd door de Koninklijke Boodschap van 19 April 1951, waarbij aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal een ontwerp van Wet tot toezicht op het credietwezen ter overweging werd aangeboden. Op zichzelf behoefde zulk een wetsontwerp geen bevreemding te wekken. In het vierde lid van artikel 9 der reeds drie jaar oude Bankwet 1948 was het in het vooruitzicht gesteld. Niettemin hebben verschillende mensen zich opgemaakt om in allerlei — meestal minder vriendelijke — toonaard het Nederlandse volk uiteen te zetten, dat het nu toch op zijn hoede moest zijn, want dat een boosaardige socialistische regering een beslissende aanslag ging plegen op de vrijheid en de welvaart van dat volk. In gezaghebbende tijdschriften kan men artikelen vinden onder het opschrift „Socialisatie van het credietwezen” en dergelijke. Veertien verschillende ondernemersorganisaties van alle levensbeschouwelijke kleur trokken gearmd naar de brand en lieten eenstemmig aan onze volksvertegenwoordiging de waarschuwing horen: „Let op. Door aanneming van dit wetsontwerp schaadt gij de Nederlandse volkshuishouding en benadeelt gij de werkgelegenheid”.

Nu is het van ons bekend, dat wij geen vrienden zijn van het socialisme. Ook is bekend, dat ieder die het snode voornemen heeft onze nationale economie aan te randen en de werkgelegenheid van de arbeidende stand in gevaar te brengen, van onze bestrijding zeker kan zijn. Het zal dan ook geen verwondering wekken, dat — afgezien van onze belangstelling voor economisch-politieke maatregelen in het algemeen — een wetsontwerp waarvan zulke lelijke dingen worden gezegd door ons met meer dan gewone interesse is gelezen. Wij hebben daarvoor, juist met het oog op de zware beschuldigingen, rustig de tijd genomen. Nu echter de parlementaire behandeling enigszins gevorderd is en de regering in het Voorlopig Verslag der Tweede Kamer aanleiding heeft gevonden om haar Memorie van Antwoord vergezeld te doen gaan van een Nota van Wijzigingen, achten wij het onze taak om in ons kaderblad ook uitdrukking te geven aan onze mening ter zake. Vooraf ga echter een beknopte samenvatting van de hoofdpunten van het wetsontwerp.

Overzicht van de inhoud van het wetsontwerp.

Er wordt een register der credietinstellingen in het leven geroepen, hetwelk wordt bijgehouden door de Nederlandse Bank. Dit register wordt verdeeld in vier afdelingen, achtereenvolgens

* voor handelsbanken en centrale credietinstellingen, landbouw-credietbanken, algemene spaarbanken en commissionairs in effecten. Iedere credietinstelling moet zich voor inschrijving in het register melden.

Het bijhouden van een bepaalde afdeling van het register, alsmede het toezicht kan worden overgedragen aan een ander orgaan, dat onder contrôle van de Nederlandse Bank staat. Zo kan b.v. de zorg voor de afdeling „algemene spaarbanken” worden opgedragen aan de Nederlandse Spaarbankbond. Een afschrift van het register wordt ieder jaar gepubliceerd in de *Nederlandse Staatscourant*. Bovendien wordt zulk een afschrift kosteloos ter inzage gelegd voor iedereen bij het hoofdkantoor van de Nederlandse Bank te Amsterdam, het bijkantoor te Rotterdam en elk agentschap. Op deze wijze kan ieder, die in relatie met enige bank wenst te treden, er zich van vergewissen of de betreffende bank al dan niet aan het overheidstoezicht is onderworpen. Zeer kleine banken blijven n.l. buiten het toezicht. Bij elke instelling, waarvan de Nederlandse Bank vermoedt, dat zij in het register dient te worden opgenomen, kan deze alle nodige inlichtingen inwinnen en zo nodig een onderzoek in de boeken instellen.

Blijkens artikel 9, lid 1 van het wetsontwerp wordt het toezicht uitgeoefend met een dubbel oogmerk en wel „in het belang van de solvabiliteit en de liquiditeit der geregistreerde credietinstellingen en ter uitvoering van de taak haar (d.i. de Nederlandse Bank) in artikel 9, eerste lid van de Bankwet 1948 opgelegd”. Onder solvabiliteit wordt verstaan het vermogen ener bank om aan haar verplichtingen te voldoen, terwijl liquiditeit betrekking heeft op de mogelijkheid zonder belangrijke verliezen op het juiste tijdstip haar verplichtingen na te komen. De taak der Nederlandse Bank op grond van artikel 9, lid 1 der Bankwet 1948 bestaat uit „het reguleren van de waarde van de Nederlandse geldeenheid op zodanige wijze als voor 's lands welvaart het meest dienstig is, en daarbij die waarde zoveel mogelijk te stabiliseren”. Het belangrijkste artikel van het wetsontwerp is zonder twijfel artikel 10. In dit artikel worden de bevoegdheden der Nederlandse Bank ter zake van het toezicht op het credietwezen geregeld. De Nederlandse Bank krijgt de bevoegdheid aan de geregistreerde credietinstellingen algemene voorschriften voor haar bedrijfsvoering te geven. Deze voorschriften kunnen voor onderscheidene groepen van credietinstellingen verschillend zijn. Alvorens deze voorschriften te geven moet de Nederlandse Bank echter overleg plegen met de daarbij betrokken representatieve organisaties op het gebied van het credietwezen. Zij kunnen nooit langer gelden dan een jaar, behoudens uitdrukkelijke verlenging telkens voor ten hoogste een jaar. Bedoelde voorschriften behoeven de voorafgaande goedkeuring van de Kroon. De Kroon verleent of onthoudt deze goedkeuring slechts nadat zij de Bankraad daarover heeft gehoord. De Bankraad is een college van 17 leden, dat tot taak heeft de

President van de Nederlandse Bank en de Minister van Financiën te adviseren over het te voeren bankbeleid.

Lid 5 van artikel 10 bepaalt, waaruit de voorschriften *uitsluitend* kunnen bestaan. De bevoegdheden der Nederlandse Bank worden hierin dus begrensd. De credietcontrôle kan in de eerste plaats van kwantitatieve aard zijn, d.w.z. betrekking hebben op de hoeveelheid crediet. Er kunnen namelijk voorschriften worden gegeven nopens de minimale omvang der liquide middelen (b.v. kasgeld, saldo bij de Nederlandse Bank, waarover door overschrijving kan worden beschikt) in verhouding tot de toevertrouwde gelden en nopens de maximale omvang der credietuitzettingen of -beleggingen. De credietcontrôle kan echter ook kwalitatief van aard zijn, d.w.z. betrekking hebben op het karakter van het crediet. Bepaalde soorten of vormen van credieten of credieten die een bepaalde omvang te boven gaan kunnen namelijk worden verboden dan wel worden gebonden aan voorafgaande toestemming van de Nederlandse Bank. Hetzelfde geldt ten aanzien van beleggingen. De bepalingen betreffende de kwalitatieve controle zullen slechts gelden tot 1 Januari 1955.

Krachtens artikel 11 zullen geregistreerde credietinstellingen voor het aangaan van fusies, het overgaan tot financiële reorganisaties e.d. een verklaring van geen bezwaar van de Nederlandse Bank behoeven.

Het spreekt vanzelf, dat de Nederlandse Bank geen toezicht kan uitoefenen, als zij niet over de benodigde gegevens beschikt. Met het oog hierop zijn in de artikelen 12 t/m 14 een aantal bepalingen opgenomen, er toe strekkend dat zij van deze gegevens wordt voorzien. Zo is zij bevoegd bij elke geregistreerde credietinstelling inlichtingen in te winnen en moet elke credietinstelling jaarlijks een balans met verlies- en winstrekening inzenden en periodiek staten nopens haar bedrijf indienen.

Indien de Nederlandse Bank uit deze gegevens de indruk van een onjuiste ontwikkeling krijgt, vestigt zij de aandacht der betrokken credietinstelling daarop. Zo nodig geeft zij ook advies over de wijze, waarop het geconstateerde euvel kan worden verholpen. Stoot de gewaarschuwde credietinstelling zich daaraan niet of niet voldoende, dan kan de Nederlandse Bank haar advies publiceren. Op deze wijze wordt dan algemeen bekend, dat er bij die of die bank iets niet in de haak is. Het is duidelijk, dat hierin een bescherming ligt voor degenen, die gelden aan een bepaalde bank hebben toevertrouwd. Afgezien van een aantal bepalingen van minder belang, geeft het wetsontwerp nog een regeling van het beroep. Tegen verschillende maatregelen van de Nederlandse Bank, zoals b.v. het besluit om tot publicatie van een advies over te gaan, kan de betrokken credietinstelling in beroep gaan bij de Kroon. De Kroon beslist dan binnen drie maanden. Vooraf wordt de door de Bankraad aangewezen en uit drie leden en vijf plaatsvervangende leden bestaande adviescommissie gehoord.

Tegen voorschriften, die de Nederlandse Bank krachtens artikel 10 geeft nopens de bedrijfsvoering der credietinstellingen, kent het wetsontwerp geen beroepsmogelijkheid.

Bij bovenstaande weergave van de inhoud van het wetsontwerp hebben wij niet naar volledigheid gestreefd. Binnen het bestek van een tijdschriftartikel is dit niet wel mogelijk. Wij menen echter de belangrijkste punten te hebben vermeld, waardoor het de lezer mogelijk wordt zich een oordeel over het wetsontwerp te vormen. Bij deze oordeelsvorming is het van belang twee dingen goed in het oog te houden:

- a. de centrale positie, die de Nederlandse Bank reeds in ons bankwezen heeft;
- b. de doeleinden van het wetsontwerp.

De Nederlandse Bank heeft reeds sinds jaar en dag een centrale positie in ons bankwezen.

Men spreekt dan ook wel van de Nederlandse Bank als van de Centrale Bank. In Engelse bankliteratuur treft men vaak aan de uitdrukking „bankers' bank”, d.w.z. bank van de bankiers. Uit deze aanduiding blijkt wel de nauwe relatie tussen de Centrale Bank en de overige banken. Het is dan ook zeker niet zo, dat nu ineens de Nederlandse Bank een grote invloed krijgt op het particuliere bankwezen, die zij tot dusverre miste. Men kan veeleer stellen, dat bestaande invloed wettelijk wordt geregeld en verstevigd. Behalve dat invloed, die de Nederlandse Bank steeds in meerdere of mindere mate gehad heeft uit hoofde van het feit, dat zij nu eenmaal de bank van de bankiers is, heeft zich de laatste tientallen jaren een vrijwillige samenwerking ontwikkeld die haar weerslag vond in gesloten overeenkomsten tussen de Centrale Bank en de voornaamste particuliere banken. Zo werd reeds in 1931 een overeenkomst gesloten, waarbij een aantal banken zich verplichtten de Centrale Bank maandelijks op de hoogte te stellen van haar goudbezit en van haar vorderingen op en schulden aan het buitenland. In 1932 verbonden de Amsterdamse en de Rotterdamse bankiersverenigingen zich tot het inzenden van kwartaalstaten betreffende de positie van de aangesloten banken en de door deze verstrekte credieten. In 1940 werd de samenwerking versterkt. In plaats van kwartaalstaten werden maandstaten ingezonden en van elk crediet dat groter was dan 5 % van de eigen middelen der deelnemende banken of een bedrag van f 1.000.000 overschreed, werd kennis gegeven aan de Nederlandse Bank.

Bij dit vrijwillige toezicht in de zin van het op de hoogte houden van de Centrale Bank bleef het echter niet. Reeds voor de tweede wereldoorlog oefende de Nederlandse Bank een soort quantitative credietcontrôle uit, zij het globaal en niet steeds even doeltreffend. Haar stonden daartoe een tweetal middelen ten dienste, te weten de discontopolitiek en de open-marktpolitiek. Over elk van deze beide middelen een enkel woord.

Door middel van de discontopolitiek trachtte de Nederlandse Bank invloed uit te oefenen op het rentepeil en daarmee op de credietomvang der overige banken. Als de banken in liquiditeitsmoeilijkheden geraakten, wendden zij zich tot haar bankier, d.i. de Nederlandse Bank, om crediet. De rentevergoeding die zij dan voor dit crediet moesten betalen had uiteraard grote invloed op de rente, die zij aan haar credietnemers in rekening brachten. Wilden de banken iets verdienen, dan moesten zij er voor zorgen dat zij van haar cliënten steeds een iets hogere rente ontvingen dan zij zelf in geval van nood aan de Nederlandse Bank moesten betalen. Als dus de Nederlandse Bank van oordeel was, dat de credietverlening diende te worden beperkt, dan verhoogde zij haar discontovoet om op deze wijze de andere banken te nopen eveneens de rente te verhogen. Het crediet werd dan duurder en — aldus was de gedachte — de neiging van het bedrijfsleven om een beroep op de banken te doen werd verkleind. In een toestand echter, waarin het bankwezen zich in een grote liquiditeit mocht verheugen, d.w.z. een toestand, waarin de kans, dat de banken op de Nederlandse Bank moesten terugvallen, gering was, werkte deze zogenaamde discontoschroef niet of niet voldoende. De banken hadden dan geen haast om op een discontoverhoging door de Centrale Bank te reageren met een verhoging van haar rentevoet. De Centrale Bank moest dan grijpen naar het wapen van de openmarktpolitiek. Zij moest trachten aan de gunstige liquiditeitspositie van het bankwezen een einde te maken. Zij deed dat dan door grote hoeveelheden waardepapieren te verkopen. De kopers van deze papieren betaalden dan met hun tegoeden bij de banken en op deze wijze werden laatstgenoemden in een liquiditeitspositie gebracht, waarin zij zich weer wel moesten laten leiden door de discontopolitiek van de Nederlandse Bank.

Aan dit alles ligt ten grondslag de veronderstelling van een nauw verband tussen de hoogte van de te betalen rente en de vraag naar crediet. Moderne economische onderzoeken hebben echter geleid tot de conclusie, dat dit verband veel minder nauw is dan men op het eerste gezicht zou veronderstellen. De Engelse Prof. R. S. Sayers geeft in zijn boek „Modern Banking” hiervan de volgende verklaring:

De beslissingen der ondernemers om tot investeren over te gaan berusten op schattingen. Elke schatting is behept met een ruime onzekerheidsmarge. Maar als die ondernemer dan weet, dat hij toch niet precies raak kan schatten, dan laat hij zich bij zijn credietvraag om de voorgenomen investering te financieren ook niet afschrikken door een matige verhoging van de rentevoet. Van veel groter belang dan de rentevoet is voor de omvang der credietvraag volgens Sayers „the general frame of mind about the future”, d.w.z. hoe de ondernemers de toekomst zien.

Wij menen dan ook, dat de discussie alleen maar meer gaan kan over de vraag of er credietcontrôle moet zijn, ja of neen; niet meer

over de vraag of deze langs directe dan wel indirecte (discontopolitiek en open-marktpolitiek) weg moet worden uitgeoefend.

Na de bevrijding is in ons land, evenals in vele andere landen, de credietcontrôle dan ook op directe wijze uitgeoefend. In dit verband dienen een tweetal dingen te worden vermeld.

De reeds vóór de oorlog aangevangen samenwerking tussen Nederlandse Bank en overige banken werd opnieuw geregeld in een zogenaamd gentlemen's agreement. Daarnaast werd in het kader van de geldzuiveringsmaatregelen de Nederlandse Bank belast met een contrôle op de door de banken verleende credieten. Deze contrôle was kwalitatief van aard. Met ingang van 1 Januari 1951 werd dit stelsel vervangen door een kwantitatieve credietcontrôle.

Van belang blijft intussen de vraag welke overwegingen het uitoefenen van credietcontrôle wenselijk maken. Ten einde op deze vraag een antwoord te vinden, zullen wij ons bezighouden met

de doeleinden van het wetsontwerp.

Wij zagen reeds dat het doel tweeërlei is. In de eerste plaats beoogt het wetsontwerp waarborgen te scheppen voor de handhaving of bevordering van de liquiditeit en de solvabiliteit der credietinstellingen. Dit ter bescherming van de belangen dergenen, die gelden aan deze instellingen hebben toevertrouwd. Men zou hierbij kunnen spreken van het bedrijfseconomisch aspect van het toezicht. In de tweede plaats echter bedoelt het wetsontwerp een meer algemeen-economisch doel te dienen. Bij de Bankwet 1948 is de Nederlandse Bank opgedragen de waarde van het geld zodanig te regelen als voor 's lands welvaart het meest dienstig is en daarbij die waarde zoveel mogelijk te stabiliseren.

Hoewel beide doeleinden niet geheel los van elkaar staan — immers als een bank van enige betekenis niet meer aan zijn verplichtingen kan voldoen, leidt dit licht tot een vertrouwensschok en daardoor tot ongunstige gevolgen voor de gehele volkshuishouding — zijn wij geneigd het algemeen-economisch doel het belangrijkste te achten.

Wat betreft het toezicht ter bescherming van de belangen der crediteuren, dit kan ongetwijfeld enig nut hebben, doch men hoede zich voor de verwachting dat hiermede volledige soliditeit van het bankwezen kan worden gegarandeerd. Van groot belang hierbij is aan wie en voor welke doeleinden de banken het crediet verstreken. De regering is zich hiervan blijkens de Memorie van Toelichting op het wetsontwerp bewust. Zij merkt op, dat voorkoming van onjuiste handelingen of verliezen op aan het bedrijfsleven verleende credieten, uiteraard onmogelijk is. „Noch de Centrale Bank, noch de overheid kunnen de verantwoordelijkheid voor het beleid en het lot van de vele credietinstellingen op zich nemen.” (Mem. v. Toel. blz. 4.)

Het algemeen-economisch doel van het toezicht achten wij belangrijker, omdat wij hierin zien een niet te verwaarlozen middel voor het voeren van een doelbewuste conjunctuurpolitiek, d.w.z. een politiek die gericht is op het zoveel mogelijk voorkomen van de voortdurende afwisseling van goede en kwade tijden in het economisch leven. Crisis, depressie, malaise zijn woorden, die nog steeds in staat zijn de arbeiders — en hun niet alleen — de koude rillingen over de rug te doen lopen. Het is duidelijk, dat een vakbeweging die haar plicht tegenover het volk verstaat, levendige belangstelling heeft voor een middel dat een bijdrage kan leveren tot voorkoming van deze ellende. Nu weten wij wel, dat de Nederlandse conjunctuur geen zelfstandig karakter draagt, doch in hoge mate door internationale invloeden wordt bepaald. Ook weten wij dat een malaise zich niet alleen door credietpolitiek laat voorkomen of bestrijden. Het zou veel weg hebben van volksmisleiding, indien men de zaak zo zou voorstellen alsof toezicht op het credietwezen het einde van conjuncturele gevaren zou betekenen. Enige wezenlijke betekenis kan aan dit middel echter niet worden ontzegd. Terecht merkt Prof. Dr G. M. Verrijn Stuart in zijn bekende boek „Bankpolitiek” dan ook op: „Het ware onjuist te beweren dat de gehele conjunctuurbeweging in het economisch leven uitsluitend aan monetaire en bancaire oorzaken toegeschreven zou moeten worden, gelijk de aanhangers der al te eenzijdige monetaire conjunctuurtheorie beweren. Maar het ware even onjuist te beweren, dat de banken ten aanzien van het conjunctuurverloop volkomen passief zouden zijn. Daarom is het volkomen begrijpelijk, dat in vele landen het particuliere bankbedrijf evenzeer aan wettelijke regelen is onderworpen, als zulks reeds sedert vele decennia, in sommige landen reeds sedert eeuwen, met de circulatiebanken het geval is geweest” (t.a.p. blz. 325).

Nu geven de tegenstanders van het wetsontwerp zich uiteraard veel moeite de beperkte betekenis er van voor de conjunctuurpolitiek te beklemtonen. Zo b.v. Dr A. Zeegers in een artikel onder de titel „Socialisatie van het credietwezen” in *Anti-Revolutionaire Staatskunde* van Juni/Juli 1951, die er zelfs de conclusie aan verbindt „Aan credietverlening worde uitsluitend de eis der soliditeit gesteld; de conjunctuurpolitieke zijde blijve buiten beschouwing” (t.a.p. blz. 203). Wij merken hiertegen op, dat de beperkte betekenis der credietcontrole voor ons geen argument is. Conjuncturele depressies met de daaraan verbonden massale werkloosheid vormen een zo ernstige zaak, dat geen enkel zedelijk geoorloofd middel ter bestrijding daarvan ongebruikt mag blijven. Kruimeltjes zijn ook brood! Wat dit alles met socialisatie te maken heeft, vermogen wij niet in te zien. Dr Zeegers ziet dat blijkens de titel van zijn artikel wel. Wij hebben echter het gevoel, dat hij iets ziet dat er niet is. Dit gevoel komt bij ons op als wij lezen wat hij schrijft op blz. 203: „Hier is niets meer of minder in geding dan de vraag of de banken nog de bevoegdheid hebben *met eigen geld* (cursi-

vering van ons) crediet te verlenen dan wel of zij daar geen beschikkingsrecht meer over hebben". Wij ontkennen, dat deze vraag in geding is. Het is in het algemeen niet het *eigen* geld der banken, waarmee zij crediet verlenen, doch het geld van anderen. Bovendien — en dat is het punt, waarop het aankomt — scheppen de banken geld bij haar credietverlening. Geld dat er niet was, roepen zij in het leven. Als iemand van een bank crediet krijgt, geeft de bank hem het recht door overschrijving over een bepaald bedrag te beschikken. Daar behoeven geen briefjes van honderd of van duizend aan te pas te komen. Het is z.g. giraal geld. Eén van de wezenskenmerken van het geld is, dat men er koopkracht mee kan uitoefenen. En dat kan men met giraal geld. Dat de overheid over de hoeveelheid giraal geld een woordje wenst mee te spreken, behoeft niemand te bevreemden. Dit ligt in de lijn der historische ontwikkeling. Terecht merkt Prof. Dr F. de Roos van de Vrije Universiteit in zijn uitnemend artikel over het wetsontwerp in *Economisch-Statistische Berichten* van 9 Mei 1951 dan ook op: „De regeling van de geldvoorziening, van uitnemend gewicht voor een ongestoord verloop van het economisch proces, heeft vanouds tot de prerogatieven van de staat behoord. Voor het metaalgeld is dit reeds sinds de grijze oudheid het geval geweest, en toen een nieuwe ruilgeldvorm, het bankbiljet, zijn intrede deed, werd vrij spoedig de bankbiljetten-uitgifte aan wettelijke normen onderworpen". En even verder schrijft hij: „De ontwikkeling schreed echter voort en door de particuliere banken werd een nieuwe vorm van ruilgeld in verkeer gebracht, in concurrentie met het metaalgeld en het bankbiljet, nl. het girale geld, dat in alle moderne landen de andere soorten ruilmiddelen in omvang overvleugelde. Voor een ongestoord verloop van het economisch proces is het gewenst, dat de monetaire autoriteiten ook de hoeveelheid van dit geld kunnen regelen.

In het geldscheppend vermogen der banken en de betekenis daarvan voor het conjunctuurverloop ligt de noodzaak voor de quantitative credietcontrole. Ook hier hoede men zich intussen voor overdreven voorstellingen. Naar een globale schatting van Prof. De Roos was eind 1950 van de totale geldhoeveelheid 65 % door de staat in verkeer gebracht. In een tijd als de onze, waarin credietcontrole betekent credietbeperking, is het dure plicht der overheid onafgebroken te streven naar de grootst mogelijke zuinigheid in haar eigen huishouding."

*Naast quantitative kent het wetsontwerp echter ook
qualitative credietcontrole.*

Wat nu te denken van deze laatstgenoemde vorm van credietcontrole? Deze heeft geen betrekking op de hoeveelheid crediet, doch op de aard er van. Zij werkt minder globaal en vraagt een dieper ingrijpen in het bedrijfsleven. In het algemeen, d.w.z. voor

meer normale omstandigheden, zijn wij daar geen voorstander van. Wij staan op het standpunt, dat de vrijheid van het bedrijfsleven niet meer belemmerd moet worden dan nodig is. Abnormale omstandigheden — en wie iets van de economische positie van ons land weet, erkent dat wij daarin vandaag verkeren — kunnen echter bijzondere maatregelen rechtvaardigen. Wij mogen derhalve ons oordeel over de kwalitatieve credietcontrôle niet vormen los van de huidige economische moeilijkheden. De regering denkt er blijkbaar precies zo over. Zij heeft aan de bepalingen betreffende de kwalitatieve credietcontrôle een tijdelijk karakter gegeven. Gelijk wij reeds opmerkten zijn deze slechts van kracht tot 1 Januari 1955. Wij geloven echter niet, dat kwalitatieve credietcontrôle *zonder meer*, bijdragen kan tot een gezondmaking van onze nationale economie. Reeds Prof. Dr N. J. Polak heeft tientallen jaren geleden in zijn boek „Enige grondslagen voor de financiering der onderneming” er op gewezen, dat het uit algemeen-economisch oogpunt eigenlijk niet van veel belang is aan wie en met welk doel credieten in eerste aanleg worden verstrekt. Door een samenstel van leveranciers- en afnemerscredieten stroomt het geld toch naar de meest winstbelovende toepassingen. Prof. De Roos knoopt kennelijk bij deze gedachte aan, als hij in zijn proefschrift over „De algemene banken in Nederland” schrijft: „Het is dan ook denkbaar, dat bij toegenomen grondstoffenvoorraden van handelaren, de producenten dezer grondstoffen hun voorraad gereed product verkleinen, teneinde investeringen op lange termijn te kunnen verrichten, zodat het bankcrediet in wezen heeft gediend voor de financiering van investeringen op lange termijn” (t.a.p. blz. 123).

Naar onze mening heeft kwalitatieve credietcontrôle pas wezenlijke betekenis, als zij dient ter aanvulling van maatregelen van fysieke investeringscontrôle, waarbij het bovengenoemde doorstromingsproces zich niet kan voltrekken. Het is bekend, dat de Christelijke vakbeweging zich in het begin van dit jaar ten gunste van fysieke investeringscontrôle heeft uitgesproken. Niet uit een speelse liefhebberij in zoveel mogelijk regelingen en voorschriften, doch uit bezorgdheid voor de ongekend gevaarlijke stand van onze betalingsbalans. De regering is in algemene zin niet bereid geweest tot een stelsel van fysieke investeringscontrôle over te gaan. Mag in haar voorstel om de mogelijkheid van kwalitatieve credietcontrôle te openen een begin van beleidswijziging op dit punt worden gezien? Het is slechts een vraag.

Conclusie.

Wij zijn van mening, dat het wetsontwerp een niet te veronachtzamen instrument biedt voor het voeren ener doelbewuste conjunctuurpolitiek, gericht op stabilisatie van de werkgelegenheid, gezondmaking van onze betalingsbalans en bestrijding van inflatie-

dreiging. De algemene strekking van het wetsontwerp heeft dan ook onze instemming. Wij hopen, dat de volksvertegenwoordiging er aan zal meewerken dit werktuig te smeden. Wij weten, dat dit alles niet genoeg is om uit de moeilijkheden te komen. Gods zegen over onze menselijke middelen kunnen wij niet ontberen. Om die zegen moet veel gebeden worden. Er moet echter ook worden gewerkt. Voor dat werk zijn wij verantwoordelijk, ook als dat daaruit bestaat economische politiek te voeren.

Drs C. P. HAZENBOSCH.

VOLK EN VOEDSEL

Sinds goddelijke vloek, door mensenzonde ontketend, deze aarde en haar bewoners trof, is de broodvraag altijd en overal een nijpende vraag geweest.¹⁾

Het ging er sindsdien steeds om, de aarde er toe te brengen, voldoende voedsel, deksel, etc. op te leveren voor het onderhoud van het mensenleven en voor de uitbreiding van het mensenbestaan in steeds sneller tempo over de ganse wereld.

Het crisiskarakter van de broodvraag is waarlijk universeel, wat ook op vermeende feiten en onjuiste interpretatie daarvan berustende theorieën omtrent het leven der z.g. natuurvolken, daartegenover meenden te kunnen staande houden.

Betrouwbaarder en dieper indringende kennis van het leven, met name het agrarisch-economische leven, van de minder technisch ontwikkelde volken heeft duidelijk gemaakt, dat ook daar harde arbeid met onzekere uitslag steeds de grondtoon vormde van 's mensen welvaartstreven.

Toch is de spanning tussen een steeds groeiende bevolking en voedselproductie nimmer zó goed in al haar breedte en diepte doorzien, noch zó universeel ondervonden als in de moderne tijd.

Met name sedert Malthus in de 19e eeuw daaraan zijn volle aandacht schonk, heeft dit probleem de mensheid, vooral de westerse mensheid, niet meer losgelaten. En in onze klein geworden wereld dringt het zich opnieuw in alle hevigheid aan ons op.

Het probleem: voldoende voedsel voor de gehele mensheid, wordt bepaald door drie hoofdfactoren, de uitkomst derhalve door het antwoord op drie vragen:

- 1e. hoeveel mensen moeten worden gevoed, nú en in de toekomst, en wat is daartoe naar redelijke maatstaven nodig?
- 2e. hoeveel voedsel (etc.) kan onze aarde onder invloed van intensieve en oordeelkundige arbeid van de mens opbrengen, nú en in de toekomst voor onze nazaten?
- 3e. hoe kunnen mensen en voedsel naar een redelijke maatstaf van verdeling (voldoende voor allen) tot elkaar worden gebracht?

De drie factoren, die ons probleem beheersen, zijn dus kort gezegd: *bevolkingstal* (= consumptie-omvang), *productiecapaciteit* en *distributie*.

¹⁾ Dit wil daarom nog niet zeggen, dat in een zondeloze samenleving van economie en economische activiteit geen sprake zou behoeven te zijn. Wel zou daarin de economie haar crisiskarakter missen.

I. De omvang der wereldbevolking.

a. huidige bevolking.

De nauwkeurige vaststelling van het totaal der huidige wereldbevolking is niet wel mogelijk vanwege het ontbreken van een betrouwbare registratie van de bevolking, met name in meer uitgestrekte en volkrijke gebieden buiten Europa en de V.S. van Amerika. We zijn derhalve voor een groot deel aangewezen op schattingen. Overigens is daarbij een verschil van enkele tientallen miljoenen niet zo heel belangrijk. Een fout van 100 miljoen op de taxatie van het totaal, betekent nog geen 5 %.

Het Statistical Yearbook van de Volkenbond voor 1942—1944 geeft een aantal cijfers voor de toestand op 31 December 1939, waaraan het volgende staatje valt te ontlelen: ¹⁾

	De Jong		De Vries
Europa	543		545
Noord-Amerika	143)	188
Centraal- en Zuid-Amerika	130)) 273	90
Oceanië	11		11
Afrika	158		158
Azië	1185		1105
Totaal	<u>2170</u> miljoen		<u>2097</u> miljoen

Ik plaats daarnaast de cijfers voor 1940, ontleend aan Warren S. Thompson ²⁾ en te vinden in het mooie boek van Prof. Dr De Vries „De aarde betaalt”, p. 14. Darrel Haug Davis komt in zijn handboek „The Earth and man”, p 13, tot een totaal van 2250 miljoen (1948).

We schatten zeker niet te hoog, als we voor 1950—1951 het totaal aantal mensen op aarde stellen op $2\frac{1}{4}$ milliard.

b. de toekomstige wereldbevolking.

Ten aanzien van de toekomstige omvang van de wereldbevolking is de onzekerheid uiteraard nog aanzienlijk groter. Op de basis van het bevolkingsverloop in de verschillende gebieden der aarde kan men binnen ruime grenzen van waarschijnlijkheid een prognose stellen voor de toekomst.

Prof. K. F. Mather schat het totaal der wereldbevolking voor het jaar 2040 op \pm 3030 miljoen. Pearl, een andere deskundige, voor 2100 op 2645 miljoen. Burck en Pendell: „Human Breeding and Survival”, spreken van $3\frac{1}{2}$ milliard in 2050. Een aantal factoren, waarop ik hier niet nader kan ingaan, doen vermoeden, dat Pearl te laag, Burck en Pendell te hoog schatten.

¹⁾ Te vinden bij Mr A. M. de Jong: „Inleiding tot het bevolkingsvraagstuk” (1946), p. 132.

²⁾ Warren S. Thompson: „Plenty of people” (194).

Al met al schijnt een wereldbevolking van $3\frac{1}{4}$ milliard zielen in 2050 of eerder, aanvaardbaar. Daarbij wordt dus voor de komende periode van 100 jaar nog gerekend op een stijging van $\pm 40\%$.

II. De omvang der voedselproductie.

De vraag hoeveel en voor hoeveel mensen de aarde voedsel produceert en kan produceren, is nog veel moeilijker te beantwoorden dan die naar de omvang van de wereldbevolking.

In verschillende werken over het bevolkingsvraagstuk treft men gegevens, veronderstellingen en beschouwingen aan over de verhouding tussen bevolkingstal en totale productie.

Dat is uiteraard een geheel andere zaak. Ook al komt men tot de conclusie, dat de verhouding tussen mensental en b.v. industriële productie gunstig is, dan zegt dit voor ons vraagstuk nog niets. Men kan nu eenmaal van b.v. auto's en naaimachines niet leven.

Voor de voedselproductie is de mens gebonden aan de aarde, aan de humuslaag, die de aarde voor een deel nog bedekt.

In zijn boek „Our plundered planet” wijst Osborn er terecht op, dat wij afhankelijk zijn van de vier grootheden: water, humus, planten en dieren.

Ten aanzien nu van de voedselvraag lopen de meningen sterk uiteen. Er zijn er, die daaromtrent een zeer pessimistisch geluid laten horen, maar er zijn er ook, die van overvloed gewagen.

Het maakt daarbij groot verschil, van welke norm men uitgaat, welke kwantiteits- en kwaliteitseis men stelt en bij zijn betoog in rekening brengt. Het maakt groot verschil, of men uitgaat van het huidige Noordamerikaanse, van het gemiddelde Europese, dan wel van het Z.O.-Aziatische of zelfs Midden-Afrikaanse voedingspeil.

Op Aziatisch peil b.v. kan de aarde vermoedelijk ongeveer 2 x zoveel mensen voeden als bij Europees, en bijna 3 x zoveel als bij Amerikaans peil.

Nu is het wel algemeen bekend, dat het Aziatisch peil zéér laag ligt, een peil nl., waarbij vrijwel elk jaar millioenen een hongersnood doormaken, zo al niet van honger sterven. Het is een peil, dat zó weinig elastisch is, dat zelfs nog in de jaren 1937 en 1938 op Java onder intensief Nederlands bestuur in hele districten in gevaarlijke mate hongerodeem kon optreden.

Kan de wereld het Europese peil als maatstaf aanvaarden?

Opgemerkt moge al dadelijk worden, dat men het gemiddelde Europese peil niet kan afmeten naar b.v. het Nederlandse of het Engelse voedingspeil. Beide liggen veel hoger en zijn eerder vergelijkbaar met het Amerikaanse.

Wat betekent het, als men bij de thans bestaande verhouding de gehele wereldbevolking zou willen voeden op Europees peil?

Dat betekent, dat men het voedselpeil van ruwweg 1100 miljoen Aziaten en 100 miljoen Afrikanen, dat is van een 1200 miljoen mensen, moet verdubbelen.

Dat betekent in de huidige situatie, dat daartoe het Amerikaanse peil met 50 %, het Europese peil met 30 % zou moeten dalen. Concreet gezegd: voor ons Nederlanders zou dat betekenen: dat we tussen de 30 à 40 % minder aan voedsel krijgen dan we nu krijgen.

Aan de andere kant is het wel uitgesloten, dat men ook in de toekomst de Aziaten en Afrikanen op hun huidig voedselpeil kan neergedrukt houden, en al zou het kunnen, het zou eenvoudig niet mogen.

Neemt men dus aan (en dat is, zoals we zullen zien, nog zo zeker niet), dat de productie op het *bestaande* voedselareaal op peil kan worden gehouden, en dat verder de toekomstige bevolkingsaanwas kan worden gevoed uit nog te ontginnen humusgebieden c.q. door intensivering van de productie in min-ontwikkelde gebieden, dan blijft nog het probleem, dat uit de onontkoombare nivellering voortvloeit, drukken.

Volgt men, zoals Dr De Vries in zijn meergenoemd boek doet, de berekeningen van Kimball Young ter zake, dan komt men tot een voedselproductiecapaciteit (potentiëel) voldoende voor de volgende bevolkingsomvang:

bij Amerikaans voedingspeil	3,5 milliard
bij Europees voedingspeil	5 milliard
bij Oostaziatisch voedingspeil	10 milliard

Gaan we nu uit van het Europese peil, dan schijnt de situatie nogal bevredigend.

Evenwel: in de eerste plaats is het zeer waarschijnlijk, dat de schattingen voor mogelijke uitbreiding van het voedselareaal, met name gebaseerd op grote mogelijkheden in Zuid-Amerika en Afrika, aan de optimistische kant zijn.

De diverse veronderstellingen, die onder ons eigen, doorgaans nuchtere volk opgeld doen omtrent productiemogelijkheden op Nieuw-Guinea mogen een waarschuwend voorbeeld zijn!

In de tweede plaats bedenke men wel, dat we hier te doen hebben met schattingen op theoretische basis en met potentiële productiecijfers, theoretische maxima. Men realiseer zich wel, dat de wereld vandaag, ondanks deze mogelijkheden tot uitbreiding van de voedselproductie, een voedseltekort vertoont, dat ondanks veel inspanning, maar niet wil verdwijnen.

In de derde plaats: het mes snijdt van twee kanten: gepaard aan de bevolkingsaanwas is er een ontstellend *verlies* aan voedselareaal door verspilling en wanbeheer van de kostbare humuslaag.

Hoewel er naar mijn mening enerzijds geen reden is tot wanhoop en angst voor een totale overbevolking, houdt de situatie, zoals die is, wel een ontzaglijk ernstige waarschuwing in, met name t.a.v. het laatstgenoemde verschijnsel.

De mens werd door zijn Schepper op deze rijke aarde geplaatst met een goddelijke opdracht, die aarde te bebouwen, ja maar óók te *bewaren*. Te arbeiden met noeste vlijt, ja maar naar de norm van het behoud van de aanwezige rijkdom. Want die rijkdom moest en moet dienen voor gans de mensheid gelijkelijk, voor de levende generatie, maar óók voor het nageslacht tot aan het einde der wereld.

Wat heeft de mens, speciaal van dat *bewaren* terechtgebracht?

Aangedreven door luiheid, gemakzucht, domheid, hebzucht, mammondienst en egoïsme, heeft de mens grote gebieden van de kostbare humuslaag verslonsd, verspild, vernield, uitgemergeld en verarmd, ja doet dat nog dagelijks in ontstellende omvang.

Een van de ergste factoren is de door menselijk ingrijpen veroorzaakte *erosie*. Daarvan slechts enkele voorbeelden: ¹⁾

Van de 184 miljoen ha bebouwbaar land in de V.S. van Amerika

is 20 miljoen ha voorheen vruchtbaar bouwland verlaten;

staat 20 miljoen ha op de rand van ondergang;

is 20 miljoen ha in vruchtbaarheid sterk achteruitgegaan.

De Mississippi voert ieder jaar 700 miljoen ton slib naar de Golf van Mexico, d.i. in tien jaar tijds de humuslaag van $\pm 2.800.000$ ha, het gehele oppervlak van Nederland.

Prof. Edelman schrijft dan ook: „de gehele potentiële vooruitgang van de landbouw wordt ongedaan gemaakt door de gevolgen van de erosie” (p. 31, betreft de V.S.).

Afrika lijdt volgens dezelfde schrijver van alle werelddelen het meest onder erosie. De bodemreserves worden er snel opgebruikt. Met name in de Soedan en Frans West-Afrika is de toestand ernstig. „De Sahara rukt over een front van enige duizenden kilometers ieder jaar (!) tien kilometer naar het Zuiden op.” (De Vries, p. 54).

Dit zijn maar twee sprekende voorbeelden, maar zij vormen helaas geen uitzondering. Op alle continenten knaagt allerwegen de door mensen opgeroepen erosie aan de grondslag van het menselijk bestaan. Zo was het in het verleden: Palestina, Griekenland, Italië, zo is het thans: Rusland, Frankrijk, China, India, Indonesië, Zuid-Amerika, Australië, etc.

Het verlies van de humuslaag, die gemiddeld over de gehele wereld ongeveer 20 cm dik is, is dáárom zo ramspoedig, omdat het over het algemeen een halve eeuw duurt om één centimeter bouwvoor te vormen. D.w.z. eenmaal door erosie tot woestijnen geworden grond is slechts met ontzaglijk veel moeite en kosten op lange termijn weer tot productie te brengen.

Hoe zelfs Nederland, vlak land bij uitnemendheid, en daardoor minder vatbaar voor erosie, Nederland, met een ontwikkelde en aan

¹⁾ Met vele andere te vinden o.m. bij Prof. Dr Ir E. de Vries: „De aarde be-taalt”, p. 50 volgg. en Prof. Dr C. H. Edelman: „Sociale en economische bodem-kunde”, pp. 16—83.

conserverende maatregelen gewende boerenstand, waarin de liefde voor de bodem nog krachtig leeft, niet geheel aan dit euvel is ontkomen, kan men bij Prof. Edelman nalezen (pp. 53 vlgg.).

Hoe het zij, duidelijk is wel, dat, ondanks de nog aanwezige humusvoorraden, en dat geldt trouwens ook voor bepaalde minerale grondstoffen, schaarste en gebrek de mensheid in niet zo verre toekomst zullen gaan bedreigen, als wordt doorgegaan met de ontzaglijke verspilling, die de wereldeconomie tot nu toe kenmerkt.

Gelukkig beginnen allerwegen de ogen open te gaan voor het gevaar, dat hier de mensheid bedreigt en worden tegenmaatregelen reeds heraamd. Dat met name de overheden hier een belangrijke taak toevalt, spreekt haast vanzelf.

III. Distributie.

Dat brengt ons meteen tot de derde factor: het tot elkaar brengen van voedsel en consument, de distributie van de aanwezige voedselvoorraden en tot een andere vorm van verspilling.

De huidige voedselsituatie is niet alleen gekenmerkt door een tekort aan voedsel over de gehele linie, maar bovendien door allerlei gebreken in de verdeling van het beschikbare. Nog altijd zijn er gebieden met een „teveel” (!) aan voedsel, met als gevolg „door-draaien”, verbranding, kortom, bewuste vernietiging van kostbaar voedsel.

Daartegenover staan gebieden met een regelmatig nijpend voedseltekort, waar jaarlijks velen van honger omkomen.

Een van de belangrijkste oorzaken en van dit laatste en van het wangebruik, de verarming van de bodem, is ongetwijfeld de dictatuur van het kapitalistisch economisch principe, de dwang van het winstmotief als hoofdfactor voor de bepaling van de richting van de economische activiteit, waarbij koopkracht, geld, en niet de behoefte in de eerste plaats de voedselstroom leidt.

„Op geld waardeerbare resultaten worden blindelings vergeleken met op geld waardeerbare offers en het kapitaal werd automatisch daar (ik voeg bij: en op zodanige wijze) aangewend, waar de geldwinst het hoogst bleek.”¹⁾

Maar niet alléén het kapitalisme draagt de schuld. In Palestina, in India, in Afrika en Indonesië waren het andere sociale euvelen, en waren het zorgeloosheid, gemakzucht, gebrek aan landbouwkundig inzicht, die tot misbruik en verwaarlozing van de grond leidden.

Voor de laatste gebieden moet de bestrijding van het kwaad zich daarom vooral richten op technische hulp, op aankweken van een sterk besef van verantwoordelijkheid voor de bodem, en niet in de laatste plaats op het treffen van bodembeschermende maatregelen door de overheden.

¹⁾ Prof. Van der Kooy in „A.R. Staatskunde”.

Voor het moderne Westen is terugkeer tot de goddelijke normen voor het agrarisch economisch leven, van voorziening in de primaire levensbehoeften van de mensheid van nú en van de toekomst en van bewaring, conservering van de bodem, gebiedende eis.

Zeker — dat zal altijd een offer betekenen voor het thans levende geslacht.

Het kan ook betekenen de aanvaarding van overheidsingrijpen in „het vrije spel der economische krachten”. Zulk ingrijpen dient dan in het belang van de samenleving — van thans en van later — geleid te worden door het streven naar een redelijke afweging van tegenwoordige en toekomstige belangen, van nabije en verre behoeften naar tijd en ruimte.

Het is daarbij ook verre van zeker, dat wij rustig onze huidige subjectieve behoeftenschaal kunnen blijven volgen. Het kan heel goed betekenen vrijwillige of gedwongen ontbering van de voorziening in bepaalde behoeften. Maar het moet.

De aarde en haar volheid is des Heren, Hij heeft die aan de mensheid gegeven, aan de mensheid, niet aan een deel daarvan. Er moet weer komen een radicale en integrale *beleving* van de waarheid, dat wij slechts rentmeester zijn. Of, zoals de Heidelberger het zo waar en Bijbelgetrouw zegt (Zondag 42, vraag 110): Wat verbiedt God in het achtste gebod? Antwoord: „..... alle misbruik en verkwisting Zijner gaven”.

Vraag 111: Maar wat gebiedt u God in dit gebod?

Antwoord: „..... daarenboven ook, dat ik trouwelijk arbeide, *opdat ik de nooddriftige helpen moge*”.

Dr R. VAN DIJK.

DE VAKBEWEGING MOGE WAT MEER ZELFCRITIEK TOEPASSEN

Dit zinnetje staat in een boek, dat kort geleden verscheen en dat geschreven is door Prof. Dr F. J. H. M. van der Ven, onder de titel „Schaduwen van het modernisme”.¹⁾

De schrijver is niet de beste: hoogleraar in het arbeidsrecht aan de Katholieke Economische Hogeschool te Tilburg, lid van de Sociaal-Economische Raad (Kroongroep) en voorzitter van de Commissie-Ondernemingsraden uit de S.E.R. Hij was indertijd voorzitter van de commissie, die het eerste ontwerp van wet op de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie aan regering en volk aanbood.

Wanneer iemand van die statuur ons uitnodigt de ootmoedige deugd van de zelfcritiek wat meer te beoefenen, willen wij gaarne naar hem luisteren. Zelfs volhardten wij in dat luisteren wanneer de hooggeleerde schrijver ons ter inleiding komt vertellen „dat het hele boek wat vaag is uitgevallen”. Hij „wilde zo graag eens iets schrijven, waaruit men absoluut niets nieuws kon leren en waartegen men ook niet zou gaan polemiseren, en dat men alleen maar bij zichzelf zou overdenken”. Het zou een motto voor vele predikanten kunnen zijn.

Niettemin: ook preken worden becritiseerd, meer misschien dan overdacht. Waarom zullen wij dan het zoeklicht van onze critiek verhinderen de professorale domeinen te doorlichten, hoe nevelig deze ook mogen zijn?

Wij willen trachten het betoog van Prof. F. van der Ven in enkele pagina's samen te vatten, omdat anders schrijvers uitlating, die als titel boven dit artikel staat, niet kan worden begrepen.

Wij betreuren het, dat zulk een samenvatting niets kan overbrengen van de milde humor, die over dit boek ligt uitgespreid, noch kan verwijlen bij de vaak interessante uitweidingen, welke de schrijver zich veroorlooft. Men leze en geniete zelf.

I.

„Schaduwen van het modernisme” behandelt het tegenwoordige aspect van de sociale kwestie. Na een schildering van het ontstaan dezer kwestie, waarbij en passant de theorieën van Marx voor de zoveelste maal gewogen en te licht bevonden worden, schenkt de hooggeleerde schrijver aandacht aan de pogingen om tot een be-

¹⁾ Uitgave Paul Brand N.V., Bussum.

vredigende oplossing van die sociale kwestie te geraken. De sociale politiek, zoals deze door ondernemers en hun organisaties, door vakverenigingen van arbeiders en vooral ook door de staat is bedreven en waarin sterke Christelijke tendenzen van menselijkheid en naastenliefde een rol spelen, die sociale politiek is bezig ons te voeren naar een andere economische structuur. Ging het er aanvankelijk om de nadelige gevolgen van ons maatschappelijk handelen voor de economisch zwakkere te verzachten of te bestrijden, thans tracht men door wijziging in de structuur zelf van de economische orde (bedrijfsorganisatie, medezeggenschap) de sociale kwestie in haar oorzaken aan te grijpen.

Doch het is de geest, die levend maakt! Het is niet een zaak van een meer of minder geslaagde juridische techniek. Het gaat in de vraag naar een sociale orde om de toepassing van zedelijke beginselen en dat is geen kwestie van veranderde uiterlijke vormen, maar van veranderde mensen.

Nu wij moeten komen tot wat de schrijver noemt „de vermaatschappelijking van het bedrijfsleven” wordt steeds dringender de keuze tussen barbaars materialisme en Christelijke humaniteit.

De kapitalistische mentaliteit heeft ook brede groepen van arbeiders, boeren en kleine luiden aangetast. En: „Velen schijnen van gedachten te zijn, dat een sociale vernieuwing vanzelf zal tot stand komen, door een dwingend en afgedwongen optreden van de staat en zonder hun eigen persoonlijke inspanning”. (Pag. 36).

Prof. Van der Ven is van oordeel, dat de economische structuur onzer dagen niet in overeenstemming is met de algemene maatschappelijke structuur. De economische orde, die in haar grondtrekken nog altijd wordt bepaald door het liberalistische patroon van de 19e eeuw is „uit de tijd”, zoals het eenmaal ook de gilden waren. Onze algemene maatschappelijke structuur is „democratisch”, en de schrijver verstaat daaronder niet allereerst het heersen van een bepaalde categorie van mensen, het volk of de natie, maar het veiligstellen van de onaantastbare zedelijke waarde van de menselijke persoonlijkheid. Het gemeenschapsleven is er om de mens!

Op een andere plaats drukt hij zich als volgt uit: „De mens is een zelfstandige eenheid, een individualiteit met eigen doeleinden; maar die zelfstandigheid blijkt niet absoluut te zijn, want wij zien, dat de mens, door deel uit te maken van gemeenschappen, gebonden is aan anderen. Deel uit te maken van een groter geheel betekent voor de menselijke persoonlijkheid evenwel weer niet, dat hij daarin — zoals de Duitsers zeggen en ook wel doen — „restlos” zou opgaan. Hij mag zich bewust blijven van meer dan een deel, volledig mens te zijn. Het gemeenschapsleven is er zelfs niet voor de gemeenschap als zodanig, het is er voor die mens, voor de mens in gemeenschap.” (Pag. 85).

Goed: wij zijn dus op weg om de economische orde, de tegenwoordige structuur van het bedrijfsleven, meer en meer in over-

eenstemming te brengen met de algemene maatschappelijke structuur, die wij er een van democratische humaniteit zouden kunnen noemen. ¹⁾ Deze weg is de weg van onze sociale politiek, die, aanvankelijk min of meer ongewild een structurele wijziging bevorderend, thans bewust streeft naar zulk een vormverandering van ons economische stelsel.

Aan die sociale politiek in haar moderne verschijning heeft voor wat Nederland betreft, de schrijver van dit boek een zeer werkzaam aandeel genomen, zoals wij reeds vermeldden. Hij is waarlijk geen stuurman aan de wal gebleven! Men zou dus mogen verwachten, dat hij de lof zou zingen van de nieuwe orde, op welke drempel wij thans staan. Geen „Schaduw van het modernisme”, maar het aanlichten van een nieuwe dag! De nacht van de industriële slavernij, waarin de arbeiders gebonden lagen, is gezwicht. De morgenstond is gekomen!.....

En het is nog nacht! Want het is niet van beslissende betekenis, dat de vormen veranderen, van oneindig meer gewicht is de geest, welke de nieuwe vormen gaat bezielen, het gewinsel, waaruit zij worden gevoed, de ideeën, die er door tot verwezenlijking worden gebracht. Nog altijd regeren ideeën de wereld, roept de schrijver uit.

Het ideële conflict spitst zich in onze dagen toe in de tegenstelling tussen Christendom en modernisme. Wat verstaat Prof. Van der Ven onder het modernisme?

Het modernistische ziektebeeld, die troebele dwangvoorstelling, die over de geesten hangt, bestaat uit het radicaal en principieel afzweren van alle historische verworvenheden. Het is de geest, die niet tevreden is met een vernieuwing van het oude, maar die het totaal nieuwe wil. Los van alle normen, vindt dit modernisme de maatstaf aller dingen in de mens zelf.

De karakteristieke eigenschap van het modernisme, toegepast op het sociale en economische leven, betekent volgens Prof. Van der Ven, het streven naar een zo totale vernieuwing als de vernieling van al het overgeleverde maar kan voortbrengen: de totale revolutie, die de volstreckte chaos na zich sleept.

Elke vernieuwingspoging, waarvan de geschiedenis van onze beschaving gewag maakt, was voor een kleiner of groter deel altijd een opwekking om terug te keren tot het ideaal van een verleden tijd, tot de zuiverheid en eenvoud der oude, waarvan latere eeuwen tot hun eigen schade waren afgeweken. Het grootste voorbeeld van zulk een vernieuwing door terugkeer, is wel de Renaissance of (maar dat staat natuurlijk niet in het boek van deze R.K. auteur) op het terrein der religie, de Reformatie.

¹⁾ Terecht roept de schrijver de Christenen op, niet bang te zijn voor een term als „Christelijk humanisme”. Het is juist het Christendom dat de menselijke verhoudingen heeft gehumaniseerd: de afschaffing van de slavernij, de verbetering in de positie van de vrouw, het barmhartig dienstbetoon aan zwakken naar lichaam en geest.

Gans anders echter het modernisme, dat van het verleden niet wil weten en dat in een onvruchtbare eenzijdigheid historische verworpenheden radicaal verwerpt om te streven naar het fonkelnieuwe, het „noch nie Dagewesene”.

Voordat de schrijver nu ten aanzien van enkele concrete kwesties uiteen gaat zetten hoe z.i. het streven naar vernieuwing getemperd moet worden door de krachten van 't behoud of — beter wellicht — gericht moet worden op het herstel van verloren gegane historische waarden, wijdt hij eerst een hoofdstuk aan een van de grondproblemen van elke maatschappelijke structuur, de verhouding tussen persoon en gemeenschap, tussen het individuele en het sociale.

Dat behoort een harmonische verhouding te zijn, die recht doet wedervaren aan de „persoon in gemeenschap”. Het modernisme kiest hier bepaaldelijk voor de „sociale aberratie”. Laat mij uit dit hoofdstuk nog één zin citeren: „Waar het evenwicht in de verhouding tussen enkeling en gemeenschap wordt verbroken, in die zin dat de menselijke persoonlijkheid naamloos in de collectiviteit verdwijnt, dan zou men beter van een pseudo-sociale dan van een werkelijke sociale ontwikkeling kunnen spreken”.

Om zulke grensoverschrijdingen in het streven naar de vermaatschappelijking van het bedrijfsleven tegen te gaan, bespreekt Prof. Van der Ven dan in de laatste hoofdstukken van zijn boek drie onderwerpen: de vermaatschappelijking van het bezit, van de arbeidsverhouding en van het economisch bestel in onderneming en bedrijfstak.

De sociale zekerheid van het persoonlijk bezit wordt door de schrijver met vaart en verve verdedigd, min of meer als tegenhanger van de opvatting, dat sociale verzekering hetzelfde zou zijn als sociale zekerheid. Via een schilderachtig verhaal over een stadje in Twente, dat een kasteel had (in vroeger eeuwen had het kasteel dat stadje!) en een citaat van Goethe over „Besitz und Gemeinnutz” betoogt de schrijver, dat de sterke sociale functie van het persoonlijk bezit, dat verantwoordelijkheid medebrengt, thans volledig wordt verwaarloosd door een theorie, die alle heil verwacht van een sociale zekerheid, die bestaat uit rechtsaanspraken op een collectiviteit. Rechtsaanspraken, voortvloeiende uit het feit, dat de „bezitter” er van in die collectiviteit een functie heeft vervuld, ja, zelf tot een functie van die grote, grijze gemeenschap is geworden.

Een sociaal bestel, waarin b.v. door een te ver doorgevoerde toepassing van de gedachte der sociale verzekering, de persoonlijke verantwoordelijkheid van het individu wordt opgeheven, houdt op sociaal te zijn. Tegen de modernistische tijdgeest in roept de schrijver dan ook op tot een terugkeer tot het persoonlijk bezit, ook voor de arbeider. Bezitsspreiding, niet door de arbeidende mens „tot een fictief klein-kapitalist te maken, die door speciaal voor hem vervaardigde aandelen het productie-apparaat in schijn mede bezit”, maar door hem in de weg van het sparen weer werkelijke eigendom te geven.

Onder de titel „Oude en nieuwe slavernij” komt de schrijver tot de conclusie, dat bij de antieken niet, zoals een veel verbreid misverstand wil, de arbeid oneervol werd geacht, maar de arbeid in dienstverband, de onderhorigheid, de subordinatie, die het kenmerk was van de slaven. Een slaaf was geen mens, maar een productiemiddel. De bevrijding van de arbeid, met name dan van de handenarbeid uit de banden van de slavernij is een geestelijk proces van eeuwen, waarin de Christelijke waarheid werkt.

Die bevrijding van de arbeid heeft via de verschrikkingen van het tijdperk der industriële revolutie geleid tot een door machtsvorming van de arbeiders verworven economische machtsgelijkheid tegenover de patroons als noodzakelijke voorwaarde om ook de juridische gelijkheid als contractspartner te realiseren. En hier dreigen nu de gevaren van een nieuwe slavernij. Een slavernij, niet opkomende uit de juridisch-organisatorische verhoudingen, maar uit psychologische factoren.

De arbeidsverhouding wordt steeds meer gezien als een zakelijke verhouding, waaraan het persoonlijke karakter in steeds sterkere mate ontnomen wordt. De persoonlijke band tussen patroon en arbeider, gebaseerd ook op een wederzijds zich voor elkander verantwoordelijk weten, is geslaakt in de veel omvattender band van de collectieve rechtsvorming en regeling van arbeidsvoorwaarden. Kortom — de arbeidsverhouding wordt onmenselijk. Voortschrijdende mechanisering en toenemende collectivering werken hier in dezelfde richting. De arbeider wordt tot een functie in de onderneming, een productiefactor, een ding. Dat is de nieuwe slavernij.

Het redmiddel? „Wij allen moeten ons bewust worden van de symptomen ener geestelijke ontbinding in het leven van de arbeid.” Daarmede besluit dit hoofdstuk.

Als laatste onderwerp betreft de hooggeleerde schrijver de vermaatschappelijking van het bedrijfsleven in zijn beschouwingen. Daarin stelt hij de eis, dat de nieuwe vormen van economisch-maatschappelijke organisatie in onderneming en bedrijfstak de menselijke vrijheid tot ontplooiing van de eigen persoonlijkheid positief moeten steunen en met name dan veilig moeten stellen de sfeer der koninklijke vrijheid in het natuurlijke levensmilieu van het gezin.

Wat komt daarvan terecht? De schrijver meent, dat de verzakelijking van de arbeidsverhouding, ingezet bij het individualistische liberalisme, geleid heeft tot de vorming van onpersoonlijke collectiviteiten zowel aan de zijde van de arbeiders als van de patroons. En deze collectieve formaties hebben zich tot een eenzijdige doelstelling beperkt, waardoor de eenheid der maatschappelijke orde werd opgeofferd aan de tegenstrijdigheid der belangen. Populair gezegd: de vakvereniging verdedigt het sociale, de werkgeversgroep het economische gezichtspunt. Deze antithese voert tot groeps-egoïsme, tot overschatting van het groepsdoel, dat steeds ondergeschikt moet blijven aan het hoogste, het geestelijke doel der menselijke persoonlijkheid.

En in dat betoog volgt dan: „De vakvereniging moge wat meer zelfcritiek toepassen. Zij vrage zich in alle oprechtheid af of in het collectieve streven niet steeds een vernauwing van doelstelling dreigt, of de menselijke persoonlijkheid in haar totaliteit en vooral ook in haar primair geestelijke waarde werkelijk altijd het enige richtsnoer voor het practisch handelen geeft”.

Door voorrang te geven aan ideële factoren wordt de mogelijkheid geschapen van een vertrouwvolle intrede in een nieuwe institutionele maatschappelijke orde, waarvan de beginselen in een Christelijke maatschappijleer en traditie verankerd liggen. Een orde, waarin de autonomie van de groepsbelangen vervangen wordt door de eerbied voor het algemene belang. Dan wordt de plaats van de mens in het centrum van de voortbrenging gewaarborgd en kunnen de beste geestelijke krachten der menselijke persoonlijkheid behouden blijven.

Zo eindigt dit boek, waarin wij poogden het geraamte, hier en daar bekleed met de spieren van enkele citaten, te laten zien. Het is een belangrijk boek, om zijn inhoud zowel als om de persoon van de schrijver. Toch stelt het teleur, ondanks de waarschuwing van Prof. Van der Ven, reeds op de eerste bladzijde, dat hij geen nieuws kon brengen.

II.

De eerste vraag, die zich na lezing van het boek van Prof. Van der Ven opdringt is, of de schrijver niet te kort is geschoten in het aanwijzen van de wegen ter ontcoming aan de door hem onderkende gevaren.

De gevaarlijke tendenzen van onze samenleving, die nog slechts collectiviteiten, groepen, schijnt te kennen, worden in dit boek op heldere wijze ontleed. Dat er in de massale organisatie, die de moderne onderneming is, steeds minder uitzicht bestaat op de redding van de persoonlijkheid, op het plaatsnemen van de mens in het centrum van de voortbrenging, wie, die de practijk van het bedrijfsleven kent, durft het tegen te spreken?

Maar zullen wij ooit nog kunnen werken buiten die collectiviteiten om? O zeker, zo stelt de schrijver het niet. Hij is, naast beoefenaar van de wetenschap, genoeg man van de practijk om te beseffen, dat de weg terug naar de individuele behartiging van het belang van de enkele persoon, onmogelijk is. Trouwens: het gaat nooit om de enkele persoon, maar altijd om de persoon in gemeenschap, om de mens als genoot van een broederschap.

Wij menen, dat de schrijver hiermede onvoldoende rekening heeft gehouden bij het aanduiden van wat hij als de betere weg ziet.

Prof. Van der Ven had niet de bedoeling een panklaar sociaal program te geven, dat door deze of gene organisatie zo kan worden overgenomen. Hij heeft het recht om bij het wijzen van de wegen, die ons uit het heilloos heden kunnen voeren, te volstaan met het handgebaar van de vage richting-aanduiding: een beetje naar

rechts. Zo in de trant van: Christelijke solidariteit in plaats van de ideologie der belangen-antithese, herstel van de bevoegdheden om persoonlijke wilsdaden te stellen, persoonlijk bezit in plaats van sociale verzekering.

Maar dan rijst onmiddellijk de twijfel: klopt dat op de diagnose?

En wie dan in gedachten de weg opgaat, die de professor wijst en tracht te ontdekken, waarheen die weg leidt, die wordt in zijn twijfel versterkt.

Laten wij b.v. eens even stilstaan bij de tegenstelling: sociale verzekering tegenover de sociale zekerheid van het persoonlijke bezit. De schrijver heeft gelijk: collectief bezit is eigenlijk geen bezit. Wie onzer voelt zich bezitter, eigenaar van b.v. slechts één steen van het Rijksmuseum of van één moerbout uit de Moerdijkbrug? Welke metaalarbeider zal van de huizen, waarin zijn bedrijfspensioenfonds de gelden heeft belegd, zeggen, dat die pandjes zijn eigendom zelfs maar voor een deel zijn? Men kan nog verder gaan: welke verzekerde stapt als het nodig is naar zijn bedrijfsvereniging met hetzelfde gevoel van zeggenschap als waarmede hij naar de vergadering van zijn zangvereniging stapt?

Het is allemaal waar, maar hoe zullen wij er ooit nog in slagen alle collectivistische bezits-surrogaten te vervangen door de niet eens vooroorlogse, maar misschien voor-historische kwaliteit van het persoonlijk bezit voor ieder?

Sparen, zegt Prof. Van der Ven. Accoord. Een arbeiderswoning kost tegenwoordig f 12.000.—. De eigen woning is van oudsher geweest de beloning van de spaarzin, het symbool van de zekerheid, die het persoonlijk bezit verschaft. Laten wij nu aannemen, dat het mogelijk is voor iedere arbeider om dat ideaal van een eigen woning te bereiken. Dan nog kan de sociale verzekering niet worden afgeschaft of zelfs maar ingekrompen. Dan nog zijn voorzieningen nodig tot dekking tegen de calamiteiten des levens: ziekte, invaliditeit, ouderdom. En de kosten voor die voorzieningen belletten het sparen in zulk een omvang als nodig is voor het persoonlijke bezit.

Ondermijnt de sociale verzekering het gevoel van de persoonlijke verantwoordelijkheid? Wij menen van niet. Of — beter gezegd — het behoeft niet. Maar hier komt de vraag aan de orde: in hoeverre weet de enkeling zich deel van een gemeenschap? In hoeverreervaart hij die band der gemeenschap niet als een knellende band, maar als een levenwekkende binding, zoals een boom aan de aarde gebonden is, waaruit hij zijn levenssappen trekt? De gemeenschap is geen beknotting van de persoonlijkheid, noch de bedreiging ervan (tenzij die gemeenschap totalitaire allures aanneemt), maar zij is naar haar wezen de enige mogelijkheid voor de menselijke persoonlijkheid om zich te verwezenlijken, om zich uit te leven.

Met alle respect voor het pleidooi dat Prof. Van der Ven voert voor het recht van de persoon op eenzaamheid, blijft gelden, dat de retraite nooit het doel van dit leven mag zijn.

Robinson Crusoë had, om als mens te kunnen leven, Vrijdag nodig.

Wij zijn van oordeel, dat wij onze beschaving slechts kunnen redden, door welbewust de verantwoordelijkheid van de enkele mens te richten op het met velen gedeelde collectieve bezit, op de arbeid in samenwerking met anderen, op de handelingen en gedragingen van de groep, waarvan hij deel uitmaakt.

Niemand is er van af, wanneer hij zijn bevoegdheden delegeert aan anderen. Wij kunnen niet met z'n allen lid zijn van de Tweede Kamer, maar wij kunnen wel allen lid zijn van een politieke partij en in dat verband een kritisch oog laten gaan over het optreden van onze Kamerleden.

Wij kunnen niet alle arbeiders lid maken van een ondernemingsraad, maar de ondernemingsraad kan wel in personeelsbijeenkomsten periodiek verantwoording afleggen van zijn beleid.

Wij geloven, dat juist het optreden van de vakbeweging, van een collectiviteit dus, aan de industrie-slaaf van de 19e eeuw een stuk verantwoordelijkheid, een stuk persoonlijkheid heeft hergeven, die deze verpauperde mens buiten de groepsvorming om nooit zou hebben verkregen. Er is gegroeid de verantwoordelijkheid in de groep, de medezeggenschap over de gedragen er van, het zich met zijn persoon stellen voor de beslissingen van de groep.

Misschien, dat eenmaal de geschiedenis zal oordelen juist over de betekenis van deze psychologische werking van het optreden van de vakbeweging. De vakorganisatie heeft de naakt uitgeschudde arbeider gekleed in het colbertje van de c.a.o. en hem gestoken in het interlock van de sociale verzekering. Belangrijke vooruitgang, ongetwijfeld.

Maar wellicht van nog meer betekenis is het, dat die zelfde vakbeweging, omdat zij niet was het apparaat voor de arbeiders, maar echt het gereedschap van de arbeiders, de arbeidende mens weer heeft omgehangen de koninklijke mantel van het dragen van verantwoordelijkheid. Zo is het productiemiddel van de 19e eeuw weer een echt mens geworden. In zijn vakbond — meestal in de plaatselijke afdeling van zijn vakbond — kon de arbeider zijn stuk mede-verantwoordelijkheid voor de gang van het bedrijfsleven weer gaan dragen. De persoonlijkheid in zijn onvervangbare geestelijke waarde werd gered door middel van de groepsvorming.

En wat wij nu zien gebeuren: de structuurwijziging van de samenleving, waardoor de arbeider meer rechtstreeks medezeggenschap verkrijgt, is alleen maar mogelijk, dank zij de zelfopvoeding van twee generaties georganiseerden.

En nu dan de zelfcritiek, waartoe de hooggeleerde schrijver de vakbeweging uitnodigt in zijn slothoofdstuk over de vermaatschappelijking van het bedrijfsleven. Komt de menselijke persoonlijkheid in haar totaliteit en vooral ook in haar primair geestelijke waarde altijd naar voren als het enige richtsnoer voor het praktische handelen?

Ach nee, natuurlijk niet. De vakbeweging, ook de Christelijke vakbeweging, is een samenwerkingsverband van zondaren en in het practische handelen van die vakbeweging komen heus wel mindele en plat-materialistische motieven naar voren. Maar daarover gaat het nu niet. De Christelijke vakbeweging bedoelt metterdaad „de ontwikkeling van de morele en geestelijke kwaliteiten van de persoonlijkheid; de verwezenlijking van een hoge geestelijke standaard van leven in het individu”, om het met de woorden van de schrijver te zeggen.

Want hier ligt in wezen het sociale probleem van onze tijd. Niet in het materiële vlak, niet in de sociale belangenbehartiging, in werkloosheidsverzekering of pensioenfondsen. Als het om zulke dingen zou gaan, dan hadden wij beter gedaan de 5 % consumptiebeperking nooit te aanvaarden. Tussen haakjes: wanneer de schrijver, handelende over de vakbeweging, opmerkt, dat het nog altijd moeite kost om hetgeen men als groepsbelang ziet op te geven voor een in de gegeven omstandigheden praevalerend maatschappelijk belang, dan geloven wij, dat het optreden van de vakbeweging in Nederland sedert de bevrijding heeft bewezen, dat het toch mogelijk is het belang van de eigen groep ondergeschikt te zien aan het algemeen belang.

In wezen is de arbeid van de Christelijke vakbeweging gericht op de redding van de menselijke persoon, op het veilig stellen van de geestelijke waarden in het zo benauwend vermaterialiseerde productie-proces.

Het materiële heeft in onze samenleving een veel te zwaar accent. Wij zijn waarlijk nog niet veel verder gekomen dan in de hongerwinter, toen het om brood en om brood alleen ging. De daemonische band van een practisch materialisme heeft veler leven gebonden.

Die band moet worden geslaakt, door de mens het uitzicht te hergeven op de geestelijke betekenis van zijn arbeid voor de eigen persoon. Het gaat niet om „plezier in het werk”, het gaat om levensvervulling, om roepingsbesef, om persoonlijk verantwoordelijkheidsgevoel in het werk.

Zo ziet Prof. Van der Ven het en daarin is onze beweging het hartelijk met hem eens. Onze beweging — ook al onze leden, hoofd voor hoofd.

Hier raken wij aan de belangrijkste opdracht, die wij in deze wereld hebben: onze naaste zowel als onszelf op te voeden tot die persoonlijke verantwoordelijkheid voor de eigen arbeid en voor de arbeid van de gemeenschap, waar binnen wij een plaats hebben. Dat is belangrijker dan de scholing van ons kader in de „techniek” van het hedendaagse sociale verkeer, belangrijker ook dan het op peil houden van de materiële voorzieningen.

Het is geen eenvoudige taak, elkander op te voeden tot het aanvaarden van persoonlijke verantwoordelijkheid voor wat de collectiviteit verricht of nalaat te verrichten. Maar nogmaals: die collectiviteiten zijn niet meer weg te denken. Het behoeft ook niet. Eerst

in de gemeenschap komt de persoonlijkheid tot zijn recht. Die gemeenschap biedt de enkeling zijn natuurlijke „speelruimte”. En, zich gevende voor de gemeenschap, wordt de persoonlijkheid gevormd, komt de Christelijke charitas tot haar recht, wordt de solidariteit beleefd en ontvangt de Schepper, Die ons in Zijn wijsheid op elkander heeft aangewezen, eer en aanbidding.

* * *

Ten besluite: de enkele critische opmerkingen, die wij ons veroorloofden, doen niet af aan de grote waardering voor dit boek. Het is één doorlopende, dringende waarschuwing tegen de bedreigingen van collectivering, massificatie en geestelijke uitholling van de mens. Bedreigingen, die wij soms door onze eigen organisatorische arbeid schijnen op te roepen.

De kern van de sociale kwestie is het geestelijk kwaad van de ontmenselijking. Het is de verdienste van dit werk, dat het daarop telkens weer wijst. Een juiste diagnose is nog altijd de eerste stap om tot genezing te komen.

Welnu, de diagnose van de ziekte onzer maatschappij wordt hier gesteld met sprankelend vernuft en vaak met de trefzekere ernst van de humor.

A. BORSTLAP.

CIJFERS EN FEITEN

Discussie over de hedendaagse jeugd.

Pater Jelsma, de bekende R.K. jeugdprediker, schreef 15 Sept. jl. in *De Maasbode*:

„Het is altijd een even verleidelijke als hachelijke onderneming de ene generatie jonge mensen met de andere te vergelijken. De vergelijking dringt zich op, telkens als men met een nieuwe generatie te maken krijgt en zich gaat afvragen wat zij waard is. Zoals dat b.v. geschiedt in het laatste nummer van *Karakter*, waarin een briefwisseling gepubliceerd staat tussen pater P. Wesseling en Mr Jan Derks n.a.v. een nogal uitdagende vraag, die Mr Derks het jonge publiek op de „Dag van de Vreugde” te Avifauna voorlegde: „Waar is de jeugd? Bestaat er op dit moment eigenlijk wel een jeugd?” Men kan, dunkt ons, de vraag niet indringender stellen, als men wil suggereren, dat het de moderne jeugd ontbreekt aan oorsponkelijkheid en scheppingskracht en dat zij lijdt aan geestelijke gelijkmatigheid en oppervlakkigheid.

Deze suggestie neemt pater Wesseling ter hand om te onderzoeken, of zij de waarheid suggereert. En tegelijkertijd maakt hij een scherpe vergelijking met de jongeren van een vorige generatie, zoals de jongeren van „De Gemeenschap”, „De Nieuwe Gemeenschap” en „Vrijdag”, bij welke jongeren Mr Derks, blijkens zijn woorden in Avifauna gesproken, méér hart en vurigheid aanwezig achtte.

Het is pater Wesseling er o.a. om begonnen, de betrekkelijkheid aan te tonen van de door Mr Derks geschapen tegenstelling, alsook de betrekkelijkheid van de resultaten die door vroegere generaties bereikt werden. Vervolgens wijst hij op de continuïteit tussen het werk der jongeren van '30 en die van '50 en op de evolutie die zichtbaar werd in de heel andere doelstelling, welke het beste deel der huidige jongeren gekozen heeft als uitgangspunt bij haar activiteit.

Een van de typische dingen, die vurige jongeren altijd doen is: protesteren. Elke nieuwe jeugd is een protest tegen het bestaande, het oude, het gevestigde. Doch óók: elke nieuwe jeugd richt haar protest (en dus zichzelf) tegen een ander aspect van het aanwezige, waarmee zij zich niet wenst te verzoenen.

Het overgeleverde kan b.v. door haar gezien worden als een bedreiging der cultuur en der culturele vooruitgang, als een belemmering voor de voltooiing der emancipatie. Zo protesteerden de jongeren der vorige generatie, op dikwijls zeer knappe en bezielde wijze, tegen de in het kerkelijk leven of in het burgerlijk-maatschappelijk leven binnengeslopen gewoonten. Het overgeleverde kan

echter ook gezien worden als waardeloos of gevaarlijk voor wat het belangrijkste en innigste is in de mens: zijn verhouding tot God, zijn geloóf en zijn geloofsbeleving.

Het is de indruk van pater Weseling, dat dit laatste tekenend is voor de katholieke jongeren-generatie van thans, die aanvoelt, vermoedt of doorziet, dat de eigenlijke belangen waar het om gaat de grenzen van het strikt culturele en sociale overschrijden, en dat het uitgangspunt voor de vooruitgang moet gezocht worden in het hart ener bewuste religie. In dit verband wijst hij nog eens op de plaats en de betekenis van de jongerenbeweging „DIT is Leven”, die de bewustwording van het geloof als enig vast en wezenlijk programmapunt erkent, om vanuit een hernieuwd godsdienstig bewustzijn tot de nodige gezonde hervormingen te kunnen komen, eventueel óók in de culturele en sociale sectoren van het leven.

Om te kunnen bestaán heeft deze geloofsbewuste jeugd allereerst nodig, dat zij *erkend* wordt, recht tot spreken krijgt, dat men haar probeert te begrijpen en bereid is haar met liefde te leiden. Als aan deze voorwaarden wordt voldaan, zal zij niet nalaten nadrukkelijk haar bestaan te bewijzen.

Uit het antwoord van Mr Jan Derks kan men opmaken, dat zijn uitdaging niet gedachteloos werd uitgesproken. Die uitdaging was méér dan alleen maar roekeloze uitdaging; zij was tegelijk een ernstige en bezorgde vraag, die uitdrukking gaf aan persoonlijke onzekerheid en twijfel. Napeinzend over zijn eigen woorden, schrijft Mr Derks: „Kun je óóit spreken van een jeugd? Vertonen de jonge mensen van een bepaalde generatie werkelijk zoveel overeenkomst als men aanneemt, wanneer men van hen spreekt als van de jeugd van nu en van vroeger?”

Hij vindt het maar moeilijk over *de* jeugd en over *deze* of *die* jongeren-generatie te spreken. Er is zoveel tegenstelling en tegenpraak in de groepen, die men op die manier vrij vlot en gemakzuchtig onder één noemer brengt. Er is bij „de jongeren van vandaag” veel oppervlakkigheid, maar óók betrekkelijk veel drang naar bewust zelfstandig, persoonlijk en gemeenschappelijk leven. Er is gelijkmatigheid, maar ook verrassende vurigheid. Tegenover het gebrek aan originaliteit staat de zin voor het avontuur en een vindingrijkheid die zich niet gauw laat opsluiten door conventies. Armoede aan scheppingskracht wordt geconstateerd, tegelijk met creatieve durf en vrijmoedige dadendrang.

„Laat ik maar zeggen: ik weet het niet”, concludeert Mr Derks. En dat zal een conclusie zijn, welke velen die zich met deze jeugd bezighouden, kunnen onderschrijven: „Wij weten het niet!”

Ondanks het feit, dat hij het mèt zoveel anderen niet weet, slaagt Mr Derks er toch in enkele rake dingen te zeggen over deze jeugd. Zijn niet-weten betreft dan ook vooral de vraag, hoe men de moderne jeugd nog het best in haar algemeenheid zou kunnen kwalificeren en of het überhaupt wel ooit mogelijk is een dergelijke kwali-

ficatie te geven. Genoemde tegenstellingen, die men telkens weer ontdekt als men de jongeren ontmoet, maken ons aarzelend en doen ons sceptisch staan tegenover ons eigen oordeel.

Eén van de opmerkingen van Mr Derks, bedoeld als een tip voor allen die deze jeugd leiding moeten geven, wil ik tenslotte nog even onder de aandacht brengen van de lezers dezer kolommen:

„Je kunt weten, dat ik niet zo bijzonder gesteld ben op acties. Maar ik geloof, dat, wat de vorming en leiding van de jeugd betreft, je moet uitgaan van de *actie*. Je moet de jeugd brengen tot het ontplooiën van actie — begrijp me goed: het gaat niet om actie voor haar, maar om actie *door* haar. De actie moet uit haarzelf komen; zij moet althans het idee hebben, dat zij uit haarzelf komt. Agerend nu, toont de jeugd telkens weer, een ander verantwoordelijkheidsbesef te hebben dan je uit haar beweringen, haar theorieën zou hebben afgeleid. Agerend, moet zij zich bezinnen op wat *werkelijk* nodig is; onzin wreekt zich in de actie; zij kan, agerend, zich de onzin niet veroorloven, waar zij plezier in kan hebben, wanneer zij theoretiseert.

Door actie tot bezinning — dat lijkt mij voor een jeugdbeweging een goed advies.”

Inkomen, winsten en inkomensverdeling in de V.S.

Het volgende bericht ontleen wij aan *Documentatie* dd. 13 September jl.:

„Het Departement van Handel in Washington heeft enige tijd geleden medegedeeld, dat in de U.S.A. het totale particuliere inkomen van Mei tot Juni in dit jaar gestegen is met een bedrag, dat voor het hele jaar zou neerkomen op één milliard dollar. Daardoor zou het totale jaarinkomen een nieuw record van 251 milliard dollar bereiken. Voornamelijk betreft dit lonen en salarissen. In het tweede kwartaal 1951 wordt het particuliere inkomen 15 % hoger geschat dan in het overeenkomstige kwartaal 1950, dus voor het uitbreken van de vijandelijkheden in Korea. De Amerikaanse federale handelscommissie heeft medegedeeld, dat in 1950 alle belangrijke 25 productie-industrieën op 3 na (sigaretten, sigaren, tabak) een hogere winst behaalden dan in 1940, niettegenstaande hogere kosten en belastingen. Met uitzondering van 6 industrieën waren de winsten ook hoger dan in 1949. De winstvaststelling door deze commissie geschiedt door het bepalen van de verhouding tussen de inkomsten in ieder jaar tot de in de industrie geïnvesteerde bedragen. De winsten van de vier grootste maatschappijen in elke industrietak waren na de oorlog in het algemeen groter dan van de kleinere ondernemingen, die onderzocht werden.

In het tweede kwartaal 1951 boekte het bedrijfsleven, volgens een onderzoek bij 450 ondernemingen, ondanks grotere omzetten, lagere winsten dan vorig jaar in hetzelfde tijdvak, als gevolg van

hogere belastingen en kosten. De totale netto-winsten van 450 ondernemingen (\$ 1.4 milliard) lagen 1.4 % hoger dan in het eerste kwartaal, maar 2% lager dan vorig jaar.

18 petroleumondernemingen maakten 6.1 % meer winst (nl. \$ 328 miljoen) dan in het eerste kwartaal 1951 of wel 90.1 % meer dan in het tweede kwartaal van 1950. Laat men de petroleumindustrie buiten beschouwing, dan zouden de onderzochte ondernemingen tezamen, in plaats van 2 % minder winst, 14 % minder winst hebben behaald dan vorig jaar.

De omzetten lagen veel hoger dan vorig jaar, mede door de prijsstijgingen, die optraden in de periode vóór de plafondprijzen werden vastgesteld. Bij 55 industrieën zien we dit verloop:

	2e kwartaal 1951	2e kwartaal 1950	
omzet	\$ 8.071.400.000	\$ 7.028.200.000	+ 14.8 %
netto winst	\$ 602.600.000	\$ 787.900.000	— 23.5 %

Deze 55 over het algemeen grote ondernemingen bereikten minder goede resultaten dan de hierboven besproken groep van 450 maatschappijen. De U.S. Steel, Bethlehem Steel, Republic Steel, Armco en vele andere grote concerns hadden winstdalingen, terwijl bij kleinere maatschappijen aanzienlijke verbeteringen optraden. Men verklaart dit aldus, dat de grote concerns in het algemeen een meer gelijkmatige bedrijfsbezetting hebben, terwijl de kleinere meer speelruimte hebben om in meer geactiveerde perioden de productie aan te passen aan de vergrote orderpositie. Ondanks hogere kosten stijgen de winsten.

Men verwacht eerder winstdaling dan stijging omdat, volgens de directies van grote concerns, in de defensiecontracten de prijzen scherp gesteld zijn en waar dit niet is geschied, prijsherzieningsclausules zullen worden opgenomen. De oliemaatschappijen trekken hoge winsten uit buitenlandse belangen en genieten belastingaftrekken voor de uitputting van de ondergrondse ruwe oliereserves. De koper- en ijzermaatschappijen krijgen minder grote belastingaftrekken.

De activa der ondernemingen in de V.S. worden geraamd op 150.5 milliard dollar in 1950 en de passiva op bijna 75 milliard dollar. De investities in dat jaar worden geschat op bijna 17 milliard dollar.

De inkomensverdeling in de V.S. wordt als volgt geschat:

	in		in	
	milliarden \$	in %	milliarden \$	in %
lonen en salarissen	50.8	59.4	162.2	69.5
huur, rente e.d.	12.3	14.4	12.4	5.7
winsten uit ondern.	8.7	9.8	18.3	8.4
andere winsten	8.3	9.7	23.2	10.6
landbouw	5.7	6.7	13	5.8
	85.8	100	229.1	100"

VREEMDE WOORDEN

voorkomend in dit nummer

Potentieel: als mogelijkheid aanwezig zijnde.

Gentlemen's agreement: een afspraak, niet aan vastgelegde overeenkomst gebonden, maar aan het fatsoen der partijen.

Erosie: uitholling van bodem of gesteente.

Renaissance: wedergeboorte (in het bijzonder bedoeld de periode 1475-1550).

Noch nie Dagewesene: dat wat nog nooit eerder voorgekomen is.

Sociale aberratie: iets wat afwijkt van het normale (i.c. op sociaal terrein).

Besitz und Gemeinnutz: bezit en dat wat niet voor één persoon dient, maar voor de gemeenschap is.

Fictief: niet werkelijk bestaan, maar terwille van een beschouwing aangenomen.

Chr. charitas: Christelijke naastenliefde.

Diagnose: het onderkennen van de oorzaak van een verschijnsel.

Ueberhaupt: over het geheel genomen.

DE LANDBOUW GAAT VOORAAN

Op 14 Februari 1950 werd *Staatsblad K 22* uitgegeven, waarin was vervat de wet van 27 Januari 1950 tot toepassing ten aanzien van het bedrijfsleven van de artikelen 80 en 152 t/m 154 van de Grondwet, kortweg genoemd *Wet op de Bedrijfsorganisatie*.

Daarmede was wettelijk de mogelijkheid geopend om te komen tot publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. Het is in dit artikel niet meer nodig nog eens uitvoerig stil te staan bij het feit, dat de Christelijk-sociale beweging reeds tientallen jaren voor een dergelijke organisatie van onze maatschappij het pleit heeft gevoerd.

De klacht, dat de Christelijk-sociale beweging niet wenste mede te werken aan structurele wijzigingen in ons maatschappelijk bestel, doch slechts bereid zou zijn tot enkele verbeteringen, oplappen zoals men dat dan noemde, is ten enenmale onjuist. Het tegendeel is het geval. Onzerzijds is steeds getracht om het kwaad in de kiem aan te tasten. Structurele veranderingen alleen brengen nog geen algehele verbetering. Daarom is door ons meermalen duidelijk een bepaalde opbouw van de maatschappij afgewezen. Ten onrechte hebben sommigen daaruit de conclusie getrokken, dat we alles bij het oude wilden laten, doch alleen zo hier en daar incidenteel iets wilden verbeteren.

De ontwikkeling in de laatste tientallen jaren is er om aan te tonen, dat er juist door de invloed van de Christelijk-sociale beweging grote en betekenisvolle veranderingen in onze samenleving zijn aangebracht. We moeten er echter steeds voor waarschuwen, dat men een middel niet voor het doel aanziet. Dit geldt ook voor de bedrijfsorganisatie. De p.b.o. is geen doel, doch slechts een middel om het doel nader te komen. Het doel is geen ander, dan de mens, dus ook de werknemer, te doen zijn een God-diener en God-lover, met al zijn gaven en krachten. Aan dit doel moet alles dienstbaar gemaakt worden, ook de structuur van onderneming en maatschappij.

Wanneer we de dingen zo zien, zullen we ook niet de illusie hebben, dat er met een volledig toegepaste wet op de bedrijfsorganisatie een soort heilstaat is ontstaan.

Een dergelijk illusie is uitermate gevaarlijk.

In de eerste plaats zal het de mensen vele en grote teleurstellingen geven. Ten tweede zou het de activiteit tot stimulering van een verder gaande ontwikkeling kunnen verlammen. En we hebben nog steeds geen eindpunt bereikt. Ook wanneer de *Wet op de Bedrijfsorganisatie* algemeen toepassing vindt, is nog het vraagstuk van de mens in de onderneming niet opgelost. Alvorens het zo ver is, zullen we nog wel de nodige strijd te voeren hebben. Iedereen weet, dat dit nog veel moeilijker is dan de vorming van bedrijfs-

organen. De vraagstukken rondom medeverantwoordelijkheid en daaruit voortvloeiende medezeggenschap in de onderneming moeten niettemin tot een oplossing worden gebracht. De bestudering van dit probleem, hoe moeilijk ook en het zoeken naar middelen ter oplossing, mag niet achterwege blijven, omdat we de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie hebben verkregen.

Vanzelfsprekend zijn we dankbaar, dat deze wet tot stand is gekomen. We moeten ook alle krachten inspannen om ze in alle bedrijfstakken toegepast te krijgen.

Het gaat echter nog maar erg langzaam.

Er is nu nog maar één bedrijfstak, die een volledig project gereed heeft.

De landbouw.

Bij schrijven van 1 Augustus 1951 van de Stichting voor de Landbouw, werd aan de Sociaal-Economische Raad toegezonden een ontwerp van een Algemene Maatregel van Bestuur tot instelling van een Bedrijfschap voor de Landbouw.

Het is derhalve de landbouw, die bij de toepassing van de wet vooraan gaat. Velen vinden dit vanzelfsprekend en hadden ook niet anders verwacht. Daarbij had men dan vooral het oog op de ontwikkeling in deze bedrijfstak sinds 1945. Wanneer we inderdaad slechts letten op de organisatorische ontwikkeling in de landbouw na de laatste oorlog, dan behoeven we ons niet zo zeer te verwonderen. Gaan we echter iets verder terug in het verleden, dan is er toch wel enige aanleiding om zich te verbazen, dat het juist deze bedrijfstak is, die met de p.b.o. vooraan gaat. Het is hier niet de plaats om dat verleden uitvoerig te beschrijven. Voldoende is, om te memoreren, dat nog in 1939 veelvuldig gebruik gemaakt moest worden van de toen geldende wettelijke bepalingen op grond van de landbouw-crisiswetgeving, om werkgevers en werknemers aan de tafel te brengen voor overleg over de lonen en arbeidsvoorwaarden. En in vele gevallen gelukte dit nog niet eens door deze dwang, zodat de regering door aanwijzing van een arbiter de lonen en arbeidsvoorwaarden deed vaststellen. Hieruit zal het ieder duidelijk zijn, dat in die tijd zeker geen sprake was van enige medezeggenschap door de arbeidersorganisaties over algemene sociaal-economische vraagstukken, de gehele bedrijfstak betreffende.

Eind 1939 is daarin reeds een kentering gekomen, mede dank zij de crisiswetgeving voor de landbouw.

In een uitgave van de Stichting voor de Landbouw, waarin is opgenomen de voornoemde brief aan de Sociaal-Economische Raad, benevens het ontwerp-Algemene Maatregel van Bestuur en een uitvoerige toelichting, is de ontwikkeling tot bedrijfsorganisatie in de landbouw uitvoerig beschreven. Hun, die daarvoor belangstelling hebben, raden wij aan, dit boekwerkje aan te schaffen en te lezen. Het is zeer interessante lectuur. De ontwikkeling in deze

bedrijfstak toont duidelijk aan, welke grote gevolgen voor de structurele veranderingen in onze maatschappij het principiële standpunt van de Christelijke vakbeweging heeft gehad, die steeds heeft gepleit voor overleg en samenwerking.

Nogmaals: we verheugen er ons over, dat er thans één bedrijfstak is, waar volledige overeenstemming bestaat tussen werkgevers- en werknemersorganisaties over de instelling van een bedrijfsschap. Nog meer verheugt het ons, dat dit de landbouw is. Tegelijkertijd betreuren wij het, dat nog niet meer bedrijfstakken dit resultaat hebben kunnen bereiken. Doch wat nog niet is, kan spoedig komen. Wij hopen, dat dit ook het geval zal zijn.

Vervolgens willen we nog enkele opmerkingen maken over het ontworpen instellingsbesluit.

Het stemt ons tot voldoening, dat er tussen de betrokken organisaties volledige overeenstemming is verkregen, zodat de instelling van dit bedrijfsschap bij Algemene Maatregel van Bestuur kan geschieden. Ons standpunt is steeds geweest, dat de wetgever slechts de mogelijkheid tot instelling van bedrijfsorganen opent, doch dat de instelling zelf een aangelegenheid van het georganiseerde bedrijfsleven is. De instelling van dergelijke organen bij de wet kan aanleiding geven tot allerlei moeilijkheden. Het aanbrenge van wijzigingen in een dergelijk wetsontwerp door het parlement, kan de goede samenwerking in de maatschappij geheel verstoren. Het is te hopen, dat ook het overleg tussen de Sociaal-Economische Raad en de landbouw tot een zodanig resultaat leidt, dat de instelling van het „Landbouwschap” bij Algemene Maatregel van Bestuur kan geschieden.

De in de Stichting voor de Landbouw samenwerkende organisaties hebben gekozen voor één bedrijfsschap voor de gehele agrarische bedrijfstak. Zoals bekend, laat de wet de mogelijkheid om te komen tot de instelling van meerdere bedrijfsschappen, die dan zullen ressorteren onder een hoofdbedrijfsschap. De agrarische bedrijfstak is wel zodanig in sectoren te verdelen, dat voor elke sector een bedrijfsschap kan worden ingesteld. Men heeft dit echter beslist niet gedaan. Wij vinden deze keuze een juiste. Men moet niet meer hiërarchische verhoudingen in de p.b.o. aanbrenge dan strikt noodzakelijk is. Het instellen van verschillende bedrijfsschappen en een Hoofdbedrijfsschap in de agrarische bedrijfstak, zou op de duur tot veel moeilijkheden aanleiding hebben gegeven. Daarvan zou het gevolg zijn, dat de verschillende sectoren van deze bedrijfstak steeds verder uit elkaar zouden vallen.

In plaats van deze verdeling van de bedrijfstak over verschillende bedrijfsschappen, is nu een interne verdeling binnen het ene bedrijfsschap aangebracht door de instelling van hoofdafdelingen en afdelingen. Daarmede heeft men in de Stichting voor de Landbouw nu enige jaren ervaring, zodat een strijd over bevoegdheden niet meer zo ernstig te vrezen is. Was deze ervaring er niet, dan

zou een duidelijker afbakening van de bevoegdheden dezer organen wellicht gewenst zijn.

Het ontwerp-instellingsbesluit kent niet alleen organen van het bedrijfschap voor bepaalde sectoren, doch ook voor de gewesten. Er zullen ten minste 12 gewestelijke organen zijn, die rechtspersoonlijkheid zullen hebben.

Degene, die enigszins bekend is met de structuur van de landbouw en in het bijzonder met de organisatorische structuur speciaal aan de zijde van de werkgevers, zal de instelling van deze gewestelijke organen aanstonds begrijpen. Ook wij zijn geen voorstanders van een sterke centralisatie, doch van een gezonde decentralisatie. Toch zal men met de instelling van gewestelijke organen voorzichtig moeten zijn. Hier dreigt het gevaar van het provincialisme en de strijd der tegengestelde belangen tussen de provincies. Doordat dan steeds het Landbouwschap zal moeten beslissen, is er geen stap gezet op de weg naar decentralisatie, doch zal juist de centralisatie des te zwaarder drukken.

Samenstelling bestuur en organen.

Met instemming hebben wij geconstateerd, dat de besturen, zowel van het Landbouwschap als van de gewestelijke organen paritair worden samengesteld. Het aantal werkgeversvertegenwoordigers zal derhalve even groot zijn als dat der vertegenwoordigers van de werknemers. We menen te weten, dat dit momenteel niet het geval is in de Stichting voor de Landbouw. Dit is dus weer een stap voorwaarts. De ervaring, opgedaan in de Stichting voor de Landbouw, zal er wel toe hebben medegewerkt, dat men tot deze beslissing is gekomen. Dat is verheugend.

Voor wat de hoofdafdelingen en afdelingen betreft, is van het principe der pariteit afgeweken, met dien verstande, dat deze pariteit wel geldt voor de hoofdafdeling, die zich bezighoudt met de sociale vraagstukken.

Moeten we hierin iets voorlopigs zien?

Een afwachten hoe de ontwikkeling is? Dat zou te begrijpen zijn. Of moeten we er toch ook in zien een nog niet ten volle erkennen van werkgeverszijde, dat de werknemers mede-verantwoordelijk zijn en dat hun daarom gelijke medezeggenschap toekomt over de meer economisch-technische aangelegenheden in de bedrijfstak?

Ook dat kunnen we begrijpen als praktische moment-opname. Doch als het voortvloeit uit een meer principiële opvatting over de medezeggenschap, dan betreuren we het en kunnen er moeilijk mee instemmen. We willen dit echter gaarne aan de ontwikkeling der dingen overlaten. Daarbij zouden we wel willen opmerken, dat het vooral de organisaties van werknemers zijn, die zich goed bewust moeten zijn, dat veel van deze ontwikkeling van hen afhangt.

Bevoegdheden.

De wet kent de bedrijfschappen verordenende bevoegdheid toe. Bij instellingsbesluit moet worden geregeld, op welke onderwerpen deze bevoegdheid betrekking zal hebben. In de wet is een opsomming gegeven van de onderwerpen, waarop verordenende bevoegdheid betrekking mag hebben. Uit deze onderwerpen moet dus een keuze worden gedaan. Wil men meer bevoegdheden, dan is instelling bij de wet nodig.

Op enkele uitzonderingen na, die minder belangrijk zijn, zijn in het ontwerp-instellingsbesluit voor het Landbouwschap alle onderwerpen opgenomen, welke in de wet zijn genoemd.

Dat is belangrijk. Daardoor kan het Landbouwschap ten aanzien van deze onderwerpen voorzieningen maken. Er is echter ook een gevaar aan verbonden, nl. dat men er nu ook spoedig toe over zal gaan om dergelijke verordeningen te gaan maken. Het is de dood van de p.b.o., indien men zijn kracht zoekt in het maken van verordeningen. Daarom hopen wij, dat de organisaties in de landbouw deze grote bevoegdheid met voorzichtigheid en beleid zullen gebruiken.

Nu heeft men in het ontwerp-instellingsbesluit ook de mogelijkheid geopend, dat de gewestelijke organen verordeningen voorbereiden. De afkondiging daarvan zal door het Landbouwschap moeten geschieden. Doch het Landbouwschap mag een door het gewestelijk orgaan opgestelde verordening niet meer toetsen aan regionale belangen, doch slechts aan algemene bedrijfsbelangen. Er wordt dus een vèrgaande bevoegdheid verleend aan de gewestelijke organen. Wij begrijpen dit wel, daar we de structuur in de landbouw enigermate kennen. Toch past hier voorzichtigheid, omdat zo gemakkelijk strijd kan ontstaan tussen het Landbouwschap en de gewestelijke organen, waardoor de goede werking wordt verstoord.

Het ontwerp-instellingsbesluit bepaalt vervolgens, dat verordeningen niet de goedkeuring van de minister behoeven. Dit betekent, dat nu voor de minister slechts het vernietigingsrecht overblijft. Nu zijn wij geen bewonderaars van het veelvuldig hanteren van dit vernietigingsrecht. De functie en vooral het aanzien van het bedrijfsschap zou er onder lijden, indien verordeningen door de minister moesten worden vernietigd. Wil dat nu zeggen, dat wij zo'n prijs stellen op goedkeuring door de minister? Dat nu bepaald ook weer niet. Een bedrijfsschap moet eigen verantwoordelijkheid leren dragen. Toch zijn er wel enkele onderwerpen, die bij verordening worden geregeld, waarvoor wij wel graag goedkeuring door de minister zouden zien, omdat dergelijke verordeningen ook ingrijpen in het leven van niet-bedrijfsgenoten. Wij zouden ook nog willen vragen, waarom men bepaalde verordeningen niet ter goedkeuring moet voorleggen aan de organisaties? Om deze organisaties van werkgevers en werknemers nauw te be-

trekken in het belangrijke werk van het bedrijfschap, zou dit een uitstekend middel zijn. Het is bovendien geheel in overeenstemming met de juiste gedachte van bedrijfsorganisatie.

Onze laatste opmerking betreffende deze verordenende bevoegdheid geldt de mogelijkheid, om ook de lonen en arbeidsvoorwaarden bij verordening te regelen. Men wil toch niet opeens en al spoedig de c.a.o. doen verdwijnen? Wij menen, dat de ontwikkeling nog niet zo ver is. Wanneer men het algemene gedeelte van de c.a.o., zoals de landbouw die kent, bij verordening vaststelt, dan is daar wel iets voor te zeggen. Eveneens zijn wij er voorstanders van, de inhoud van de c.a.o. in een verordening op te nemen, die moet gelden voor de ongeorganiseerde werkgevers en arbeiders, omdat de c.a.o. slechts geldt voor de georganiseerde bedrijfsgenoten. Maar om de gehele c.a.o. te doen vervallen en daarvoor in de plaats de verordening te stellen, daarvoor achten wij de tijd nog niet gekomen.

* * *

Met vorenstaande opmerkingen willen wij volstaan. Wij hopen, dat het ontwerp spoedig een definitief besluit mag worden. Daarmede zou dan het eerste bedrijfschap tot stand zijn gekomen. Dat dit de landbouw is, is niet alleen verheugend, zoals we reeds opmerkten, maar is ook van groot belang. De wet kent niet alleen horizontale organen, maar ook verticale organen, productschappen genaamd. Nu weten we, dat op het gebied van de voedselvoorziening, waarbij de landbouw zo'n belangrijke rol speelt, reeds dergelijke productschappen bestaan. Momenteel zijn deze organen bedrijfschappen genaamd. Deze organen zullen worden opgeheven. Maar dan moeten de nieuwe productschappen er zijn. Onzerzijds is steeds betoogd en wij staan nog op dat standpunt, dat er eerst horizontale organen moeten worden ingesteld en eerst daarna verticale.

Nu dringt de tijd voor wat betreft de instelling van de verticale organen in de sector der voedselvoorziening. Het is daarom noodzakelijk, dat het Landbouwschap spoedig tot stand komt.

C. J. VAN MASTRIGT.

DE GEDACHTE DER BEDRIJFSORGANISATIE

Over en uit het boek van *Dr P. A. J. M. Steenkamp*.
Uitg. J. H. Kok N.V., Kampen.

Het is een bijzondere aantekening waard, dat aan de Tilburgse Economische Hogeschool, een R.K. equivalent van de Rotterdamse Handelshogeschool, een jonge man promoveerde tot doctor in de economie op een proefschrift, dat tot titel draagt: „De gedachte der bedrijfsorganisatie in Protestants-Christelijke kring”. Daaruit blijkt, dat men in deze R.K. wetenschappelijke kring de gedachtenontwikkeling ten aanzien van bedrijfsorganisatie in onze kringen belangrijk genoeg acht, om iemand, die de doctorstitel wil verwerven, de opdracht te geven: verdiep je in dat onderwerp en schrijf er een boek over, waarvan je de inhoud wetenschappelijk kunt verantwoorden en kunt verdedigen tegen de eventuele bezwaren van de Senaat onzer Hogeschool en eventuele andere opponenten.

Deze opdracht is gegeven. Een jong R.K. doctorandus heeft zich in de Protestantse gedachtenkring verdiept en er een boek over geschreven. Hij heeft zijn proefschrift verdedigd en op grond daarvan de doctorstitel verworven.

Het resultaat daarvan ligt thans voor ons in het boek, getiteld „De gedachte der bedrijfsorganisatie in Protestants-Christelijke kring”, door *Dr P. A. J. M. Steenkamp*. De bij uitstek Protestantse uitgever *J. H. Kok N.V.* te Kampen, vond het proefschrift belangrijk genoeg, om het ook als gewoon boek in de handel te brengen. Wij zijn daar dankbaar voor. Daardoor zal het in onze kring bekendheid krijgen.

In zekere zin moeten wij het betreuren, dat in de laatste tijd R.K. mannen het sociale werk in Christelijke kring de moeite waard vinden, om er proefschriften aan te wijden. *Van Kasteel* gaf vóór de oorlog een dissertatie over *Dr Kuypers*. *De Ruiter* gaf ons het beste boek, dat er tot dusver over *Talma* is (*Vellinga*, die aan de V.U. op een proefschrift over *Talma* doctorerde, koos daarbij een beperkt terrein). Wij hadden deze proefschriften eer van andere zijde mogen verwachten.

Maar aan de andere kant is het verblijdend, dat de R.K. het nu doen. Anderen dan wij zelf schijnen het werk in onze kring een studie waard te achten. En nu de uitslag van hun wetenschappelijk onderzoek gunstig is, mogen wij dat dankbaar noteren. Hier prijzen wij niet onszelf, maar doet een ander het. En dat is te meer waardevol.

En gunstig is de uitslag van het onderzoek inzake de bedrijfsorganisatie, dat de heer *Steenkamp* instelde.

In zijn „besluit” getuigt hij daarvan.

Hij zegt daarin: „In ons land is de bijdrage van het protestantse volksdeel jarenlang *onderschat* en verwezen naar de conservatieve hoek”. En verder: „de grote lijn van de *réveil-mannen*, vol sociale bewogenheid, via *Kuyper*, de sociale theologen als *Sikkel* en *Talma*, door *Slotemaker* en *Gerbrandy* en de *Christelijke vakbeweging* voortgezet tot aan de donkere bezettingsjaren, deze lijn, die na de oorlog vooral door het C.N.V. wordt doorgetrokken, bewijst, dat de protestanten een uiterst waardevolle bijdrage leverden aan de nieuwe maatschappelijke vormgeving. Zij waren de eersten, die in ons land de strijd voor deze gedachte begonnen en die er een waarachtig Christelijke achtergrond aan schonken”. En weer verder: „De doelstellingen van de bedrijfsorganisatie zijn vele en wij hebben ze in ons geschrift telkenmale aangegeven: beteugeling van de machtsvorming, decentralisatie van de wetgeving, deskundige leiding en ordening van ons maatschappelijk bestel, samenwerking van overheid en bedrijfsleven, maar vooral het dragen van de verantwoordelijkheid voor het gehele sociaal-economisch bestel door alle daarin werkenden. Deze doelstelling nu met name heeft men in reformatorische kring gegrepen en uitgedragen”.¹⁾

Dit zijn — een ieder zal het erkennen — zeer belangrijke uitspraken.

De schrijver, die zelf reeds een plaats heeft in het bedrijfsleven, is daartoe gekomen na een grondige studie.

Het mag bewondering wekken, dat deze jonge R.K. econoom zich zó goed in de Prot.-Christelijke gedachtengang heeft kunnen inleven, dat de lectuur van zijn boek een verkwikking is ook voor degene, die zelf regelmatig in de richting er van gedacht heeft.

Objectief, als buitenstaander, benaderde hij deze stof. Maar wij kunnen zeggen: hij heeft er een getrouw beeld van gegeven. Op menig punt deed hij zelfs nieuwe historische vondsten en haalde uit oude lectuur gegevens naar voren, die in de eigen kring verloren waren geraakt. Daardoor is dit boek metterdaad een aanwinst voor de Christelijk-sociale literatuur. Hij geeft ook critiek. Maar die komt alleen dan, als hij de Prot.-Christelijke gedachtenontwikkeling toetst aan zijn R.K. levensvisie.

Dr Steenkamp volgde dezelfde methode, die in onze kring werd gevolgd en bestudeerde de sociale ontwikkeling in het Réveil (de geestelijke opwekking in Protestantse kring in de eerste helft der vorige eeuw) bij *Groen van Prinsterer* en *Dr Kuyper*. Hij bezag het Eerste Christelijk-Sociaal Congres, de bijdragen van *Prof. Mr A. Anema* en *Jhr Mr A. F. de Savornin Lohman* en bespreekt dan de grote lijn in het werk van *Ds Talma* en *Ds Sikkel*. Belangwekkend, want voor de meesten nieuw, zijn de hoofdstukken, die hij wijdt aan „De tijd tussen beide wereldoorlogen”, „De bezettingsjaren 1940-1945” en „De ontwikkeling na de tweede wereldoorlog”. De stof, welke hij in deze laatste drie hoofdstukken bijeenbrengt, is ge-

¹⁾ Cursiveringen van ons.

deeltelijk nog nimmer tevoren gepubliceerd, en anderzijds nog nooit in één geheel overzicht samengevat. Deze hoofdstukken geven dan ook aan dit proefschrift een hoge actualiteit en blijvende waarde.

Wat heeft *Dr Steenkamp* als grote lijn gevonden?

„Onder degenen, die „de gevolgen van de industriële revolutie (in de vorige eeuw) met breder blik zagen”, treden met name op de voorgrond enkele aanzienlijke protestanten zoals *Heldring*, *Da Costa*, *Van Hogendorp*, *De Clercq* en *Groen van Prinsterer*, verenigd de z.g. Réveilgroep. Deze groep is eigenlijk de voorloper van de latere maatschappelijke en politieke krachtenbundeling der Nederlandse protestanten, waarmede *Groen van Prinsterer* de schakel vormt” (blz. 11).

„*Groen van Prinsterer* is voor het Nederlandse protestantisme een der eersten, die oproept tot de strijd tegen de vrije concurrentie, tegen de macht van het grootkapitaal, voor een sociale wetgeving en organisatie van de arbeid” (blz. 13).

Merkwaardig voor ons was, te lezen, dat *Dr Steenkamp* hetzelfde doet, wat wij in 1948 deden (in een bijdrage in „Het signaal van 1848”, een gedenkschrift van het Communistisch Manifest) en *Groens* geschrift „Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap” plaatst naast dit Communistisch Manifest, dat iets later verscheen en aan *Groen* onbekend was. *Groen van Prinsterer* staat met zijn wekroep om nieuwe maatschappelijke organisatievormen te scheppen aan het begin van de ontwikkelingsgang naar bedrijfsorganisatie in Nederland en hierin ligt zijn grote betekenis in sociaal opzicht” (blz. 17).

Dr Kuyper biedt de schrijver een nog veel rijker oogst. *Dr Steenkamp* noemt hem „de grondlegger van het sociaal-economisch denken der na hem komende generaties in reformatorische kring”. Van 1871 af riep *Dr Kuyper* op „tot belangstelling voor de maatschappelijke problemen” en tot „een aanvatten met heilige bezieling des geloofs van het maatschappelijk vraagstuk zelf” (blz. 18/19; de laatste 12 woorden zijn van Dr. K.).

Reeds in 1874, in zijn begrotingsrede op 28 November, zou *Kuyper* niet aarzelen, om „in een tijd van socialistische machtsvorming... in de bres te springen voor het eigen recht van het proletariaat en daarvoor mede-verantwoordelijkheid te vragen”. *Dr Steenkamp* citeert in dat verband *Kuyper's* woorden: „Er moet en kan een nieuw organisch leven komen, mits die organisatie niet van Staatswege worde opgelegd, maar eerst in het vrije leven door usantie-recht zich vorme, om daarna door de Staat te worden gedocificeerd” (blz. 21).

Met een — begrijpelijke — voorliefde vergelijkt *Dr Steenkamp* de ontwikkeling van *Dr Kuyper* met de gedachtengangen van enkele buitenlandse R.K. sociologen, *Von Ketteler* en *Von Vogelsang*, die *Dr Kuyper* trouwens zelf telkenmale citeert. Maar *Dr Steenkamp* erkent: „Sommige ideeën zijn waarschijnlijk overgenomen van *Von Ketteler*, andere heeft *Kuyper* veel meer uitgebouwd en daarnaast

zijn er, die we wel bij de Nederlandse Staatsman en in 't geheel niet bij *Von Ketteler* vinden" (blz. 22).

Veel aandacht wijdt de schrijver aan *Kuyper's* rede over de souvereiniteit in eigen kring „zijn centrale idee, die de grondslag werd van zijn maatschappelijke gedachtengang". Ook de brochure „Handenarbeid" (1889), waarin *Kuyper* „voor het eerst tot een nadere concretisering van zijn denkbeelden komt", krijgt terecht een ruime bespreking (blz. 23). In „*Maranatha*", de deputatenrede 1891, profeteert *Kuyper*: „Met of zonder uw toedoen, de ontwikkeling in meer democratische geest komt toch" (blz. 30).

We noemden reeds 1891, het jaar van het Eerste Christelijk-Sociaal Congres. Daarover is in onze kring in de laatste weken genoeg gezegd, om het begrijpelijk te maken, dat *Dr Steenkamp* kan zeggen: „wat de ontwikkeling van de bedrijfsorganisatiegedachte betreft, is dit werkelijk een mijlpaal" (blz. 30).

De latere gedachtengang van *Dr Kuyper* komt o.a. tot uiting in zijn Stone-lezingen, maar vooral in de artikelen over bedrijfsorganisatie in *De Standaard* van 1908 en 1910 en in zijn Kamerrede van laatstgenoemd jaar. „*Kuyper* bevestigt in 1910 opnieuw zijn mening van de laatste jaren; hij acht het de roeping en de plicht van de overheid om alles, wat organisch moet bestaan en uiteengevallen is, weer in organisch verband te brengen met handhaving van de persoonlijke vrijheid" (blz. 49).

Zelfs in zijn afscheidsredevoering op de deputatenvergadering 1918 („Wat nu?") besteedt *Kuyper* aandacht aan dit onderwerp en hij zegt opnieuw, „dat de overheid de ernstige verplichting heeft om de vrije gang van het maatschappelijk leven mogelijk te maken door het aan de regeling en bescherming van de wet te houden. Ja, zelfs kan de overheid een deel van de maatschappelijke taak zelf overnemen... Een bewijs er voor, dat *Kuyper* wel degelijk van zijn tijd was en bereid, de maatschappelijke evolutie te volgen" (blz. 50).

Ook *Prof. Mr A. Anema*, in zijn boek: „De grondslagen der sociologie" en *Jhr Mr A. F. de Savornin Lohman* geven bijdragen voor de ontwikkeling van de gedachten der bedrijfsorganisatie. De eerste stelt naast elkaar: „de staatsgemeenschap en de maatschappij, elk met een eigen werkingsterrein, elk souverain in eigen kring, en daarboven een overheid, die van God de taak ontvangen heeft om te waken voor het recht" (blz. 53).

De tweede heeft „door zijn pleiten voor de Kamers van Arbeid in en buiten het Parlement bouwstenen aangedragen voor de ontwikkeling van de gedachte der bedrijfsorganisatie in Protestants-Christelijke kring" (blz. 55).

Doch dan komt *Talma*.

Hij „was als minister in staat, een nadere concretisering van de lang gekoesterde denkbeelden te geven" (blz. 55). „*Talma* was kennelijk niet zo kopschuw voor de Staat als *Kuyper*, hoewel later ook deze veranderde, zoals we zagen" (blz. 56). „Zoals we in zijn wetsontwerpen zien, aarzelde hij niet om de Staat te hulp te roepen

en bij hem vinden we een realistische kijk, die een hervorming van de zeden, gepaard gaande met een hervorming van de instellingen, noodzakelijk achtte. De wens van *Talma*, om de vakbeweging te versterken en daarvoor de gelijkwaardigheid van de arbeidende groepen mogelijk te maken, geeft daarvan zeer zeker blijk" (blz. 57).

Anderzijds concludeert *Dr Steenkamp* echter: „De stelling, dat *Talma*... principieel meer staatsgezind zou zijn, is onjuist en de latere gedachtengang van *Abraham Kuyper* in deze bevestigt dit nog eens te meer" (blz. 60). En „*Talma's* beroep op de Staat kwam niet voort uit staats-socialistische beïnvloeding, maar uit zijn anti-revolutionnaire staatsopvatting, die *Anema* reeds eerder zo duidelijk had weergegeven, toen hij in de staatsoverheid de chirurg zag, die de gezwollen moet wegsnijden" (blz. 61). Wij laten in het midden of in een academisch proefschrift niet een duidelijker uiteenzetting over de (schijnbare) tegenstelling tussen deze dicht op elkaar volgende uitspraken gegeven had moeten worden. Want we stemmen toe: beide uitspraken hebben hun waarde.

Doch we gaan verder:

„Het gezagselement... is bij *Talma* wat naar de achtergrond gedrongen, doordat hij telkenmale weer de nadruk op het medewerker-zijn van de arbeiders in de ondernemer legt. *Talma* spreekt dan ook niet over gezag en gehoorzaamheid in de onderneming, maar bezigt in plaats daarvan de woorden leiding en ondergeschiktheid, bang als hij was, dat onder de gezagsvaan weer de absolute ondernemer ten tonele gevoerd zal worden. De Christelijke vakbeweging is wat dit betreft in de voetsporen van *Talma* getreden. In haar gedachtengang van de „vrijheid van de arbeider" past het leiding-geven als taak van de ondernemer in stede van het gezag-uitoefenen beter. Toch mag men uit dit alles niet concluderen, dat *Talma* syndicalistische gedachten aankleefden, of dat hij in de onderneming ieder gezag van de patroon verwierp. Zeker niet. *Talma* ziet de ondernemer ten opzichte van de arbeiders als de leidinggevende arbeider, die leidt, organiseert en die de werkzaamheden combineert. In de gemeenschappelijke taak van beiden, patroon en arbeider, ziet *Talma* dan ook een onderlinge verhouding, waarbij beiden een roeping hebben, die ze samen moeten vervullen" (blz. 57/58).

Dr Steenkamp gaat dit alles na aan de hand van *Talma's* (weinig) geschriften, maar vooral met behulp van de Kamerstukken over de Bakkersraden en het wetsontwerp Raden van Arbeid.

Ds J. C. Sikkels is een totaal andere figuur, „een enthousiaste auteur, die het visionaire heeft, dat we reeds eerder bij *Groen van Prinsterer* meenden te mogen opmerken... *Sikkels* onderscheidde zich doordat hij tegen de heersende opvattingen in zijn eigen kring inging en doordat hij nieuwe gedachten ontwikkelde en aldus een der meest waardevolle bijdragen heeft geleverd tot het reformatorische sociale denken". *Dr Steenkamp* is kennelijk geïmponeerd door

Ds Sikkels „mooie, diep theologische gedachtengang over de organische samenleving, door zijn idealen omtrent de morele verheffing van de arbeid en zijn veronachtzaming van de materiële hervormingen, alsmede door het accentueren van de gezagsfiguur van de ondernemer en zijn opvattingen over de taak van de staatsoverheid” (blz. 62). *Sikkel* gaat uit „van de afzonderlijke onderneming, die een gemeenschap is, waarin een ieder als vrij schepsel van God binnentreedt. De arbeider behoudt de geestelijke vrijheid die aan elk schepsel eigen is en werkt samen met de patroon om de eenheid tot werkelijkheid te brengen. Samenwerking en geen syndicalistische (als een organisatie geleide — R. H.) onderneming, waarin de arbeiders op de stoel van de ondernemers gaan zitten en waardoor opnieuw hypertrophie (overheersing door één der delen — R. H.) zou ontstaan, wil *Sikkel*. Deze gevaren vermijgend, stelt *Sikkel* met nadruk de gezagskwestie in de onderneming. Niet de absolute ondernemer, die de persoonlijkheid zijner arbeiders miskent, maar wel de leider, wiens gezag geëerbiedigd moet worden” (blz. 64).

Sikkel heeft voor de gezagsopvatting en de gelijkheidsgedachte een goede oplossing gevonden, al heeft hij zich niet aan concretisering gewaagd (blz. 64).

Uitdrukkelijk wijst hij de al-verzorgende onderneming en haar personeelsverenigingen af. Hij „was de strijder voor de gemeenschapsgedachte in de onderneming en heeft als zodanig eigenlijk tot aan de dertiger jaren een monopoliepositie in zijn kringen” (blz. 64/65).

Hij wijst ook op de mogelijkheden van participatie (deelname in het bedrijf — R. H.) en winstdeling. „Uit dit feit blijkt, dat hij de gezagskwestie hoger schatte dan de vraag omtrent de eigendom, een verschijnsel, dat we overal in reformatische kringen tegenkomen in verband met het vraagstuk van de bedrijfsorganisatie” (blz. 65).

Heeft *Dr Steenkamp* op deze wijze „de opkomst van de gedachte der bedrijfsorganisatie” en „de grote sociale voortrekkers” geschetst, in zijn 3e, 4e en 5e hoofdstuk moest hij een andere methode kiezen. Hij moet nu de ontwikkeling der gedachten verder gaan volgen en spreekt daarom over de opvattingen inzake de collectieve arbeids-overeenkomsten en hun verbindendverklaring, de invloed van de overheid, de medezeggenschap, de bevoegdheden van de bedrijfsorganen, de politieke taak der bedrijfsorganisatie, de tegenstelling tussen *Prof. Dooyeweerd* en het C.N.V. en de na-oorlogse ontwikkeling.

Het is daarbij moeilijker, hem, in het bestek van dit artikel, op de voet te volgen. Wij stippen slechts het voornaamste aan en we doen dit weer voornamelijk door een reeks citaten.

„Alhoewel de Protestants-Christelijke schrijvers de vooruitstrevende gedachtengang van *Prof. J. A. Veraart* niet kunnen volgen, getuigen zij toch zeker in deze niet van een conservatieve

denkwijze. De collectieve arbeidsovereenkomst werd in protestants-christelijke kringen aangeprezen als de uiting van de solidaristische gemeenschapsgedachte en *Diemer*, die velen vooruit was, stelde in 1918 het collectief contract naast de individualistische en socialistische leer. (In zijn boek met de zinvolle titel „De ontwikkeling tot bedrijfsorganisatie” — R. H.). De voor- en nadelen van de collectieve arbeidsovereenkomst worden door *Diemer*, *Diepenhorst* en *Smeenk* breed uitgesponnen. Toch valt het op, dat de protestants-christelijke schrijvers vanaf het begin de collectieve arbeidsovereenkomst geplaast hebben tegen een principiële achtergrond. De kringgedachte van *Abraham Kuiper* wordt gekoppeld aan de Germaans rechtelijke staatsleer, die zij bij Kuypers opvattingen naar voren zien treden, en ons inziens zeer terecht. Het Romeinse rechtstelsel, dat slechts de universele, grote en allesomvattende Staat kende en daartegenover het individu als onderdeel, dat door die ene Staat opgezogen werd, was met een Christelijke gedachtengang niet te verenigen” (blz. 71).

„*Groen* bepleit het historische recht der lagere gemeenschappen. *Kuiper* geeft aan zijn gedachten daaromtrent een theologische basis en *Gerbrandy* vindt juist in de organische opbouw van de samenleving de grond van zijn gedachtengang. ...Het is o.m. de verdienste van *Gerbrandy*, dat hij de in calvinistische kringen heersende sovereigniteitsgedachte gekoppeld heeft aan de Germaanse gemeenschapsgedachte” (blz. 72).

„*Gerbrandy* was één dergenen, die de collectieve arbeidsovereenkomst niet alleen propageerde als de weg om later tot de zo gewenste bedrijfsorganisatie te komen, maar ook bleef hij met anderen ijveren voor de mogelijkheid om haar verbindend te verklaren” (blz. 75).

„De protestantse visie in de twintiger jaren is derhalve duidelijk: men wil niet vooruit hollen en een beroep doen op de overheid om maar al vast organen in het leven te roepen; men wil, dat de overheid de collectieve arbeidsovereenkomst zal ondersteunen en aanmoedigen door deze verbindend te verklaren... Door de(ze) algemene, gezaghebbende, onderhandelingen zal de bedrijfsgemeenschap meer en meer erkend worden, en daarnaast zal de rol van de overheid slechts de door de protestanten gewenste zijn, nl. die van hulpverlening; de autonomie van de bedrijven zal gewaarborgd blijven” (blz. 82).

„In zijn grote rede op het Tweede Christelijk-Sociaal Congres te Amsterdam in 1919 erkende *Prof. Slotemaker de Bruïne* uitdrukkelijk, dat de stelregel: „de overheid mag en kan alleen sanctionneren” lang niet altijd zou opgaan. Soms zou het immers nodig zijn, dat de Staat van bovenaf organen zou moeten „wekken”, zoals hij het noemde... Uit deze gedachte blijkt duidelijk, hoe sterk in de eerste jaren na de wereldoorlog ook alreeds in protestants-christelijke kringen het verlangen leefde naar een nieuwe maatschappijorganisatie” (blz. 82).

„*Smeenk* erkent dit in 1929 ook volmondig: de overheidstaak is een andere dan in de Middeleeuwen en soms zal de overheid monopolistische machtsuitoefening alleen kunnen tegengaan door maximumprijzen of door overheidsbedrijf” (blz. 86).

„*Amelink*, die in enkele werkjes zeer helder zijn standpunt uiteenzette en richtlijnen voor de toekomst aangaf, greep terug op de vooroorlogse bedrijfsorganisatiegedachte in zake de gehele bedrijfstak en hij achtte het volkomen fout, om, zoals in Duitsland geschiedde, ook medezeggenschap te geven aan de raden in de afzonderlijke ondernemingen” (blz. 94). „Is het dan zo, dat *Amelink* in het geheel geen taken overlaat voor de ondernemingsraden? Zulks zou onjuist gesteld zijn” (blz. 96).

„De(ze) gemeenschapsgedachte was door de Marxistische leer van klassenstrijd en alleenzeggenschap van de arbeid te niet gedaan, nadat ze door het liberalisme uitgebannen was uit het sociaal-economische leven. Coalitiegebod en opheffing van de gilden hadden de gemeenschappen van beroep en bedrijf vernietigd, doch de Christelijke visie van *Gerbrandy* poogde deze ware gedachte weer als grondslag aan te brengen voor het streven naar medezeggenschap... Hij legde er de nadruk op, dat de patroons en arbeiders geen tegenover elkaar staande machten waren, maar dat de rechtvaardigheid beiden in een gemeenschap van onderneming of bedrijf tezamen moest brengen” (blz. 97/98).

„*Gerbrandy* trekt de(ze) echt democratisch-calvinistische lijn, die door *Kuyper* vooral werd uitgestippeld voor het bedrijf en door *Sikkel* voor de onderneming, door en hij geeft, uitgaande van deze gemeenschapsgedachte, richtlijnen voor de democratisering van bedrijf en onderneming... en hij aanvaardt een mooie definitie van *Amelink* als de meest juiste: „Medezeggenschap betekent overleg tussen ondernemers en arbeiders in die zin, dat de wensen der arbeiders een element vormen, dat mede over het resultaat van het overleg beslist. Medezeggenschap bedoelt weg te nemen de toestand van te sterke persoonlijke afhankelijkheid van de arbeider, te scheppen een sfeer van vertrouwen tussen werkgevers en werknemers, om te brengen een toestand, waarin de arbeider zich gevoelt als belanghebbend medewerker in onderneming en bedrijf” (blz. 98/99).

„*Gerbrandy* gaf de medezeggenschap een principiële basis en plaatste haar in de actuele maatschappelijke ontwikkeling, *Amelink* bouwde op deze fundamenten een praktisch program op en werd de vertolker van de gedachten over de verwezenlijking” (blz. 102).

„In dit werk („De onderneming in het arbeidsrecht” — R. H.) bepleit *De Gaay Fortman* medezeggenschap der arbeiders ook in de onderneming” (blz. 103/104).

* * *

De verleiding zou thans groot zijn, om breed in te gaan op de ontwikkeling in en na de oorlog. De meningsvorming over bedrijfsorganisatie wordt dan beheerst door de controverse *Dooyeweerd-*

C.N.V., waaromtrent *Dr Steenkamp* ook tot dusver niet-gepubliceerde stukken uit de bezettingstijd in zijn proefschrift opneemt.

Wij citeren slechts enkele passages: „Een feit blijft, dat het C.N.V. de volledige medezeggenschap over alle sociale vraagstukken, die de bedrijfstak raken, een vereiste acht. Daarnaast menen we te kunnen vaststellen, dat het C.N.V. een beperkte medezeggenschap op economisch en technisch gebied voorstaat, voor zover de onderhavige kwesties in betekenende mate de arbeiderspositie raken” (blz. 122). „Ons inziens kan in deze richtlijnen (van het C.N.V. — R. H.) geen afwijking gezien worden van de gedachte van *Abraham Kuyper*” (blz. 124).

„Het is duidelijk, dat *Dooyeweerd* zich distancieert van *Groen*, die de bedrijven in hun autonomie ook op één lijn plaatste met gemeenten en provincies” (blz. 129).

„Uitdrukkelijk stelde het vakverbond, dat elke overheidsinmenging in het bedrijfsleven soms wel noodzakelijk was, maar toch principieel moeilijk aanvaardbaar, omdat daarmee een vreemd element in de bedrijfsorganen gebracht zou worden” (blz. 131).

* * *

Wij moeten thans het weergeven van de inhoud van dit proefschrift beëindigen.

De bespreking van de „critische beschouwingen”, welke *Dr Steenkamp* geeft, zou een afzonderlijk artikel eisen.

Daarbij zou naar ons oordeel aan de dag treden dat zijn beschouwing, als zou het (R.K.) subsidiariteitsbeginsel de voorkeur verdienen boven de (Protestantse) „leer” van de soevereiniteit in eigen kring weinig overtuigend is.

Ook heeft hij — daartoe wellicht verleid door de beschouwingen van *Prof. Dooyeweerd* — aan de „leer” van de soevereiniteit in eigen kring naar ons oordeel een te absoluut karakter toegekend, zodat hij in zijn critische beschouwingen, in tegenstelling met zijn historisch overzicht van de ontwikkelingsgang, er niet voldoende oog voor heeft, dat in de ontwikkeling van deze „leer” een logische groei ligt, waarbij de practijk op tot dusverre geponeerde stellingen invloed had. De soevereiniteit in eigen kring is geen doctrine, doch slechts een — zij het belangrijk en beheersend — denkschema, dat uiteraard beïnvloed wordt door de practische ontwikkeling.

Een andere opmerking, die wij zouden willen maken, is, dat het o.i. niet juist is, de vorderingen van de gedachten der bedrijfsorganisatie af te meten aan de rapporten van één of meer politieke partijen of groeperingen. De Christelijk-sociale beweging heeft steeds haar eigen tempo gehad en heeft daarbij, zij het soms schoorvoetend, de partijen zien volgen. Dat is begrijpelijk. Tenslotte hebben de sociale organisaties in de practijk met dit vraagstuk te maken, de partijen slechts in zoverre er politieke maatregelen voor nodig zijn.

De hoofdzaak is, dat dit boek van een objectief toeschouwer, die

zelf niet tot de Protestants-Christelijke kring behoort, duidelijk doet zien, dat de sociale ontwikkeling in die Protestants-Christelijke kring in Nederland de pas heeft aangegeven.

Zonder deze stuwning van de Protestants-Christelijke levensvisie uit zou — menselijkerwijs gesproken — de groei „tot bedrijfsorganisatie” er niet geweest zijn, of zou er een vergroeiing ontstaan zijn.

De groei gaat door.

In de loop van dit artikel noemden we de titel van *Diemers* boek uit 1918 „De ontwikkeling tot bedrijfsorganisatie” zinvol. Wij bedoelden dat zo: *Diemer* schreef dit boek in 1918, toen er van een wet op de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie geen sprake was. Met dat woordje „tot” bedoelde hij stellig niet, een grens aan te geven. Integendeel: hij stelde een ideaal. Ook met de p.b.o. is dat ideaal niet bereikt. Het gaat om een doorgaande ontwikkeling. Eerst dan, als de p.b.o. volle werkelijkheid zou zijn, als werkelijk ieder werkgever en ieder werknemer zich ten volle bedrijfsgeenoot zou weten en als het bedrijf zijn eigen regelen in eigen sfeer zou kunnen stellen, zal het ideaal dichtbij zijn.

Aan ons de taak om, in deze zondige wereld, op hoop tegen hoop, aan de vervulling van dit ideaal te blijven werken. R. HAGOORT.

*) Als voetnoot enkele kleine aantekeningen:

1. Van **Hogendorp** vertrok niet in 1835, maar reeds in 1825 naar Indië, kwam ziek terug in 1830 en overleed in 1838 (blz. 12).

2. **Patrimonium** mag geen „vakorganisatie” genoemd worden (blz. 30), maar was een „algemene” organisatie (ook geen **stands**organisatie dus), waarin arbeiders en werkgevers georganiseerd waren, zij het de arbeiders het meest.

3. De voorgeschiedenis van het Eerste Christelijk-Sociaal Congres is een weinig anders dan op blz. 30—31 staat.

4. **Diemer** is geen „**Patrimonium**leider” (blz. 81 en 113). Hij was eerst vakbewegingsleider, later een der stuwende krachten in de Christelijke werkgeversorganisatie.

DE NIEUWE WINKELSLUITINGSWET

Onlangs heeft de Tweede Kamer het ontwerp van wet op de winkelsluiting behandeld en na het aanbrenge van een aantal wijzigingen aanvaard.

Aangezien mag worden verwacht, dat de Eerste Kamer binnenkort eveneens haar fiat aan dit wetsontwerp zal geven en de afkondiging van deze wet niet te lang daarna zal plaats hebben, lijkt het ons gewenst — met name ten behoeve van besturenbonds- en afdelingsfunctionarissen — hier de hoofdinhoud van deze wet weer te geven.

Wij gaan hier dus niet in op de voorbereiding van dit wetsontwerp, welke jarenlang heeft geduurd en evenmin op de behandeling er van in de Tweede Kamer, die meer dan één verrassing heeft opgeleverd. Wij bepalen ons er toe het resultaat van een en ander onder de aandacht van onze lezers te brengen.

De nieuwe wet stelt als algemene regel, dat het verboden is een winkel voor het publiek geopend te hebben:

- a. op Zondag;
- b. op werkdagen vóór 5 uur;
- c. op werkdagen na 18 uur.

Van deze algemene regel kan worden afgeweken:

- a. ten gevolge van de omstandigheid, dat de gemeenteraad gebruik maakt van de bevoegdheid hem bij de wet verleend om één of meer perioden van gezamenlijk niet meer dan 21 dagen in een kalenderjaar aan te wijzen, b.v. ter gelegenheid van tentoonstellingen enz., waarin deze algemene regel niet van toepassing is;
- b. wanneer de gemeenteraad, op grond van plaatselijke omstandigheden, een afwijkende verordening vaststelt en deze door de Kroon wordt goedgekeurd;
- c. indien Burgemeester en Wethouders op grond van plotseeling opkomende bijzondere omstandigheden een algemene ontheffing verlenen dan wel ten behoeve van liefdadigheidsfeesten e.d. of veilingen een ontheffing verlenen betrekking hebbende op de ruimte waarin of het terrein waarop zij worden gehouden;
- d. ingeval Burgemeester en Wethouders door de minister worden gemachtigd tot het verlenen van al dan niet voorwaardelijke ontheffing op grond van buitengewone omstandigheden van kortstondige aard, die zich ten aanzien van het Rijk of van een deel daarvan voordoen.

Het is natuurlijk zaak er op te letten, dat door de gemeenteraden niet al te gemakkelijk van de bevoegdheid vermeld onder a wordt

gebruik gemaakt. Eveneens zal op het gebruik maken door de gemeenteraden van de mogelijkheid genoemd onder b tot het vaststellen van een afwijkende verordening moeten worden toegezien. Hier dreigt tweëërlei gevaar. Ten eerste, dat er in sommige gemeenten zal worden gestreefd naar afwijking van de regel der Zondagssluiting. En in de tweede plaats, dat men in plattelandsgemeenten — onder het motto, dat de op het land werkenden anders niet in hun behoeften kunnen voorzien — zal streven naar een later sluitingsuur op werkdagen.

Er is trouwens in de wet nog een andere mogelijkheid geopend om de sluitingstijd later dan 18 uur te stellen. En dan niet voor één gemeente, maar voor een groep winkels in het gehele land. Men heeft hier met name gedacht aan de sigaren- en de viswinkels, aangezien men vreesde, dat ons volk diep ongelukkig zou zijn, wanneer er geen mogelijkheid zou bestaan om deze in plaats van tot 18 tot 19 uur geopend te houden.

Dit latere sluitingsuur moet echter bij algemene maatregel van bestuur, dus door de minister, worden vastgesteld. Dit eventuele verlof tot langer geopend zijn, geldt dan echter uitsluitend voor de verkoop van waren of het verrichten van werkzaamheden, welke beslissend zijn voor het karakter van de winkels, behorende tot die speciaal aangewezen groep.

Het verbod geopend te zijn na 18 uur geldt niet van 18—21 uur in de tijdvakken van 29 November tot 4 December en van 20—24 December, alsmede op Zaterdag 30 December en op 31 December.

Er is gedurende de voorbereiding van het wetsontwerp en de behandeling daarvan een vinnige strijd gestreden om de z.g. koopavond, d.w.z. één avond per week, waarop het sluitingsuur op 22 uur in plaats van op 18 uur kan worden gesteld. Eindresultaat van deze strijd is, dat de gemeenteraden de bevoegdheid hebben gekregen om zo'n koopavond te creëren, *mits niet op Zaterdag*.

Een ander strijdpunt is geweest de sluiting gedurende een halve dag. Het is nu zo geworden, dat de gemeenteraad kan bepalen, dat het verboden is een door hem aan te wijzen groep winkels voor het publiek geopend te hebben:

- a. op Maandag vóór 13 uur;
- b. op Maandag, Dinsdag of Woensdag na 13 uur;
- c. op Zaterdag na 13 uur, doch dit alleen voor zover betreft winkels, waarin uitsluitend of in hoofdzaak waren worden verkocht, die voor gebruik of verbruik in de uitoefening van een beroep of bedrijf plegen te zijn bestemd (b.v. winkels in gereedschappen of kantoormachines e.d.).

De gemeenteraden hebben ook de bevoegdheid verkregen om voor vacatiesluiting voor groepen van winkels gedurende één tijdruimte van 12 of twee tijdruimten van 6 werkdagen vast te stellen, mits niet alle winkels in dezelfde branche tegelijk gesloten zijn.

Verkoop door middel van een automaat is na het vastgestelde sluitingsuur toegestaan, mits de verkoopautomaat niet is geplaatst in een winkel of één zijner besloten aanhorigheden of van daaruit kan worden bijgevuld.

Niet van belang ontbloomt is, dat algemene maatregelen van bestuur, regelende: de hantering van het begrip winkel of de verlegging van de sluitingstijd van 18 naar 19 uur, niet worden vastgesteld dan op verzoek van één of meer bevoegde hoofdbedrijf- of bedrijfsschappen of, bij ontstentenis van deze, van één of meer naar het oordeel van de Kroon representatieve organisaties van de betrokken werkgevers en van de *betrokken werknemers*.

Evenzeer is het van enige waarde, dat gemeentelijke verordeningen inzake het later sluiten op een avond in de week (de z.g. koopavond), het gesloten zijn gedurende een halve dag per week en afwijking van de algemene regel van Zondagssluiting en sluiting om 18 uur niet mogen worden getroffen dan nadat de Kamer van Koophandel en Fabrieken in het desbetreffende ressort hierover is gehoord. De werknemersafgevaardigden, die thans ook in deze Kamers zitting hebben, zijn dientengevolge in de gelegenheid hun oordeel ter zake kenbaar te maken.

Met het oog op het laatste en gedachtig aan het feit, dat men van een bepaalde zijde gaarne pleit voor het langer openstellen van winkels ter wille van de productiviteitsverhoging, besluiten wij deze samenvatting met er aan te herinneren, dat het streven naar het langer openstellen van de winkels gevaarlijk is:

- a. voor de zelfstandige winkeliers, die in het belang van het drijven van hun zaak tijd moeten overhouden voor het beheer en de administratie, alsmede voor hun vakontwikkeling, om nu nog maar niet te spreken over hun taak in hun gezinnen en in andere levenskringen;
- b. voor de filiaalhouders, die, waar hun arbeidstijd niet wettelijk is beperkt, in velerlei opzicht in dezelfde positie verkeren als de zelfstandige winkeliers;
- c. voor het overige winkelpersoneel, dat hier maar al te gemakkelijk zijn werktijd ziet verlengd, enerzijds ondanks en anderzijds dank zij de omstandigheid, dat deze door middel van het winkelwerktijdenbesluit tot 53 uur per week is beperkt.

Bovendien betekent het langer openstellen van de winkels — behalve dan van die, waarin artikelen tot bevrediging van plotseling opkomende behoeften worden verkocht — lang niet altijd grotere verkoop. Om van grotere winst maar niet eens te spreken.

H. J. VERMEULEN.

TERUGGANG AAN ZIEKTEGEVALLEN VAN TUBERCULOSE

Terwijl na de bevrijding de sterftcijfers aan tuberculose vrij spoedig een belangrijke daling vertoonden, zo zelfs dat het vooroorlogse cijfer nog iets hoger was dan thans, vertoonden de ziektegevallen aan tuberculose een sterke stijging, die verontrustend was. Het is jammer dat de statistiek op dit punt geen nauwkeurig beeld geeft en zelfs de cijfers niet met elkaar in overeenstemming zijn. Dit laatste zal straks blijken.

Uit de statistiek der sociale zorg over 1948 (in 1951 uitgegeven door het Centraal Bureau voor de Statistiek) blijkt dat in het jaar voor de oorlog 12.095 patiënten in ziekenhuizen, sanatoria, herstellingsoorden en thuis verpleegd werden.

Sinds 1948 heeft de Hoofdinspecteur van de Volksgezondheid, daartoe in staat gesteld door de consultatiebureaux, een nauwkeurige statistiek aangelegd en gepubliceerd omtrent het aantal tuberculosepatiënten die door de C.B.'s werden geconstateerd. Deze cijfers waren aanleiding voor Dr J. van der Lee om daaraan enkele beschouwingen te wijden in het Maart/Aprilnummer van het tijdschrift *Tegen de tuberculose* (orgaan van de Nederlandse Centrale Vereniging tot bestrijding der tuberculose).

Aan de bestrijding der tuberculose heeft onze Christelijke vakbeweging, door de arbeid van het fonds „Draagt Elkanders Lasten” grote aandacht gegeven. Ook op dit terrein was het C.N.V. zeer actief en op de medewerking der leden werd nimmer tevergeefs een beroep gedaan. Uit dien hoofde mag worden aangenomen dat een artikel handelend over de tuberculosebestrijding de aandacht van onze lezers hebben zal.

De beangstigende toeneming jaar op jaar van het aantal t.b.c.-patiënten had ons volk en het bestuur van ons t.b.c.-fonds ernstig verontrust. Vandaar dan ook dat men door volksdoorlichting poogde de besmettingshaarden te ontdekken. Aan welke doorlichting tegelijkertijd een stijging van het aantal patiënten kon worden toegeschreven.

Over het jaar 1950 is een daling van het aantal nieuwe of opnieuw geconstateerde ziektegevallen vastgesteld. Hoewel enige vermindering valt waar te nemen, nl. een daling van 18.32 of 16.30 op 10.000 inwoners, mag daaruit niet worden opgemaakt, dat deze ziekte bezig zou zijn te verdwijnen. De staat die wij bij dit artikel opnemen, geeft een duidelijk beeld van de cijfers naar de provincies en de drie allergrootste steden in ons land. Wanneer we de cijfers uit de laatste kolom leggen naast de gegevens over de jaren 1948 en 1949, dan krijgen we het volgende beeld (over 10.000 inwoners):

Ziektegevallen aan tuberculose, naar geslacht, voor de provinciën, grote steden en Nederland, in 1950 voor het eerst of opnieuw ingeschreven op de consultatiebureaux

Provinciën	Aantal personen lijdende voor het eerst of opnieuw aan:														
	Actieve longtuberculose						Actieve t.b.c. van andere organen								
	Mannen	Vrouwen	Kinderen < 15 jaar	Totaal		per 10.000 inwoners	Mannen	Vrouwen	Kinderen < 15 jaar	Totaal		per 10.000 inwoners			
				Aantal	Aantal					Aantal	Aantal				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Groningen	283	311	122	716	15.64	31	34	9	74	1.62	314	345	131	790	17.26
Friesland	175	164	134	473	10.21	35	34	9	78	1.68	210	198	143	551	11.89
Drenthe	117	121	75	313	11.29	5	5	5	15	0.54	122	126	80	328	11.83
Overijssel	431	397	235	1063	16.09	27	37	13	77	1.17	458	434	248	1140	17.26
Gelderland	560	459	286	1305	12.34	27	34	10	71	0.67	587	493	296	1376	13.01
Utrecht	420	260	183	863	15.26	48	55	24	127	2.24	468	315	207	990	17.50
Noordholland	625	540	310	1475	14.88	91	129	42	262	2.64	716	669	352	1737	17.52
Zuidholland	865	561	304	1730	15.28	61	71	37	169	1.49	926	632	341	1899	16.77
Zeeland	147	184	98	429	16.14	25	15	8	48	1.81	172	199	106	477	17.95
Noordbrabant	543	485	322	1350	11.76	41	79	39	159	1.39	584	564	361	1509	13.05
Limburg	566	444	289	1299	18.34	47	73	36	156	2.20	613	517	325	1455	20.54
Amsterdam	675	529	294	1498	18.09	88	101	38	227	2.74	763	630	332	1725	20.83
Rotterdam	541	335	239	1115	16.71	61	115	44	220	3.30	602	450	283	1335	20.01
's-Gravenhage	251	191	153	595	10.78	19	58	17	94	1.70	270	249	170	689	12.48
Philips' C.B.	37	20	20	77	10.69	14	14	2	30	4.17	51	34	22	107	14.86
Het Rijk	6236	5001	3064	14301	14.47	620	854	333	1807	1.83	6856	5855	3397	16108	16.30
. 1950	6605	5338	3515	15458	15.66	624	933	446	2003	2.03	7229	6271	3961	17461	17.69
. 1949	6760	5176	3502	15438	15.76	743	1218	548	2509	2.56	7503	6394	4050	17947	18.32
. 1948															

PROVINCIEËN	1948		1949		1950	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Groningen	540	11.92	717	15.67	790	17.26
Friesland	567	12.31	503	10.87	551	11.89
Drente	409	14.95	447	16.13	328	11.83
Overijssel	1414	21.94	1117	16.91	1140	17.26
Gelderland	1708	16.44	1901	17.98	1376	13.01
Utrecht	1087	19.57	950	16.82	990	17.50
Noord-Holland	1984	20.25	1847	18.41	1737	17.52
Zuid-Holland	2040	18.32	2030	17.62	1899	16.77
Zeeland	394	14.98	412	15.52	477	17.95
Noord-Brabant	2116	18.90	1713	14.95	1509	13.05
Limburg	1344	19.41	1673	23.64	1455	20.54
Amsterdam	1819	22.35	1697	20.85	1725	20.83
Rotterdam	1753	26.84	1679	25.71	1335	20.01
's-Gravenhage	610	11.25	661	12.19	698	12.48
Philips C.B.	162	22.50	114	15.83	107	14.86

Uit het bovenstaande staatje blijkt dat de teruggang van het aantal nieuwe gevallen, dat over het gehele land ruim 2 op 10.000 inwoners was, niet in alle provincies valt waar te nemen.

In Groningen liep het percentage op van 11.92 tot 17.26. In Friesland valt een kleine teruggang te constateren; Drente ging van 14.95 naar 11.83; Overijssel daalde van 21.94 naar 17.26; Gelderland van 16.44 naar 13.01; Utrecht van 19.57 naar 17.50; Noord-Holland van 20.25 naar 17.52; Zuid-Holland van 18.32 naar 16.77; Zeeland steeg van 14.98 naar 17.95; Noord-Brabant daalde van 18.90 naar 13.05; Limburg steeg van 19.41 tot 20.54.

De drie grote steden gaven het volgende beeld te aanschouwen: Amsterdam daalde van 22.35 naar 20.83; Rotterdam daalde van 26.84 naar 20.01; 's-Gravenhage steeg van 11.25 naar 12.48. Philips C.B. daalde van 22.50 naar 14.86.

Het valt niet na te gaan wat de oorzaak is van de sterke stijging in Groningen, en de iets mindere stijging in Zeeland. In Noord-Brabant was de daling het grootst.

In Groningen, Overijssel, Utrecht, Noord-Holland en Zeeland ligt het cijfer iets boven het rijksgemiddelde. In de provincie Limburg en in Amsterdam liggen de cijfers een heel stuk hoger dan in het gehele land. Dit zal voor de Hoofdinspectie van de Volksgezondheid en de andere instanties die de t.b.c. bestrijden aanleiding kunnen zijn om bijzondere aandacht aan deze landsdelen te wijden.

Vervolgens geven wij ook nog enkele becijferingen betreffende de tuberculosebestrijding, voor zover zij betrekking hebben op de wijze waarop de patiënten verpleegd worden, het aantal bedden in sanatoria en het verloop van patiënten (zie de onderstaande tabellen A, B en C).

A Aantal door consultatiebureau's uitgezonden of thuis verpleegde patiënten

Jaar	Totaal	Waarvan			
		in ziekenhuizen	in sanatoria	in dagverblijven of herstellingsoorden	thuis
1939	12.095	2.048	3.963	279	5.805
1946	25.884	3.326	5.767	194	16.597
1947	26.615	3.835	5.874	274	16.632
1948	25.531	3.894	6.402	331	14.904

B Aantal bedden in sanatoria

Jaar	Aantal sanatoria	Aantal bedden			
		Totaal	waarvan bestemd voor		
			mannen	vrouwen	kinderen
1946	51	6.673	3.077	2.261	1.335
1947	55	7.800	3.585	2.663	1.552
1948	57	7.862	3.550	2.773	1.539

C Patiëntenverloop in sanatoria

	Op 1 Januari aanwezig		Opgenomen		Afgevoerd		Op 31 Dec. aanwezig		Aantal verpleegdagen	
	1947	1948	1947	1948	1947	1948	1947	1948	1947	1948
	x 1000									
Mannen	3.203	3.143	3.035	3.066	2.855	2.757	3.383	3.452	1.157	1.225
Vrouwen	2.143	2.520	2.185	2.059	1.906	1.987	2.422	2.592	836	938
Kinderen	1.356	1.437	1.354	1.316	1.262	1.259	1.448	1.494	519	547
Totaal	6.702	7.100	6.574	6.441	6.023	6.003	7.253	7.538	2.604 ¹⁾	2.710

¹⁾ Hieronder 92.000 verpleegdagen, welke niet gesplitst zijn opgegeven.

Het totaal aantal door consultatiebureaux uitgezonden of thuis verpleegde patiënten vertoonde in 1948 een lichte daling.

Het aantal in sanatoria opgenomen patiënten overtrof het aantal afgevoerde gevallen met ruim 400.

Het is opmerkelijk dat het cijfer in tabel A genoemd over het jaar 1948 aanmerkelijk verschilt met de staat die de Hoofdingspectie van de Volksgezondheid publiceerde. 't Verschil ligt waarschijnlijk in de omstandigheid dat de gegevens van het Centraal Bureau betrekking hebben op de in dat jaar in ziekenhuizen of sanatoria opgenomen patiënten, terwijl de cijfers van de Hoofdingspectie handelen over de in dat jaar geconstateerde t.b.c.-gevallen.

Hoe dit ook zij: de daling van het aantal ziektegevallen sinds 1940 is alleszins verheugend. En dit aan onze lezers mede te delen was mij een oorzaak van blijdschap.

J. SCHIPPER.

SOCIALE WETGEVING

Herziening uitvoeringsorganisatie sociale verzekering

Er is in ons land nogal eens getwist over de uitvoeringsorganisatie van de sociale verzekering. Bij elke wettelijke regeling van een tak van verzekering is deze kwestie aan de orde geweest. Dat heeft er mede toe geleid, dat deze uitvoeringsorganisatie nogal ingewikkeld is geworden. Elke wet kent eigen organen, die met de uitvoering zijn belast. Voor de werknemers is dit niet erg overzichtelijk, maar ook voor de werkgevers, die voor de premiebetaling met meerdere organen te maken hebben, geeft dit moeilijkheden.

Om enig beeld te verkrijgen, geven we een overzicht van de wijze van uitvoering der belangrijkste sociale verzekeringswetten.

De *Ongevallenwet 1921* wordt uitgevoerd door de Rijksverzekeringsbank, waarbij deze de Raden van Arbeid inschakelt, terwijl er dan ook nog de mogelijkheid is van risico-overdracht aan particuliere instellingen, welke daartoe zijn erkend.

De *Land- en Tuinbouw Ongevallenwet 1922* wordt uitgevoerd door de Rijksverzekeringsbank en door bedrijfsverenigingen. Tot voor kort bestonden er nog 8 van deze bedrijfsverenigingen. Momenteel is er slechts één meer en zijn de oude bedrijfsverenigingen afdelingen van deze ene bedrijfsvereniging geworden.

De *Ziektewet* wordt uitgevoerd door de Raden van Arbeid (24) en bedrijfsverenigingen (40).

Voor de *Kinderbijslagwet* geldt hetzelfde als voor de *Ziektewet*, met dien verstande, dat de Raden van Arbeid uitvoerders zijn van een bestaand Rijkskinderbijslagfonds. Ingevolge deze wet bestaat er ook nog een Kinderbijslagvereveningsfonds, dat de overschotten van de uitvoeringsorganen overneemt en de tekorten aanvult.

De *Invaliditeitswet* wordt uitgevoerd door de Rijksverzekeringsbank en de Raden van Arbeid.

De *Werkloosheidswet*, op welker invoering we nog steeds wachten, zal worden uitgevoerd door een Algemeen Werkloosheidsfonds en een 26-tal vakbedrijfsverenigingen.

We zullen het bij deze opsomming laten. Het is voldoende een indruk te verkrijgen van de ingewikkeldheid van deze apparatuur.

Het is dus niet bevreemdend, wanneer men wil pogen, daarin enige wijziging, zo men wil, enige ordening, te brengen.

Om tot deze ordening te geraken, heeft de regering een wetsontwerp ter herziening van deze uitvoeringsorganisatie bij de Staten-Generaal ingediend. Dit is op zichzelf toe te juichen.

Doch terecht mag men wel de vraag stellen, of het nu wel juist is om eerst de uitvoeringsorganisatie te regelen en de verdere unificatie van de verzekering achterwege te laten. Met andere woorden: kan men wel de uitvoeringsorganisatie regelen, als men nog niet precies weet, wat er uitgevoerd moet worden.

Naar onze mening had een verder gaande unificatie der sociale verzekering zelf eerst aan de orde moeten komen. Wanneer dan de inhoud van onze sociale verzekeringswetgeving was vastgesteld, had men de uitvoeringsorganisatie daaraan moeten aanpassen.

Nu dit niet gebeurt, zullen er in de practijk allerlei moeilijkheden ontstaan. Moeilijkheden, die niet alleen voor het bedrijfsleven last veroorzaken, doch die ook geld zullen kosten.

Het wetsontwerp wil de uitvoering van een aantal takken van sociale verzekering opdragen aan vakbedrijfsverenigingen. Wij kunnen daar geheel mee instemmen.

Voorlopig zal dit echter slechts gebeuren met de Werkloosheidswet, Ziektewet en Kinderbijslagwet. Voor de Ongevallenwet blijft de huidige toestand gehandhaafd, evenals voor de Invaliditeitswet.

Wat betekent dat nu in de practijk?

Voor wat de Werkloosheidswet, Ziektewet en Kinderbijslagwet betreft, worden alle ondernemingen ondergebracht bij de voor hun bedrijfstak gevormde bedrijfsvereniging. Zij moeten dus de bedrijfsverenigingen of Raden van Arbeid, waarbij ze nu zijn aangesloten, verlaten. De Raden van Arbeid zullen dus met deze ondernemingen geen bemoeienis meer hebben, voor zover het deze drie wetten betreft.

De bestaande bedrijfsverenigingen voor de uitvoering van de Ziektewet komen hiermede automatisch te vervallen. Daarentegen moet de bedrijfsvereniging tot uitvoering van de Land- en Tuinbouw Ongevallenwet blijven voortbestaan, terwijl tevens de Rijksverzekeringsbank en de Raden van Arbeid bemoeienis houden met de ondernemingen, die voor deze wet niet bij deze bedrijfsvereniging aangesloten zijn.

Voor de Ongevallenwet blijft de huidige situatie eveneens gehandhaafd.

Nu kennen de drie genoemde wetten een premie, welke wordt uitgedrukt in een percentage van het loon. Om dus de premie te kunnen vaststellen, moeten loonlijsten worden bijgehouden. Dit zelfde geldt echter voor de beide Ongevallenwetten. Door de uitvoering van de Ongevallenwetten niet op te dragen aan dezelfde organen, die de eerder genoemde drie andere wetten uitvoeren, heeft de onderneming voor wat de premiebetaling betreft, nog met twee verschillende organen te maken. Voor de werknemer geldt hetzelfde voor wat zijn uitkeringen betreft.

Uit dien hoofde zou er dan ook alles voor te zeggen zijn om ook de uitvoering van de Ongevallenwetten op te dragen aan de nieuwe vakbedrijfsverenigingen.

Het enige verschil tussen de Werkloosheidswet, Ziektewet en Kinderbijslagwet enerzijds en de Ongevallenwetten anderzijds, bestaat hierin, dat de eerste wetten uitsluitend z.g. kortlopende verzekeringen betreffen en dat de beide Ongevallenwetten ook langlopende verzekeringen betreffen, o.a. blijvende renten, weduwen- en wezenrenten.

Dit verschil behoeft echter o.i. geen motief te zijn om de uitvoering van deze wetten niet aan de bedrijfsverenigingen op te dragen. In elk geval zal daarmee bereikt worden, dat de ondernemingen zijn aangesloten bij hetzelfde orgaan voor wat de verzekeringen betreft, waarvoor een procentuële premie wordt geheven.

Slechts de Invaliditeitswet en de Noodwet Ouderdomsvoorziening blijven dan nog bij de Rijksverzekeringsbank en Raden van Arbeid. Wanneer t.z.t. een definitieve ouderdomsvoorziening tot stand komt, waardoor de Noodwet kan verdwijnen en ook een nieuwe wet, regelende uitkeringen bij arbeidsongeschiktheid en invaliditeit, waardoor de Invaliditeitswet kan vervallen, dan is dit heel gemakkelijk te regelen.

Nu we eenmaal met de regeling van de uitvoeringsorganisatie eerst zijn begonnen, is dit nog de meest verkieslijke weg.

Wij hopen dan ook, dat men na de totstandkoming van de Wet op de Uitvoeringsorganisatie alles zal doen om ook de Ongevallenwetten te wijzigen, opdat ze door de nieuwe organen kunnen worden uitgevoerd. Dat kan nog gebeuren, voordat de Wet op de Uitvoeringsorganisatie practisch in toepassing komt.

* * *

Bovenstaande wil nog geenszins zeggen, dat wij met de inhoud van het wetsontwerp accoord gaan. Bij de Memorie van Antwoord van de regering op het Voorlopig Verslag van de Tweede Kamer, is een geheel gewijzigd wetsontwerp gevoegd.

Het Convent der Christelijk-sociale organisaties, gevormd door Chr. Boeren- en Tuindersbond, Verbond van Prot.-Christelijke Werkgevers, Christelijke Middenstandsbond en Christelijk Nationaal Vakverbond, heeft in Juli 1950 een adres aan de Tweede Kamer gericht, waarin onze bezwaren tegen het wetsontwerp waren vervat.

Thans is door het Convent opnieuw een adres aan de Tweede Kamer gezonden, waarin onze bezwaren tegen het gewijzigde wetsontwerp zijn opgenomen. Bovendien heeft er een bespreking plaats gevonden met enkele leden van de Tweede Kamer over deze aangelegenheid. Deze bezwaren betreffen in hoofdzaak de onvoldoende zelfstandigheid van de bedrijfsverenigingen en de centraliserende gedachte, die in het wetsontwerp wordt gevonden.

Onzerzijds wordt er voor gepleit, dat de bedrijfsverenigingen hun administratie zelf zullen voeren. Willen zij dat niet, dan moeten zij deze opdragen aan één door de organisaties van werkgevers en arbeiders opgericht administratiekantoor.

Het huidige wetsontwerp wil een Centraal Administratiekantoor doen oprichten door de in te stellen Sociale Verzekeringsraad.

Wij wachten nu maar af, wat het resultaat zal zijn van de behandeling in de Staten-Generaal.

v. M.

CIJFERS EN FEITEN

Ledentallen van vakorganisaties.

Het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft een dezer dagen de volgende ledencijfers der Nederlandse vakbeweging gepubliceerd:

Centrale organisatie	1950		1951		
	1 Januari	1 Juli	1 Januari	1 April	1 Juli
Nederlands Verbond van Vakverenigingen	381.600	397.600	405.600	409.000	413.600
Christelijk Nationaal Vakverbond in Nederland .	155.600	161.100	166.500	169.000	170.800
Nederlandse Katholieke Arbeidersbeweging . . .	296.400	304.100	311.400	315.300	316.600
Eenheidsvakcentrale . . .	163.300	167.200	163.800	163.700	163.600
Nederlandse Vakcentrale .	2.800	14.000	18.000	18.100	17.100
Onafhankelijk Verbond van Bedrijfsorganisaties . . .	—	—	—	—	—
Algemeen Vrijzinnig Vakverbond in Nederland .	6.900	—	—	—	—
Niet bij een centrale aangesloten organisaties . .	153.800	—	149.100	—	—

C.N.V. in Indonesië.

De beide Prot.-Chr. vakorganisaties van Nederlanders in Indonesië, de Chr. Onderwijzers Vereniging (C.O.V.) en de Ned. Chr. Werknemersorganisatie in Indonesië (N.C.W.I.), zijn tot overeenstemming gekomen over samenwerking in federatief verband onder de naam van Christelijk Nationaal Vakverbond in Indonesië.

Het C.N.V. in Indonesië zal zijn een federatie van twee zelfstandige autonome vakorganisaties. De taak van het C.N.V. zal zijn, zich bezig te houden met het algemeen sociaal beleid en met de algemeen sociaal-economische vraagstukken waarmede beide bonden te maken hebben.

Het bestuur van deze Prot.-Chr. vakcentrale is als volgt samengesteld: J. F. Beckmann, voorzitter; K. Kuis, secretaris hoofdbestuur C.O.V., secretaris; J. Doornbos, penningmeester; A. Algra, lid; M. A. Schouten, lid.

Private onderneming geen privaat belang.

De heer A. Borst Pzn., voorzitter van het Verbond van Prot.-Christelijke Werkgevers, hield aan de slotlunch van de excursie der Kamerleden naar de Nederlandse industrie, een tafelrede, waarin hij, sprekend over de factoren, die in de onderneming samenwerken, concludeerde:

„Ik weiger daarom in de private onderneming
een ondernemersbelang, of
een arbeidersbelang, of
een kapitaalsbelang

te zien, maar ik zie alleen één groot ondernemingsbelang en in dat ondernemingsbelang zie ik een landsbelang.”

Het orgaan van de Katholieke Werkgeversvereniging voorzag deze woorden van de heer Borst van de volgende commentaar:

„Wij wensen met de heer Borst van harte, dat deze gedachte in de kringen van de Parlementsleden en van het gehele Nederlandse volk, dat zij vertegenwoordigen, ingang moge vinden.”

De werkgelegenheid in Nederland tijdens het tweede kwartaal 1951.

Het aantal werknemers in de industrie heeft in het tweede kwartaal van dit jaar een teruggang te zien gegeven ten opzichte van het eerste kwartaal. Aan het einde van het tweede kwartaal van 1951 waren nl. in 10.509 (v. kw. 10.502) ondernemingen werkzaam 881.754 (882.896) personen, onder wie zich 163.635 (167.944) vrouwen bevonden. Het aantal arbeiders beliep per ultimo Juni 739.456 (741.293) onder wie 131.924 (136.268) vrouwen. Het overig personeel telde 142.298 (141.603) personen van wie 31.711 (31.676) vrouwen.

Er was een gebrek aan geschoolde arbeiders in alle metaalcentra. Hoofdzakelijk ten gevolge van seizoensinvloeden liep het werkloosheidscijfer in Nederland gedurende April, Mei en Juni 1951 terug met 29.000. In Juli steeg het weer met ruim 5000 tot 62.056 door het aanbod van jongelui die pas de school hadden verlaten. De gunstige ontwikkeling van de werkgelegenheid in het tweede kwartaal van 1951, aldus het overzicht van het Ministerie van Sociale Zaken, blijkt tevens uit de vraag naar personeel, die met 4300 toenam. De daling kwam het sterkst tot uiting onder de land- en bouwvakarbeiders, de losse arbeiders en het hotel- en transportpersoneel, de stijging in de kleding- en textielindustrie, de leder- en rubberindustrie. Een teruggang van de vraag naar bouwvakarbeiders is te verwachten gezien de verminderde bouwactiviteit die reeds haar invloed deed gelden in de beton- en cementwarenindustrie. De vraag naar metaalarbeiders blijft groot. In verscheidene plaatsen werden metaalbedrijven opgericht of de stichting daarvan voorbereid. In vrijwel alle centra bestaat nog gebrek aan geschoolde metaalarbeiders.

Door mechanisatie konden baksteenfabrieken volstaan met minder personeel, maar steenfabrieken in Maastricht hadden toch een tekort aan arbeidskrachten omdat Belgische grensarbeiders de laatste tijd de voorkeur er aan geven in eigen land te werken.

In genoemd kwartaal werden 315 personen te werk gesteld in

de mijnen, alsmede 35 Duitse grensarbeiders. Het tekort aan ondergronds personeel voor de mijnen bedraagt nog 1200.

Als gevolg van verminderde exportmogelijkheden naar Engeland daalde de werkgelegenheid in de vleeswarenindustrie.

De omzet in de industrie gaf in het tweede kwartaal van dit jaar een stijging te zien in vergelijking met het eerste kwartaal. Deze stijging komt echter geheel voor buitenlandse rekening. De totale omzet bedroeg f 4.641.129.000 (f 4.557.758.000). Hiervan had f 3.488.169.000 (f 3.516.589.000) betrekking op omzet in het binnenland en f 1.152.960.000 (f 1.041.169.000) op omzet in het buitenland.

De Nederlandse uitvoer naar Groot-Brittannië.

Volgens „aantekeningen” in *Economische Voorlichting* van 21 September jl. heeft de Nederlandse handel met Groot-Brittannië zich in de eerste helft van het lopende jaar zeer gunstig ontwikkeld, zoals blijkt uit onderstaande cijfers:

	Eerste halfjaar		
	1949	1950	1951
	(in mill. gld.)		
Invoer uit Engeland	296	366	460
Uitvoer naar Engeland	270	337	594
Dekkingspercentage	91	92	129

Deze reeds zo gunstige handelspositie t.o.v. ons land krijgt een nog beter aanzien, wanneer men bedenkt, dat Groot-Brittannië vooral een belangrijke afnemer van onze agrarische producten is, waarvan de uitvoer vooral in de tweede helft van het jaar plaats vindt (in 1950 bestond circa 2/3 van onze export naar dat land uit deze producten, hetgeen neerkwam op 20 % van onze totale agrarische export).

Met enige waarschijnlijkheid mag thans worden aangenomen, dat de Nederlandse uitvoer naar Engeland dit jaar voor het eerst een milliard gulden zal overschrijden; een bedrag dat vorig jaar alleen door West-Duitsland werd bereikt. Over het eerste halfjaar 1951 bedroeg onze uitvoer naar West-Duitsland 422 miljoen tegen 482 in het eerste halfjaar 1950. Hiermede is Engeland thans onze grootste afnemer geworden.

Volgens de Nederlandse statistiek is de uitvoer naar Groot-Brittannië samengesteld uit een 47-tal goederengroepen; hiervan is gedurende het eerste halfjaar 1951 vergeleken met de overeenkomstige periode van 1950 voor 33 goederengroepen de uitvoer toegenomen en voor 14 afgenomen. De groepen, die de grootste vooruitgang boekten, waren o.m. vlees, boter, kaas, vers fruit, meelproducten e.d., traan, vlees- en visconserven, suiker en -producten, cacao, cacao boter en chocolade, gecons. fruit, benzine, papier en carton, machines en electrotechnische materialen.

Op zichzelf beschouwd is deze ontwikkeling van onze handel

met Engeland vanzelfsprekend een gunstig verschijnsel, vooral wanneer men bedenkt, dat de Nederlandse uitvoer naar Duitsland in het eerste halfjaar, in verband met de tijdelijk ongunstige positie van de betalingsbalans van dat land, belangrijk moest worden ingekrompen.

Toch kan er niet vast op worden gerekend, dat de huidige uitzonderlijk gunstige positie van de Nederlandse uitvoer naar Engeland van blijvende aard zal zijn. Daarvoor is de situatie van de Britse betalingsbalans te labiel en ons uitvoerpakket daarheen te eenzijdig agrarisch. Het blijft zaak — aldus *Economische Voorlichting* — aan het vraagstuk van de exportspreiding buiten het Europese continent grote aandacht te besteden.

Actuele cijfers betreffende de woningbouw.

Het *Statistisch Bulletin* van het C.B.S. van 15 October jl., publiceerde onderstaande cijfers betreffende de nieuw- en herbouw van woningen:

Provincie, gemeente	Begonnen woningen				Voltooiden woningen				Woningen in uitvoering ultimo Aug. '51	
	Aug. 1951		Jan.-Aug. 1951		Aug. 1951		Jan.-Aug. 1951		Totaal	w.o. duplex
	Totaal	w.o. duplex	Totaal	w.o. duplex	Totaal	w.o. duplex	Totaal	w.o. duplex		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Groningen	167	—	1.429	3	179	—	1.484	157	2.096	24
Friesland	106	—	1.424	176	136	14	1.038	76	1.448	260
Drente	166	—	971	14	103	4	1.076	105	1.066	17
Overijssel	204	—	1.711	16	348	5	2.355	101	3.107	101
Gelderland	282	24	3.120	346	641	106	4.082	556	4.383	450
Utrecht	252	28	2.190	117	210	21	1.808	192	2.574	161
Noordholland	248	12	3.674	119	566	42	3.514	445	5.057	199
Amsterdam	108	4	231	4	269	16	1.388	302	2.735	204
Zuidholland	271	—	3.127	77	895	63	5.784	369	4.709	166
's-Gravenhage	339	—	1.710	24	346	—	2.455	27	4.471	89
Rotterdam	108	—	1.188	4	232	—	1.948	—	3.313	248
Zeeland	31	—	756	8	169	26	1.082	36	751	15
Noordbrabant	256	1	2.787	184	517	6	4.273	421	3.750	147
Limburg	240	1	2.017	115	407	33	3.468	135	3.195	263
N.O.P.	49	—	485	—	76	—	569	—	454	—
Nederland	2.827	70	26.820	1.207	5.094	336	36.324	2.922	43.109	2.344

Enquête over besteding kinderbijslag

Drie en veertig procent van alle gezinnen krijgt kinderbijslag, aldus blijkt uit een onderzoek van het Nederlands Instituut voor de Publieke Opinie (N.I.P.O.). Van de laagste inkomensgroep ontvingt 52 % kinderbijslag, van de welgestelden 19 %.

De bijslag werd door 21 % van de ondervraagden gebruikt voor het kopen van dure artikelen (kleding 13 %, schoenen 2 %, brand-

stoffen 2 %), 18 % gebruikt de kinderbijslag voor de dagelijkse gezinsuitgaven, terwijl 6 % het geld speciaal voor de kinderen gebruikt, hetzij om dingen voor de kinderen te kopen (4 %) voor de studie (1 %) en sparen (1 %).

Noodwet Ouderdomsvoorziening

Tot dusver konden alleen Nederlanders en Belgen, die minstens zes jaar in Nederland woonden, voor een uitkering ingevolge de Noodwet Ouderdomsvoorziening in aanmerking komen. Dit is thans veranderd. Door een een dezer dagen afgekondigde algemene maatregel van bestuur wordt voor de toepassing der bepaling inzake deze uitkering met woonplaats in Nederland gelijkgesteld woonplaats in België voor die personen van Belgische of Nederlandse nationaliteit, die in het genot zijn van een invaliditeitsrente, een weduwenrente of een ouderdomsrente ingevolge de Nederlandse Invaliditeitswet. Dit brengt mede, dat bijvoorbeeld een Nederlandse rentetrekker, die de laatste zes jaren deels in Nederland en deels in België heeft gewoond en thans zijn woonplaats in België of in Nederland heeft, in aanmerking komt voor een uitkering ingevolge de Noodwet Ouderdomsvoorziening.

Hetzelfde geldt ten aanzien van een Belg, die in het genot is van een Nederlandse rente.

Een en ander is geschied op grond van het Nederlands-Belgisch wederkerigheidsverdrag inzake de sociale verzekering van 29 Aug. 1947. De maatregel heeft terugwerkende kracht tot 1 Oct. 1949.

Belanghebbenden kunnen zich voor de uitkering wenden tot de Raad van Arbeid, waarbij hun verzekering krachtens de Invaliditeitswet loopt.

Organisatie van de beroepskeuze

Een dezer dagen heeft de Staatssecretaris van Sociale Zaken de commissie geïnstalleerd, die de organisatie van de beroepskeuze zal bestuderen. Voorzitter van deze commissie is Prof. Dr M. J. Langeveld, hoogleraar in de paedagogiek te Utrecht.

De commissie zal moeten bestuderen op welke wijze een verantwoorde beroepskeuzevoorlichting dient te worden georganiseerd en welke kosten dit met zich brengt. Voorts ziet, aldus de staatssecretaris, de regering gaarne een advies tegemoet omtrent de regeling van de subsidiëring van de particuliere beroepskeuzevoorlichting en omtrent het subsidiebedrag in verband met de tarievenvaststelling. In deze beschouwingen moet tevens worden betrokken de vraag in hoeverre subsidiëring van particuliere beroepskeuzevoorlichting door provincie en gemeente gerechtvaardigd is.

In de commissie hebben o.a. zitting Mr J. Hangelbroek, secretaris van de Schoolraad voor de Scholen met de Bijbel; Prof. Dr J. P. Kruijt van Utrecht; A. N. van Mill, directeur-generaal van het Rijksarbeidsbureau; Prof. Dr J. E. de Quay; Mr J. Mulder (Centr. Soc. Werkgeversverbond); Dr J. J. C. Rupp, directeur van de Ned.

Herv. Stichting „Kerk en Wereld”; P. Tjeerdsma, secretaris C.N.V.; Mr J. P. J. v. d. Wilde, secretaris Chr. Middenstandsbond; P. de Vries, secretaris N.V.V.; H. v. d. Vlist, voorzitter Comité van Samenwerking Beroepskeuzevoorlichting en enkele andere deskundigen.

Protestants-Christelijk onderwijs in Engeland

Ook in Engeland is het vraagstuk van het Christelijk onderwijs aan de orde gesteld. „Zowel Labour als de Conservatieven,” aldus *The Economist*, „trachten stemmen te winnen door verbetering te beloven van de financiële regeling van het Christelijk onderwijs. De Aartsbisschop van Canterbury heeft zeer tactisch van de gelegenheid geprofitteerd om beide politieke partijen een nota te zenden het standpunt bevattend van de Kerk aangaande een herziening van verschillende paragrafen van de Opvoedingswet 1944. De nota van de aartsbisschop en die van het Ministerie van Opvoeding verschenen op dezelfde dag en hadden veel met elkaar gemeen. Zij zijn de vruchten van maandenlange onderhandelingen. De minister staat veel van wat de aartsbisschop vraagt toe, doch of hij zover zou zijn gegaan indien er geen verkiezingen in zicht zouden zijn geweest, mag wellicht worden betwijfeld. Daar de Conservatieven niet door de concurrentie overboden wensten te worden stuurden zij een verklaring de wereld in, waarin zij beloofden, indien zij weder aan het bewind zouden komen, zij dan gaarne over deze zaak met de kerkelijke autoriteiten in welwillende geest zouden wensen te onderhandelen.

Sedert 1944 werden de voorwaarden der regeling voor kerkelijke scholen op twee wijzen ernstig geschaad. De kosten zijn namelijk zo sterk gestegen, dat de bijzondere scholen veel meer moeite hebben om hun financiële verplichtingen uit de inkomsten te dekken en wel in het bijzonder wanneer er nieuwe scholen moeten verrijzen.

In de tweede plaats hebben sommige plaatselijke opvoedingsautoriteiten hun bevoegdheid over de bijzondere scholen op zulk een bureaucratische wijze laten gelden of ook wel met zulk een mate van onverschilligheid, dat de geest van de overeenkomst niet tot zijn recht is gekomen. Juist door hun eigen constitutie en bureaucratie moeten plaatselijke autoriteiten onvermijdelijk een voorkeur voor hun eigen scholen aan de dag leggen en het vereist een hoge graad van intellectuele eerlijkheid de schaal in evenwicht te houden. Deze gedragslijn der plaatselijke autoriteiten is niet alleen voor de kerken van belang, doch ook voor een ieder die onafhankelijkheid en verscheidenheid bij de opvoeding naar waarde weet te schatten. De kerkelijke scholen zijn zowel door hun individualiteit als hun religieuze grondslag waardevol en daar de gelijkvormigheid in het overheids-systeem toeneemt is het van des te meer belang de onafhankelijkheid, zelfs in deze zeer beperkte vorm, te handhaven. Indien de prijs voor de verscheidenheid krachtiger geldelijke hulp nodig zou maken, dan is het best de moeite waard deze prijs te betalen.”

DE ARBEIDER EN DE OPVOERING VAN DE PRODUCTIVITEIT

Het Nederlands Instituut voor Efficiëncy organiseert efficiëncy-dagen, welke dit jaar worden gehouden op 28 en 29 November te Utrecht.

Als algemeen onderwerp was aan de orde gesteld: „Geestelijke instelling en productiviteit”. Door een vijftal personen uit verschillende maatschappelijke kringen werd daarover een prae-advies uitgebracht. Een van deze prae-adviseurs was de voorzitter van het C.N.V. Zijn prae-advies, hetwelk op de efficiëncy-dagen is aangekondigd als „Een stem uit de arbeiderswereld”, laten wij hieronder volgen.

Inleidende opmerkingen.

1. Het productiviteitsvraagstuk kan niet uitsluitend en zelfs niet in de eerste plaats door de arbeiders worden opgelost. Het arbeidersaandeel in de opvoering van de productiviteit kan nimmer dezelfde betekenis verkrijgen als het ondernemersaandeel kan hebben.

De weerstanden in de kring der arbeiders tegen opvoering van de productiviteit, waarover dit prae-advies handelt, hebben daarom slechts een betrekkelijke belangrijkheid.

2. De weerstanden in arbeiderskring tegen verhoging van de productiviteit zijn zó velerlei, dat het niet wel mogelijk is, binnen het bestek van een prae-advies een min of meer uitputtende opsomming van deze belemmeringen te geven. Nog minder is het mogelijk de middelen tot het overwinnen van deze beletselen enigermate grondig te behandelen.

Uiterste beperking is daarom geboden; een beperking, die tevens te verontschuldigen is met een verwijzing naar het prae-advies over vrijwel hetzelfde onderwerp, in 1946 uitgebracht door de heer R. A. Jongbloed en dat van ondergetekende voor de algemene vergadering van de Nederlandse Maatschappij voor Nijverheid en Handel in 1950.

De weerstanden, die reeds in laatstgenoemd prae-advies zijn behandeld, zullen in dit stuk goeddeels worden gepasseerd.

3. Met inachtneming van het vorenstaande zal bij de bespreking van de verschillende belemmeringen eerst gehandeld worden over de „diagnose” en daarna over de „therapie”.

1. *Het algemene wantrouwen.*

Een groot gedeelte van de weerstanden in arbeiderskring tegen opvoering van de productiviteit is te brengen onder de noemer „wantrouwen”. Alvorens echter de meer speciale gronden van dit wantrouwen te behandelen, moet de aandacht gevraagd worden voor het verschijnsel van het meer algemene en diepgewortelde wantrouwen van de arbeidende stand tegen de structuur van ons sociaal-economisch leven.

Dit van meer algemene aard zijnde wantrouwen houdt verband met twee feiten uit het verleden en één in het heden:

a. *De sociale toestanden in de 19de en het begin van de 20e eeuw.*

Wij achten ons er van ontslagen om de omstandigheden, waaronder de arbeidersgezinnen in de 19de en een deel van deze eeuw hebben geleefd — beter: hebben moeten *trachten* te leven — te beschrijven. Wij gaan er van uit, dat elke ondernemer en elke efficiëncy-expert, alvorens één woord over het arbeidersaandeel in de opvoering der productiviteit te zeggen, kennis zal hebben genomen van de boek van *Quack, Brugmans, Hagort* en zovele andere schrijvers over de materiële ellende van de arbeiders, hun vrouwen en hun kinderen gedurende de hoogtij van het liberalisme.

Naast deze stoffelijke nood eist echter de geestelijk-zedelijke ellende in die periode zeer bijzondere aandacht, de ellende nl., dat er werd beslist bij, over en zonder de arbeider. In de arbeider werd niet herkend de mens, de naar het beeld Gods geschapen mens. De arbeider was „leverancier van arbeidskracht”. Dat arbeid en arbeider één zijn, dat de arbeid onlosmakelijk verbonden is aan de mens en dat de arbeid daarom een „economisch goed” van zéér aparte en bijzondere waarde is, zag men niet.

Al heeft menig arbeider van 1951 nog nimmer een boek over de sociale geschiedenis van de 19de en het begin van de 20e eeuw gelezen, toch weet hij te vertellen van de nood, de zorg en de ellende van zijn ouders en zijn grootouders. Gelijk Israël uitermate moeilijk zal vergeten wat het Duitse nationaal-socialisme het oude bondsvolk heeft aangedaan, zo gaat van geslacht op geslacht de heugenis van de stoffelijke en geestelijke jammer van de arbeidende stand in de jaren, die achter ons liggen, mede naar de jaren der toekomst: „In 't verleden ligt het heden, in het nu wat worden zal”.

b. *De massa-werkloosheid in de dertiger jaren.*

Het tweede feit uit het verleden is de massa-werkloosheid in de dertiger jaren.

Evenmin als het mogelijk is, de huidige arbeidersmentaliteit te peilen zonder de sociale verhoudingen der 19de eeuw in aanmerking te nemen, evenmin is het mogelijk de werkloosheid der dertiger jaren van deze eeuw te passeren. Weinig arbeidersgezinnen zijn er, in wier familie in die jaren geen werkloze was. Zij „weten er

van"! Wie wel eens werkloos is geweest, heeft ook weet van deze plaag, niet alleen en zelfs niet in de eerste plaats van de materiële zijde daarvan, maar vooral van het besef van uitgestoten-te-zijn, van het niet-nodig-te zijn.

Nog steeds is in niet-arbeiderskring een waarlijk ontstellend gemis aan besef van wat deze massa-werkloosheid heeft betekend voor de arbeidende stand en voor de arbeidersbeweging.

c. *De structuur van onze ondernemingen.*

Een derde, niet minder belangrijke grond van het algemene wantrouwen wordt gevormd door de structuur van het huidig sociaal-economisch leven. Deze naar ons oordeel gewichtigste grond kan in dit prae-advies nauwelijks worden aangeduid. Slechts zij opgemerkt, dat, indien de onderneming een samenwerking is van „arbeid” en „kapitaal” onder leiding van de „ondernemer”, deze drie „factoren” in een harmonische verhouding tot elkander behoren te staan. Daarvan is helaas in vele bedrijfstakken en ondernemingen geen sprake. Over de gang van zaken in de onderneming hebben de arbeiders-bedrijfsgenoten weinig of geen zeggenschap; formeel-juridisch hebben de verstrekkers van het kapitaal een zeer groot deel van de invloed, doch materieel ligt in tal van ondernemingen de macht vrijwel uitsluitend in handen van het management. Houdt hiermede misschien ook verband, dat het deel van de loon- en salaristrekenden van ons nationale inkomen de laatste jaren steeds geringer wordt ten voordele van andere groepen van ons volk? ¹⁾. Zouden de gepensioneerden en de kleine zelfstandigen tot deze andere groepen behoren, dan zou deze herverdeling de sociale gerechtigheid bevorderen, maar nu dit niet het geval is, kan ieder nuchter denkende arbeider slechts concluderen, dat alle perscampagnes tegen belastingmaatregelen e.d. klaarblijkelijk slechts dienen om de aan de gang zijnde verschuiving in de verdeling van ons volksinkomen te camoufleren.

Het zijn o.m. deze drie omstandigheden, die hebben geleid tot een diepgeworteld wantrouwen van duizenden arbeiders in de structuur van ons sociaal-economisch leven, een wantrouwen, dat naar ons oordeel niet alleen psychologisch verklaarbaar, maar ook zakelijk verantwoord en gemotiveerd is. Het is geenszins moeilijk om bij deze drie omstandigheden een groot aantal kanttekeningen te plaatsen. Vruchtbaarder is het echter en meer perspectief biedt het, indien men met *Prof. Dr W. Banning* erkent het (naar prae-adviseurs oordeel niet alleen van psychologische aard zijnde) feit, „dat een massa, die zich uit nameloos leed en onrecht omhoog heeft moeten worstelen geheel uit eigen kracht, niet gemakkelijk vergeet, waardoor dikwijls weerstanden openbaar worden of in het verborgene doorwerken, die verantwoorde oplossingen remmen of onmogelijk maken”. ²⁾

Op verzoek van de organisatoren der Efficiëncydagen 1951

wordt de bespreking van de „therapie” tegen de in deze paragraaf genoemde weerstand zeer beknopt gehouden. Wij volstaan daarom met de opsomming van de volgende maatregelen, die o.i. *conditio sine qua non* zijn voor het wegnemen van het aangeduide algemene wantrouwen:

a. Goed en intens *overleg* niet alleen aan „de top” (Sociaal-Economische Raad, Stichting van de Arbeid, bedrijfschappen, vakraden enz.), maar vooral ook aan „de voet” (in de onderneming zelf: ondernemingsraden, kernfabriekscommissies, overleg met de arbeiders door lager toezichthoudend en leidinggevend personeel).

Montgomery heeft eens gezegd: „If you neglect the human factor as a leader you will fail”. De juistheid van deze uitspraak heeft *Dr Paul Rijkens* aangetoond in zijn grafiek over het verloop van de productiviteit in een afdeling van een fabriek van Unilever, waar hoofdzakelijk handenarbeid verricht wordt. ³⁾

b. De arbeider zoveel mogelijk *verantwoordelijkheid* doen dragen, d.w.z. het hem *mogelijk* te maken zich verantwoordelijk te weten (o.m. door vorming van *kleinere* gemeenschappen, Gruppenfabrikation, Werkstattaussiedlung).

Nog steeds is *Rathenau's* opmerking waar: „Ziel aller Arbeit ist Verantwortung”.

En zich-verantwoordelijk-weten kan een mens niet of nauwelijks in grote samenlevingsverbanden, waarvan hij de grenzen niet kan zien. Niet overdreven is daarom de karakteristiek, die *Cole* gegeven heeft voor sectie III van de Assembly in Amsterdam van de Wereldraad der Kerken: „Hèt sociale vraagstuk van heden is, hoe een klein mens in een grote gemeenschap kan leven”.

Meer dan ooit gaat het thans om een „responsible society”.

Van deze verantwoordelijkheid kan de arbeider zich overigens alleen werkelijk bewust zijn, indien hij van de gang van zaken *op de hoogte* is. Helaas brengt het thans gevolgde stelsel van overleg aan „de top” met zich, dat vele zaken zich onttrekken aan de waarneming van de arbeider.

Naar het oordeel van de prae-adviseur is grotere openbaarheid van hetgeen aan „de top” (Sociaal-Economische Raad, Stichting van de Arbeid, vakraden enz.) geschiedt, geboden.

c. Een derde en niet minder belangrijk middel tot opheffing van het algemene wantrouwen is de herziening van de *rechtsvorm* der *onderneming*. Met erkenning van de bijzondere positie van de leiding der onderneming dient de „factor” arbeid volledig erkend en ingeschakeld te worden in het algemeen beheer der onderneming.

Deze paragraaf over „Het algemene wantrouwen” moet — al ware het alleen om misverstand te voorkomen — besloten worden met de opmerking, dat het stellig onjuist zou zijn, de oorzaken van alle tegenwoordige sociale moeilijkheden uitsluitend in de kring der

ondernemers te zoeken. Dat dit inderdaad onjuist zou zijn, wordt reeds bewezen door het niet te loochenen feit, dat de grootste weerstanden tegen verhoging der productiviteit veelal aangetroffen worden bij bepaalde groepen van *jongere* arbeiders. De ondankbaarheid voor het verkregene, het algemene materialisme en de daarmee gepaard gaande verzwakking van het verantwoordelijkheidsbesef zijn helaas verschijnselen, die de arbeidende stand niet onberoerd hebben gelaten.

Zo zal ook het pleit voor goed en intens overleg, niet alleen aan de top, doch ook aan de voet slechts dan zin hebben, indien de arbeidende stand gelijktijdig en met nadruk gewezen wordt op zijn *mede-verantwoordelijkheid* ten aanzien van de gang van zaken in onderneming, bedrijfstak en gehele bedrijfsleven.

2. *De vrees voor werkloosheid.*

Een meer speciale grond van het wantrouwen tegen opvoering van de productiviteit is de vrees voor werkloosheid. Misschien is het zelfs meer in overeenstemming met de realiteit, te spreken van *angst* voor werkloosheid.

Dat werkloosheid een zaak is, die de arbeiders vrees inboezemt, behoeft dunkt ons na hetgeen opgemerkt is onder 1, sub b, geen betoog. En dat opvoering van de productiviteit bij de arbeiders de vrees voor het optreden van werkloosheid doet ontstaan, behoeft evenmin verwondering te wekken. Niet te ontkennen valt immers, dat verhoging van de productiviteit incidenteel inderdaad werkloosheid tot gevolg kan hebben.

Dit is een uiterst belangrijke zijde van het aan de orde zijnde probleem. Zonder bepaalde waarborgen op dit punt zal de vrees voor werkloosheid een weliswaar verborgen, maar zeer krachtige weerstand blijven tegen een toeneming van de productiviteit.

Het valt buiten de opdracht van de prae-adviseur om de verschillende soorten van werkloosheid (conjuncturele, structurele en seizoenmatige) en de speciale bestrijdingsmiddelen van elk dezer vormen van werkloosheid te behandelen. Ons beperkend tot de meer incidentele werkloosheid, die het gevolg kan zijn van een productieopvoering in een bepaalde onderneming of bedrijfstak, worden de volgende maatregelen in overweging gegeven:

a. In de eerste plaats moet gewezen worden op een soepele werking van de arbeidsbemiddeling in die zin, dat de betrokkenen zo enigszins mogelijk pas ontslagen worden, nadat zij in een andere onderneming te werk gesteld kunnen worden met een toezegging van de oorspronkelijke werkgever, dat deze arbeiders, zodra de ontwikkeling der onderneming dat toelaat, weer in zijn dienst kunnen terugkeren.

b. Een doeltreffende organisatie van de *omscholing* is in de tweede plaats vereist, mede om de vrees voor werkloosheid te verminderen.

c. In de derde plaats wordt gewezen op een goede *voorlichting* juist ten aanzien van dit punt. Al moge productieverhoging in een bepaald incidenteel geval tot enige werkloosheid kunnen leiden, het *niet* opvoeren van de productiviteit leidt in elk geval tot werkloosheid en wel tot algemene en duurzame werkloosheid. Met nadruk dient daarom de gedachte gepropageerd te worden, dat de ondernemers aan de interne organisatie en de werkmethoden de uiterste aandacht moeten schenken, terwijl de arbeiders zich daar positief achter moeten stellen.

3. *Vrees voor afjacker-systemen.*

Een derde weerstand wordt gevormd door de vrees voor arbeids- en beloningsmethoden, die het vroeger veelvuldig voorkomende „afjakkereu” en „jagen” doet terugkeren.

Ook deze weerstand mag niet worden onderschat.

a. Het betreft hier voornamelijk de *tarifiëring*. Zoals bekend mag worden verondersteld, is dit probleem behandeld in de publicatie „Prestatiebeloning” van de Commissie ter bevordering van de Arbeidsproductiviteit. Nu kan in 't algemeen worden erkend, dat vele bezwaren, verbonden aan het tariefstelsel, kunnen worden ondervangen door een wetenschappelijke vaststelling der tarieven. Zoals bekend, moeten bij de invoering van gemeten tarieven dikwijls vele weerstanden worden overwonnen. Deze weerstanden kunnen belangrijk worden verminderd, indien uitdrukkelijk wordt gegarandeerd, dat eenmaal gestelde tarieven gehandhaafd blijven, uiteraard wanneer geen verandering van werkmethoden plaats heeft.

Enige nuchterheid ten aanzien van dit brengen van de tarifiëring op wetenschappelijke basis is overigens wel geboden, niet alleen in verband met de hoge kosten, die inschakeling van de desbetreffende bureaux met zich brengt, doch ook omdat het gevaar niet denkbeeldig is, dat het stelsel van „wetenschappelijk vastgestelde” tarieven wel eens wat al te gemakkelijk geëist wordt van kleine ondernemingen en in gevallen, waarin de arbeidsomstandigheden zéér variëren.

b. Voorts moet met bijzondere nadruk gepleit worden voor *inschakeling van de arbeiders* niet alleen bij het stellen der tarieven, maar ook reeds in een eerder stadium, nl. wanneer het gaat over het wijzigen van de interne organisatie en van de werkmethoden. Deze wijzigingen kunnen immers licht de aanleiding vormen voor tariefveranderingen. Het is verkeerd, de arbeiders pas in te schakelen als het op een wijziging van de tarieven aankomt en deze inschakeling na te laten als de *aanleiding* tot die wijziging in het leven geroepen wordt. Niets mag verzuimd worden om de arbeiders de aan de orde zijnde zaken goed en volledig te doen verstaan. 4)

c. Een belangrijk punt is voorts de kwestie van het *tariefplafond*. Voor hen, die hetzij aan ondernemers-, hetzij aan arbeiderszijde betrokken zijn bij het overleg over de vaststelling der tarieven, bestaat meermalen aanleiding, een plafond te stellen, o.m. teneinde de verschillen in beloning niet te groot te maken (tijdloners-tariefwerkers). Met betrekking tot dit punt heeft het bestuur van de Stichting van de Arbeid medio Juli jl. aan de organisaties, samenwerkende in deze stichting, medegedeeld:

„Na gepleegd overleg met het College van Rijksbemiddelaars is het bestuur van de Stichting van de Arbeid van mening, dat, wanneer in bepaalde gevallen om welke reden dan ook, bij *gemeten tarieven* behoefte bestaat aan een tariefplafond, dit niet lager gesteld behoeft te worden dan op 30 à 35 %. Vanzelfsprekend dient de uiteindelijke beslissing omtrent de juiste hoogte van zulk een tariefplafond aan het bedrijfstaksgewijze overleg te worden overgelaten. Bij de uitvoering van een dergelijke regeling of tijdens de invoering van gemeten tarieven kan het wenselijk blijken, dat bij een overschrijding van een gemiddelde tariefmarge van 25 % — wederom bij gemeten tarieven — hiervan een verplichte mededeling wordt gedaan aan het College van Rijksbemiddelaars en aan de Vakraad, voor zover een dergelijke instantie aanwezig is.

In geval van *ongemeten* tarieven kan worden geconstateerd, dat het plafond veelal gemiddeld 15 à 20 % bedraagt. Naar het oordeel van het stichtingsbestuur ligt dit plafond aan de hoge kant en bestaat er geen aanleiding in deze gevallen tot een verhoging van het tariefplafond over te gaan.

Voor het geval een onderneming of een bedrijfstak met de beloning boven het plafond wil uitgaan, is het stichtingsbestuur van mening, dat in deze gevallen de ongemeten tarieven vervangen dienen te worden door gemeten tarieven.”

Naar het oordeel van de prae-adviseur moet dit advies van het stichtingsbestuur uitsluitend als een *richtlijn* worden beschouwd. Wat de „verplichte mededeling” aan het College van Rijksbemiddelaars betreft, rijst de vraag, of deze procedure niet haar doel voorbijschiet. Het schijnt de prae-adviseur namelijk niet denkbeeldig, dat men er bij een systeem van verplichte melding bijna zeker van kan zijn, dat het gemiddelde van 25 % *niet* wordt overschreden! Tal van kleine ondernemingen zijn dikwijls financieel niet in staat, de vrij hoge kosten, verbonden aan het vaststellen van gemeten tarieven, op te brengen. In weer andere ondernemingen variëren de werkzaamheden dermate, dat het stellen van gemeten tarieven op te grote technische moeilijkheden stuit. In de hierbedoelde gevallen kan noch mag het advies van de Stichting van de Arbeid betekenen, dat de arbeiders — en daarmee ook de productiviteit — benadeeld worden door de onmogelijkheid van het stellen van gemeten tarieven.

d. Tenslotte dient gewezen te worden op de wenselijkheid, beleidvol op te treden bij de invoering van een systeem van gemeten tarieven. „Arbeiders zijn geen baaltjes meel” en tariefstelsels zijn nu eenmaal historisch belast. Met grote voorzichtigheid en wijs beleid dient daarom op dit gebied te worden opgetreden.

4. *Arbeiders doen delen in resultaten van verhoogde productiviteit.*

De vrees is vrij algemeen onder de arbeiders, dat anderen de vruchten zullen plukken van hun verhoogde prestatie.

Bij de beoordeling van deze vrees en bij de bepaling van de middelen ter overwinning van deze niet te onderschatten weerstand dient duidelijk onderscheid gemaakt te worden tussen een ook thans reeds geboden rechtvaardige beloning en een delen in de resultaten van een *verhoging* van de productiviteit.

Wat het eerste betreft moet bijzondere aandacht gevraagd worden voor de noodzaak van een voldoende *differentiatie* in de lonen. ⁵⁾

Wat het tweede aangaat dient onderscheid te worden gemaakt tussen het delen in de resultaten van een verhoogde productiviteit in de sfeer van:

- a. de enkele arbeider;
- b. de onderneming;
- c. de bedrijfstak;
- d. de volksgemeenschap.

a. In de sfeer van de *enkele arbeider* verdient het systeem van de *waarderingstoelagen* (merit-rating) nadere bestudering. Bij toepassing van dit systeem wordt thans veelal een extra beloning van gemiddeld 4 à 5 % met een individueel maximum van 8 % „toegestaan”. Het bestuur van de Stichting van de Arbeid is aanvankelijk van oordeel, dat in ondernemingen, waar dit systeem met voldoende waarborgen wordt toegepast, de persoonlijke waardering hoger dan de genoemde percentages gesteld kan worden, doch meent, dat deze in geen geval mogen uitgaan boven de percentages, geldende voor ongemeten tarieven.

Zoals reeds werd opgemerkt, is het dringend gewenst, dat dit systeem van waarderingstoelagen op grond van het beschikbare ervaringsmateriaal nader bestudeerd wordt, mede ten einde de thans dikwijls bestaande spanning tussen tijdloners en tariefloners te verminderen.

b. In de sfeer van de enkele onderneming kan een systeem van *winstdeling* de lust tot opvoering van de productiviteit bevorderen. Niet geheel duidelijk is, waarom een ondernemer zijn arbeiders alleen in de, mede dank zij hun medewerking verkregen, winsten mag doen delen, indien een en ander in de statuten der onderneming is geregeld.

c. Ter zake van de loonvorming in de verschillende *bedrijfstakken* rijst in steeds meerdere mate de vraag of het juist is, de loonpolitiek uitsluitend te voeren op grond van de ontwikkeling van het peil der kosten van levensonderhoud. Naar de aanvanke-lijke mening van de prae-adviseur is het ogenblik gekomen om zich met ernst af te vragen of de arbeidsproductiviteit van de desbe-treffende bedrijfstak niet althans *mede* een factor moet vormen bij de bepaling van de loonhoogte. De arbeidsproductiviteit ontwikkelt zich nu eenmaal bedrijfstaksgewijs (en soms zelfs ondernemings- gewijs) verschillend. Indien men — en naar op goede gronden moet worden aangenomen: te recht — de arbeiders wil doen delen in de resultaten van een verhoging der productie, dan zullen de huidige strakke loonbindingen tussen de verschillende bedrijfstakken althans enigszins moeten worden gevierd.

Dat behoeft en mag niet een terugkeer naar de vóór-oorlogse wijze van loonvorming of een prijsgeven van de coördinatie tussen het loonpeil van de verschillende bedrijfstakken betekenen. Dat moet echter wèl resulteren in een materiële erkenning van de waar- de van de dienst van een bepaalde bedrijfstak (en van de daartoe behorenden) aan de volksgemeenschap.

d. In de aanhef van deze paragraaf is er reeds op gewezen, dat onder de arbeiders vrij algemeen de verwachting leeft, dat op- voering van de productiviteit alleen de ondernemers en/of de kapi- taalverschaffers ten goede zal komen.

Deze verwachting schijnt, mede gelet op de onder 1, sub c, reeds aangeduide verschuiving in de verdeling van het *volksinkomen*, niet geheel zonder grond. Van 1947 tot 1950 is het aandeel van de loon- en salaristrekkenden gedaald van 51,4 tot 47,8 %!

Bijzondere waarborgen zijn dan ook nodig, teneinde te voor- komen, dat het arbeidersaandeel in de verhoging van de productivi- teit zal leiden tot een verdere daling van het percentage, dat de loon- en salaristrekkenden van het volksinkomen ontvangen.

Met volledige instemming wordt daarom de opmerking van *Prof. Mr C. P. M. Romme* geciteerd: „...evenzeer blijft het een feit, dat, hoe goed het ook wordt besteed, er toch een stijgend deel van het nationale inkomen naar de ondernemers gaat en de arbeider zijn deel ziet dalen. En is het dan zo verbazingwekkend, dat dit een rem betekent op de verhoging van de arbeidsproductiviteit, voor zover deze verhoging van de arbeider afhangt? Laat men hier toch de werkelijkheid zien en de werkelijkheid durven zien...” 6)

5. *Onvoldoende besef van de ernst van 's lands economische toestand.*

De ernst van de economische toestand, waarin ons land verkeert, wordt evenals door vele andere groepen van ons volk, ook door tal

van arbeiders zeer onvoldoende beseft. Daarin schuilt een weerstand van zeer bijzondere aard om de arbeiders te bewegen tot medewerking aan de opvoering der productiviteit.

Dat de arbeiders zich van deze ernst in onvoldoende mate bewust zijn, behoeft overigens geen grote verwondering te wekken, omdat zij nóch van de kant der overheid, nóch van de kant der ondernemers ervaren, dat het inderdaad „menens” is met de ver-sobering.

Goede voorlichting èn goed voorgaan door overheid, ondernemers en vakbeweging is daarom gebiedende eis. De laatste heeft in dit opzicht niet de minst belangrijke taak. ⁷⁾

6. De aard en de organisatie van de arbeid zelf.

De zesde „weerstand”, die wij noemen, is naar ons oordeel de op één na belangrijkste. Hij is gelegen in de arbeid zelf, de arbeid als menselijke handeling, de activiteit als zodanig.

Na het verschijnen van het proefschrift van A. M. *Kuylaars* over „Het verband tussen werk en leven van de industriële loonarbeider, als object van een sociale ondernemingspolitiek” ⁸⁾ kunnen wij deze weerstand betrekkelijk summier omschrijven. ⁹⁾

Vele jaren was de belangstelling voor de „mens” in de onderneming gericht op de sociaal-psychologische zijde van het probleem. Hoe belangrijk deze kant van het vraagstuk is, mag als gevolg daarvan de *arbeid zelf* niet uit het oog worden verloren. Onze arbeid is, wat *Kuylaars* noemt, „uitwendig-productief”, d.w.z. hij brengt als productiefactor tezamen met andere productiefactoren goederen en diensten voort, die de gemeenschap dienen. Maar onze arbeid moet ook „inwendig-productief” zijn, d.w.z. hij moet ons persoonlijk bevrediging schenken, hij moet overeenstemmen met de creatuurlijke drang van de mens en hij moet dus voldoen aan zekere eisen van kwaliteit en quantiteit. ¹⁰⁾

Biedt nu de arbeid van velen nog de gelegenheid en de mogelijkheid voor het gebruik van technische vaardigheden, voor ont-plooiing, voor initiatief, voor verantwoordelijkheid?

Voor een waarschuwing tegen een algemeen generaliserend antwoord bestaat wel bijzondere aanleiding. Er is geen sprake van, dat „de” arbeiders te gronde gaan aan het regelmatig verrichten van zeer eenvoudige arbeid. Er bestaan enorme verschillen:

- a. tussen de verschillende bedrijfstakken;
- b. tussen de verschillende ondernemingen, behorende tot één bedrijfstak;
- c. tussen de verschillende beroepen in één onderneming en één bedrijfstak;
- d. tussen de beoefenaren van hetzelfde beroep in dezelfde bedrijfstak, dus tussen de mensen zelf.

Om ons tot de laatste onderscheiding te beperken: Er zijn mensen, die in de meest eenvoudige arbeid voldoening, bevrediging vinden. Er zijn er echter ook, die geestelijk te gronde gaan aan de scheiding tussen gedachte en handeling, aan de „geestelijk gedraineerde” arbeid. Naar het oordeel van de prae-adviseur wordt het aantal van laatstbedoelde groep gemakkelijk onderschat met alle gevolgen daarvan voor die mensen zelf en voor de productiviteit.

In de eerste plaats is daarom een goede beroepskeuze en in verband daarmee een goede beroepskeuze-voorlichting uiterst gewenst.

Wat kan en moet echter overigens ten aanzien van deze zeer belangrijke zaak geschieden? Het bestek van dit prae-advies zou verre overschreden worden, indien een poging zou worden ondernomen deze vraag enigermate behoorlijk te beantwoorden. Volstaan moet daarom worden met een verwijzing naar het door *Kuylaars* behandelde voorbeeld van „taakverruiming” (jobenlargement) o.m. bij de International Business Machines Corporation te Endicott (N.Y.).

7. Ook arbeiders zijn onvolkomen mensen.

Tenslotte noemen wij de tegelijk meest normale en meest belangrijke weerstand, nl. ook arbeiders zijn onvolkomen en zondige mensen, d.w.z. mensen, die niet altijd God boven alles liefhebben en hun naaste als zichzelf.

Dat is de allerbelangrijkste weerstand tegen verhoging van onze productiviteit.

Wat wij nodig hebben is: een *nieuwe verantwoordelijkheid*. Ook bij de arbeidende stand. ¹⁰⁾

Een grote vergissing begaan wij, indien wij zouden menen, dat ons volk er ook in economisch opzicht alleen met technische en economische maatregelen weer „bovenop” kan komen.

Arbeid is allereerst en allermest een godsdienstige zaak. ¹¹⁾

De oplossing ook van de sociale problemen is verlossing.

Zonder die verlossing blijft de arbeid een stuk verdriet en blijven ook zowel arbeider als ondernemer een stuk verdriet.

Mèt die verlossing wordt de arbeid een zegen.

M. RUPPERT.

AANTEKENINGEN

¹⁾ Zie Advies van de Sociaal-Economische Raad inzake de in de naaste toekomst te voeren loon- en prijspolitiek, bijlage 6, blz. 50 e.v.

²⁾ Dr W. Banning, Het vraagstuk van de arbeid, 1946, blz. 11.

³⁾ Dr Paul Rijkens, Bevordering van de productiviteit.

⁴⁾ Vgl. o.m. het door de N.V. Philips ten behoeve van de „handarbeiders” uitgegeven boekje van 11 pagina's ter toelichting van het eenhedensysteem.

5) Wij verwijzen daarvoor naar hetgeen te dezer zake is opgemerkt in het in de aanhef genoemde prae-advies voor de algemene vergadering 1950 van de Ned. Mij. voor Nijverheid en Handel.

6) „De Volkskrant”, 11 September 1950.

7) Als voorbeeld van een goede voorlichting van de zijde der vakbeweging kan gelden het door de Alg. Ned. Bouwarbeidersbond uitgegeven geschrift van Dr H. Umrath, Productieverhoging door langer of doelmatiger werken.

8) A. M. Kuylaars, Het verband tussen werk en leven van de industriële loonarbeider, als object van een sociale ondernemingspolitiek, Leiden 1951.

9) Dr Kuylaars heeft zelf een samenvatting van zijn dissertatie gegeven in „Het Financiële Dagblad” van 11 en 12 Mei 1951, onder de titels „Geestelijk gedraineerd” en „Vermeerdering der productie door taakverruiming”.

Vgl. ook de artikelen van Drs G. Bos in dit blad van 20 en 24 April 1951: „'n Menselijk probleem (de ratio heeft de arbeid ontzield)” en „Gelijkwaardig — niet gelijk (gezag en rechtsorde)”.

10) Vgl. De arbeider en zijn nieuwe verantwoordelijkheid, Verslag van de 10de Christelijk-Sociale Cursus, Utrecht 1950.

11) Vgl. Dr A. v. Biemen, De zedelijke waardering van de arbeid in het industrialisme, 1950.

EEN OVERZICHT VAN DE ECONOMISCHE TOESTAND VAN ONS LAND

De gevolgen van de oorlog in Korea en de herbewapening in het buitenland

De economische toestand van ons land wordt altijd in zeer sterke mate bepaald door oorzaken, in het buitenland gelegen. Vooral na de gebeurtenissen in Korea is dit weer eens gebleken. De versnelde herbewapening, die sindsdien in de Verenigde Staten en later ook in de rest van de vrije wereld plaatsvindt, heeft het gehele economisch beeld van ons land veranderd.

Op alle wereldmarkten ontstond een grote vraag naar grondstoffen, waardoor de prijzen zeer sterk stegen. Uit reactie hierop ging men er, ook in het binnenland, uit vrees voor verdere prijsstijging of schaarste, op grote schaal toe over voorraden te vormen. De grotere afzetmogelijkheden, die hiervan het gevolg waren, hadden een gunstige invloed op de binnenlandse bedrijvigheid. Als gevolg hiervan nam echter ook de invoer sterk toe, waardoor wij de z.g. ruilvoetverslechtering in versterkte mate ondergingen. Deze ruilvoetverslechtering bestaat nl. hierin, dat de prijzen der ingevoerde artikelen sterker gestegen zijn, dan die der uitgevoerde artikelen. Onze invoer betreft nl. voor een belangrijk deel grondstoffen (ca 45 %) en half-fabrikaten (ca 35 %), terwijl onze economische functie hierin bestaat, dat wij hoogwaardige kwaliteitsproducten uitvoeren. Door de herbewapening is nu juist de vraag naar grondstoffen en half-fabrikaten sterk gestegen, terwijl er bij veel landen een neiging bestaat om op de door ons geëxporteerde artikelen (denk aan groenten, bloembollen, bacon etc.) te bezuinigen.

Welke gevolgen dit voor ons land had, blijkt wel uit berekeningen van het C.B.S., die aangeven, dat het nationale inkomen van het Nederlandse volk in 1950 ca 718 miljoen gulden hoger zou zijn geweest, indien de uitvoerprijzen met hetzelfde percentage zouden zijn gestegen als de invoerprijzen. Mede hierdoor gaf de lopende rekening van de betalingsbalans een tekort te zien van ca 900 miljoen gulden (bijna 6 % van het nationaal inkomen).

De invloed van de vergrote defensie-uitgaven

De regering besloot in het voorjaar van dit jaar om onze uitgaven voor de defensie, i.v.m. het dreigende gevaar uit het Oosten, sterk op te voeren. De moeilijkheden waarmee ons land reeds te

kampen had ten gevolge van de bewapening in het buitenland, werden hierdoor nog vergroot. Het is immers met een volkshuishouding net zo als met een gezinshuishouding; men kan nu eenmaal niet meer uitgeven, dan er binnenkomt. Om het bestaande niveau van consumptie en investeringen te kunnen handhaven, hadden wij reeds buitenlandse hulp nodig, om het tekort op de betalingsbalans met het buitenland te overbruggen. Nu kwamen hiernaast nog de grotere defensie-uitgaven.

Handhaven van het bestaande consumptieniveau en van de investeringen zou onder deze omstandigheden leiden tot een nog groter tekort op de betalingsbalans.

Een verdere vergroting van de buitenlandse hulp was niet te verwachten. Integendeel, aangekondigd werd zelfs een beperking van de Marshallhulp tot militaire steun. De uitbreiding der bewapening moest dus, gegeven de beschikbare middelen of ten koste van de investeringen of ten koste van de consumptie geschieden. Hierbij dient te worden overwogen dat, blijkens berekeningen van het Centraal Plan Bureau, vermindering van het totale verbruik met 1 % evenveel oplevert als een vermindering der investeringen met 5 %. Nu is een beperking van het verbruik een pijnlijke maatregel. Maar een vermindering van de investeringen leidt onherroepelijk op de duur ook tot vermindering van de consumptie of tot werkloosheid. De regering besloot tenslotte de consumptie te beperken met ongeveer 5 % en de investeringen met ongeveer 25 %. Hiermee wordt een besparing gekregen van rond 1100 miljoen gulden die vrijkomen voor defensie-uitgaven.

De uitvoering van deze beperkingen

De beperking der consumptieve uitgaven vond nu plaats, doordat eenvoudig slechts een gedeeltelijke looncompensatie werd gegeven voor de plaats vindende prijsstijgingen.

Een beperking der investeringen is echter geen eenvoudige zaak. In de overheidssector kon dit geschieden door een besnoeiing van de begroting voor 1951. In de particuliere sector heeft men maatregelen genomen tot beperking van de credietverlening van het bankwezen aan het bedrijfsleven. Door deze maatregelen werd vooral de *voorraadvorming* sterk verminderd. Voorshands zijn, i.v.m. de vele grote projecten, die in het bedrijfsleven onder handen zijn, overigens geen grote beperkingen te verwachten. Het is ook niet bekend, hoe groot de beperking der investeringen tot nu toe in totaal is geweest.

De ontwikkeling der consumptieve uitgaven van de Nederlandse bevolking

In het eerste kwartaal van 1951 bewoog de consumptie zich op een niveau, dat hoger was dan in de overeenkomstige periode van 1950 (vgl. tabel 1). Men kon zich deze grote uitgaven voor (vooral

duurzame) consumptiegoederen echter slechts veroorloven, door spaargelden op grote schaal op te vragen. Dit blijkt uit onderstaande gegevens van de Rijkspostspaarbank (tabel 2). De andere spaarbanken geven een overeenkomstig verloop te zien. *)

Tabel 1.

Consumptieve uitgaven Ned. bevolking. Maandgemiddelde 1947 = 100. (Gecorrigeerd voor de prijsstijging.)

	1950	1951
Januari	97	103
Februari	90	99
Maart	98	109
April	100	91
Mei	105	97
Juni	102	99
Juli	118	102

Tabel 2.

Rijkspostspaarbank (miljoen gulden).

1951	Inlagen	Terugbetalings
Januari ...	24.5	35.1
Februari .	22.8	42.4
Maart	19.3	46.7
April	16.9	35.2
Mei	22.4	30.7
Juni	22.4	29.2
Juli	25.4	31.5
Augustus .	28.5	25.6
September	24.9	24.7

In het tweede kwartaal van 1951 treedt een daling der consumptieve uitgaven in.

Toch waren er nog in Juli meer opvragingen dan inlagen bij de spaarbanken. Pas in Augustus en September werd weer iets meer ingelegd dan terugbetaald.

Het vertrouwen van het publiek keerde dus langzamerhand terug, mede doordat op enkele buitenlandse markten prijsdalingen plaatsvonden, wat ook in ons land merkbaar was.

Tabel 3.

Indexcijfers groothandelprijzen.

Indexcijfers prijzen van het gezinsverbruik.

1948 = 100) einde van de maand (1949 = 100) midden van de maand

Januari.	136	113
Februari	139	115
Maart	144	117
April	145	122
Mei	146	122
Juni	145	121
Juli	142	122
Augustus	142	121
September	nog niet bekend	121

Het is duidelijk, dat hoe meer de ontsparing afneemt, hoe meer de omvang der consumptie bepaald zal worden door de hoogte van het prijsniveau en de omvang en de verdeling van het beschikbare geldinkomen.

De industriële productie

Door de daling der consumptieve uitgaven zien verschillende bedrijfstakken hun afzet afnemen. Zij gaan hun productie enigszins inkrimpen. In het tweede halfjaar was hiervan echter nog weinig te bespeuren. Evenals in vorige jaren daalde de industriële productie iets in het tweede kwartaal. Daar de personeelsbezetting nog iets steeg, gaf de index der arbeidsproductiviteit per saldo een daling te zien.

T a b e l 4.

Productie, personeelsbezetting en arbeidsproductiviteit in de industrie.

Indexcijfers van	1950				1951		
	1e kw.	2e kw.	3e kw.	4e kw.	1e kw.	2e kw.	3e kw.
Productie	132	131	143	150	148	145	137
Personeelsbezetting	147	148	151	153	154	155	—*)
Arbeidsproductiviteit	90	89	95	98	96	94	—*)

*) Nog niet bekend.

In het derde kwartaal daalde de industriële productie verder (zie tabel 5).

Januari	146
Februari	141
Maart	157
April	148
Mei	145
Juni	143
Juli	135
Augustus	136
September	140

Deze daling ging nu ook gepaard met een stijging van het aantal werklozen, zoals blijkt uit tabel 6.

T a b e l 6.

Werkloosheid aan het eind van de maand (werklozen, wachtgeld en D.U.W.), (Algemeen totaal.)

	1951	1950
Januari	116.700	109.400
Februari	104.200	106.900
Maart	91.000	91.600
April	81.600	90.700
Mei	69.400	76.600
Juni	61.300	64.500
Juli	67.900	60.800
Augustus	79.100	61.400
September	79.000	55.200
October	93.800	59.000

De werkgelegenheid

In Juli was er voor het eerst een grotere werkloosheid dan in de overeenkomstige maand van 1950. Geeft deze werkloosheid nu aanleiding tot ongerustheid? Deze vraag is zeer begrijpelijk, omdat bij ons nog steeds de herinnering leeft aan de vooroorlogse werkloosheidsperiode. Het is daarom van belang hiervan, voor zover dit thans mogelijk is, iets te zeggen.

Dit probleem heeft echter twee kanten. De regering streeft er naar de consumptie en investeringen slechts in zoverre te beperken, als noodzakelijk is in verband met de eisen van de bewapening en met het oog op de betalingsbalans. De werkloosheid zoals die zich de laatste maanden heeft voorgedaan, moet daarom voornamelijk gezien worden als een *wrijvingswerkloosheid van tijdelijke aard*. Voor verschillende bedrijfstakken is immers compensatie van de afzetvermindering te verwachten door het uitvoeren van (militaire) regeringsopdrachten. Hiernaast staat echter een ander vraagstuk: Hoe zal het met onze export gaan? Hierbij komen factoren naar voren, die geheel buiten de ontwikkeling in Nederland staan en die niet of slechts in geringe mate door de regering te beïnvloeden zijn.

Welke gevolgen zullen de voorgestelde importbeperkingen in Engeland en Frankrijk hebben voor ons land?

Met zekerheid is hiervan weinig te zeggen. Het is echter niet te ontkennen, dat hier ernstige gevaren voor onze export en daarmee voor de werkgelegenheid liggen.

De monetaire en financiële toestand

Wanneer wij spreken over de monetaire toestand van ons land, dus over het geldwezen, dan komt ter sprake, wat in de economie genoemd wordt: „*het monetaire evenwicht*”.

Dit is een nogal moeilijk en zeer veel omstreden begrip. De geleerden zijn het over de inhoud er van zelfs niet geheel eens. We zeggen nu: de regering heeft thans tot taak er naar te streven, dat het monetair evenwicht wordt gehandhaafd. Hiermee wordt bedoeld, dat er een evenwicht moet zijn tussen de omvang en samenstelling van de „goederenstroom” in het land en de omvang en samenstelling van de daarop gerichte „geldstroom”.

Een onevenwichtige stijging van de geldstroom leidt tot prijsstijgingen, tot *inflatie* met al de ellende, daaraan verbonden.

Een onevenwichtige daling leidt tot daling van de prijzen, tot vermindering van afzetmogelijkheden en werkgelegenheid, tot *deflatie*.

In onze maatschappij wordt de omvang en de samenstelling van de „goederenstroom”, dus van het door de gehele volkshuishouding te produceren „goederenpakket”, voornamelijk bepaald door zelfstandige beslissingen van ondernemers. Dezen laten zich leiden door de verwachtingen, die zij hebben ten aanzien van hun afzet-

mogelijkheden en de mate, waarin zij zich de hiertoe benodigde financieringsmiddelen kunnen verschaffen.

De regering kan de samenstelling en de grootte van de goederenproductie — de „goederenstroom” dus — slechts beïnvloeden door het geven van productie-opdrachten voor militaire doeleinden en verwerkingsverboden van schaarse materialen.

Bij het streven naar het monetaire evenwicht ligt de nadruk daarom op de monetaire en financiële zijde. Zoals reeds boven vermeld, werden met ingang van 1 Januari 1951 credietbeperkende maatregelen ingevoerd. Bovendien werd het wisseldisconto op 17 April verhoogd tot 4 %, nadat het reeds in September 1950 van 2.5 tot 3 % was verhoogd. Deze maatregelen leiden tot een beperking van de geldstroom. Het is bekend, dat deze rentestijging mede oorzaak geworden is van de moeilijkheden bij de *woningbouw*.

De buitenlandse handel

Aanvankelijk was er, zowel door de grote invoer als door de stijging der prijzen van de ingevoerde artikelen, een steeds stijgend tekort. In Augustus vond een belangrijke daling van de invoer plaats, terwijl de uitvoer iets steeg. Deze tendentie zette zich voort. De uitvoer bleef stijgen en in October werd zelfs een dekkingspercentage (d.i. de uitvoer uitgedrukt in procenten van de invoer) bereikt van 99 %.

Ter vergelijking enkele cijfers:

T a b e l 7.

Ontwikkeling van de invoer en uitvoer van Nederland (in miljoenen guldens).				
	Invoer	Uitvoer	Deficit	Dekkingspercentage
1938	1415	1039	376	73
1948	4919	2670	2249	54
1949	5297	3794	1503	72
1950	7752	5288	2464	68
1951				
Januari	791	524	267	66
Februari	769	568	201	74
Maart	869	556	313	64
April	823	580	243	71
Mei	939	581	358	62
Juni	954	618	336	65
Juli	906	574	332	63
Augustus	793	587	206	74
September	708	694	14	98
October	788	782	6	99
Totaal	8340	6064	2276	73

Het gemiddelde dekkingspercentage over 10 maanden ligt nu dus weer ongeveer op het vooroorlogse peil.

Daar de invoer en uitvoer zich echter beide op een veel hoger niveau bewegen (ook afgezien van de prijsstijgingen) is het tekort absoluut gezien (dus in guldens) veel groter. Bovendien zijn onze inkomsten uit anderen hoofde (dienstverlening en de opbrengst van rente en aflossing van leningen aan het buitenland) gedaald, zodat een hoger dekkingspercentage nodig zal zijn in de toekomst.

Het is niet onmogelijk, dat de zeer gunstige cijfers voor de laatste twee maanden grotendeels een gevolg van tijdelijk werkende omstandigheden zijn. Naar alle waarschijnlijkheid is hierin echter ook een gevolg te zien van de regeringspolitiek, die er op gericht is het betalingsbalanstekort te verminderen.

Drs W. ALBEDA.

*) Alle in dit artikel voorkomende cijfers zijn ontleend aan gegevens van het C.B.S. In het bijzonder zij verwezen naar „Statistische en econometrische onderzoeken”, 6e jaargang, no 2.

CIJFERS EN FEITEN

De groei van het nijverheidsonderwijs.

Het aantal leerlingen bij het nijverheidsonderwijs is volgens het C.B.S. sinds Januari 1950 belangrijk gestegen. Het aantal leerlingen der dagambachtsscholen steeg van 49.000 tot 53.000. Avondnijverheidsonderwijs voor jongens van 55.000 tot 59.000 leerlingen. Nijverheidsonderwijs voor meisjes van 107.000 tot 117.000. Practische opleiding in de bedrijven van 19.000 tot 22.000. Het aantal leerlingen van de M.T.S. steeg van 7.400 tot 8.000.

De toename is belangrijk groter dan de toename van het aantal arbeiders.

Schildersbonden dienen ontwerp in voor bedrijfschap.

Bij de Sociaal-Economische Raad is door de Bond van Nederlandse Schilderspatroons, de Nederlandse Katholieke Bond van Schilderspatroons „St. Lucas”, de Nederlandse Bond van Christelijke Schilderspatroons, de Algemene Nederlandse Bouwarbeidersbond, de Nederlandse Katholieke Bouwvakarbeidersbond „St. Joseph” en de Nederlandse Christelijke Bouwarbeidersbond een ontwerp ingediend voor een bedrijfschap in het schildersbedrijf.

Kinderbijslag.

Het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft cijfermateriaal gepubliceerd met betrekking tot „de verhouding van de wettelijke kinderbijslag tot het verdiende loon van nijverheidsarbeiders” over September/October 1950.

Uit deze cijfers blijkt, dat de gemiddelde weekverdiensten f 55.07 bedroegen. Het gemiddelde aantal kinderen, waarvoor kinderbijslag werd betaald, bedroeg 2,4; in gulden uitgedrukt werd gemiddeld f 7.14 per week uitbetaald. Deze gemiddelde bijslag bedraagt 13 % van de gemiddelde weekverdiensten.

Deze cijfers gelden voor Nederland.

Noord-Brabant staat met gemiddeld 2,9 kinderen aan de spits, direct gevolgd door Limburg met 2,7.

Beneden het landsgemiddelde van 2,4 liggen Groningen met 2,1, Noord-Holland met 2,2, Amsterdam met 2,0, Zuid-Holland met 2,2 en Zeeland met 2,1.

Opgemerkt zij, dat deze cijfers betrekking hebben op een groot aantal takken van nijverheid, exclusief steenkolenmijnen, gas- en electriciteitsbedrijven, alsmede een belangrijk deel van de metaalindustrie.

Levensverzekering.

Naar het C.B.S. mededeelt, is gedurende het eerste halfjaar van 1951 in totaal voor f 982 miljoen verzekerd (vorig jaar f 883 miljoen).

In aansluiting aan dit bericht werd vernomen, dat het Nederlandse levensverzekeringbedrijf in het tweede kwartaal van dit jaar aan premiën en koopsommen ontving f 105 miljoen tegen f 116 miljoen in het eerste kwartaal. De uitkeringen bedroegen f 38 miljoen in het tweede kwartaal en f 36 miljoen in het eerste. Op 1 Juli hadden de gezamenlijke Nederlandse levensverzekeringmaatschappijen f 3.445.800.000.— belegd.

De staatshuishouding.

Nederlandse Gedachten heeft uitgerekend hoeveel per gemiddeld gezin wordt uitgegeven voor de verschillende onderdelen van de staatshuishouding. In totaal bedragen de geraamde uitgaven voor 1952 f 5.200.000.000.—. Verdeeld als volgt:

Defensie	1500 mill. per gezin	f	600	29 %
Rente staatsschuld	560 mill. per gezin	f	225	11 %
Onderwijs	450 mill. per gezin	f	180	9 %
Sociale voorziening	560 mill. per gezin	f	225	11 %
Oorlogsschade	380 mill. per gezin	f	150	7 %
Volkshuisvesting	145 mill. per gezin	f	60	3 %
Politie en Justitie	210 mill. per gezin	f	80	4 %
Waterstaat	100 mill. per gezin	f	40	2 %
Subsidies levensmiddelen	110 mill. per gezin	f	45	2 %
Landb., Handel, Nijverheid	175 mill. per gezin	f	70	3 %
Overige posten	1010 mill. per gezin	f	405	19 %
	5200 mill. per gezin	f	2080	100 %

In 1952 zullen de belastingen moeten opbrengen f 4.458.000.000. Dat betekent gemiddeld per gezin f 1785.—.

Is de positie der artsen werkelijk slecht?

Van ziekenfondszijde werd in *Trouw* van 10 dezer, het volgende geschreven:

Sinds 1940 is het ziekenfondswezen in ons land voortdurend vernieuwd. Eerst is het besluit van de bezetter gekomen, later is gepoogd het goede uit deze regeling te behouden en het verkeerde geleidelijk weg te werken.

Natuurlijk zal niemand beweren, dat de huidige toestand ideaal is. De nieuwe regeling vraagt zowel van de artsen als van de ziekenfondsen en de apothekers grote inspanning. Het beroep van de arts in het bijzonder brengt met zich mee, dat de dokter inderdaad een groot deel van de moeilijkheden voor zijn rekening krijgt.

Is de toestand echter zo slecht als van medische zijde wordt voorgegeven? Wij wagen dat te betwijfelen.

Uiteraard kan een buitenstaander moeilijk beoordelen hoeveel

patiënten een arts nog juist voor zijn rekening kan nemen. Feit is in elk geval, dat er een beschikking is van het Departement van Sociale Zaken, waarbij het aantal van 3000 verzekerden per arts als maximum is toegestaan, met andere woorden nog verantwoord moet worden geacht. Hierbij mag niet vergeten worden, dat bijvoorbeeld geboorten buiten de bemoeiing van de ziekenfondsarts vallen en de regeling van de voeding in de eerste levensjaren veelal bij de consultatiebureaux terechtkomt.

Iedere arts heeft de bevoegdheid om het aantal zielen, dat op zijn naam wordt ingeschreven, te beperken tot een lager getal. Ook is het mogelijk het gebied, waarin de arts werkt, te begrenzen (natuurlijk uitgezonderd daar, waar de verzekerden verstoken zouden raken van geneeskundige hulp).

Wanneer dus bij een arts 2000 verzekerden zijn ingeschreven, geniet hij toch nog een honorarium van f 10.000,— per jaar, of twee derde van de nog mogelijk geachte arbeidstaak.

De ouden van dagen, die nu onder de ziekenfondsverzekering zijn gebracht, zullen inderdaad de gemiddelde zorg per patiënt verhogen, maar langzamerhand zullen zij verdeeld worden over alle ziekenfondsartsen (in Amsterdam alleen al ruim 300), zodat per arts daarvan niet zo'n groot aantal behandeld behoeft te worden. Overigens zijn omtrent compensatie voor deze groep de onderhandelingen nog gaande.

Wat de ambtenaren betreft, inderdaad zijn deze mensen verwend door gemeentehulp. Men dient hierbij echter in het oog te houden, dat het ook tot de taak van de huisarts behoort het publiek op te voeden in samenwerking met fondsen (waarvan vele reeds een speciaal maandblad aan de verzekerden uitreiken met allerlei raadgevingen en wenken). De mensen moet ingeprent worden, dat zij als lid van het ziekenfonds alle hulp krijgen die zij nodig hebben, ook zonder dat een medicijnenstroom wordt gebruikt, die kapitalen verslindt en tot niets nut is.

Tenslotte wijzen wij er op, dat geregeld onderhandeld wordt met de Kon. Ned. Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst. Haar adviezen worden zeer op prijs gesteld en wanneer van hogere hand niet alle wensen ingewilligd worden, zal daar zeker geen onwil achter moeten worden gezocht, doch het nauwkeurig afwegen van ieders belangen, rechten en plichten.

De houding der artsen in de oorlog verdient bewondering. Maar houdt dit in dat de artsen thans een bijzonder bevoorrechte positie moeten innemen? Er zijn toch ook tal van predikanten, advocaten, boeren, middenstanders en arbeiders, die hun leven voortdurend in de waagschaal gesteld hebben door zich tegen de bezetter te weer te stellen?

Besluiten we met de opmerking, dat het vastgestelde honorarium voor het platteland kan worden verhoogd met f 0,50 of f 1,— per ziel, terwijl in bijzondere gevallen zelfs een toeslag van f 5,— kan worden gegeven, al naar gelang van de bevolkingsdichtheid.

Betekenis invoering Werkloosheidswet.

26 October jl. heeft Mr Dr A. A. van Rhijn, Staatssecretaris van Sociale Zaken, in de rubriek „Verklaring en Toelichting” voor de zender Hilversum I een voordracht gehouden over de betekenis van de invoering van de nieuwe Werkloosheidswet, die, zoals bekend, op 1 Juni 1952 in werking zal treden. Aan deze voordracht ontleen wij het volgende:

„De Werkloosheidswet brengt een uitgewerkte wachtgeld- en werkloosheidsverzekering.

Waarom een werkloosheidsverzekering nodig? Wanneer een arbeider op dit ogenblik werkloos wordt, dan krijgt hij een uitkering, eerst krachtens de overbruggingsregeling en — na enige maanden werkloosheid — krachtens de sociale bijstandsregeling. Deze uitgaven worden geheel uit de overheidskas betaald. Maar de gevolgen van de werkloosheid behoren in eerste instantie niet te komen voor de verantwoordelijkheid van de *overheid*, maar van het *bedrijfsleven*. Er zijn ondernemingen, die tijdelijk hun orders zien achteruitlopen en daarom moeten inkrimpen en arbeiders ontslaan.

Het is gewenst, dat dergelijke arbeiders ter beschikking van de bedrijfstak blijven. Wanneer de slapte voorbij is, dan kunnen deze arbeiders direct weder aan de slag gaan en de productie helpen opvoeren.

Ook voor ondernemingen, die gestadig uitbreiden, is een arbeidsreserve van behoorlijke arbeiders, waaruit telkens kan worden geput, onmisbaar, anders loopt de arbeidersvoorziening spaak. Hier is dus in de eerste plaats een belang van het bedrijfsleven zelf, d.w.z. van de werkgever en arbeider aan de orde.

De nieuwe Werkloosheidswet treft voor de werklozen een geldelijke voorziening, welke in twee delen is gesplitst. De wet kent namelijk in de eerste acht weken van werkloosheid een wachtgeld toe en in de daaropvolgende dertien weken, indien de werkloosheid nog voortduurt, een werkloosheidsuitkering. De positie van de werkloze, is verschillend. Wie wachtgeld ontvangt, behoudt de band met het bedrijf; zijn sociale voorzieningen lopen door, maar deze periode kan niet lang duren. Blijft de weder-indienstneming uit, dan moet de band met de bedrijfstak wel worden verbroken en volgt opname in de algemene groep der werklozen. Het is logisch, dat dit verschil ook tot uitdrukking komt in de premie. De premie voor de wachtgeldverzekering wordt voor de helft betaald door de werkgevers en voor de helft door de arbeiders. De premie voor de werkloosheidsverzekering voor de helft door de werkgevers en arbeiders en voor de helft door het rijk. De uitkering is echter gelijk. Zij bedraagt in beide gevallen voor gehuwden en kostwinners 80 % van het loon.

Bijzonder aandacht en zorg vereist nog de uitvoering van de wet in de landbouw. De werkgelegenheid in dit bedrijf is sterk aan het

seizoen gebonden. Er wordt gewerkt met vaste en met losse arbeiders. Het gevaar is niet gering, dat de werkgevers, die thans gewend zijn hun *vaste* arbeiders ook in de slappe maanden aan te houden, deze in de toekomst als *losse* arbeiders in dienst zullen nemen om hun in de slappe tijd ten laste van het wachtgeldfonds te brengen. Daarom moet voor de losse arbeiders een veel hogere premie worden vastgesteld dan voor de vaste, waardoor een prikkel ontstaat om vaste arbeiders in dienst te nemen. Ook zal moeten worden nagegaan hoe men door cultuurtechnische werken en D.U.W.-werken de werkloosheid in de landbouw kan beperken."

Aldus de Staatssecretaris van Sociale Zaken.

Stalin, de vriend van de Islam.

European Review publiceerde het onderstaand artikel van M. I. Cory, hetwelk dit orgaan aan de *Weltwoche* ontleende:

Ofschoon de onverhoedse wijzigingen in de buitenlandse politiek van Moskou zo veelvuldig voorkomen, dat zij spreekwoordelijk geworden zijn, behouden zij toch voor de Westerse mogendheden het element van verrassing. De Sovjet-Unie is daardoor in staat munt uit situaties te slaan op een wijze, welke weleer als onverenigbaar met de elf Marxistische grondbeginselen zou worden beschouwd. De diepgaande verandering van de communistische politiek jegens het Midden-Oosten is tot dit ogenblik ernstig onderschat. Deze werd duidelijk afgebakend op een geheime conferentie, die te Batoem in October 1950 gehouden werd. Voorzitter was Michael Suskov, een Kremlin-specialist in zaken het Nabije Oosten betreffend. Daar ontvingen de agenten van Moskou, werkzaam in de landen vanaf Marokko tot Pakistan nauwkeurige aanwijzingen. Er werd bijzondere aandacht geschonken aan de taken om het nationalisme der Mohammedaanse volkeren aan te wakkeren en hun godsdienstige onverdraagzaamheid zo te prikkelen, tot hun haat tegen de „ongelovigen" en de „vijanden van de Profeet" zou zijn ontvlamd.

Deze opdracht is getrouw uitgevoerd. De communistische partijen van het Midden-Oosten zochten contact met de nationalistische groepen van rechts en ook met fanatieke Mohammedanen, met de bedoeling hun vertrouwen te winnen. De resultaten waren zeer merkwaardig. In Perzië bijv. is het de uiterste rechterzijde, welke onafgebroken haar spankracht verhoogd heeft inzake het geschil om de olie. Haar onverzettelijkheid werd door Moskou gestijfd. Reeds een jaar geleden bood de Sowjet-gezant in Teheran, de hoofdstad van Perzië, aan de regering van Perzië de hulp van Moskou aan bij de pogingen om de economische moeilijkheden te overwinnen, die zouden kunnen rijzen door de nationalisatie van de olieproductie. De zekerheid van door een grote mogendheid te worden gesteund leidde tot de onverzettelijke halsstarrigheid der uiterst rechtse partijen in Perzië, welke zij sedert aan de dag heb-

ben gelegd. De werkzame communistische Tudek-partij steunde krachtig de eisen van Dr Mossadeq en gaat voort om deze steun te verlenen. Hoe wonderlijk het ook moge schijnen, roden en behoudenden gaan hand in hand.

De „rechterzijde” is in een val gelopen. Zij koestert de waan dat zij Moskou tegen het Westen kan gebruiken en later aan het juk van het Kremlin kan ontsnappen. Deze houding werd bewezen door een verklaring van de leider van de Tidayan-sekte, Kashani, die door middel van de radio te Teheran verklaarde, dat hij de vredesoproep van Stockholm had getekend, daar de Islam voor de vrede is. „Nationalisatie”, zei hij, „is de enig mogelijke weg om Perzië van de kluisers van de imperialistische koloniale mogendheden te verlossen”. Doch hij gaf in antwoord op een vraag van een verslaggever toe, dat men niet van plan is de Russische maatschappij te nationaliseren, die daadwerkelijk de visvangst in de Kaspische Zee beheerst. Hij weigerde verdere uitlegging te geven omtrent het verschil in behandeling tussen Londen en Moskou.

Deze geheime verstandhouding tussen rechts en links bestaat in verschillende staten van het Midden-Oosten. In Jordanië hebben conservatieve volgelingen van de Groot-Moefti van Jeruzalem lange tijd met de communisten samengewerkt, zoals hun gemeenschappelijke anti-Britse propaganda en de moord op koning Abdallah aantonen. In Irak vindt Moskou een bondgenoot in de uiterst rechtse partij, die gedurende de laatste wereldoorlog de pro-nazi-revolutie van Raschid Ali begon. In Syrië zijn er actieve krachten, die Moskou onderworpen dienen, doch naar buiten de schijn verwekken anti-Russisch te zijn. De propaganda van Moskou houdt zich in het bijzonder er mede bezig om de haat der volkeren tegen vreemdelingen aan te wakkeren. Syrische kranten, die onder Russische invloed staan, hebben onlangs lange verslagen gepubliceerd over het lijden der Mohammedanen onder het Anglo-Amerikaanse imperialisme. Op hetzelfde moment legden Russische verslaggevers de nadruk op de dringende noodzakelijkheid om de oliepijpleidingen te nationaliseren, die door Syrië lopen. Dezelfde verschijnselen kan men in de Libanon opmerken. Toen de communistische partij aldaar enige tijd geleden wettelijk werd erkend, telde zij circa 12000 leden. Toch is zij sterk en vol bewegingskracht. Zij heeft twee vleugels, een groep van Christelijke proletariërs, die nu elke godsdienst bestrijdt, en een andere vleugel, die blindelings de nieuwe politieke lijn van het Kremlin volgt.

Ofschoon de communistische handboeken voor de Russische jeugd alle godsdiensten tot soorten van bijgeloof verklaren, neemt Moskou in het Midden-Oosten een geheel andere houding aan. „Slechts de wedergeboorte van de Islam in een vorm zonder corruptie, zonder omkoping, zal het aan de Mohammedaanse volkeren mogelijk maken de Engels-Amerikaanse onderdrukking te verbreken”. Dat is de boodschap van de Russische radiostations in hun Turkse en Arabische uitzendingen, waarin de Mohammed-

daanse volkeren onafgebroken met de grootste aandrang opgeroepen worden om de geboden van de Koran op te volgen. Deze schijnvertoning van Moskou als de „vriend van de Islam” is niet iets nieuws, doch vertoont zich de laatste tijd in een veel duidelijker vorm.

Al deze gebeurtenissen wijzen er op, dat het Kremlin nu gebruik maakt van twee wapens, welke vroeger als onbruikbaar voor het Marxisme werden aangemerkt: nationalisme en sympathie voor de godsdienst. Er is sprake geweest van een wereldcongres van Mohammedanen, dat „400 millioen Mohammedanen tot een vast blok in staat om de vrede te waarborgen zal samensmeden” — op Russische voorwaarden.

Er spelen tal van factoren in de „koude oorlog”, doch het olie-vraagstuk is het belangrijkste. De Russische olieproductie is in steeds mindere mate in staat in de behoeften van het land te voorzien. De motorisering van het Rode Leger, dat momenteel 1½ millioen gemotoriseerde voertuigen telt, wordt rusteloos voortgezet. Het blijft twijfelachtig of de Russen ooit in een positie zullen komen, dat zij Perzische olie zullen kunnen verkrijgen. Doch in elk geval zou het een daverende overwinning voor Moskou zijn, indien het Westen van deze rijke olievelden zou worden uitgesloten.

Zoals algemeen toegegeven wordt, produceren de Verenigde Staten momenteel zeven maal zoveel olie als Rusland, doch het verbruik in Amerika neemt in geweldige mate toe. Sedert 1941 is dit verbruik met twee derde toegenomen en de Verenigde Staten, welke in 1948 nog olie exporteerden, zijn nu van rol verwisseld en importeren. Een millioen vaten olie worden dagelijks geïmporteerd. Het kost Washington moeite voor de nodige voorraad te zorgen. In het voorjaar van 1951 was deze niet groter dan in de herfst van 1950. In geval van oorlog zouden de gestegen behoeften moeten worden gedekt door een sterke stijging der productie uit Amerikaanse bronnen. De verhoging der productie is inderdaad reeds een feit, doch de versnelling toont niet zulke gunstige resultaten als het vorige jaar. Het is daarom dringend noodzakelijk nieuwe bronnen aan te boren. Theoretisch kunnen 52000 nieuwe bronnen in het lopende jaar worden ontsloten, doch dit eist grote hoeveelheden staal. Ondanks een hoge productie van dit materiaal, openbaart zich in de Verenigde Staten een tekort als gevolg der herbewapening en de gestegen behoefte voor burgerlijk verbruik.

Amerika zou daardoor niet in staat zijn om West-Europa in geval van oorlog te voorzien, indien de aanvoer uit Perzië geheel werd stopgezet. ¹⁾ Er is reeds een gebrek aan steenkool in Europa en de Europese industrie schakelt meer en meer op vloeibare

¹⁾ Noot van de vertaler:

Sedert is de olieproductie buiten Perzië o.a. in Saoedi-Arabië en Koweit zeer aanzienlijk gestegen. Records t.o.v. het vorige jaar werden bereikt. Aldus „Economische Voorlichting”.

brandstof over. Behalve een tekort aan olie zou ook de daaruit voortvloeiende prijsstijging voor de Europese economie moeilijkheden met zich medebrengen. Deze factoren zouden de herbewapening vertragen, die momenteel juist voortgang maakt en derhalve de gehele werkwijze van het Atlantic Pact belemmeren. Indien Moskou in de poging om Irak en Saoudi-Arabië aan te moedigen om het Perzisch voorbeeld te volgen zou slagen, zouden de moeilijkheden van het Westen ten zeerste worden verscherpt.

Door de nieuwe wapens van Mohammedaans nationalisme en fanatisme te hanteren zou het Kremlin wel machtige voordelen voor zichzelf kunnen verzekeren. Het is momenteel bezig de geestelijke krachten van de Islam tegen het Westen te mobiliseren. Zelfs, ofschoon de resultaten van deze poging nog niet duidelijk waarneembaar zijn, is het zeker, dat de machten van de vrije wereld zich tegenover ingewikkelde moeilijkheden van ernstige aard zullen zien geplaatst. De machthebbers van het Kremlin hebben zich grootse doeleinden voor ogen gesteld en trachten deze met gewetenloze volharding te verkrijgen. Dat stelt hen in staat het initiatief steeds in eigen handen te houden.

Bezoek van een Frans fabrikant aan de Verenigde Staten.

Aan het Amerikaanse orgaan *Labor and Nation* ontleen wij een gedeelte van het artikel van de hand van M. H. Hedges:

„Een Frans ondernemer bezoekt de Verenigde Staten. Hij bezichtigt tal van Amerikaanse fabrieken en bedrijven. Hij spreekt met directeuren en leiders van vakverenigingen. Hij woont lezingen bij in New-York en Washington en dan keert hij naar zijn land terug. Thuis besluit hij niet op een of ander moment van grote psychologische betekenis te wachten om dan pas in practijk te brengen, dat wat hij daar in Amerika zag. Hij besluit om direct in zijn eigen bedrijf in Frankrijk te beginnen. Hier volgen dan enige van de maatregelen, die hij trof. Eigenmachtig verhoogt hij het productiedoel met 20 %. Eigenmachtig verhoogt hij de lonen met 10 %. Hij plaatst een ideeën-bus in de fabriek en verzoekt aan de arbeiders om voorstellen tot verhoging der productie hierin te deponeren. Hij verkondigt het principe, dat de arbeiders direct in de vermeerdering der productie moeten delen. Eén der eenvoudige middelen die hij hiervoor aanwendt, is de maatregel, dat arbeiders, die met hun productietaak klaar zijn, 's middags direct naar huis kunnen gaan. Terstond komt hij tot de ontdekking, dat deze proefnemingen geslaagd zijn. Direct verwerft zijn fabriek in Frankrijk een buitengewone mate van bekendheid. Binnen enige weken heeft hij reeds 4000 aanvragen ontvangen van arbeiders, in andere bedrijven werkzaam, die gaarne bij hem in dienst zouden willen treden. Deze gebeurtenis heeft zich wezenlijk, zoals geschetst werd, afgespeeld. Zij is niet versierd.

Zeker, alvorens deze geslaagde proefneming kon worden ge-

nomen, ging er een uitvoerig onderzoek in Amerika vooraf en door de gave aan Fransen eigen om tot de kern der dingen door te dringen, erkende deze fabrikant de deugdelijkheid van het argument, dat vele kwalen der industrie en van het sociale systeem door een verhoging der productie zouden kunnen worden genezen.

De Amerikaanse werknemers hebben het hunne tot dit program bijgedragen. De werknemers hebben regelmatig verklaard, dat het nutteloos is welk land ook van de groep Marshall-plan-staten te helpen, tenzij deze hulp alle standen der maatschappij tot voordeel zal strekken. De Amerikaanse werknemers hebben jarenlang met hartstocht beweerd, dat wat de Amerikaanse economie zulk een spankracht verleent, de steeds toenemende koopkracht is en dat zonder een billijke verdeling der vruchten der productiviteit de Amerikaanse economie onvruchtbaar zou zijn en een stilstand zou vertonen."

Een interessant loonsysteem in Frankrijk

Sociale Voorlichting nam onderstaand artikeltje betreffende „het loonsysteem van Dubreuil” over uit *Philips' Soc. Econ. Kroniek*:

„Tot het behoud en verdere ontplooiing van de particuliere onderneming stelden de Belgische Katholieke Werkgevers onlangs een aantal maatregelen voor. Er werd o.m. gepleit voor een nieuw loonsysteem en wel een systeem, steunend op de gedachte van Dubreuil, een van de vooraanstaande figuren van het Franse „Centre des Jeunes Patrons”. Dubreuil, die zelf als arbeider in de fabriek heeft gewerkt, meent met dit loonsysteem enigszins een oplossing gevonden te hebben voor het probleem hoe te bevorderen, dat de arbeider in de gemechaniseerde en gerationaliseerde fabriek weer plezier in zijn werk krijgt, zoals dit het geval is met de ambachtsman, meer begrip krijgt van het doel van zijn inspanningen en meer in zijn werk zijn persoonlijkheid kan ontplooiën, m.a.w. meer geestelijke inhoud vindt in zijn arbeid in de fabriek.

Een van de eerste gedachten van Dubreuil was dan ook om in de fabriek een sfeer te scheppen, welke die van het ambachtsbedrijf zoveel mogelijk benadert. Hij tracht dit te bereiken door het bedrijf te verdelen in kleine zelfstandige afdelingen, werkplaatsen of ploegen, met eigen budget, waarbij iedere afdeling, werkplaats of ploeg gezamenlijk integraal de voordelen plukt van de resultaten van hun gezamenlijke activiteit.

De werkgever of de bedrijfsdirecteur gaat steeds een soort „leveringscontract” aan. Iedere werkplaats, ploeg of afdeling koopt van het bedrijf de grondstoffen en half-producten, huurt machines etc. en verkoopt haar product aan het bedrijf of aan de volgende afdeling van het productieproces. De bedrijfsdirecteur stelt in overleg met deze zelfstandige groepen o.m. de tarieven vast, waartegen men van het bedrijf b.v. de grondstoffen kan kopen en de producten aan het bedrijf kan verkopen. Het verschil tussen de kost- en ver-

koopprijs komt volledig ten goede aan de arbeiders gezamenlijk werkzaam in deze afdelingen, werkplaatsen of ploegen. Deze zelfstandige groepen recruteren hun eigen arbeiders (tegen de in een c.a.o. of anderszins voor het hele bedrijf geldende loonregeling en arbeidsvoorwaarden), wijzen hun eigen chef aan, stellen de arbeidsorganisatie en arbeidsmethode zelfstandig vast en verdelen het verschil tussen de kost- en verkoopprijs als een extra „bonus” onder hun leden. Een van de grote voordelen van dit systeem wordt dan ook gezien in het feit, dat begrippen als arbeidsorganisatie en techniek meer gaan spreken tot de arbeiders en dat zij zich hiervoor meer gaan interesseren. In een aantal ondernemingen in Frankrijk is men overgegaan tot de toepassing van dit loonsysteem van Dubreuil, dat volgens een studierapport van de Franse Economische Raad in een 50-tal ondernemingen tot succesvolle verbeteringen in de productiviteit en het rendement hebben geleid. In het rapport van de Economische Raad (waarin het georganiseerde bedrijfsleven is vertegenwoordigd), speciaal uitgebracht aan de Regering als gevolg van een opdracht om advies uit te brengen over het vraagstuk van de juridische hervorming van de onderneming, wordt dit systeem van Dubreuil aanbevolen, omdat een dergelijk systeem geen hervorming van de juridische structuur van de onderneming betekent, en ook niet noodzakelijk maakt.”

Rondom de afsluiting van collectieve arbeidscontracten in Oost-Duitsland

Uit de Buitenlandse Kroniek van *De Onderneming* nemen wij het volgende over:

„Collectieve arbeidsovereenkomst in Oost-Duitsland.

De eerste collectieve arbeidsovereenkomst in Oost-Duitsland werd op 20 Mei 1951 in de Riesa-staalafabriek met grote feestelijkheden ondertekend, zo schrijft *Der Arbeitgeber* in zijn nummer van 1 Juli jl. Het was de bedoeling, dat deze overeenkomst in alle genationaliseerde bedrijven in plaats van de vroegere „verouderde” tariefverdragen zou worden ingevoerd.

Deze plannen hebben evenwel aanzienlijke vertraging ondergaan, omdat een referendaris van de Oostduitse regering alle betrokken bescheiden heeft onvreemd en ter hand gesteld aan het onderzoekingscomité der vrije juristen in West-Berlijn.

Het opnieuw uitwerken der documenten zal verscheidene maanden in beslag nemen. Dit uitstel zal de Oostduitse arbeiders in het geheel niet onwelkom zijn, gezien de nieuwe lasten die deze collectieve arbeidsovereenkomsten op hun schouders leggen.

Ondanks alle communistische drogredenen die het uitbuitingskarakter der overeenkomsten moeten verdoezelen, staat immers wel vast, dat er slechts sprake is van nieuwe verplichtingen voor de arbeiders, die voortvloeien uit het z.g. „activistenplan”, kernstuk van de nieuwe collectieve arbeidsovereenkomst. Onder het voor-

wensel, dat tot dusver te veel materiaal, te veel tijd en te veel geld is verkwist, komt het prestatiebeginsel in het middelpunt te staan. Grondslag voor de arbeid wordt de z.g. „technische verantwoorde arbeidsnorm”. Deze fraaie naam is evenwel niets anders dan een dekmantel voor een onbeschaamd jaagsysteem.

De norm wordt namelijk vastgesteld naar aanleiding van de record-prestatie, die een speciale brigade van hooggekwalificeerde arbeiders onder de gunstigste omstandigheden heeft weten te bereiken. Deze prestatie zal in de toekomst van alle arbeiders gevergd worden.

Het verzet tegen deze arbeidsmethoden begint evenwel reeds merkbaar te worden. De arbeiders van enige grote bedrijven in Saksen-Anhalt bespraken in tegenwoordigheid van enkele ministers de inhoud van de collectieve arbeidsovereenkomst. Zij gaven openlijk uiting aan hun ongerustheid wat er worden moet van de arbeiders die het jaagsysteem niet kunnen volgen. Zij protesteerden voorts tegen de extra-premies voor „brigadeleiders” en tegen de loondaling die het gevolg zal zijn van de nieuwe overeenkomst, welke immers voorziet in een vermindering van de nachttoeslag van 15 op 10 %, de afschaffing van de Zondagstoeslag van 50 % en de vermindering van het loon bij bedrijfsstoringen. Toen een van de sprekers er op wees, dat door deze daling de loonsverhoging van vorig jaar September weer tenietgedaan werd, kon de minister niets anders antwoorden dan: „Het is verboden zulke leugens te verspreiden!”

Méer Nederlanders naar Indonesië

De algemeen hoofdredacteur van het leidende Indonesische dagblad *Merdeka*, de heer Diah, is op zijn studiereis door de wereld in Amsterdam aangekomen. Belangrijker dan alle politieke praat- en schrijverij, met inbegrip van die over Nieuw-Guinea, noemde hij, aldus *De Volkskrant* van 13 dezer, het feit, dat een toenemend aantal Nederlandse werkkrachten naar Indonesië komt. Een nauwe samenwerking tussen Indonesië en Nederland op velerlei gebied, acht de heer Diah van groot belang.

„Deskundige productieve arbeid, dat is wat Indonesië vóór alles nodig heeft”, zo zei de heer Diah. „De ervaringen, die jonge Nederlanders de laatste tijd in Indonesië hebben opgedaan, doen hoe langer hoe meer aanvankelijke twijfelaars besluiten het „te wagen”. Zij zullen spoedig merken, dat hun besluit juist was en dat Indonesië even goede kansen biedt als welk ander land ook, waarheen duizenden Nederlandse jongelui emigreren.”

De heer Diah noemde het teleurstellend, dat sommige Nederlandse kranten slechts ruimte beschikbaar stellen voor nieuws uit Indonesië, wanneer dit gaat over conflicten, liefst als er moord en brand bij te pas komen. Hij verklaarde de tijd, dat hij in Nederland vertoeft, te zullen gebruiken om nieuwe contacten te leggen en oude te vernieuwen en te zullen ijveren voor een beter wederzijds begrip,

tussen de twee landen. Even nuttig acht hij voor dit doel, dat meer Indonesische jongemannen naar Nederland komen.

De weder-openlegging van Atjeh voor de Nederlandse en andere ondernemers achtte de heer Diah, die in Atjeh geboren werd, een wijs besluit. India en China, aldus de journalist, zijn de landen, welker ontwikkeling de grootste weerslag heeft op Indonesië. India heeft hij, op weg naar Europa, bezocht. Zijn mening is, dat Nehroe de enige man is, in wiens handen India's lot veilig is. China zal hij op de thuisreis aandoen.

Over een factor, verband houdende met de verbetering van onze deviezenpositie in de Europese Betalingsunie

Aan het artikel „Incidentele invloeden bij de verbeterde deviezenpositie”, verschenen in het *Algemeen Handelsblad* dd. 10 Nov. jl., ontlenen wij de volgende passage:

„Het is bekend, dat de laatste jaren door Nederland wordt deelgenomen in tal van grote internationale transacties, driehoeks- of zelfs veelhoeks-affaires, die uiteraard voor ons land resulteren in een zeer belangrijke deviezenwinst. Gaat men de cijfers na, die de jongste Deviezennota heeft gepubliceerd over onze dollarinkomsten gesplitst in goederen- en dienstenverkeer, dan ziet men daaruit, dat deze laatste in 1950 vrijwel even hoog waren als onze dollarinkomsten uit goederen-export, nl. ca f 340 miljoen. Het is evenwel duidelijk, dat in deze transacties doorlopend een zeker bedrag aan deviezen — het betreft hier een bedrag van wellicht \$ 50 à 100 miljoen — geïnvesteerd is als handelskapitaal, dat niet paraisseerde onder de deviezenreserves, voor zover die uit de staat van De Ned. Bank zijn af te leiden.

Voor zover deze transacties betrekking hebben op de aankoop van industriële producten uit Duitsland, België, Frankrijk of een ander E.B.U.-land en deze industriële producten doorvoeren naar de overzeese markten, maken zij ons debiteur in de E.B.U, maar daartegenover zien wij onze andere valuta-reserves en met name onze dollarreserves toenemen, een verschijnsel, dat men uit de schaarse gegevens hieromtrent in het verslag van de Nederlandsche Bank juncto de deviezennota's kan afleiden. Structureel is Nederland dus als exportland van Europese industriële producten debiteur tegenover het Europese continent; derhalve in de E.B.U.

* * *

Wat is nu sinds dit jaar gebeurd? De wereldprijzen zijn voor veel goederen gedaald; de credietbeperving noopt tot geringere aankopen. Bovendien hebben de in het begin van dit jaar getroffen maatregelen inz. termijnaffaires (25 % dekking) internationale transacties bemoeilijkt. Daarna kwamen de E.B.U.-strubbelingen voor ons. De regering heeft maatregelen genomen om — zoals de Mem. v. Antw. op hoofdstuk I der begroting meldt — met name

het tekort in de E.B.U. te verminderen. Blijkbaar tot dat doel en wellicht ook door andere oorzaken van buitenaf, hebben onze deviezenautoriteiten minder vergunning gegeven voor internationale transacties. Hierdoor moet ons tekort in de E.B.U belangrijk zijn verminderd. Maar aangezien deze transacties steeds resulteren in een deviezenwinst, moet onze deviezenpositie in haar geheel hierdoor niet verbeterd zijn. Sinds enige tijd geeft, naar ons ter ore komt, De Nederlandsche Bank vrijwel geen toestemming meer voor veel van deze transacties. Het gevolg hiervan is, dat ons in deze transacties vastzittende handelskapitalen terugvloeit, naarmate de lopende internationale transacties worden afgewikkeld en er geen nieuwe ontstaan. Het zou ons niet verwonderen, wanneer deze terugvloeiing van handelskapitaal een belangrijke incidentele factor vormde bij de verbetering van onze deviezenpositie, die hierdoor dus geflatteerd wordt."

ONZE PLAATS EN TAAK

Geboorte en opvoeding.

Wie heeft niet eens gehoord de opmerking uit de mond van iemand, die Christelijk was opgevoed, maar zich liever daarvan losmaakte, „ik behoef toch niet de weg te gaan, welke mijn ouders hebben gevolgd?”

Ja, een mens kan wel eens vreemde woorden zeggen en rare dingen doen. Gelukkig is het te weten, dat men soms ondoordacht iets zegt, dat in wezen fout is en waarover men bij dieper doordenken ook wel spijt heeft.

Voor degenen, die de Bijbel kennen en die daarbij zijn opgevoed, wordt het vraagstuk van de geboorte en de opvoeding anders benaderd dan wie dat voorrecht missen.

Het mysterie van het leven tracht men van die kant wel wetenschappelijk te verklaren, maar de Christenen *geloven* dat *God* de Schepper van het eerste mensenpaar is. En niet minder, dat middels hen *God* het ganse geslacht der mensen heeft geschapen. Dat Hij het is, die ook nog in 1951 aan mensen het leven geeft en op Zijn tijd ook weer neemt.

Wie dit geloven mag lost allerminst alle vragen op.

Er worden mensen geboren in paleizen en in hutten; in beschaafde en minder beschaafde landen, uit blanke ouders, kleurlingen en negers. In gezinnen waar men *God* niet en waar men Hem wel dient.

Nu moet men vooral als Christenen leren verstaan, dat het een grote genade en voorrecht is, indien we werden geboren in een gezin waar men de ontvangst van het nieuwe leven zag als een gave en pand uit *Gods* hand. Want we leerden ook middels de Bijbel, dat *alle* mensen in *Adam* zijn gevallen en in zichzelf verloren zijn.

Van nature zijn we derhalve niet beter dan anderen, die het voorrecht van het geboren worden uit Christelijke ouders moesten derven. Maar dan mag men het ook als een genade-gave van onze *God* zien, dat het door Hem zo wordt geleid, dat we *wel* uit Christen-ouders werden geboren, werden gedoopt en een Christelijke opvoeding mochten ontvangen. Dat we onze intrede, daarvan zelf onbewust, mochten doen in een gelovig gezin.

Men kan, wanneer men tot zijn verstand gekomen is, zich wel trachten te onttrekken aan die opvoeding, maar om zich daarvan geheel los te maken, blijkt in de praktijk van het leven toch ook niet zo gemakkelijk te gaan.

De geboorte in een Christelijk gezin, de opvoeding in de Christelijke leer, is van onschatbare waarde. Op de ouders rust dan ook een grote verantwoordelijkheid bij de opvoeding der kinderen, die ze mogen ontvangen.

Het gezin is en zal altijd moeten blijven de bron van waaruit het kerkelijk, staatkundig en maatschappelijk leven moet worden gevoed. Gaat het in de gezinnen niet goed, dan kan moeilijk worden verwacht, dat het desondanks in de drie genoemde levenskringen wel goed zal blijven marcheren.

Opvoeden is geen gemakkelijk werk en in eigen kracht brengt men er niet veel van terecht. Maak ook daar gebedswerk van en geef u voor uw kinderen. Laat men zich inspannen om, ook wanneer de opgroeiende jeugd wel eens opstandig wordt, te blijven onthouden, dat het toch je kinderen zijn, die ge naar u toe moet trekken en door uw doen en laten u niet moet laten ontglippen.

Geef het kind ook wat des kinds is en probeer niet er oude mannetjes of vrouwtjes van te maken. Alles heeft een bestemde tijd en naarmate de jaren toenemen moet met hen over tal van problemen, waarvoor ze worden gesteld, worden gesproken.

Het gezin, dat een eenheid vormt, is in het leven een kracht.

Bouwen en bewaren.

Het is naar de raad Gods, dat de mens tot arbeiden geroepen is. „Zo nam de Here God de mens en zette hem in de hof van Eden om die te bouwen en die te bewaren.”

Een opdracht voor alle mensen van elke tijd.

Blijkens de historie niet alleen noodzakelijk om in het levensonderhoud te voorzien, maar bovenal ook omdat lediggang allerminst bevorderlijk is voor des mensen geest.

Voor degenen onder ons, die wel eens met langdurige werkloosheid te maken hebben gehad, is het wel duidelijk geworden dat, afgezien van het gebrek aan voldoende inkomsten, het toch ook wel een erg onbevredigend gevoel gaf, dat men dag in dag uit in lediggang moest verkeren.

Anderzijds is gelukkig ook merkbaar, dat steeds meer mensen uit de hogere standen niet alleen studeren voor het verkrijgen van een doktersbul of meesters-titel, maar ook daarna zich opmaken om met de verkregen kennis het bedrijfsleven, de overheid, kortom de gemeenschap te dienen. Voor de Christenen moet de arbeid op hoger plan worden gezien dan door de niet-Christenen.

Zij leerden verstaan, dat de mogelijkheid om te kunnen werken een gave van God is. Ze geloven, dat Hij de Schepper en Onderhouder is van alle dingen.

De menselijke arbeid is derhalve gericht op het tot ontplooiing brengen van al het door Hem geschapene. Zijn gaven worden, dank zij Zijn genade, ontdekt en benut om mens en dier te kunnen voorzien van datgene wat ze nodig hebben om te leven en voor zover ze daartoe in staat zijn, te kunnen arbeiden.

Een belangrijke opdracht is aan de mensen gegeven. Ze wordt helaas niet door alle mensen in afhankelijkheid van God verricht. En Gods goedheid komt ook daarin tot openbaring, dat de rijkdom

van Zijn gaven, welke in de schepping werden gelegd, meer dan eens worden ontdekt door ongelovigen.

Wij moesten ook veel meer stilstaan bij en vervuld zijn van de rijkdom in het leven der natuur en dat van alle levende wezens.

Maar niet minder kunnen we ons verwonderen over de gaven, welke aan de mensen zijn geschonken, al kan daarbij niet worden vergeten, dat het menselijk vernuft in het kwade de keerzijde laat zien, van het verlaten van de onderhouding van des Heren Woord en Wet.

Berekeningen van mensen, inzonderheid ook die van het overbevolkt worden, hebben menigmaal gefaald.

Natuurlijk bedoelen we niet hiermede te zeggen, dat dit vraagstuk er voor ons land en andere Europese landen niet is, maar in de wereld zijn gelukkig telkens weer gebieden in cultuur gebracht kunnen worden, waardoor dat vermeende gevaar, zo het al niet geheel werd weggenomen, dan toch beduidend werd verminderd.

Wat is de opbrengst van de bodem in ons kleine land niet toegenomen door de vermeerderde kennis, welke de landbouwdeskundigen zich mochten verwerven, terwijl ook wel bekend is, dat door veranderde voedingsmethoden van het melkvee de zuivelproductie belangrijk kon worden opgevoerd.

Tot bouwen en bewaren geroepen zijnde, moeten we verstaan, dat het in alle arbeid er allereerst om gaat om daarmee een gegeven opdracht te vervullen.

Middels die arbeid moeten de mensen in hun onderhoud voorzien, maar het moet zo zijn, dat die arbeid gericht is op het ook daarin dienen van God. Het gaat inderdaad om: „hoe komt God tot Zijn eer?”

Onze omgang met de mensen.

Hoewel er niets nieuws is onder de zon, want de afval, het ongelooft, kwam blijkens de Bijbel reeds vroeg tot openbaring, zal toch niemand in onze tijd durven beweren, dat het nog wel losloopt. Was dat maar waar. Wie echter de officieel bekende gegevens raadpleegt weet maar al te goed, dat er reeds in ons kleine land een schrikbarend groot aantal mensen is, die zichzelf aandienen als te zijn ongelovig of zoals dan de term luidt naar de gestelde vraag: „Geloof?” „Geen”.

In die wereld zijn wij geplaatst, om onze roeping te vervullen. Niet om ons daarbuiten te plaatsen, maar we zitten er middenin en we moeten daar onze Christenroeping in getrouwheid waarnemen. Het is een groot voorrecht, wanneer men regelmatig kan verkeren in een kring van geloofsgenoten. In ons moderne leven valt dit voorrecht echter niet zo heel veel mensen ten deel.

In het groot-bedrijf, zelfs in ons kleine land, zal het niet veel voorkomen, dat in een bepaalde afdeling uitsluitend Christelijke arbeiders werken.

Wie heeft in de grote plaatsen nog het voorrecht, dat achter drie deuren links en rechts van die, welke toegang tot zijn woning geeft, mensen van dezelfde confessie wonen?

Zitten onze mensen niet al te vaak opgesloten tussen mensen, die gelukkig nog vaak goede beste burenen kunnen zijn, maar die het best gehumeurd zijn als men maar niet over de godsdienst spreekt?

Onze vrouwen zijn wat dat betreft nog bevoorrecht, omdat ze in het gezin werkend, hun psalm of gezang kunnen zingen; al werkend ook kunnen mediteren, niet alleen over de zorgen des levens, maar ook over de dingen, verband houdend met hun geloofsleven. Daartegenover staat de man, die een beroep heeft, waardoor hij buitenshuis moet vertoeven en moet verkeren met mensen van allerlei richting, aan velerlei verleiding bloot.

Ook hier lossen wij mensen het probleem niet op, waarom de één in een werkkring terechtgekomen is, waar hij het juist, omdat hij Christelijk is en daarvoor uit durft te komen, zo moeilijk heeft, terwijl zijn broer of vriend het zo fijn heeft getroffen en bij dezelfde trouw aan zijn belijdenis nimmer moeite, spot of hoon wedervaart.

Waar we ook gesteld zijn, welk beroep we ook uitoefenen, of we meer of minder verantwoordelijk werk hebben, van ons wordt gevraagd, dat we in alle dingen getrouw zullen zijn.

Dat we ons nimmer ons beginsel, onze belijdenis, zullen schamen. Dat we voor allen met wie we in gemeenschap moeten arbeiden een trouwe collega zullen zijn, een man of vrouw, waarop gerekend kan worden.

Ook hier komt het er op aan, dat we bereid zijn te dienen. Dat we ook kunnen vergeven, degenen die ons ten onrechte verkeerd hebben beoordeeld.

De mensen van de Buchmannbeweging hebben hierin gelijk, dat er reeds zeer veel in de wereld der mensen ten goede zou veranderen, indien men van hoog tot laag bereid was gemaakte fouten, verkeerde beoordelingen, te erkennen.

Laten wij bekennen, dat wij onze begane fouten, onze verkeerde handelingen gemakkelijker belijden voor God, dan tegenover hen wie we door ons handelen minder prettige ogenblikken hebben bezorgd.

Onze arbeid als vakorganisatie.

In die wereld van mensen, in die maatschappij, waarin het volle leven in allerlei vorm tot openbaring komt, is het nodig gebleken, dat er vakorganisaties kwamen. Organisaties, welke beoogden voor de belangen harer leden te waken en te werken voor betere maatschappelijke verhoudingen.

De Christelijke arbeiders hebben, toen wel gebleken was, welke kant men uitging, begrepen, dat ze moesten komen tot optrekken onder eigen banier.

Het werk van de Christelijke vakorganisatie omvat veel meer

dan de bovenomschreven taak van het behartigen van de belangen der leden. Een Christelijke vakorganisatie moet het steeds als een hoofdtaak zien, om de beginselen, waarop ze bouwt, steeds meer doorwerking te doen verkrijgen.

Mensen zijn van nature liefhebbers van zichzelf, maar wie zijn Bijbel goed kent weet, dat men de naaste moet liefhebben als zichzelf en dat men anderen nooit lasten moet opleggen, die men zelf niet wil dragen. Gemakkelijk is dit allerminst. Maar de opgave is ons gegeven en dan weten we ook, dat nooit meer van ons wordt gevraagd dan waartoe we als zondige mensen in staat zijn. Eerste vereiste is, dat alle geloofsgenoten, voor zover ze nog doen alsof ze het niet weten, worden doordrongen van de eis van het beleven van wat de Here in Zijn Woord van ons vraagt.

In die maatschappij, waarin we leven, moet worden ingedragen de boodschap, die ons is gegeven tot onderrichting en tot onderwijzing voor het persoonlijk en het gemeenschappelijk leven.

Aan deze opdracht zal D.V. in 1952 ook weer middels het te houden 3e Christelijk-Sociaal Congres alle aandacht worden geschonken.

De leidinggevende personen in besturenbonden en afdelingen van onze beweging kunnen nooit genoeg hun best doen om alle leden telkens weer te wijzen op de grote taak, welke we middels onze beweging hebben te vervullen.

Het gaat niet alleen en uitsluitend om een betere rechtspositie, maar ook hier geldt, dat om Godes eer er naar gestreefd mag, neen moet worden, om te komen tot een maatschappij, waarin de Christelijke levensuitingen in alle dingen steeds meer openbaar worden.

Die maatschappij begeren we niet alleen en uitsluitend voor onze leden, *maar voor alle mensen*, omdat daarin de mogelijkheid tot ware vrijheid, middels een goed verantwoorde geordende gebondenheid, en een rechtvaardige beloning voor gepresteerde arbeid, aanwezig zal zijn.

Hier komen we vanzelf ook in aanraking met het vraagstuk van de waardering, welke men wederzijds voor elkaar dient te hebben.

Middels de ondernemingsraden en de bedrijfsorganisatie kan, mits het juiste begrip, dat men elkander wil dienen, aanwezig is, worden bevorderd, dat inderdaad ontstaat een ware bedrijfsgemeenschap.

Dat aan deze verhouding nog wel het een en ander ontbreekt is bekend, al is het gelukkig zo, dat in tal van ondernemingen een behoorlijke verhouding tussen allen, die er dagelijks in verkeren, bestaat.

Het is onze taak om door ons woord en inzonderheid door ons handelen alles te doen, wat mogelijk is om daar, waar de sfeer nog allesbehalve goed te noemen is, verkeerde inzichten te bestrijden en te blijven ijveren voor een volkomen begripen van elkanders belangen en moeiten.

Door de ervaring geleerd, wordt de laatste tijd veel meer dan vroeger aandacht geschonken aan de eisen, waaraan vooral ook het leidinggevend en toezichthoudend personeel behoort te voldoen.

Zo hebben we als vakorganisaties velerlei arbeid te verrichten. Het wel zeer nauwe contact tussen de leden en de leiding is hard nodig. Alleen langs die weg kan worden bereikt, dat men volkomen op de hoogte blijft van alles wat zich in de ondernemingen afspeelt. Voor dat werk moeten we ons geven, omdat het nuttig en noodzakelijk is. Maar niet minder, omdat het er om gaat, ook bij de toenemende mechanisatie, de arbeid van de mens niet van een lagere rangorde, maar als strikt nodig te blijven zien in de gehele gang van het productieproces. Elk onderdeel is nodig en ook zij, die aangewezen zijn om het allereenvoudigste werk te verrichten, verrichten dienst aan de gemeenschap.

Onze taak naar buiten.

Als Christelijke vakverenigingsmensen hebben we deel aan een zeer belangrijk en mooi werk. Daarvoor te werken moet ons allen een lust zijn. De activering van alle leden is en blijft geboden. Lauwheid en onverschilligheid moeten in geen geval bij de afdelingsbestuursleden worden gezien, want dan kan van hen geen kracht ten goede uitgaan op de leden.

De wintercampagne is weer ingeluid!

De Novembervergaderingen zijn weer grotendeels gehouden.

Het huisbezoek moet worden aangevat en voortgezet, totdat de laatste man of vrouw, die krachtens zijn of haar levensovertuiging bij ons behoort, is toegetreden.

Zie ook dat eenvoudige werk als zeer belangrijk, want al blijven de bezochte personen ook on- of verkeerd georganiseerd, het is van betekenis, dat met hen gesproken is over ons doel en streven en over de noodzaak van het lid worden van onze beweging.

Het moet ons een eer en een lust zijn, om die bij ons behoren, te overtuigen, dat ze niet langer buiten onze rijen moeten blijven staan.

Daarnevens dienen wij ook met degenen, die nog niet bij ons behoren, omdat ze nog overtuigd communist, socialist of ongelovige zijn en die we op onze weg, in onze werkkring ontmoeten, te spreken van hun verkeerd inzicht.

Wanneer wij meer geloofsblijdschap bezaten, moest van ons veel meer kracht ten goede uitgaan.

Onze taak naar binnen.

Ook die mag allerm minst veronachtzaamd worden.

De bonden bestaan uit leden. De leden zijn samengevoegd in afdelingen.

Deze constructie is nodig, om het bondsleven tot uiting te laten

komen. Een nauwer contact tussen de afdelingen en de bondsbesturen is eerste vereiste.

De bondsbesturen moeten de afdelingen, in hun vergaderingen bijeen, regelmatig bezoeken. Wordt dit nagelaten, dan verzwakt de band en het komt noch de bond, noch de afdeling ten goede.

Nu de problemen steeds verder van de leden af komen te liggen, dreigt het gevaar, dat, wanneer men niet regelmatig zorg draagt, dat in de afdelingsvergaderingen goede voorlichting wordt gegeven, de activiteit verloren gaat.

Er zijn voldoende belangrijke zaken die het nodig maken om vooral in de wintertijd ook iedere maand te vergaderen.

Tal van vraagstukken, de bonden of het verbond betreffende, moeten daar worden behandeld.

Bekend is ook, dat veel leden weinig belangstelling voor de afdelingsvergadering tonen. Daarom dient ook de *taak naar binnen* niet vergeten te worden.

Er moet ook met de leden, die regelmatig spijbelen, worden gesproken over hun nalatigheid.

De kracht wordt vergroot naarmate men meer belangstelling voor ons werk heeft. Wie nooit naar een vergadering komt, zal ook wel zelden een propagandist voor onze zaak zijn.

Het is nodig, dat de afdelingsbesturen deze zaak niet veronachtzamen. Men drage zorg, dat de ledenvergaderingen goed voorbereid zijn. Er moet telkens een agenda zijn samengesteld, waarop minstens één punt voorkomt, waardoor de belangstelling wordt gewekt. Dit wil zeggen, dat er altijd een korte inleiding moet worden gehouden over een voor de leden belangrijke zaak.

Waar veel nieuwe leden zijn toegetreten moet uiteraard ook telkens weer worden teruggesproken op het „waarom Christelijke vakorganisatie”.

Iedere bond heeft de bedrijfseigene problemen waarover moet worden gehandeld.

Het is van belang, dat overal een actief organisatieleven is. Het besturenbondswerk wordt helaas ook al te vaak door tal van afdelingsbestuursleden vergeten.

Zo min als het aangenaam voor een afdelingsbestuur is, als een groot deel der leden absent is, zoveel te erger is het als een bestuur van een besturenbond moet constateren, dat de bestuursleden van de aangesloten afdelingen op hun beurt thuisblijven als de besturenbond hen oproept.

Het is voor onze zaak van waarde, dat steeds meer mensen actieve werkers zijn. Daarom mag de propaganda naar binnen niet vergeten worden.

* * *

Hoe we onze taak en plaats in de wereld en ook in de Christelijke vakorganisaties vervullen is van grote betekenis. Dan moeten we allen zijn stoere strijders voor de doorwerking van onze Christelijke levensovertuiging.

Helaas ontbreekt het daaraan maar al te veel. Het is daarom nodig en gewenst, dat we elkaar telkens weer aanmanen tot meerdere trouw en activiteit. Naarmate meer mensen daadwerkelijk hun Christelijk geloof belijden en beleven, kan ook een versterkte invloed naar binnen en naar buiten worden verwacht.

Het kader geve het voorbeeld van die trouw. De lauwheid moge daar, waar ze wortel schoot, verdwijnen en plaats maken voor een vernieuwde activiteit voor onze mooie arbeid, die gericht moet zijn en blijven op een betere en Christelijke maatschappij.

G. MOLL.

RONDON DE D.U.W.

Voor degenen onder onze lezers, die zo gelukkig zijn, dat zij niet weten, wat D.U.W. betekent, zullen wij daarover een korte verklaring geven.

Direct na de tweede wereldoorlog is door de regering ingesteld de Rijksdienst voor de Uitvoering van Werken. Deze wordt kortweg D.U.W. genoemd. Deze dienst is een voortzetting van de Rijksdienst voor de Werkverruiming, welke op zijn beurt de Dienst voor de Werkverschaffing verving.

Na deze toelichting is het wel duidelijk, waarover we iets willen vertellen in dit artikel.

Al hebben we in ons land een hoge graad van werkgelegenheid bereikt, toch zijn er altijd nog enkele tienduizenden mensen werkloos. Over enkele maanden zal dit aantal wel weer belangrijk zijn toegenomen door de seizoenwerkloosheid in de agrarische bedrijfstak.

Er zal wel geen verschil van mening over bestaan, dat het om vele redenen gewenst is, deze werklozen op enigerlei wijze te werk te stellen. Deze noodzaak blijft ook bestaan, wanneer over enige maanden de wettelijke werkloosheidsverzekering wordt ingevoerd.

De D.U.W. tracht nu door het doen uitvoeren van werken, waarvoor het rijk subsidie in de lonen geeft, de werklozen te werk te stellen en nuttige arbeid te doen verrichten.

Natuurlijk moet het streven er op gericht zijn, werkloosheid te voorkomen, zodat deze D.U.W. zo weinig mogelijk in actie behoeft te komen. Daartoe is nodig, dat we ons oog richten op die bedrijfstakken, waarin periodieke werkloosheid optreedt, om na te gaan, of er niet iets kan worden gedaan om deze werkloosheid te voorkomen. Omdat we hier dus niet denken aan structurele, noch aan conjuncturele werkloosheid, doch aan de seizoenwerkloosheid, zullen wij eens speciaal letten op de bedrijfstak, waarin dit euvel in sterke mate optreedt.

De landbouw.

Het is bekend, dat in de periode November—April een groot aantal agrarische arbeiders de D.U.W.-objecten bevolkt. Misschien zijn er veel mensen, die deze situatie al normaal vinden, want de mensen hebben de slechte gewoonte om alles spoedig gewoon te vinden.

Deze arbeiders, die in de wintermaanden op D.U.W.-objecten werk vinden, zijn onmisbaar voor de landbouw. Wanneer men deze arbeiders in een andere bedrijfstak blijvend te werk stelt, dan ontstaan er in de landbouw in de overige tijd van het jaar ernstige

moeilijkheden. Derhalve is het zoeken naar een oplossing van dit probleem een taak van de organisaties in de landbouw. Wij hopen, dat het toekomstige „Landbouwschap” hieraan de nodige aandacht zal besteden. De huidige toestand is in feite zo, dat de lasten, verbonden aan het behouden van een arbeidsreserve voor de landbouw grotendeels worden afgewenteld op ons gehele volk. In verband hiermede moet men wel voorzichtig zijn om in die kringen te spreken van onze goedkope productie van agrarische producten.

In een van de stukken van de regering inzake werkgelegenheid, lezen we, dat er landarbeiders zijn, die geen jaarovereenkomst als vaste arbeider willen aangaan. Daarvoor wil men dan deze arbeiders straffen, door ze bij werkloos worden als vrijwillige werklazen te beschouwen. Dit is o.i. onjuist. Natuurlijk zullen er landarbeiders zijn, die weigeren een vast dienstverband aan te gaan. De vraag is echter, of dit het aantal losse arbeiders vergroot en het aantal vaste arbeiders kleiner maakt. Wij geloven daar niets van.

Welke straf legt men de werkgever op, die een kleiner aantal vaste arbeiders in dienst heeft, dan algemeen redelijk wordt geacht? Zover ons bekend, heeft men daaraan tot nog toe niets gedaan. Naar onze mening moet er een rechtvaardige ordening in deze materie worden gebracht. Dit zal echter alleen kunnen door maatregelen, betreffende de arbeidsbezetting op de ondernemingen. Alleen op deze wijze kan men voorkomen, dat elke winterperiode vele landarbeiders moeten worden tewerkgesteld op D.U.W.-objecten. Met de invoering van de Werkloosheidswet had men een goede gelegenheid een dergelijke regeling te treffen. De financiële uitkomsten van de landbouw zijn momenteel ook geen verhindering om tot een dergelijke regeling te komen.

Het is echter niet slechts de landbouw, die tot nog toe aan dit probleem weinig of geen aandacht schenkt, ook de D.U.W. heeft deze situatie in de hand gewerkt.

D.U.W.-werken.

Een groot aantal D.U.W.-werken ligt in de agrarische sector. Het zijn grotendeels cultuur-technische werken. De vraag is derhalve te stellen, of niet een groot aantal van deze werken in de landbouw had moeten blijven, zodat daardoor de werkgelegenheid in deze bedrijfstak werd vergroot. Door de subsidie is het natuurlijk aantrekkelijk, deze werken niet zelf uit te voeren, maar ze als D.U.W.-object te laten uitvoeren. Nu behoeft o.i. eigen uitvoering geenszins subsidie uit te sluiten. Ook behoeft uitvoering door daartoe geëigende lichamen als de Ned. Heide-Mij e.a. niet te betekenen, dat het nu beslist een D.U.W.-werk moet zijn.

In 't kort gezegd: het gaat hier om de vraag, wat nu eigenlijk D.U.W.-werken zijn. Deze vraag wordt steeds klemmender, nu wij allerlei economisch noodzakelijke werkzaamheden als D.U.W.-werk zien uitvoeren. Daartegen hebben wij ernstige bezwaren. Het kan niet de taak zijn van de D.U.W. om werken uit te voeren,

welke beslist noodzakelijk tot stand gebracht moeten worden, ongeacht de omstandigheid of er werklozen zijn of niet.

Wij zien als taak voor deze Rijksdienst, om werken op te zoeken, die nog niet noodzakelijk moeten worden uitgevoerd en op deze werken arbeiders te plaatsen, die geen plaats kunnen vinden in het productie-proces. Tot dit productie-proces rekenen wij ook cultuur-technische werken, welke om economische redenen moeten worden uitgevoerd.

Wij ontkennen niet, dat het in bepaalde gevallen nodig kan en ook wel zal zijn, dat ook economisch noodzakelijke werken worden gesubsidiëerd door de overheid. Dit moet dan echter door het betrokken departement op de een of andere wijze geschieden, desnoods uit een speciaal fonds, doch niet door de D.U.W.

Er is bij ons vrees, dat men deze Rijksdienst maakt tot een groot apparaat, niet ten behoeve van de werklozen, doch tot subsidiëring en uitvoering van allerhande werken.

Zover ons bekend, wordt door een interdepartementale commissie beoordeeld, of een bepaald werk als D.U.W.-werk zal worden uitgevoerd. Het georganiseerde bedrijfsleven heeft hierin geen enkele zeggenschap. Misschien zou hierin enige verandering kunnen worden gebracht. Daardoor zou kunnen worden voorkomen, dat het aantal werklozen toeneemt en ten behoeve daarvan door de D.U.W. werken worden uitgevoerd, welke „vrije” werken hadden moeten zijn. Immers door meer „vrije” werken uit te voeren, daalt het aantal werklozen en hebben we minder behoefte aan D.U.W.-werken. Dit lijkt ons een gezonde werkgelegenheids-politiek.

Migratie.

Het is niet voldoende, dat we zien naar bepaalde bedrijfstakken, waarin moeilijkheden zijn in verband met de werkloosheid. Er zijn ook bepaalde streken van ons land, waar het euvel van de seizoenwerkloosheid sterk optreedt, terwijl in dezelfde streek ook des zomers niet voldoende werkgelegenheid is.

We zien dan ook in ons land de volgende situatie:

- a. uit een streek worden des zomers de arbeiders vervoerd om elders in een bepaalde bedrijfstak (meestal de landbouw) werkzaam te zijn;
- b. in de winter worden deze arbeiders weer elders op D.U.W.-objecten tewerkgesteld.

In deze streek is in feite een latent arbeidersoverschot of een latent tekort aan werkgelegenheid. Nu kan men niet overal industrie aantrekken. Trouwens als men dat zou doen in een dergelijke streek, dan onttrekt men in een andere streek een bepaalde bedrijfstak de nodige arbeiders. Naar onze mening wordt ook aan dit vraagstuk nog te weinig aandacht besteed. Het voortbestaan van een dergelijke situatie vergroot het aantal werklozen, maakt

de D.U.W. meer noodzakelijk dan wenselijk is, bemoeilijkt de landbouw elders en kost veel geld.

De enige oplossing is verplaatsing van deze mensen. Natuurlijk kan dit niet met dwang, we hebben hier te doen met mensen. Enige drang direct en indirect kan toch wel nodig zijn.

We weten, hoe moeilijk dit vraagstuk is. Meestal is men juist in deze streken erg aan zijn omgeving gehecht, waardoor ook deze situatie is ontstaan. Toch zal er enige leiding aan gegeven moeten worden. Hierbij denken we aan onze woningbouwpolitiek, speciaal wat betreft de toewijzing van bouwvolume aan de gemeenten. In de hier bedoelde gemeenten met een arbeidersoverschot is vanzelfsprekend ook een grote woningnood. De vraag is nu, of men met verdeling van het bouwvolume deze situatie moet benaderen vanuit de aanwezige woningnood, dan wel vanuit het ontbreken van werkgelegenheid. Met het bouwen van huizen in deze gebieden, zonder tegelijkertijd de werkgelegenheid te vergroten, maakt men de moeilijkheid nog groter. In de gebieden, waar de bewoners van deze gemeenten als regel werk moeten vinden, worden wellicht geen huizen gebouwd, omdat er geen woningnood is. Toch zou er, gelet op de aanwezige werkgelegenheid, juist daar woningen moeten worden gebouwd.

Dit is niet alleen een financieel-economische aangelegenheid, maar ook wel degelijk een geestelijk-zedelijke kwestie. Voor alles moeten we er voor zorgen, dat deze mensen in het normale arbeidsproces worden opgenomen en niet een groot gedeelte van het jaar op D.U.W.-objecten moeten worden geplaatst.

Het gevolg daarvan is, dat deze mensen zich overbodig gevoelen. Ze moeten immers eerst hun stempel als werkloze in ontvangst gaan nemen, alvorens ze bij de D.U.W. geplaatst kunnen worden.

Met deze moeilijkheden zou men wat meer rekening dienen te houden bij de verdeling van het woningbouwvolume.

Rechtspositie D.U.W.-arbeiders.

We zouden over de D.U.W. schrijven, doch zijn een beetje afgedwaald. Keren we nu weer daarnaar terug. Het is nu ook wel van belang om eens te zien naar de positie van de arbeiders op de D.U.W.-objecten.

Wanneer men werkloos wordt, dan dient men zich als zodanig te melden bij het Arbeidsbureau. Doet men dat niet, dan is men officieel niet werkloos en heeft men geen recht op hulp van de overheid.

De werkloze ontvangt als regel overbruggingsuitkering, terwijl hij de door het Arbeidsbureau aangeboden passende arbeid moet aanvaarden. Daartoe behoort ook tewerkstelling bij de D.U.W. Er is dus geen keuze. Immers bij niet-aanvaarding wordt men als vrijwillig werkloos beschouwd en ontvangt men geen overbruggingsuitkering meer.

Tegen dit alles is moeilijk bezwaar te maken. De mens is tot arbeid verplicht en ook het werk op een D.U.W.-object is aanvaardbare arbeid te noemen.

Nu moeten we twee groepen D.U.W.-arbeiders onderscheiden, nl. streekarbeiders en kamparbeiders. Onder streekarbeiders verstaan we dan de arbeiders, die in de omgeving van hun woonplaats tewerkgesteld worden, althans op een zodanige afstand, dat zij elke dag naar huis kunnen terugkeren. Kamparbeiders daarentegen gaan voor 1 of 2 weken van huis en worden op grote afstand van hun woning in een kamp gehuisvest.

De verplichte plaatsing in een kamp geldt alleen voor ongehuwden. Maar ieder begrijpt, dat ook vele gehuwden „vrijwillig” daarheen gaan, omdat loon altijd nog beter is dan steun en als regel ook hoger is.

De huidige loonregeling voor de arbeiders op D.U.W.-objecten is afgestemd op de lonen van de ongeschoolde land- en bouwarbeiders.

Het is niet mogelijk om deze regeling hier uiteen te zetten, dat zou ons te ver voeren. Ook zou het niet gemakkelijk zijn, want deze is dermate ingewikkeld, dat het ingewijden nog veel tijd en woorden kost om een duidelijke uitleg te geven. Voor de arbeiders is zowel de ingewikkeldheid dezer regeling als de lonen in deze regeling een ergernis.

Ofschoon na de oorlog de regering meermalen heeft verklaard, dat de D.U.W. niet het karakter mag hebben van werkverschaffing, kunnen de meeste arbeiders toch niet aan deze gedachte ontkomen. Naar onze mening is dit dikwijls ten onrechte. Er is een gunstig verschil tussen de oude werkverschaffing en de huidige D.U.W. Dit neemt echter niet weg, dat er vooral in de regeling van hun rechtspositie veel moet worden veranderd en verbeterd.

Toch is de werkverschaffingsgedachte, die bij vele arbeiders op D.U.W.-objecten leeft, niet geheel uit te bannen door veranderingen in de loonregeling.

Belangrijker zijn de verhoudingen tussen de arbeiders onderling en tussen werkbazen en arbeiders. Het komt ons voor, dat daaraan nogal wat hapert. De geest onder hen, die op een D.U.W.-object werken, is als regel een andere dan onder de arbeiders in het normale bedrijfsleven. Dit is heel goed te verklaren. Daar is in de eerste plaats het gevoel van overbodig te zijn. Het bedrijfsleven heeft ze uitgestoten. Nu wordt men verplicht, werk te gaan verrichten, waarvoor men niet is opgeleid en waar men dus vreemd tegenover staat. Met deze feitelijke situatie wordt nog te weinig rekening gehouden op de D.U.W.-werken.

Er wordt derhalve van de werkleiding meer gevergd dan alleen deskundigheid wat het werk betreft. Wij zouden niet graag betogen, dat er geen werkbazen zijn, die uitstekend de kunst verstaan om met mensen om te gaan. Toch zullen juist wat dit betreft

nogal eens tactische fouten worden gemaakt. Dat is in het vrije bedrijfsleven heel erg, maar op D.U.W.-werken is dit nog erger. De arbeider verkeert namelijk in een zekere dwangpositie. Ontslag bij de D.U.W. betekent als regel vrijwillig werkloos, dus verstoken van overbruggingsuitkering.

De verhoudingen worden het meest verstoord door de ploegvorming en de tariefstelling. Er wordt op D.U.W.-objecten in ploegverband gewerkt en als regel in tarief. Er moeten dus ploegen worden gevormd. Onzerzijds is er steeds voor gepleit, dat deze ploegvorming voor de arbeiders vrij moet zijn. Dat is ook het voorschrift. Wij zouden echter niet graag beweren, dat het in de praktijk ook steeds zo gaat. Het is niet gemakkelijk, we erkennen dit ten volle. Op een D.U.W.-object hebben we te maken met een grote verscheidenheid onder de arbeiders. Er kan niet worden geselecteerd, zoals in het vrije bedrijf.

Toch is één van de eerste vereisten, ook in dezen, vrijheid en verantwoordelijkheid voor de arbeiders.

Ook de D.U.W.-arbeider is allereerst mens, die verantwoordelijkheid draagt. Hij moet nu ook de mogelijkheid hebben, deze verantwoordelijkheid te kunnen beleven.

Dit geldt niet alleen bij de ploegvorming, doch in nog sterkere mate bij de tariefstelling. Telkens ontmoeten we weer klachten, dat men niets begrijpt van het tarief, terwijl ook steeds geklaagd wordt over het feit, dat men bij deze tariefstelling niets te zeggen heeft. De werkbaas stelt het tarief zonder enig overleg. Iets dergelijks verdraagt de vrije arbeider niet. Zijn gedachte, dat hij in een „werkverschaffing” is geplaatst, wordt er door versterkt en de geest op het werk is totaal bedorven.

Regelmatig horen wij de klacht, dat men niet zelf kan uitrekenen wat men verdient. Een vaste, telkens terugkerende uitdrukking is: „De werkleiding geeft ons maar wat”. Ook al is dit in feite niet zo, maar is het loon zorgvuldig door de werkleiding berekend, dan mag het gevolgde systeem niet die indruk op de arbeiders maken. Zulks is wel het geval, als er over de tarieven geen redelijk overleg wordt gepleegd, doch wanneer deze eenzijdig worden vastgesteld. Indien de tariefstelling zelf niet wordt begrepen, wordt het nog des te erger.

Nogmaals, dit alles is niet door een betere loonregeling te veranderen, hoe nodig het ook is, dat deze er komt.

De oorzaak van een onjuiste verhouding en een totaal verkeerde sfeer op het werk is natuurlijk niet uitsluitend te zoeken bij de bestaande regelingen en de werkleiding. Ook de arbeiders zelf handelen in dit opzicht niet altijd als vrije en verantwoordelijke mensen. Er is dikwijls bij voorbaat een antipathie tegen de D.U.W. Men gaat van de veronderstelling uit, dat men op zo'n werk geen vrije arbeider is en derhalve niets te zeggen heeft. Dit is een verkeerde opvatting. Hoe erg het ook is, dat men geen plaats meer heeft in het normale arbeidsproces, dit betekent nog niet, dat men

daarmede ophoudt vrije arbeider te zijn, die verantwoordelijkheid heeft.

Er is geen enkele aanleiding toe, om zich op een D.U.W.-werk anders te gedragen dan in het gewone bedrijfsleven. Ook als D.U.W.-arbeider heeft men rechten en plichten. De arbeid zelf is niet minderwaardig. Men dient dus in deze arbeid zijn plicht te doen, doch evenzo op zijn rechten te staan. Om deze rechten te doen gelden, moet ook op D.U.W.-werken de juiste weg worden bewandeld. Het is merkwaardig, hoe gemakkelijk men juist hier overgaat tot onjuiste handelingen.

Er is daartoe al heel wat gedaan en nog steeds wordt er gewerkt aan verbeteringen. Daarbij denken we niet in de eerste plaats aan het instituut van de sociale ambtenaren, hetwelk kort geleden is ingesteld. We hebben waardering voor deze poging om op deze wijze tot betere verhoudingen te komen. Het is echter o.i. niet de oplossing.

Het gaat ons veel meer om de rechtszekerheid. Moeilijkheden met werkleiding, over tariefstelling, bezwaren tegen schorsing en ontslag e.d. Zijn er dergelijke klachten, dan moet men zich ten spoedigste in verbinding stellen met zijn organisatie, opdat de kwestie onmiddellijk ter plaatse kan worden onderzocht en met de Inspecteur van de D.U.W. kan worden besproken. Voor schorsing en ontslag bestaat bij elk gewestelijk arbeidsbureau een beroepscommissie, waar men tegen de beslissingen in beroep kan gaan. Daarboven bestaat ook nog een Centrale Beroepscommissie, waar men in bepaalde gevallen in hoger beroep kan gaan. Dit is dus reeds een aanmerkelijke verbetering vergeleken bij vroeger. Niet dat wij geheel tevreden zijn. Maar van algehele rechteloosheid mag toch zeker niet meer worden gesproken.

Bij elk gewestelijk arbeidsbureau bestaat bovendien een commissie voor D.U.W.-aangelegenheden, waarin verschillende zaken, de D.U.W. betreffende, worden besproken. Voor het gehele land is er dan nog een Centrale Commissie van Advies voor D.U.W.-aangelegenheden. Er zijn dus wel allerlei organen, waar de zaken behandeld kunnen worden. In al deze commissies hebben de vakorganisaties hun vertegenwoordigers. Voor de georganiseerde arbeiders is de weg dus duidelijk aangegeven, hoe er in moeilijkheden moet worden gehandeld.

Men zal opmerken, dat dit alles nog niet de bestaande ingewikkelde en zeer onvoldoende loonregeling raakt. Daarvoor is nu reeds meer dan een jaar een speciale sub-commissie van de Centrale Commissie van Advies aan het werk. Deze sub-commissie heeft een ontwerp-regeling klaar en deze is aan de Centrale Commissie toegezonden. Het ontwerp is daar nu in behandeling. Zoals de zaken nu staan, lijkt het er op, dat men niet tot een algehele oplossing zal komen. Als deze commissie klaar is, zijn we er nog niet. Het College van Rijksbemiddelaars en tenslotte de betrokken ministers zullen ook nog wel iets op te merken hebben.

Deze zaak duurt ons veel te lang. Reeds deze winter had deze nieuwe loonregeling van kracht moeten zijn. Wanneer het niet sneller gaat dan tot nog toe, is de winter voorbij voordat de nieuwe regeling in werking kan treden. Dit moet ten zeerste worden betreurd. Het C.N.V. doet ook in deze wat het kan.

Nu de werkloosheid eerder toe- dan afneemt, is het van het allergrootste belang, dat voor hen, die op D.U.W.-objecten worden geplaatst, een rechtvaardige regeling van loon- en arbeidsvoorwaarden bestaat.

Tenslotte moeten wij nogmaals opmerken, dat van nog groter betekenis is, dat er een goede werkgelegenheidspolitiek wordt gevoerd. Niet alleen door de overheid, maar ook door het bedrijfsleven. In elk geval dient er een goed overleg te zijn tussen de overheid en het georganiseerde bedrijfsleven.

Beter is om te voorkomen, dat er meerdere D.U.W.-arbeiders komen. Het gaat niet om de D.U.W., maar om de mensen.

C. J. VAN MASTRIGT.

SOCIALE WETGEVING

Het wordt wel enigszins vervelend om telkens weer te moeten herhalen, dat onze sociale verzekering ingewikkeld is. Toch moeten we het nog eens uitspreken, omdat we nagenoeg dagelijks ervaren, dat het voor de meesten praktisch onmogelijk is om met alle bepalingen op de hoogte te zijn. Er is voldoende aanleiding om onze gehele sociale verzekering eens op de helling te zetten. Naar onze mening moet het mogelijk zijn om tot een vereenvoudiging in onze wetgeving te komen. Wellicht zou het dan ook mogelijk zijn zelfs het aantal wetten te verminderen. We hopen daarop nog eens terug te komen in ons blad.

Deze keer willen we iets zeggen over

toeslagen op renten.

Regelmatig ontvangen wij vragen over deze toeslagen op de diverse renten, welke genoten worden. Daarbij gaat het ook dikwijls over de kinderbijslag voor rentetrekkingen. Men kan het o.i. niemand kwalijk nemen, dat hij niet geheel bekend is met deze materie. Speciaal ten behoeve van onze afdelingsbestuurders zullen we nu trachten een uiteenzetting te geven. Wanneer zij hiervan dan kennis nemen en het zo mogelijk bij de hand houden, zal het dikwijls gelukken op de verschillende vragen een antwoord te geven.

In de eerste plaats is het nodig, dat we een opsomming geven van de renten, welke onze sociale verzekering kent.

We treffen dan in de verschillende wetten de volgende renten aan, waarbij we de Zee-Ongevallenwet buiten beschouwing laten:

1. Ingevolge de Ongevallenwet 1921 en Land- en Tuinbouw-Ongevallenwet 1922:
 - a. ongevallenrente;
 - b. weduwenrente;
 - c. wezenrente.
2. Ingevolge de Invaliditeitswet:
 - a. invaliditeitsrente;
 - b. ouderdomsrente;
 - c. weduwenrente;
 - d. wezenrente.

Het is nu niet onze bedoeling om een uiteenzetting te geven over de berekening van deze renten en ook niet, wanneer iemand recht heeft op een dergelijke rente. Veel meer is het ons er om te doen, duidelijk te maken, wanneer men aanspraak kan maken op de verschillende toeslagen en bijslagen met inbegrip van de kinderbijslag voor rentetrekkingen.

We zullen nu achtereenvolgens enkele gevallen omschrijven en daarbij aangeven, waarop men in zo'n geval aanspraak heeft.

I. Minder dan 25 % arbeidsongeschikt.

Een werknemer is ten gevolge van een bedrijfsongeval voor minder dan 25 % arbeidsongeschikt en ontvangt daarvoor een ongevallenrente. Hij heeft geen recht op enige rente ingevolge de Invaliditeitswet. Ook heeft deze werknemer geen aanspraak op een toeslag of bijslag.

II. Meer dan 25 %, doch minder dan $\frac{2}{3}$ ongeschikt.

Een werknemer, die ten gevolge van een bedrijfsongeval voor meer dan 25 % arbeidsongeschikt is, doch nog wel in staat is om $\frac{1}{3}$ van zijn loon te verdienen, ontvangt ook alléén een rente ingevolge de Ongevallenwet. Er bestaat geen recht op een rente ingevolge de Invaliditeitswet. Deze arbeider heeft nu echter wel aanspraak op een toeslag op deze ongevallenrente, omdat de arbeidsongeschiktheid meer dan 25 % bedraagt. Alleen degenen, wier ongeval heeft plaats gevonden vóór 19 Maart 1951, ontvangen deze toeslag. Op een ongevallenrente, toegekend ter zake van een na 19 Maart 1951 overkomen ongeval, wordt geen toeslag verleend.

Deze toeslag is niet voor allen, die er voor in aanmerking komen, dezelfde. Er zijn twee groepen te onderscheiden: 1e. degenen wie een ongeval is overkomen vóór 17 Januari 1947; 2e. zij, wie na 1 Januari 1947 doch vóór 19 Maart 1951 een ongeval is overkomen. De eerste groep ontvangt op de rente een toeslag van 25 % en daarna op de rente plus toeslag een bijslag van 5 %.

De tweede groep ontvangt op haar rente alleen de bijslag van 5%.

Voornoemde toeslagen worden alleen gegeven aan personen beneden 65 jaar en vervallen bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd.

III. Meer dan $\frac{2}{3}$ arbeidsongeschikt.

Een werknemer, die ten gevolge van een bedrijfsongeval een ongevallenrente ontvangt en bovendien niet in staat is $\frac{1}{3}$ van zijn loon te verdienen, heeft, naast zijn ongevallenrente, ook recht op invaliditeitsrente ingevolge de Invaliditeitswet, indien hij minstens 150 zegels op zijn rentekaarten heeft.

Als ongevallenrentetrekker ontvangt hij dezelfde toeslagen en bijslagen, welke de werknemer, bedoeld onder II ontvangt.

Op de invaliditeitsrente worden echter ook toeslagen gegeven. We moeten dus nu nagaan, waarop hij nog als invaliditeitsrentetrekker aanspraak kan maken.

Er zijn drie toeslagen, t.w.:

- a. algemene toeslag;
- b. gezinstoeslag;
- c. kindertoeslag.

Een invaliditeitsrentetrekker ontvangt, zolang hij nog geen 65 jaar is, een algemene toeslag van 100 %, welke met een tijdelijke bijslag van 15 % wordt verhoogd.

De gezinstoeslag bedraagt f 35,— per maand, waarop tijdelijk een bijslag wordt gegeven van 15 %. Deze toeslag geldt voor de gehuwde man en de gehuwd geweest zijnde man, wiens gezin één of meer kinderen telt beneden 16 jaar of één of meer kinderen van 16 t/m 20 jaar, die dagonderwijs volgen.

Degene, die een ongevalsrente ontvangt ter zake van een ongeval, hem overkomen na 31 December 1946, ontvangt deze gezinstoeslag echter *niet*.

Degene, die een ongevalsrente ontvangt ter zake van een hem vóór 1 Januari 1947 overkomen ongeval, ontvangt deze gezinstoeslag slechts, indien en voor zover die toeslag het bedrag van de rente overtreft. Is de rente dus f 35,— of hoger per maand, dan wordt de gezinstoeslag *niet verleend*.

Ook deze gezinstoeslag geldt alleen voor hen, die beneden 65 jaar zijn.

Wanneer de invaliditeitsrentetrekker één of meer kinderen heeft beneden 16 jaar of één of meer kinderen van 16 t/m 20 jaar, die dagonderwijs volgen, heeft hij voor deze kinderen aanspraak op kinderbijslag.

Deze kinderbijslag bedraagt voor de eerste drie kinderen f 12,70 per kind en per maand; van het 4e kind af f 16,70 per kind en per maand.

IV. Ziekte en invaliditeit.

Een werknemer, die langer dan één jaar ziek is of daarna invalide is, heeft eveneens aanspraak op een invaliditeitsrente ingevolge de Invaliditeitswet, indien hij 150 zegels op zijn rentekaarten heeft.

Op deze invaliditeitsrente ontvangt hij dan ook de algemene toeslag, gezinstoeslag en kinderbijslag, zoals bij geval III is uiteengezet. Hij mist dus de ongevalrenten, daar de Ziektewet geen blijvende renten kent. De uitkering ingevolge deze wet eindigt na één jaar.

V. Dood ten gevolge van een ongeval.

Wanneer een werknemer overlijdt ten gevolge van een hem overkomen bedrijfsongeval, dan hebben de weduwe en de kinderen aanspraak op een weduwen- en wezenrente ingevolge de Ongevallenwetten.

Op deze weduwen- en wezenrente wordt een toeslag gegeven van 25 %, benevens een bijslag van 5 % op rente plus toeslag, indien het ongeval is geschied vóór 1 Januari 1947.

Is het ongeval de werknemer overkomen na 31 December 1946, doch vóór 19 Maart 1951, dan wordt een bijslag van 5 % gegeven.

Geen toeslagen worden gegeven, indien deze renten zijn toegerekend ter zake van een na 19 Maart 1951 aan een werknemer overkomen ongeval.

De toeslagen gelden slechts voor hen, die nog geen 65 jaar oud zijn.

Nu kunnen er ook nog aanspraken zijn ingevolge de Invaliditeitswet, indien de overleden werknemer een rentekaart had. Voor de kinderen beneden 16 jaar is dit een wezenrente en voor de weduwe een weduwenrente, doch alleen dan, wanneer de weduwe 60 jaar oud is, of reeds invalide is.

Op de weduwenrente ingevolge de Invaliditeitswet worden in bepaalde gevallen weer toeslagen gegeven, echter niet op de wezenrente. Deze toeslagen zijn, zoals reeds in geval III genoemd: a. algemene toeslag en b. gezinstoeslag. De algemene toeslag bedraagt 100 % van de weduwenrente met een tijdelijke bijslag van 15 %. De gezinstoeslag bedraagt f 35,— per maand, waarop tijdelijk een bijslag van 15 % wordt gegeven.

De weduwenrentetrekster, ingevolge de Invaliditeitswet, ontvangt deze gezinstoeslag niet, indien:

- a. er geen kinderen beneden 16 jaar tot haar gezin behoren of kinderen van 16 t/m 20 jaar, die dagonderwijs volgen;
- b. zij in het genot is van een rente of uitkering ingevolge de Ongevallenwetten, ter zake van een ongeval, hetwelk na 31 December 1946 heeft plaats gevonden.

De gezinstoeslag wordt verminderd met de rente of uitkering ingevolge de Ongevallenwetten, indien deze rente of uitkering wordt verleend ter zake van een ongeval, hetwelk vóór 1 Januari 1947 heeft plaats gehad.

Tenslotte bestaat nog aanspraak op kinderbijslag voor de kinderen, die een wezenrente hebben, hetzij ingevolge de Invaliditeitswet, hetzij ingevolge een der Ongevallenwetten, echter met dien verstande, dat de wezenrente ingevolge de Ongevallenwetten op deze kinderbijslag in mindering wordt gebracht. Voor deze kinderbijslag komen in aanmerking de kinderen beneden 16 jaar en de kinderen van 16 t/m 20 jaar, die dagonderwijs volgen. Deze kinderbijslag bedraagt voor de eerste drie kinderen f 12,70 per kind en per maand en voor de volgende kinderen f 16,70 per kind en per maand.

VI. Dood niet ten gevolge van een ongeval.

Wanneer een werknemer komt te overlijden, anders dan ten gevolge van een bedrijfsongeval, b.v. door ziekte, dan bestaat er geen aanspraak op enige uitkering ingevolge Ongevallenwet of Ziektewet. Immers deze laatste wet kent slechts uitkeringen bij ziekte. Hoewel de weduwe en haar kinderen in dezelfde situatie verkeren als de weduwe, bedoeld onder V, is haar inkomen uit onze sociale verzekering geheel anders.

In dit geval hebben de weduwe en haar kinderen slechts aanspraak op rente ingevolge de Invaliditeitswet met de daarbij behorende

toeslagen, zoals in geval V, is omschreven. Ook wordt de kinderbijslag verleend.

Met deze voorbeelden hebben wij getracht enig inzicht te geven in de moeilijke materie van de renten en toeslagen daarop. Nu is het ons bekend, dat er met de toekenning van deze renten en toeslagen slechts zelden fouten worden gemaakt. De Rijksverzekeringsbank weet de meeste gevallen nauwkeurig te berekenen. Niettemin zijn wij van oordeel, dat hierin verandering moet komen. Er moet naar worden gestreefd, dat onze wetgeving zo duidelijk is, dat elke verzekerde kan berekenen, waarop hij recht heeft.

Bovendien tonen ons de voorbeelden duidelijk aan, dat er nogal enig verschil in de uitkeringen bestaat. Verschillen, die door de huidige wetgeving ontstaan en in 't licht van de geschiedenis der totstandkoming onzer sociale verzekering wel te verklaren zijn, doch die sociaal moeilijk te begrijpen zijn.

Om daarin verandering en tevens verbetering en vereenvoudiging te verkrijgen, zouden we moeten nagaan, of de bestaande Ongevallenwetten en Ziektewet niet te vervangen zijn door één wet, regelende uitkering bij arbeidsongeschiktheid, zowel van korte als van lange duur.

Uitvoeringsorganisatie is wel van betekenis, doch van veel groter belang is toch de sociale verzekering zelf. We hopen, dat daar spoedig iets meer aandacht aan besteed zal worden.

v. M.

CIJFERS EN FEITEN

Interessante gegevens over de resultaten van de Marshall-hulp

Free Labour World, maandelijks orgaan van de „Internationale Confederatie van Vrije Vakverenigingen”, publiceerde in het September-nummer een uitvoerig artikel over de E.C.A. Wij ontleenen aan dit artikel de volgende passages:

„In Europa vertoonde de productie gedurende de laatste jaren een gestadige en indrukwekkende stijging. Deze kwam tot stand zowel dank zij een vermeerdering van het aantal arbeidskrachten, door gebruikmaking van een groter aantal en betere machines, als, mede ten gevolge van deze laatste factor, van een stijgende arbeidsproductiviteit. De stijging der reële lonen ¹⁾ der arbeiders nam echter, na de start onmiddellijk na de oorlog, in het algemeen in kracht af. In elk geval staat vast, dat, hoewel de reële lonen, behoudens enige uitzonderingen, hun stijging hebben voortgezet totdat de inflationistische tendenz als nasleep van de communistische agressie in Korea zich sterk deed voelen, toch in deze periode de stijging van het loonpeil bij de productievermeerdering ten achter is gebleven.

Dit feit kan langs de weg van de statistiek worden afgeleid door berekeningen gegrond op door de „Economische Commissie der Verenigde Naties voor Europa” gepubliceerde tabellen. Deze berekeningen lopen uit op de volgende vergelijking tussen de productie per arbeider in de industriële sector en van de reële uurlonen dezer arbeiders in verschillende Europese landen gedurende de periode van 1948 tot 1950.

	Productie per industriearbeider vermeerdering in % 1948—1951	Reële uurlonen vermeerdering in % 1948—1950
België	12.9	14.1
Denemarken	4.2	2.5
West-Duitsland	67.3	27.8
Italië	23.3	7.0
Nederland	11.7	5.5 ²⁾
Noorwegen	10	4.5
Zweden	8.6	7.0
Engeland	12.5	2.3

¹⁾ Noot van de vertaler. Reële lonen zijn lonen, die de koopkracht der lonen aangeven.

²⁾ (Bron: United Nations Economic Commission for Europe, Economic Survey of Europe in 1950.)

Daar de werknemers, ofschoon zij hun reële lonen door de stijging der productiviteit zagen verbeteren, niet ten volle van deze vermeerdering hebben geprofiteerd, kan men zich afvragen, welke groepen dan wel door deze vermeerdering zijn bevoordeeld. Theoretisch is het mogelijk, dat andere consumenten van deze productievergroting meer voordeel hebben genoten. Dit is echter zeer onwaarschijnlijk. Het mechanisme immers, waardoor de verbruikers gemeenlijk delen in de door de gestegen productie verkregen voordelen, nl. de druk op de prijzen teweeggebracht door de concurrentie tussen de producenten, is grotendeels buiten werking gesteld en wel ten dele door particuliere monopolies, die de concurrentie hebben verstikt en ten dele door de inflatie. Slechts enige Europese staten kenden een wezenlijke daling van het algemeen prijsniveau. De inflationistische tendenzen, die in het kielzog van de communistische agressie in Korea volgden, verstoorden deze nederwaartse beweging.

De regeringen incasseerden ongetwijfeld ook een aanmerkelijk deel der winsten uit de vergrote productie in de vorm van hogere inkomsten uit de belastingen; eerst hadden zij dit geld voor overheidsinvesteringen nodig en later voor de gestegen uitgaven op militair gebied. Desondanks lijkt het waarschijnlijk, dat het leeuwenaandeel van de vergroting der inkomsten aan de industriële werkgevers en aan verschillende groepen uit de sector handel is ten deel gevallen.

Deze gang van zaken bij de verdeling van het nationaal inkomen is in geen geval bevredigend, ofschoon het geheel onrechtvaardig zou zijn hiervoor het Marshall-plan aansprakelijk te stellen. Het Marshall-plan had ten doel om de productiebronnen van Europa te herstellen en te vermeerderen. Daardoor zou het de basis leggen voor het herstel en de verbetering van het levenspeil der arbeiders. Dit doel is bereikt. Het is onmogelijk zich een beeld te vormen hoe het herstel en de verbetering van het levenspeil der arbeiders dat in de meeste E.R.P.-landen tot stand is gekomen zonder het Marshall-plan zou zijn bereikt. Desondanks blijft het waar, dat het Marshall-plan niet in de strijd tussen de verschillende maatschappelijke groeperingen om de verdeling van het nationale inkomen tussenbeide is gekomen en daardoor een onbillijke verdeling der uit de gestegen productie verkregen voordelen niet kon voorkomen.

Het Marshall-plan heeft echter belang bij een solide basis van de koopkracht voor een voortdurend proces van productievermeerdering in Europa. Vanuit dit gezichtspunt beschouwd heeft het gedurende de laatste jaren in Europa geconstateerde achterblijven van het reële loonpeil bij de productievermeerdering de strekking inbreuk op de werkzaamheden van het Marshall-plan te maken. De E.C.A. zelf is zich van de mogelijke gevaren van deze verhouding bewust. Het was een betekenisvolle aanwijzing van het groeiend ongeduld van de E.C.A. over deze ontwikkeling, toen

Mr Joyce in Augustus jl. tegen de Franse en Italiaanse werkgevers uitvoer. Hij laakte hen, omdat zij de lonen laag hielden en zo de verwachtingen van de arbeiders omtrent een hogere levensstandaard vernietigden. Mr Joyce onderstreepte de noodzakelijkheid van een billijke verdeling tussen werkgevers en werknemers van de uit de verhoogde productiviteit voortvloeiende winsten.

Pensioenfondsen

Verschillende ondernemingen hebben pensioenfondsen en het mag verwacht worden dat het aantal van deze ondernemingspensioenfondsen in de toekomst zal toenemen. Deze fondsen behoren tot de belangrijkste sociale voorzieningen, die een onderneming kan treffen en het is daarbij van groot belang, dat teleurstelling in de gewekte verwachtingen wordt voorkomen. De Tweede Kamer heeft, begin November, reeds een wetsontwerp aangenomen dat deze materie regelt. Hierin is bepaald, dat statuten en reglementen de goedkeuring behoeven van de Minister van Sociale Zaken en daartoe aan bepaalde eisen moeten voldoen. De bestemming en de inkomsten van het fonds, de aanwijzing van het bestuur, de rechten der deelnemers, etc., moeten in statuten en reglementen worden vastgelegd. Van de fondsmiddelen mag slechts 10 % belegd worden in de onderneming zelf.

Op de fondsen zal contrôle worden uitgeoefend door de Verzekeringskamer. De Kamer zal bevoegd zijn bij inwerkingtreding van de wet te bepalen binnen welk aantal jaren (maximum 25) de gelden in het fonds moeten zijn gefourneerd voor het statutair en reglementair voldoen aan de pensioenverplichtingen.

Bij faillissement van de onderneming kan geen beslag worden gelegd op het pensioenfonds. Ook op pensioenuitkeringen, die niet groter zijn dan 25 gulden per week of 110 gulden per maand, zal geen beslag kunnen worden gelegd.

Het fonds krijgt door goedkeuring van statuten en reglement rechtspersoonlijkheid.

Bij ontslag op staande voet verliest de werknemer niet zijn pensioenaanspraken.

Arbeidstijden

Volgens een internationale publicatie wordt in Nederland gemiddeld het langst gewerkt:

Ver. Staten	40 uur per week
Canada	42 uur per week
Frankrijk	45 uur per week
Engeland	45 uur per week
West-Duitsland	47 uur per week
Zwitserland	47 uur per week
<i>Nederland</i>	49 uur per week
Egypte	51 uur per week